

Επιμέλεια αγγλικής έκδοσης: Rolf Gollob, Peter Krapf και Wiltrud Weidinger
Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Κατερίνα Τούρα
Μετάφραση: Αγγελική Αρώνη

Εκπαιδευόμαστε και εκπαιδεύουμε για τη δημοκρατία

Γενικές πληροφορίες και υλικό για τους εκπαιδευτικούς σχετικά με
την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη
και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Εκπαιδευόμαστε και εκπαιδεύουμε για τη δημοκρατία

Γενικές πληροφορίες και υλικό για τους εκπαιδευτικούς σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Επιμέλεια αγγλικής έκδοσης: Rolf Gollob, Peter Krapf και Wiltrud Weidinger
Συγγραφείς: Rolf Gollob, Peter Krapf, Ólöf Ólafsdóttir και Wiltrud Weidinger
Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Κατερίνα Τούρα
Μετάφραση: Αγγελική Αρώνη

Βιβλίο Ι
από
EDC/HRE Βιβλία Ι-VI
Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη
και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στη σχολική πράξη:
Διδακτικές αλληλουχίες, έννοιες, μέθοδοι και μοντέλα

Οι απόψεις που εκφράζονται σε αυτή την εργασία αποτελούν ευθύνη των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα την επίσημη πολιτική του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Όλα τα δικαιώματα είναι κατοχυρωμένα. Κανένα μέρος αυτής της έκδοσης δεν μπορεί να μεταφραστεί, να αναπαραχθεί ή να μεταδοθεί σε οποιαδήποτε μορφή, ηλεκτρονική (CD – Rom, διαδίκτυο, κλπ.) ή μηχανική, μέσω φωτοτυπιών, εγγραφής ή οποιουδήποτε συστήματος αποθήκευσης και ανάκλησης πληροφοριών, χωρίς προηγούμενη έγγραφη άδεια από το Public Information και Publications Division, Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Ο συντονισμός για την παραγωγή, τον σχεδιασμό και την έκδοση αυτού του τόμου έγινε από το IPE (International Projects in Education; www.phzh.ch/ipe) του Τμήματος Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης (PHZH).

Η παρούσα έκδοση συγχρηματοδοτήθηκε από τον Ελβετικό Οργανισμό για την Ανάπτυξη και τη Συνεργασία (SDC).

International Projects in Education
Transferzentrum für internationale Bildungsprojekte

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Εικονογράφηση: Peti Wiskemann
Εξώφυλλο: Peti Wiskemann
Σελιδοποίηση: Jouve, Paris

Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης

F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

Συμβούλιο της Ευρώπης, Δεκέμβριος 2010

Συνεργάτες

Emir Adzovic - Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Laura Loder-Büchel - Ελβετία

Beatrice Bürgler-Hochuli - Ελβετία

Sarah Keating-Chetwynd – Συμβούλιο της Ευρώπης

Sabrina Marruncheddu Krause - Ελβετία

Svetlana Poznyak – Ουκρανία

Arber Salihu – Κόσοβο¹

Feiisa Tibbitts – Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

1. Όλες οι αναφορές στο Κόσοβο, είτε στο έδαφος, στα ιδρύματα ή στον πληθυσμό, στο παρόν κείμενο θα γίνουν κατανοητά σε πλήρη συμμόρφωση με το Ψήφισμα 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και χωρίς προκατάληψη απέναντι στο καθεστώς του Κοσόβου.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	7
1. Ο σκοπός του παρόντος εγχειριδίου	7
2. Μια συνοπτική περιγραφή της EDC/HRE	7

Μέρος 1 – Κατανοούμε τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Κεφάλαιο 1 – Τι σημαίνουν οι έννοιες	12
1. Πολιτική, δημοκρατία και δημοκρατική σχολική διοίκηση	12
2. Τα δικαιώματα του παιδιού και το δικαίωμα στην εκπαίδευση	19
Κεφάλαιο 2 – Το κλειδί για μια δυναμική έννοια της ιδιότητας του πολίτη	21
1. Προκλήσεις στο παραδοσιακό μοντέλο της ιδιότητας του πολίτη	21
2. Πολιτική κουλτούρα	25
Κεφάλαιο 3 – Εκπαιδευόμαστε και εκπαιδееύουμε για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα	28
1. Οι τρεις διαστάσεις της EDC/HRE	28
2. Η HRE και η σύνδεσή της με την EDC	32
3. Ικανότητες στην EDC/HRE	35
4. «Δημιουργούμε τον κόσμο στο μυαλό μας»: κονστρουκτιβιστική μάθηση στην EDC/HRE	40
5. Επαγγελματική δεοντολογία των εκπαιδευτικών της EDC/HRE: τρεις αρχές	42
6. Βασικές έννοιες στην EDC/HRE	44
7. Η μέθοδος μεταφέρει το μήνυμα: εργασιοκεντρική μάθηση στην EDC/HRE	49
8. Μια προσέγγιση για την εκπαίδευση με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα	52
Κεφάλαιο 4 – Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα – Ένα σύντομο ιστορικό της προσέγγισης του Συμβουλίου της Ευρώπης	55
1. Γενικές πληροφορίες	55
2. Αποτελέσματα του προγράμματος EDC/HRE	55
3. Πρακτικά εργαλεία	57

Μέρος 2 – Διδάσκουμε τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Κεφάλαιο 1 – Συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης	61
1. Εισαγωγή	61
2. Αντικείμενα εργασίας και βασικά ερωτήματα για τις συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης	61
Φάκελος εργασίας 1: Πώς να λάβω υπόψη μου τις δεξιότητες και τις γνώσεις των μαθητών	63
Φάκελος εργασίας 2: Πώς να λάβω υπόψη μου τις διδακτικές μου δεξιότητες και τις γνώσεις μου	64
Φάκελος εργασίας 3: Λαμβάνω υπόψη γενικές συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης	65
Φάκελος εργασίας 4: Ποιες είναι οι βασικές μου στάσεις απέναντι στους μαθητές;	66
Φάκελος εργασίας 5: Επανεξετάζουμε την πειθαρχία και την τάξη από μια δημοκρατική οπτική	67
Φάκελος εργασίας 6: Επανεξετάζουμε τον ρόλο του εκπαιδευτικού από μια δημοκρατική οπτική	68
Φάκελος εργασίας 7: Πώς να δημιουργήσουμε δημοκρατική ατμόσφαιρα στην τάξη	69
Φάκελος εργασίας 8: Πώς να αναπτύξουμε το σχολείο ως μια δημοκρατική κοινότητα	70

Κεφάλαιο 2 – Καθορισμός στόχων και επιλογή υλικού	71
1. Εισαγωγή	71
2. Αντικείμενο εργασίας και βασικά ερωτήματα για τον καθορισμό στόχων και την επιλογή υλικών ...	71
Φάκελος εργασίας 1: Ικανότητες μαθητών για την EDC/HRE	74
Φάκελος εργασίας 2: Δύο κατηγορίες υλικών στην EDC/HRE	77
Φάκελος εργασίας 3: Επιλογή και χρήση υλικών στην EDC/HRE	79
Κεφάλαιο 3 – Κατανοούμε την πολιτική	80
1. Εισαγωγή: τι πρέπει να μάθουν οι μαθητές;	80
2. Αντικείμενο εργασίας και βασικά ερωτήματα για την κατανόηση της πολιτικής	80
Φάκελος εργασίας 1: Πώς μπορώ να χειριστώ το θέμα της πολιτικής στις τάξεις της EDC/HRE;	82
Φάκελος εργασίας 2: Πώς μπορώ να υποστηρίξω τους μαθητές μου στην άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα;	85
Κεφάλαιο 4 – Κατευθύνουμε τις διαδικασίες μάθησης και επιλέγουμε μορφές διδασκαλίας	88
1. Εισαγωγή	88
2. Αντικείμενο εργασίας και βασικά ερωτήματα για την καθοδήγηση των διαδικασιών μάθησης και την επιλογή μορφών διδασκαλίας	88
Φάκελος εργασίας 1: Τρία στάδια στη διαδικασία μάθησης	90
Φάκελος εργασίας 2: Γιατί το παραδοσιακό μοντέλο της "κιμωλίας και της ομιλίας" δεν είναι αρκετό, ή αλλιώς "δίδαχθέν αλλά όχι εμπειδωμένο" και "εμπειδωμένο αλλά όχι εφαρμοσμένο στην πραγματική ζωή"	94
Φάκελος εργασίας 3: Επιλέγουμε επαρκείς μορφές διδασκαλίας και μάθησης	96
Φάκελος εργασίας 4: Πέντε βασικές μορφές διδασκαλίας και μάθησης	97
Κεφάλαιο 5 – Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων	101
1. Εισαγωγή	101
2. Αντικείμενο εργασίας και βασικά ερωτήματα για την αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων	102
Φάκελος εργασίας 1: Διαφορετικές διαστάσεις της αξιολόγησης	104
Φάκελος εργασίας 2: Προοπτικές της αξιολόγησης	106
Φάκελος εργασίας 3: Προοπτικές και μορφές της αξιολόγησης	107
Φάκελος εργασίας 4: Κριτήρια αναφοράς	110
Φάκελος εργασίας 5: Αξιολόγηση των μαθητών – η επίδραση της αξιολόγησης στην αυτοαντίληψη	111
Φάκελος εργασίας 6: Λίστα ελέγχου “Πώς αξιολογώ τους μαθητές μου;”	112
Φάκελος εργασίας 7: Αξιολόγηση των εκπαιδευτικών	114
Φάκελος εργασίας 8: Αυτοαξιολόγηση των εκπαιδευτικών	115
Φάκελος εργασίας 9: Δουλεύουμε με ημερολόγια, ημερολόγια εργασιών, φακέλους εργασιών (portfolio)	117
Φάκελος εργασίας 10: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και ανατροφοδότηση από συναδέλφους	119
Φάκελος εργασίας 11: Αξιολόγηση της EDC/HRE στα σχολεία	121
Φάκελος εργασίας 12: Δείκτες ποιότητας της EDC/HRE σε ένα σχολείο	122
Φάκελος εργασίας 13: Γενικές αρχές για την αξιολόγηση της EDC/HRE	123
Φάκελος εργασίας 14: Κατευθυντήριες γραμμές για την αυτοαξιολόγηση των σχολείων	125
Φάκελος εργασίας 15 Εμπλέκοντας τους διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς στην αξιολόγηση της EDC/HRE σε ένα σχολείο	126

Φάκελος εργασίας 16: Σχολική διοίκηση και διαχείριση	127
Φάκελος εργασίας 17: Εστιάζουμε στη δημοκρατική σχολική διοίκηση	128
Φάκελος εργασίας 18: Πώς να αναλύσουμε και να ερμηνεύσουμε τα αποτελέσματα της αξιολόγησης της EDC/HRE	129

Μέρος 3 – Εργαλεία για τη διδασκαλία και τη μάθηση σχετικά με τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Κεφάλαιο 1 – Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς	132
1. Εισαγωγή	132
Εργαλείο 1: Εργασιοκεντρική μάθηση	133
Εργαλείο 2: Ομαδοσυνεργατική μάθηση	135
Εργαλείο 3: Προεδρεύουμε σε ολομέλεια (συζήτηση και κριτική σκέψη) στις τάξεις EDC/HRE	137
Εργαλείο 4: Συνέντευξη με έναν ειδικό – πώς συλλέγουμε πληροφορίες	142
Εργαλείο 5: Καθορισμός διδακτικών στόχων βασισμένων στις ικανότητες	145
Κεφάλαιο 2 – Εργαλειοθήκη για μαθητές	147
1. Εισαγωγή	147
Εργαλείο 1: Φύλλο εργασίας για τους μαθητές για να σχεδιάσουν τα προγράμματα μάθησής τους ...	148
Εργαλείο 2: Φύλλο εργασίας για τους μαθητές για να αναστοχαστούν πάνω στη μάθησή τους	149
Εργαλείο 3: Φύλλο εργασίας για τους μαθητές για να αναστοχαστούν πάνω στα επιτεύγματά τους ..	150
Εργαλείο 4: Έρευνα σε βιβλιοθήκες	151
Εργαλείο 5: Έρευνα στο διαδίκτυο	153
Εργαλείο 6: Διεξαγωγή συνεντεύξεων και ερευνών	155
Εργαλείο 7: Ερμηνεία εικόνων	157
Εργαλείο 8: Νοητικοί χάρτες	159
Εργαλείο 9: Δημιουργία αφισών	160
Εργαλείο 10: Διοργάνωση εκθέσεων	161
Εργαλείο 11: Σχεδιασμός και πραγματοποίηση παρουσιάσεων	163
Εργαλείο 12: Προετοιμασία διαφανειών ή παρουσιάσεων PowerPoint	165
Εργαλείο 13: Συγγραφή άρθρων για εφημερίδα	167
Εργαλείο 14: Παραστάσεις	168
Εργαλείο 15: Διεξαγωγή αντιπαράθεσης επιχειρημάτων (debate)	170

Εισαγωγή

1. Ο σκοπός του παρόντος εγχειριδίου

Ο σκοπός του παρόντος εγχειριδίου είναι να υποστηρίξει τους εκπαιδευτικούς και όσους εμπλέκονται πρακτικά στην Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (εφεξής EDC/HRE) – εκπαιδευτές εκπαιδευτικών, συμβούλους, επιθεωρητές, συγγραφείς σχολικών βιβλίων και επιμελητές. Επικεντρώνεται σε βασικές ερωτήσεις σχετικά με την EDC και την HRE, συμπεριλαμβανομένων των παρακάτω:

- Ποιες ικανότητες χρειάζεται να έχουν οι πολίτες για να συμμετέχουν στις κοινότητές τους;
- Ποιοι είναι οι στόχοι της EDC/HRE?
- Ποιες είναι οι βασικές αρχές της EDC/HRE?
- Τι σημαίνουν οι βασικές έννοιες που αποτελούν τον πυρήνα της EDC/HRE έκδοσης;
- Με ποιο τρόπο συνδέεται η έννοια της κονστρουκτιβιστικής μάθησης με την EDC/HRE;
- Γιατί η EDC/HRE δίνει έμφαση στην ολιστική προσέγγιση της σχολικής μονάδας;
- Πως μπορούν οι εκπαιδευτικοί να προετοιμάσουν, να υποστηρίξουν και να αξιολογήσουν τις διαδικασίες μάθησης των μαθητών τους στην EDC/HRE;

Το εγχειρίδιο προσφέρει σχετικό υλικό και εργαλεία για να καλύψει αυτές τις ερωτήσεις. Δεδομένου ότι αυτό το βιβλίο δεν είναι μια πραγματεία πάνω στην EDC/HRE, επιτρέπει στο χρήστη να διαβάσει και να χρησιμοποιήσει τα κεφάλαια και τα υλικά επιλεκτικά.

Το εγχειρίδιο αυτό διαφέρει από τα υπόλοιπα πέντε αυτής της EDC/HRE έκδοσης. Τα βιβλία II-IV περιέχουν περιγραφές-μοντέλα μικρών project και μαθησιακές αλληλουχίες, σχεδιασμένες σε γενικές γραμμές ως ακολουθίες τεσσάρων μαθημάτων. Ένα σύνολο εννέα βασικών εννοιών θέτει το πλαίσιο για ένα σπειροειδές πρόγραμμα σπουδών από το δημοτικό στο γυμνάσιο και στο λύκειο (από την Πρωτοβάθμια στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση). Το βιβλίο V προσφέρει περιγραφές-μοντέλα εννέα μικρών project πάνω στα ανθρώπινα δικαιώματα από το νηπιαγωγείο μέχρι το γυμνάσιο. Το βιβλίο VI περιέχει μια συλλογή από μοντέλα για διαδραστική και εργασιοκεντρική μάθηση.

Το μέρος 1 αυτού του εγχειριδίου, από την άλλη πλευρά, σκιαγραφεί συνοπτικά τις βασικές αρχές της EDC/HRE στο μέτρο που είναι χρήσιμες και ουσιαστικές για τον/την εκπαιδευτικό. Το μέρος 2 δίνει κατευθυντήριες γραμμές και εργαλεία για τον σχεδιασμό, την υποστήριξη και την αξιολόγηση των διαδικασιών της κονστρουκτιβιστικής μάθησης των μαθητών. Το μέρος 3 προσφέρει εργαλειακές για εκπαιδευτικούς και μαθητές στην EDC/HRE. Ο χρήστης θα συνειδητοποιήσει πως αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές και εργαλεία δεν παρέχουν μόνο υποστήριξη για την EDC/ HRE, αλλά και για την καλή διδασκαλία γενικότερα.

2. Μια συνοπτική περιγραφή της EDC/HRE

Όπως φαίνεται από τον τίτλο του παρόντος εγχειριδίου, *Εκπαιδευόμαστε και εκπαιδεύουμε για τη Δημοκρατία*, ο σκοπός της EDC/HRE είναι να προετοιμάσει και να ενθαρρύνει τους μαθητές στους ρόλους τους ως νέους πολίτες για να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στις κοινωνίες και στις πολιτικές τους κοινότητες. Για να συμμετάσχουν σε μια δημοκρατική κοινότητα, οι μαθητές χρειάζεται να αναπτύξουν ένα ευρύ φάσμα ικανοτήτων που συμπεριλαμβάνουν γνώση και κατανόηση, τεχνικές και μεθοδικές δεξιότητες, αξίες και στάσεις όπως η ανεκτικότητα και η υπευθυνότητα.

«Η εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι στενά συνυφασμένες και αλληλοϋποστηρίζονται. Διαφέρουν ως προς το επίκεντρο και το πεδίο κι

όχι προς τους στόχους και τις πρακτικές. Η εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη επικεντρώνεται πρωταρχικά στα δημοκρατικά δικαιώματα και υποχρεώσεις και την ενεργό συμμετοχή, σε σχέση με τον πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, νομικό και πολιτισμικό τομέα της κοινωνίας, ενώ η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα ασχολείται με το ευρύτερο φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών σε κάθε πτυχή της ζωής των ανθρώπων».² Ως εκ τούτου, η EDC εστιάζει στο ρόλο των νεαρών πολιτών στην κοινότητα, ενώ η HRE εξετάζει το άτομο και την ταυτότητά του, τις επιθυμίες και ανάγκες του, τις ελευθερίες και υποχρεώσεις του «μέσα από το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».

Η EDC/HRE δίνει έμφαση στον ενεργό ρόλο των μαθητών ως νέων πολιτών, και επιμένει ιδιαίτερα στο ότι πρέπει να γνωρίζουν και να κατανοούν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, αλλά και να τα εκτιμούν, και μέσω της εκπαίδευσης στην τάξη και την πρακτική εμπειρία τους στη σχολική ζωή να αισθάνονται σίγουροι να τα ασκήσουν. Από την άποψη αυτή, η EDC/HRE κάνει ένα μεγάλο βήμα μπροστά σε σύγκριση με ένα πιο παραδοσιακό και γνωσιοκεντρικό μοντέλο εκπαίδευσης για την ιδιότητα του πολίτη, που βασίζεται αποκλειστικά στην πρόσκτηση γνώσης. Η EDC/HRE απευθύνεται στους μαθητές ως ειδικούς, δίνοντας αξία στα ενδιαφέροντα και την εμπειρία τους στην καθημερινή ζωή.

Η EDC/HRE υιοθετεί μια ολιστική προσέγγιση στη διδασκαλία και τη μάθηση. Η αποστολή του/της εκπαιδευτικού της EDC/HRE συνοψίζεται σε τρεις αρχές:

- διδασκαλία “σχετικά” με τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα
- διδασκαλία “για” τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα
- διδασκαλία “μέσω” της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

2.1 Διδασκαλία “σχετικά” με τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Οι μαθητές χρειάζονται μια στέρεη κατανόηση του τι σημαίνει δημοκρατία, ποια ανθρώπινα δικαιώματα απολαμβάνουν, σε ποια έγγραφα έχουν αυτά θεσπιστεί, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτά προστατεύονται και επιβάλλονται. Ως νέοι πολίτες, χρειάζεται να γνωρίζουν πως λειτουργεί το σύνταγμα της πατρίδας τους ως ένα πολιτικό σύστημα.

2.2 Διδασκαλία “για” τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Οι νεαροί πολίτες χρειάζεται να μάθουν πώς να συμμετέχουν στις κοινότητές τους και πώς να ασκούν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους: «Οι πολίτες πρέπει να μαθαίνουν και να ξαναμαθαίνουν τις δημοκρατικές αξίες και πρακτικές για να αντιμετωπίζουν τις πιεστικές προκλήσεις της κάθε γενιάς. Για να γίνουν ολοκληρωμένα και ενεργά μέλη της κοινωνίας, οι πολίτες πρέπει να έχουν την ευκαιρία να δουλέψουν μαζί για το συμφέρον του κοινού καλού. Πρέπει να σέβονται όλες τις φωνές, ακόμα και εκείνες με τις οποίες διαφωνούν, να συμμετέχουν στην επίσημη πολιτική διαδικασία και να καλλιεργούν τις συνήθειες και τις αξίες της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην καθημερινή τους ζωή και δραστηριότητες. Ως αποτέλεσμα, οι πολίτες αισθάνονται χρήσιμα και αναγνωρισμένα μέλη των κοινοτήτων τους, ικανά να συμμετέχουν ενεργά και να κάνουν τη διαφορά στην κοινωνία».³

2.3 Διδασκαλία “μέσω” της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Οι μαθητές χρειάζονται ένα υποστηρικτικό μαθησιακό περιβάλλον. Χρειάζονται μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης που τους επιτρέπουν να ασκούν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, όπως την ελευθερία της σκέψης και της έκφρασης. Χρειάζονται ευκαιρίες να συμμετέχουν στη διοίκηση του σχολείου τους, να ασκούν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους. Βασίζονται στους εκπαιδευτικούς να λειτουργούν ως πρότυπα για αμοιβαίο σεβασμό, ανεκτικότητα, και ειρηνική επίλυση

2. Συμβούλιο της Ευρώπης, Καταστατικός Χάρτης για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και την Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της Σύστασης CM/Rec (2010)7 της Επιτροπής Υπουργών (www.coe.int/edc).

3. Hartley M. and Huddleston T. (2009), *School-Community-University Partnerships for a Sustainable Democracy: Education for Democratic Citizenship in Europe and the United States*. EDC/HRE Pack, Tool 5, Council of Europe, Strasbourg, σελ. 8 (www.coe.int/edc).

της σύγκρουσης. Με βάση τα παραπάνω, η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα λειτουργούν ως μια παιδαγωγική κατευθυντήρια γραμμή, τόσο για την EDC/HRE ως μάθημα του αναλυτικού προγράμματος σπουδών όσο και για το σχολείο ως μικρο-κοινωνία.

Η EDC/HRE αποτελεί μια πρόκληση για τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τα σχολεία. Το παρόν εγχειρίδιο προσφέρει στους εκπαιδευτικούς και σε όσους ασχολούνται στην πράξη με ζητήματα σχολικών μονάδων καθοδήγηση και υποστήριξη για να αντιμετωπίσουν αυτή την πρόκληση.

Μέρος 1

Κατανοούμε τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Κεφάλαιο 1

Τι σημαίνουν οι έννοιες

Κεφάλαιο 2

Το κλειδί για μια δυναμική έννοια της ιδιότητας του πολίτη

Κεφάλαιο 3

**Εκπαιδευόμαστε και εκπαιδεύουμε για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα
δικαιώματα**

Κεφάλαιο 4

**Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη
και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα –**

Ένα σύντομο ιστορικό της προσέγγισης του Συμβουλίου της Ευρώπης

Η ιδέα για την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν είναι καινούργια. Η εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη είναι παρούσα σε διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες εδώ και πολλά χρόνια και υλοποιείται με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Αποτελείται κυρίως, από την ενημέρωση των μαθητών για το πολιτικό σύστημα – δηλαδή το σύνταγμα – της χώρας τους, χρησιμοποιώντας τυπικές μεθόδους διδασκαλίας. Ως εκ τούτου, το ακολουθούμενο μοντέλο της εκπαίδευσης για την ιδιότητα του πολίτη είναι παθητικό και ανεπαρκές. Η Ιδιότητα του Πολίτη, για την πλειοψηφία των «συνηθισμένων»/απλών ανθρώπων συνίσταται σε λίγο περισσότερο από την προσδοκία πως θα πρέπει να υπακούουν στο νόμο και να ψηφίζουν στις δημόσιες εκλογές. Αυτές οι υποχρεώσεις έχουν προβλεφθεί από τα νομικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα μέσα στα οποία διαβιούν οι πολίτες. Μερικές χώρες έχουν επίσης συμπεριλάβει την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών τους. Όλο και περισσότερο, εκπαιδευτικοί σε όλη την Ευρώπη αποκτούν επίγνωση των σχέσεων μεταξύ της εκπαίδευσης για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Τα τελευταία χρόνια όμως, γεγονότα και αλλαγές που έχουν λάβει χώρα σε ολόκληρη την Ευρώπη έχουν αμφισβητήσει αυτό το μοντέλο της εκπαίδευσης για την ιδιότητα του πολίτη. Αυτά περιλαμβάνουν:

- εθνικές συγκρούσεις και εθνικισμό
- παγκόσμιες απειλές και ανασφάλεια
- ανάπτυξη νέων τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας
- περιβαλλοντικά προβλήματα
- μετακινήσεις πληθυσμών
- ανάδυση νέων μορφών –προηγούμενα καταπιεσμένων- συλλογικών ταυτοτήτων
- απαίτηση για αυξημένη ατομική αυτονομία και για νέες μορφές ισότητας
- αποδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων
- δυσπιστία απέναντι στους παραδοσιακούς πολιτικούς θεσμούς, τις μορφές διακυβέρνησης και τους πολιτικούς ηγέτες
- αυξανόμενη αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση – πολιτική, οικονομική και πολιτισμική – τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Εν όψει προκλήσεων όπως οι παραπάνω, έχει καταστεί σαφές πως απαιτούνται νέα είδη πολιτών: πολίτες οι οποίοι δεν είναι μόνο ενημερωμένοι και κατανοούν τις επίσημες υποχρεώσεις τους ως πολίτες, αλλά επίσης ενεργοί – ικανοί να συνεισφέρουν ελεύθερα στη ζωή της κοινότητάς τους, της χώρας τους και του ευρύτερου κόσμου, και να συμμετέχουν ενεργά με τρόπους που εκφράζουν την ατομικότητά τους και βοηθούν στην επίλυση προβλημάτων.

Κεφάλαιο 1

Τι σημαίνουν οι έννοιες

1. Πολιτική, δημοκρατία και δημοκρατική σχολική διοίκηση

Ο στόχος της EDC/HRE, Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, είναι να καταστήσει ικανούς νεαρούς πολίτες και να τους ενθαρρύνει να συμμετέχουν στις κοινότητές τους. Ο στόχος της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη αναφέρεται σε μια έννοια της δημοκρατίας και της πολιτικής. Η δημοκρατική σχολική διοίκηση παίζει έναν ρόλο κλειδί στην EDC/ HRE, καθώς προσφέρει στους μαθητές ευκαιρίες να μάθουν πώς να συμμετέχουν σε μια κοινότητα. Ως εκ τούτου, αυτό το κεφάλαιο περιγράφει αυτές τις τρεις έννοιες, καθώς είναι ζωτικής σημασίας για την EDC/HRE με τον τρόπο που αυτή ορίζεται στο παρόν εγχειρίδιο.

1.1 Πολιτική

1.1.1 Πολιτική – παιχνίδι εξουσίας και επίλυση προβλημάτων

Οι αναγνώστες εφημερίδων ή οι τηλεθεατές των ειδήσεων θα διαπιστώσουν πως πολλές αναφορές των μέσων επικοινωνίας σχετικά με την πολιτική εμπίπτουν σε μία από τις ακόλουθες δύο κατηγορίες:

- Πολιτικοί επιτίθενται στους αντιπάλους τους. Με αυτό τον τρόπο, μπορούν να αμφισβητήσουν την ακεραιότητα των αντιπάλων τους ή την ικανότητά τους να ασκούν τα καθήκοντά τους, ή να αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα προβλήματα. Αυτή η αντίληψη της πολιτικής – ως «βρωμοδουλειά»- κάνει ορισμένους ανθρώπους να στρέφονται μακριά με αποστροφή.
- Οι πολιτικοί συζητούν λύσεις προκειμένου να επιλύσουν δύσκολα προβλήματα που επηρεάζουν τη χώρα ή χώρες τους.

Αυτές οι δύο κατηγορίες πολιτικών γεγονότων αντιστοιχούν στον κλασικό ορισμό του Max Weber για την πολιτική:

- Η πολιτική είναι μια αναζήτηση και μια πάλη για εξουσία. Χωρίς εξουσία, κανένας πολιτικός παίκτης δεν μπορεί να επιτύχει τίποτα. Στα δημοκρατικά συστήματα, οι πολιτικοί παίκτες ανταγωνίζονται μεταξύ τους για δημόσια αποδοχή και υποστήριξη ώστε να κερδίσουν την πλειοψηφία. Ως εκ τούτου, μέρος του παιχνιδιού είναι να επιτίθενται στους αντιπάλους, για παράδειγμα, σε μια προεκλογική εκστρατεία, για να προσελκύσουν ψηφοφόρους και νέα μέλη του κόμματος.
- Η πολιτική είναι μια αργή “διάνοιξη οπών μέσα από πυκνές σανίδες, τόσο με πάθος όσο και με καλή κρίση/ευθυκρισία”.⁴ Η μεταφορά αντιπροσωπεύει την προσπάθεια επίλυσης πολιτικών προβλημάτων. Αυτά τα προβλήματα πρέπει να αντιμετωπιστούν, καθώς είναι επείγοντα αλλά και επηρεάζουν την κοινωνία στο σύνολό της, και ως εκ τούτου είναι πολύπλοκα και δύσκολα. Η πολιτική είναι κάτι κατεξοχήν πρακτικό και σχετικό με την κοινωνία, και η συζήτηση πρέπει να καταλήγει σε αποφάσεις.

Ως εκ τούτου, η πολιτική στα δημοκρατικά περιβάλλοντα απαιτεί πολιτικούς παράγοντες που να μπορούν να λειτουργούν σε διαφορετικούς ρόλους που είναι δύσκολο να συγχρονιστούν. Η πάλη για την εξουσία απαιτεί μια χαρισματική μορφή με ρητορική δεινότητα και την ικανότητα εξήγησης πολύπλοκων θεμάτων με απλά λόγια. Η πρόκληση της επίλυσης μεγάλων προβλημάτων τόσο της καθημερινότητας, όσο και του μέλλοντός μας, απαιτεί ένα πρόσωπο με επιστημονική ειδικευση, υπευθυνότητα και ακεραιότητα.

1.1.2 Η πολιτική στη δημοκρατία – μια απαιτητική δουλειά

Φυσικά, στον νου μας έρχονται αρχικά πολιτικοί ηγέτες που πρέπει να πληρούν αυτές τις προδιαγραφές που τείνουν να αποκλείουν η μία την άλλη. Υπάρχουν διακεκριμένα παραδείγματα ηγετών που βρίσκονται στα άκρα – ο λαϊκιστής και ο καθηγητής. Ο ένας τείνει να μετατρέψει την πολιτική σε σκηνή παράστασης, ο άλλος σε αίθουσα διαλέξεων. Ο πρώτος μπορεί να κερδίσει τις εκλογές αλλά θα κάνει ελάχιστα για να στηρίξει την κοινωνία. Ο δεύτερος μπορεί να έχει μερικές καλές ιδέες, αλλά μόνο λίγοι θα

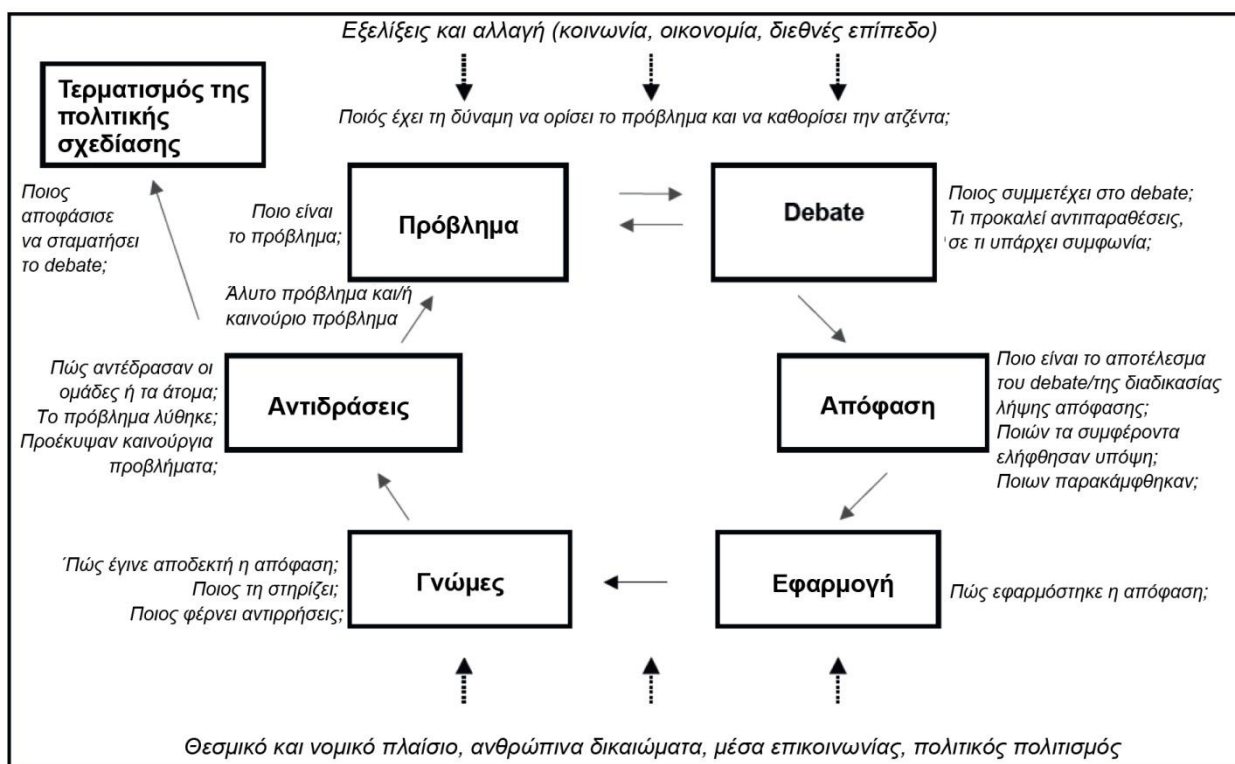
4. Weber M. (1997), *Politik als Beruf (Politics as a vocation)*, Reclam, Stuttgart, σελ. 82 (μετάφραση στην αγγλική του Peter Krapf).

τις καταλάβουν.

Ωστόσο, δεν είναι μόνο οι πολιτικοί ηγέτες και οι φορείς λήψης αποφάσεων που αντιμετωπίζουν αυτό το δίλημμα, αλλά και κάθε πολίτης που επιθυμεί να λάβει μέρος στην πολιτική. Σε ένα δημόσιο χώρο, ο χρόνος ομιλίας είναι συνήθως περιορισμένος, και αντίκτυπο θα έχουν μόνο οι ομιλητές των οποίων το μήνυμα είναι σαφές και εύκολα κατανοητό. Οι εκπαιδευτικοί θα διαπιστώσουν πως υπάρχουν παραλληλισμοί που εκπλήσσουν ανάμεσα στη δημόσια επικοινωνία και την επικοινωνία στο σχολείο – η έλλειψη επαρκούς χρόνου, η αναγκαιότητα για σαφήνεια και απλούστευση, καθώς επίσης και η ικανότητα χειρισμού της πολυπλοκότητας.

Η άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων – όπως η ελευθερία της σκέψης και του λόγου, η συμμετοχή σε εκλογές – είναι επομένως ένα απαιτητικό έργο για όλους τους πολίτες, όχι μόνο για τους πολιτικούς αρχηγούς. Στην EDC/HRE, οι νέοι άνθρωποι λαμβάνουν την εκπαίδευση σε διαφορετικές διαστάσεις ικανοτήτων και την ενθάρρυνση που χρειάζονται για να συμμετέχουν σε δημόσιες συζητήσεις και σε λήψη αποφάσεων. Ως μέλη της σχολικής κοινότητας, οι μαθητές μαθαίνουν πώς να συμμετέχουν σε μια κοινωνία που διέπεται από τις αρχές της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

1.1.3 Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής: η πολιτική ως διαδικασία επίλυσης προβλημάτων σε μια κοινότητα

Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής είναι ένα εργαλείο για την περιγραφή και την κατανόηση των πολιτικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Έτσι, εστιάζει κυρίως σε μία πτυχή του ορισμού του Max Weber για την πολιτική, την "αργή διάνοιξη οπών μέσα από τις παχιές σανίδες".

Η πολιτική εκλαμβάνεται ως μια διαδικασία ορισμού πολιτικών προβλημάτων σε μια αμφιλεγόμενη διαδικασία καθορισμού της διάταξης των θεμάτων, και τόσο στον ορισμό ενός πολιτικού προβλήματος όσο και στον αποκλεισμό άλλων συμφερόντων από τη διάταξη των θεμάτων, εμπλέκεται ένα σημαντικό στοιχείο εξουσίας. Το μοντέλο δίνει μια ιδανική περιγραφή των επόμενων σταδίων της πολιτικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων: τη συζήτηση, την απόφαση και την εφαρμογή λύσεων. Η κοινή γνώμη και οι αντιδράσεις από πρόσωπα και ομάδες των οποίων τα συμφέροντα θίγονται δείχνουν αν οι λύσεις θα εξυπηρετήσουν το σκοπό τους και θα γίνουν αποδεκτές. Μειονότητες ή ομάδες αδύναμες να προωθήσουν τα συμφέροντά τους τα οποία έχουν απορριφθεί αναμένεται να εκφράσουν τη διαμαρτυρία και την κριτική τους. Αν η προσπάθεια να λυθεί ένα πρόβλημα έχει πετύχει (ή έχει χαρακτηριστεί επιτυχημένη), ο κύκλος της πολιτικής τελειώνει. Αν αποτύχει, ο κύκλος ξαναρχίζει. Σε ορισμένες

περιπτώσεις, μια λύση σε ένα πρόβλημα δημιουργεί νέα προβλήματα τα οποία θα πρέπει τώρα να αντιμετωπισθούν σε ένα νέο κύκλο πολιτικής.

Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής υπογραμμίζει σημαντικές πτυχές της πολιτικής λήψης αποφάσεων σε δημοκρατικά συστήματα, καθώς επίσης και τη δημοκρατική σχολική διοίκηση:

- Υπάρχει μια ευριστική έννοια των πολιτικών προβλημάτων και του κοινού καλού. Κανείς δεν είναι σε θέση να καθορίσει εκ των προτέρων ποιο είναι το κοινό καλό. Τα κόμματα, οι ομάδες και τα άτομα που συμμετέχουν στη διαδικασία πρέπει να το βρουν και συνήθως συμφωνούν σε συμβιβασμό.
- Διεξάγεται ανταγωνιστικός καθορισμός της ημερήσιας διάταξης. Στις πλουραλιστικές κοινωνίες, τα πολιτικά επιχειρήματα συνδέονται συχνά με συμφέροντα.
- Η συμμετοχή είναι ατελής στην κοινωνική πραγματικότητα, με ορισμένα άτομα και ομάδες να έχουν συστηματικά μικρότερη πρόσβαση στην εξουσία και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Για το λόγο αυτό το συγκεκριμένο μοντέλο απαιτεί προσοχή στην αύξηση πρόσβασης των λιγότερο ισχυρών.
- Η πολιτική λήψη αποφάσεων είναι μια συλλογική μαθησιακή διαδικασία με την απουσία παικτών που είναι παντογνώστες (όπως ηγέτες ή κόμματα με σωτηριολογικές ιδεολογίες). Αυτό υπαινίσσεται μια κονστρουκτιβιστική έννοια του κοινού καλού: το κοινό καλό είναι αυτό που η πλειοψηφία θεωρεί πως είναι σε μια δεδομένη στιγμή.
- Υπάρχει μια ισχυρή επιρροή της κοινής γνώμης και κάλυψη από τα μέσα επικοινωνίας –η ευκαιρία για τους πολίτες και τις ομάδες συμφερόντων να παρεμβαίνουν και να συμμετέχουν.

Ο κύκλος της πολιτικής είναι ένα μοντέλο – ένα σχέδιο που λειτουργεί όπως ένας χάρτης στη γεωγραφία. Παρουσιάζει πολλά, και διατυπώνει μια λογική κατανόησης. Ως εκ τούτου τα μοντέλα χρησιμοποιούνται συχνά τόσο στην εκπαίδευση όσο και στην επιστήμη, καθώς χωρίς αυτά θα κατανοούσαμε πολύ λίγα στον πολύπλοκο κόσμο μας.

Ποτέ δεν θεωρούμε πως ο χάρτης αντικαθιστά το τοπίο που συμβολίζει – ένας χάρτης δείχνει πολλά, αλλά μόνο επειδή παραλείπει πολλά. Ένας χάρτης που θα έδειχνε τα πάντα θα ήταν πολύ πολύπλοκος για να τον κατανοήσει ο οποιοσδήποτε. Το ίδιο ισχύει και με μοντέλα όπως ο κύκλος της πολιτικής. Δεν θα πρέπει το μοντέλο αυτό να εκλαμβάνεται λανθασμένα ως πραγματικότητα. Εστιάζει στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων – την αργή “διάνοιξη οπών μέσα από πυκνές σανίδες” – αλλά δίνει λιγότερη προσοχή στη δεύτερη διάσταση της πολιτικής κατά τον ορισμό του Max Weber, την αναζήτηση και πάλη για εξουσία και επιρροή.

Στα δημοκρατικά συστήματα, οι δύο διαστάσεις της πολιτικής συνδέονται: οι φορείς λήψης πολιτικών αποφάσεων παλεύουν με δύσκολα προβλήματα, και παλεύουν και μεταξύ τους ως πολιτικοί αντίπαλοι. Στο μοντέλο του κύκλου της πολιτικής, το στάδιο του καθορισμού της διάταξης θεμάτων δείχνει πως αυτές οι δύο διαστάσεις πάνε μαζί. Το να ενταχθεί η κατανόηση ενός πολιτικού προβλήματος στη διάταξη θεμάτων είναι ζήτημα εξουσίας και επιρροής.

Ακολουθεί ένα παράδειγμα. Μία ομάδα υποστηρίζει, «η φορολογία είναι πολύ υψηλή, καθώς αποθαρρύνει τους επενδυτές,» ενώ μια δεύτερη ισχυρίζεται πως, «η φορολογία είναι πολύ χαμηλή, καθώς η εκπαίδευση και η δημόσια ασφάλιση υποχρηματοδοτούνται». Υπάρχουν συμφέροντα και βασικές πολιτικές προοπτικές πίσω από τον κάθε ορισμό του προβλήματος της φορολογίας, και οι λύσεις που συνεπάγονται δείχνουν προς αντίθετες κατευθύνσεις: μείωση της φορολογίας για τα υψηλότερα εισοδήματα – ή αύξηση. Ο πρώτος ορισμός του προβλήματος είναι νεοφιλελεύθερος, ο δεύτερος είναι σοσιαλδημοκρατικός.

Οι πολίτες πρέπει να γνωρίζουν και τους δύο. Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής είναι ένα εργαλείο που βοηθάει τους πολίτες να εντοπίζουν και να κρίνουν τις προσπάθειες των φορέων λήψης πολιτικών αποφάσεων να λύσουν τα κοινωνικά προβλήματα.

1.2 Δημοκρατία

1.2.1 Βασικές αρχές

Στο περίφημο απόσπασμα του Abraham Lincoln (1863), δημοκρατία είναι «η κυβέρνηση του λαού, από το λαό, για το λαό»: οι τρεις ορισμοί μπορεί να ερμηνευτούν ως εξής:

- «του»: η εξουσία προέρχεται από το λαό – λαός είναι η κυρίαρχη δύναμη που ασκεί εξουσία ή δίνει

την εντολή για την άσκηση της, και οποιοσδήποτε είναι μέρος της εξουσίας μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνος από το λαό

- «από»: η εξουσία ασκείται είτε μέσω εκλεγμένων αντιπροσώπων ή απευθείας από τους πολίτες
- «για»: η εξουσία ασκείται για να εξυπηρετεί τα συμφέροντα του λαού, δηλαδή, το κοινό καλό.

Αυτοί οι ορισμοί μπορεί να γίνουν κατανοητοί και να συνδεθούν με διάφορους τρόπους. Πολιτικοί στοχαστές στην παράδοση του Rousseau επιμένουν στην άμεση εξουσία από τους πολίτες (ταύτιση της κυβέρνησης και του κυβερνωμένου). Ο λαός αποφασίζει για τα πάντα και δεν δεσμεύεται από κανενός είδους νόμο. Πολιτικοί στοχαστές στην παράδοση του Locke τονίζουν τον ανταγωνισμό μεταξύ διαφορετικών συμφερόντων σε μια πλουραλιστική κοινωνία. Μέσα σε ένα συνταγματικό πλαίσιο, πρέπει να συμφωνήσουν σε μια απόφαση που εξυπηρετεί το κοινό καλό.

Ανεξάρτητα από το χρονικό διάστημα στο οποίο υπάρχει μια δημοκρατική παράδοση σε μια χώρα και πώς αυτή έχει εξελιχτεί, δεν μπορεί να θεωρείται δεδομένη η παράδοση αυτή. Σε κάθε χώρα, η δημοκρατία και η βασική κατανόηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πρέπει μόνιμα να αναπτύσσονται για να μπορούν να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις κάθε επόμενης γενιάς. Και κάθε γενιά πρέπει να εκπαιδεύεται στη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

1.2.2 Η δημοκρατία ως ένα πολιτικό σύστημα

Βασικά στοιχεία της σύγχρονης συνταγματικής δημοκρατίας περιλαμβάνουν:

- ένα σύνταγμα, συνήθως σε γραπτή μορφή, που θέτει το θεσμικό πλαίσιο για τη δημοκρατία και που σε ορισμένες χώρες προστατεύεται από ένα ανεξάρτητο, ανώτατο δικαστήριο. Τα ανθρώπινα δικαιώματα, όχι συνήθως όλα, προστατεύονται ως πολιτικά δικαιώματα;
- τα ανθρώπινα δικαιώματα αναφέρονται στο σύνταγμα και στη συνέχεια παραπέμπονται σε πολιτικά δικαιώματα όπως κατοχυρώνονται συνταγματικά. Οι κυβερνήσεις που έχουν υπογράψει συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα υποχρεώνονται να υποστηρίξουν το εύρος των δικαιωμάτων που έχουν επικυρώσει, ανεξάρτητα από το αν αναφέρονται ή όχι ρητά στο σύνταγμα.
- η νομική ισότητα όλων των πολιτών: όλοι οι πολίτες προστατεύονται ισότιμα από τον νόμο μέσω της αρχής της μη διάκρισης και πρέπει να εκπληρώνουν τα καθήκοντά τους όπως αυτά ορίζονται από τον νόμο.
- καθολική ψηφοφορία: αυτό δίνει στους ενήλικους πολίτες, άντρες και γυναίκες, το δικαίωμα ψήφου για κόμματα και/ή υποψήφιους στις βουλευτικές εκλογές. Επιπλέον, ορισμένα συστήματα περιλαμβάνουν δημοψήφισμα, δηλαδή, το δικαίωμα των πολιτών να παίρνουν αποφάσεις για ένα συγκεκριμένο θέμα με άμεση ψηφοφορία.
- οι πολίτες απολαμβάνουν ανθρώπινα δικαιώματα που προσφέρουν πρόσβαση σε ένα ευρύ φάσμα τρόπων συμμετοχής. Αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία των μέσων επικοινωνίας από λογοκρισία και κρατικό έλεγχο, την ελευθερία της σκέψης, της έκφρασης και της ειρηνικής συνάθροισης, και το δικαίωμα των μειονοτήτων και της αντιπολίτευσης να ενεργούν ελεύθερα.
- πλουραλισμός και ανταγωνισμός συμφερόντων και πολιτικών στόχων: πολίτες και ομάδες πολιτών μπορούν να ιδρύουν ή να συμμετέχουν σε κόμματα ή ομάδες συμφερόντων (λόμπυ), μη κυβερνητικές οργανώσεις, κ.λπ. για να προωθήσουν τα συμφέροντά τους ή τους πολιτικούς τους στόχους. Υπάρχει ανταγωνισμός για την προώθηση των συμφερόντων και άνιση κατανομή εξουσίας και ευκαιριών για την υλοποίησή τους;
- κοινοβούλιο: το σώμα των εκλεγμένων αντιπροσώπων έχει τη δύναμη της νομοθεσίας, δηλαδή, να ψηφίζει νόμους που είναι γενικά δεσμευτικοί. Η εξουσία του κοινοβουλίου στηρίζεται στη βούληση της πλειοψηφίας των ψηφοφόρων. Αν η πλειοψηφία σε ένα κοινοβουλευτικό σύστημα μετατοπίζεται από κάποιες εκλογές στις επόμενες, μια νέα κυβέρνηση αναλαμβάνει καθήκοντα. Σε προεδρικά συστήματα ο επικεφαλής της κυβέρνησης, ο Πρόεδρος, εκλέγεται χωριστά με άμεση ψηφοφορία.
- η αρχή της πλειοψηφίας: η πλειοψηφία αποφασίζει, η μειοψηφία πρέπει να αποδεχτεί την απόφαση. Τα συντάγματα καθορίζουν όρια για τον κανόνα της πλειοψηφίας που προστατεύουν τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των μειονοτήτων. Η απαιτούμενη απαρτία για την πλειοψηφία μπορεί να ποικίλει,

ανάλογα με το θέμα – για παράδειγμα, τα δύο-τρίτα για τροποποιήσεις στο σύνταγμα.

- έλεγχοι και ισορροπίες: οι δημοκρατίες συνδυάζουν δύο αρχές: η εξουσία της άσκησης βίας εναπόκειται στο κράτος, καταλήγοντας σε έναν «αφοπλισμό των πολιτών».⁵ Ωστόσο, για να αποφευχθεί να μετατραπεί η δύναμη της βίας σε αυταρχική ή δικτατορική κυβέρνηση, όλα τα δημοκρατικά συστήματα περιλαμβάνουν ελέγχους και ισορροπίες. Το κλασσικό μοντέλο χωρίζει τις κρατικές εξουσίες σε νομοθετική, εκτελεστική, και δικαστική (οριζόντια διάσταση). Πολλά συστήματα λαμβάνουν κι άλλες προφυλάξεις: ένα σύστημα δύο σωμάτων για τη νομοθεσία, και ομοσπονδιακή ή καντονιακή αυτονομία, που αντιστοιχεί σε μια πρόσθετη κάθετη διάσταση ελέγχων και ισορροπιών (όπως στην Ελβετία, τις ΗΠΑ ή τη Γερμανία).
- προσωρινή εξουσία: ένα επιπλέον μέσο ελέγχου της εξουσίας είναι η παραχώρηση της εξουσίας για ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα μόνο. Κάθε εκλογές έχουν αυτό το αποτέλεσμα, και σε κάποιες περιπτώσεις, η συνολική διάρκεια της θητείας μπορεί να είναι περιορισμένη, όπως στην περίπτωση του προέδρου των ΗΠΑ, ο οποίος πρέπει να παραιτηθεί μετά από δύο τετραετείς θητείες στην κυβέρνηση. Στην αρχαία Ρώμη, οι ύπατοι διοριζόντουσαν διαδοχικά, και αποχωρούσαν από την εξουσία μετά από ένα χρόνο.

1.2.3 Μια παρανόηση σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία

Η δημοκρατία βασίζεται στα πρότυπα και τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μερικές φορές τα ανθρώπινα δικαιώματα εννοούνται λανθασμένα ως ένα σύστημα στο οποίο το άτομο απολαμβάνει πλήρη ελευθερία. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα αναγνωρίζουν ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες, οι οποίες είναι συνυφασμένες με την ανθρώπινη φύση. Ωστόσο, αυτά τα δικαιώματα δεν είναι απόλυτα. Τα δικαιώματα των άλλων πρέπει επίσης να γίνονται σεβαστά, και μερικές φορές θα υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ δικαιωμάτων. Οι δημοκρατικές διαδικασίες βοηθάνε να δημιουργηθούν διεργασίες που διευκολύνουν την ελευθερία των ανθρώπων, αλλά θέτουν επίσης απαραίτητα όρια. Σε ένα μάθημα EDC/HRE, για παράδειγμα, πραγματοποιείται μια συζήτηση. Για να έχουν όλοι οι μαθητές την ευκαιρία να εκφράσουν τη γνώμη τους, ο χρόνος ομιλίας είναι ελεγχόμενος, ίσως με αρκετά αυστηρό τρόπο. Για τον ίδιο λόγο, τίθενται περιορισμοί στον χρόνο ομιλίας στις κοινοβουλευτικές συζητήσεις ή στις τηλεοπτικές εκπομπές.

Πολλοί κανόνες του κώδικα οδικής κυκλοφορίας περιορίζουν την ελευθερία μετακίνησής μας: όρια ταχύτητας στην πόλη, το να πρέπει να σταματάμε όταν τα φανάρια είναι κόκκινα, κ.λπ. Προφανώς οι κανόνες αυτοί υπάρχουν για να προστατεύουν τη ζωή και την υγεία των ανθρώπων.

Η δημοκρατία δίνει περισσότερη ελευθερία στους ανθρώπους, τόσο ως σύνολα όσο και ως άτομα, από οποιοδήποτε άλλο σύστημα διακυβέρνησης– υπό την προϋπόθεση πως η ελευθερία αυτή τίθεται εντός ενός πλαισίου τάξης, δηλαδή, σε ένα θεσμικό πλαίσιο, και εφαρμόζεται ως τέτοια. Για να λειτουργήσει καλά, η δημοκρατία βασίζεται σε ένα ισχυρό κράτος το οποίο ασκεί το κράτος δικαίου και επιτυγχάνει έναν αποδεκτό βαθμό διανεμητικής δικαιοσύνης. Ένα αδύναμο κράτος, ή αδύναμο κράτος δικαίου, σημαίνει πως η κυβέρνηση δεν είναι ικανή να εκτελέσει το συνταγματικό της πλαίσιο και τους νόμους.

1.2.4 Δυνατά σημεία και αδυναμίες

Σε γενικές γραμμές, οι διάφοροι τύποι δημοκρατίας μοιράζονται κάποια δυνατά σημεία αλλά και αδυναμίες συμπεριλαμβανομένων των παρακάτω.

α. Δυνατά σημεία των δημοκρατιών

- Η δημοκρατία παρέχει ένα πλαίσιο και τα μέσα για μια πολιτισμένη, μη-βίαιη επίλυση συγκρούσεων. Η δυναμική της σύγκρουσης και της πολυφωνίας υποστηρίζει τη λύση των προβλημάτων.
- Οι δημοκρατίες είναι «ισχυροί ειρηνιστές» – τόσο στις κοινωνίες τους όσο και στη διεθνή πολιτική.
- Η δημοκρατία είναι το μόνο σύστημα που διευκολύνει τις αλλαγές της πολιτικής ηγεσίας χωρίς να αλλάζει το σύστημα διακυβέρνησης.
- Οι δημοκρατίες είναι κοινότητες μάθησης που μπορούν να δεχτούν και να αντιμετωπίσουν ανθρώπινα

5. Υπάρχει ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα στο οποίο η αρχή του αφοπλισμού των πολιτών έχει τροποποιηθεί, συγκεκριμένα στις ΗΠΑ.

λάθη. Το κοινό καλό ορίζεται μέσα από διαπραγμάτευση και δεν επιβάλλεται από μια αυταρχική εξουσία.

- Τα ανθρώπινα δικαιώματα ενισχύουν τις δημοκρατίες παρέχοντας ένα κανονιστικό πλαίσιο για τις πολιτικές διεργασίες, που βασίζεται στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Με την επικύρωση συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, μια κυβέρνηση μπορεί να προβεί σε περαιτέρω «υποσχέσεις» προς τους πολίτες της, υποσχέσεις που διατηρούν προσωπικές ελευθερίες και άλλα δικαιώματα.

β. Προβλήματα και αδυναμίες

- Κόμματα και πολιτικοί έχουν την τάση να θυσιάζουν μακροπρόθεσμους στόχους για την εκλογική επιτυχία. Οι δημοκρατίες δημιουργούν κίνητρα για τη χάραξη κοντόφθαλμης πολιτικής, για παράδειγμα, σε βάρος του περιβάλλοντος ή των επόμενων γενεών (η λογική του "να ξεμπερδεύω κουτσά στραβά").
- Κυβέρνηση για τον λαό είναι κυβέρνηση εντός των ορίων του έθνους-κράτους. Διαρκώς αυξανόμενη παγκόσμια αλληλεξάρτηση, όπως σε οικονομικές και περιβαλλοντικές εξελίξεις, περιορίζει το πεδίο επιρροής της δημοκρατικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων σε ένα έθνος- κράτος.

1.2.5 Συμπεράσματα

Οι δημοκρατίες εξαρτώνται από τους πολίτες όσον αφορά τον βαθμό στον οποίο τα πλεονεκτήματα των δημοκρατιών ξεδιπλώνονται και οι αδυναμίες τους διατηρούνται υπό έλεγχο. Οι δημοκρατίες είναι απαιτητικά συστήματα, και εξαρτώνται από την ενεργή συμμετοχή και υποστήριξη των πολιτών τους— μια στάση ενημερωμένης και κριτικής αφοσίωσης. Όπως το έθεσε ο Winston Churchill (1947), «Η δημοκρατία είναι η χειρότερη μορφή διακυβέρνησης εκτός από όλες τις άλλες μορφές που έχουν δοκιμαστεί από καιρό σε καιρό».

Τόσο σε εδραιωμένα όσο και σε νεαρά δημοκρατικά κράτη, η EDC/HRE συμβάλλει αποφασιστικά στην πολιτική κουλτούρα στην οποία πρέπει να είναι ριζωμένες οι δημοκρατίες για να επιβιώσουν και αναπτυχθούν.

1.3 Δημοκρατική σχολική διοίκηση

1.3.1 Το σχολείο – μια μικρο-δημοκρατία;

Η EDC/HRE βασίζεται στις βασικές αρχές της διδασκαλίας *σχετικά, μέσω, και για* τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα στο σχολείο. Το σχολείο θεωρείται μια μικρο-κοινότητα, μια «εμβρυϊκή κοινωνία»⁶ που χαρακτηρίζεται από επίσημους κανονισμούς και διαδικασίες, διεργασίες λήψης αποφάσεων, και το πλέγμα των σχέσεων που επηρεάζει την ποιότητα της καθημερινής ζωής.

Πρέπει λοιπόν το σχολείο να εκλαμβάνεται ως μια μικρογραφία δημοκρατίας; Μια ματιά στη λίστα δείχνει πως τα σχολεία δεν είναι μικρά κράτη, στα οποία διεξάγονται εκλογές, οι εκπαιδευτικοί θεσπίζουν όπως οι κυβερνήσεις, οι διευθυντές μοιάζουν με προέδρους, κ.λπ. Ως εκ τούτου το ερώτημα μπορεί να απορριφθεί ως ρητορικό. Τι μπορούν να κάνουν τα σχολεία λοιπόν για την EDC/HRE?

1.3.2 Δημοκρατική σχολική διοίκηση: τέσσερις βασικοί τομείς, τρία κριτήρια προόδου

Η Elisabeth Bäckman και ο Bernard Trafford, διευθυντές στη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο και συγγραφείς του εγχειριδίου του Συμβουλίου της Ευρώπης «Δημοκρατική σχολική διοίκηση»⁷ έχουν ερευνήσει αυτό το ερώτημα σε βάθος. Τα σχολεία, υποστηρίζουν, απαιτούν τόσο διαχείριση όσο και διοίκηση. Η διαχείριση του σχολείου είναι η διοίκηση του σχολείου – για παράδειγμα, η υλοποίηση των νομικών και οικονομικών απαιτήσεων, και του προγράμματος σπουδών. Η σχέση μεταξύ του διευθυντή και των μαθητών είναι ιεραρχική, βασισμένη στην καθοδήγηση και την τάξη. Η σχολική διοίκηση, από την άλλη πλευρά, αντανakλά τη δυναμική της κοινωνικής αλλαγής στη σύγχρονη κοινωνία. Τα σχολεία πρέπει να αλληλεπιδρούν με διάφορους εταίρους και ενδιαφερόμενα μέρη εκτός σχολείου, και να δίνουν απαντήσεις σε προβλήματα και προκλήσεις που δεν μπορούν να προβλεφθούν. Εδώ, όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων πρωτίστως των μαθητών, έχουν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο. Τα μέλη της κοινότητας αλληλεπιδρούν και διαπραγματεύονται, ασκούν πίεση, παίρνουν

6. Βλ. Dewey J. (2007), *The School and Society*, Cosimo, New York, σελ. 32.

7. Bäckman E. and Trafford B. (2007), *Democratic Governance of Schools*, Council of Europe, Strasbourg.

μαζί αποφάσεις. Κανείς εταίρος δεν έχει πλήρη έλεγχο πάνω στον άλλο.⁸

Οι Bäckman και Trafford προτείνουν τέσσερις βασικούς τομείς δημοκρατικής σχολικής διοίκησης:

- διοίκηση, ηγεσία και δημόσια λογοδοσία,
- εκπαίδευση με επίκεντρο τις αξίες,
- συνεργασία, επικοινωνία και συμμετοχή: ανταγωνιστικότητα και αυτοπροσδιορισμό του σχολείου,
- μαθητική πειθαρχία.

Οι Bäckman και Trafford εφαρμόζουν τρία κριτήρια, βασισμένα στις τρεις αρχές της EDC/HRE του Συμβουλίου της Ευρώπης, για τη μέτρηση της προόδου σε αυτούς τους βασικούς τομείς:

- δικαιώματα και υποχρεώσεις,
- ενεργή συμμετοχή,
- αξία στη διαφορετικότητα.

1.3.3 Διδάσκοντας τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσα από δημοκρατική σχολική διοίκηση

Οι Bäckman και Trafford παρέχουν μια λεπτομερή σειρά εργαλείων για να μπορούν τόσο να διδάχτούν όσο και να γίνουν βίωμα η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα σε ολόκληρο το σχολείο. Οι μαθητές βιώνουν τη δημοκρατική συμμετοχή στο σχολείο, αλλά τα σχολεία παραμένουν εκπαιδευτικά ιδρύματα, και δεν μετατρέπονται σε επίδοξα μίνι-κράτη, αν και είναι μίνι-κοινωνίες.

8. Bäckman E. and Trafford B. (2007), *Democratic Governance of Schools*, Council of Europe, Strasbourg, σελ. 9.

2. Τα δικαιώματα του παιδιού και το δικαίωμα στην εκπαίδευση⁹

Τα δικαιώματα του παιδιού προστατεύονται διεξοδικά από ένα ευρύ σύνολο από διεθνή και περιφερειακά όργανα που καλύπτουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, το ανθρωπιστικό και προσφυγικό δίκαιο. Τα παιδιά επωφελούνται από τα δικαιώματα που περιέχονται στο ευρύτερο διεθνές δίκαιο. Επιπλέον, έχει δημιουργηθεί ένας αριθμός εξειδικευμένων μέσων για να χορηγεί πρόσθετη προστασία στα παιδιά λόγω των ιδιαίτερα τρωτών σημείων τους και της σημασίας που αυτά έχουν για την κοινωνία στο σύνολό της για τη διασφάλιση της υγιούς ανάπτυξης και της ενεργού συμμετοχής των νέων μελών της.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου («η Σύμβαση») περιλαμβάνει πολλές διατάξεις για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως για παράδειγμα το Πρωτόκολλο 1, Άρθρο 2, το «δικαίωμα στην εκπαίδευση». Ωστόσο, το κύριο πλαίσιο για τα δικαιώματα του παιδιού αποτελεί η Σύμβαση του 1989 των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC). Αυτή ήταν η πρώτη σύμβαση που αφορούσε ειδικά τα δικαιώματα του παιδιού και σηματοδότησε μια σημαντική στροφή στον τρόπο σκέψης προς μια «προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα», η οποία καθιστά τις κυβερνήσεις νομικά υπεύθυνες για την αποτυχία να ανταποκριθούν στις ανάγκες των παιδιών. Η CRC δημιούργησε μια νέα αντίληψη για τα παιδιά ως φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων κατάλληλων για την ηλικία τους κι όχι ως ιδιοκτησία των γονέων τους ή ανήμπορους αποδέκτες φιλανθρωπίας.

Τα δικαιώματα του παιδιού καλύπτουν κάθε πτυχή της ζωής των παιδιών και των εφήβων και μπορούν να κατανεμηθούν στις παρακάτω κύριες κατηγορίες:

- δικαιώματα επιβίωσης: το δικαίωμα στη ζωή και την ικανοποίηση των βασικών αναγκών (για παράδειγμα, επαρκές επίπεδο διαβίωσης, στέγη, διατροφή, ιατρική περίθαλψη),
- δικαιώματα ανάπτυξης: δικαιώματα που επιτρέπουν στα παιδιά να εκμεταλλευτούν στο έπακρο τις δυνατότητές τους (για παράδειγμα εκπαίδευση, παιχνίδι και αναψυχή, πολιτιστικές δραστηριότητες, πρόσβαση σε πληροφορίες και ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας),
- δικαιώματα συμμετοχής: δικαιώματα που επιτρέπουν στα παιδιά και τους έφηβους να έχουν ενεργό ρόλο στις κοινότητές τους (για παράδειγμα, η ελευθερία να εκφράζουν τη γνώμη τους, να έχουν λόγο σε ζητήματα που αφορούν τη ζωή τους, να εντάσσονται σε ομάδες),
- δικαιώματα προστασίας: δικαιώματα που είναι απαραίτητα για την ασφάλεια των παιδιών και των εφήβων από κάθε μορφή κακοποίησης, εγκατάλειψης και εκμετάλλευσης (για παράδειγμα, ειδική μέριμνα για παιδιά πρόσφυγες και προστασία από τη συμμετοχή σε ένοπλες συγκρούσεις, την παιδική εργασία, τη σεξουαλική εκμετάλλευση, τα βασανιστήρια και τη χρήση ναρκωτικών).

Η εκπαίδευση θεωρείται τόσο ανθρώπινο δικαίωμα όσο και απαραίτητο μέσο για την επίτευξη άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ένα εκπαιδευτικό σύστημα που περιλαμβάνει μια προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα θα είναι σε καλύτερη θέση να εκπληρώσει τη βασική αποστολή του για την εξασφάλιση υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης για όλους.

Το Άρθρο 26 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (UDHR) ορίζει:

- (1) Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους. Η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία πρέπει να είναι ανοικτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με τις ικανότητες τους.
- (2) Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρωπίνης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιακών ελευθεριών. Πρέπει να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη και σε όλες τις φυλές και τις θρησκευτικές ομάδες, και να ευνοεί την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.

9. Συγγραφέας: Felisa Tibbitts (2009). Remarks of Felisa Tibbitts, prepared for the Council of Europe's Evaluation Conference of the European Year of Citizenship through Education, 27-28 April 2006, Sinaia, Romania.

- (3) Οι γονείς έχουν, κατά προτεραιότητα, το δικαίωμα να επιλέγουν το είδος της παιδείας που θα δοθεί στα παιδιά τους.

Ως επέκταση ορισμένων ιδεών που πρωτοεμφανίστηκαν στην Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, το Άρθρο 28 της Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού ορίζει την εκπαίδευση ως δικαίωμα και το Άρθρο 29 αναφέρει πως η εκπαίδευση πρέπει να βοηθάει το παιδί στην ανάπτυξη της «... προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του».¹⁰

Τόσο η CRC όσο και η UDHR αναγνωρίζουν πως ένας από τους σκοπούς της εκπαίδευσης είναι η καλλιέργεια του σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Βέβαια, για να κατανοήσει κανείς πραγματικά και να προωθήσει τα ανθρώπινα δικαιώματα, πρέπει να τα βιώσει σε σχέση με τους άλλους. Αυτό σημαίνει πως δεν πρέπει κανείς μόνο να μαθαίνει σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά να ζει επίσης *μέσα* σε αυτά και *μέσω* αυτών. Έτσι μια εκπαιδευτική προσέγγιση που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα (human rights-based approach, εφεξής HRBA) περιλαμβάνει την ευκαιρία να μάθει και να ασκήσει ο μαθητής στην τάξη τις αξίες και το πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα σχολεία που αντικατοπτρίζουν στην πράξη τα δικαιώματα του παιδιού επικεντρώνονται στην ανθρωπινή αξιοπρέπεια των παιδιών.

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση πρέπει να το ασκούν και να το απολαμβάνουν όλοι – ανεξάρτητα από προσωπικές ικανότητές, φυλή, εθνική καταγωγή, θρησκεία, υπηκοότητα, φύλο, σεξουαλικές προτιμήσεις, κοινωνική τάξη, ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο ταυτότητας. Επιπλέον, μια τέτοια εκπαίδευση - όπως ορίζεται από την CRC - πρέπει να είναι δομημένη κατά τρόπο που να σέβεται την αξιοπρέπεια και τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα των μαθητών.

Μια βασική αρχή που έχει κεντρική σημασία τόσο για τα δικαιώματα του ανθρώπου όσο και για την HRBA είναι η αρχή της μη διάκρισης. Στον τομέα της εκπαίδευσης οι επιπτώσεις είναι πολλαπλές, συμπεριλαμβανομένης της ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική εκπαίδευση, με ιδιαίτερη προσοχή στις ευάλωτες ή περιθωριοποιημένες ομάδες.

Η πρωτοβουλία *Σχολεία Φιλικά προς το Παιδί* της UNESCO και η HRBA (εκπαιδευτική προσέγγιση που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα) θέλουν να εφαρμόσουν τη CRC μέσα στην εκπαίδευση και μέσω αυτής. Για να μπορέσουμε να χρησιμοποιήσουμε την HRBA χρειάζεται να γνωρίζουμε περισσότερα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα του παιδιού, καθώς και τις επιπτώσεις στην εκπαιδευτική σκέψη, το σχεδιασμό και την αξιολόγηση. Μας αναγκάζει να θέσουμε ερωτήματα όπως:

- Ποιοι δεν λαμβάνουν εκπαίδευση; Πού βρίσκονται, και γιατί αποκλείονται;
- Ποιος πρέπει να κάνει τι για να προστατεύσει, προωθήσει και εκπληρώσει το δικαίωμα για εκπαίδευση;
- Ποιανού ικανότητα, και σε τι, χρειάζεται να αναπτυχθεί για να εξασφαλιστεί το δικαίωμα στην εκπαίδευση;
- Ποιος πρέπει να κάνει τι για να εξασφαλιστεί αυτό το δικαίωμα και πως μπορούν συνεργασίες να βοηθήσουν σε αυτή τη διαδικασία;

Αρχή 1. Ρητές σχέσεις με τα δικαιώματα

Ερωτήματα για εμάς: Συνδέονται ρητά οι εκπαιδευτικές μας προσπάθειες με τα ανθρώπινα δικαιώματα; Περιλαμβάνουν αυτές οι προσπάθειες το πλήρες φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων; Τα ανθρώπινα δικαιώματα που έχουν διερευνηθεί σε βάθος συνδέονται με τις ανάγκες και τα ζητήματα στις κοινότητές μας, ή μπορούν να γίνουν τέτοιες συνδέσεις; Είμαστε πρόθυμοι να προχωρήσουμε πέρα από την προσωπική μας «ζώνη άνεσης» για να συνδέσουμε την εργασία μας με τις αξίες των ανθρωπίνων

10. Για το δικαίωμα στην εκπαίδευση γίνεται αναφορά σε πολυάριθμα κείμενα των Ηνωμένων Εθνών και σε άλλα περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (Άρθρο 14) και της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Άρθρα 28 και 29). Άλλες βασικές διακηρύξεις, γενικές παρατηρήσεις και κείμενα έχουν κάνει εκτενείς αναφορές στο δικαίωμα στην εκπαίδευση, όπως η Παγκόσμια Διακήρυξη για την Εκπαίδευση για Όλους (World Declaration on Education for All) (Άρθρα I, III, IV, VI, VII), το Πλαίσιο Δράσης του Ντακάρ (Dakar Framework for Action), και η Εκπαίδευση για Όλους (Education for All).

δικαιωμάτων;

Αρχή 2. Λογοδοσία

Όσοι από εμάς είναι εκπρόσωποι της κυβέρνησης ή εργάζονται για το κράτος θεωρούμε τους εαυτούς μας υπεύθυνους για τη διασφάλιση της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα; Με ποιους τρόπους είμαστε υπόλογοι; Πώς μπορούν τα παιδιά και οι κηδεμόνες τους να διασφαλίσουν τέτοιου είδους λογοδοσία;

Αρχή 3. Ενδυνάμωση και συμμετοχή

Ας σκεφτούμε για μια στιγμή εκείνους για τους οποίους αισθανόμαστε υπεύθυνοι όσον αφορά τη διασφάλιση της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Έχουμε ενσωματώσει τις ιδέες όλων αυτών που επηρεάζονται από τις πολιτικές και τις δραστηριότητές μας; Ποιοι είναι απόντες κατά τη διάρκεια συνεδριάσεων λήψης αποφάσεων, και οι οποίοι έχουν συμφέροντα στην κουβέντα μας; Αν δεν βρίσκονται εδώ, ή δεν συμμετέχουν στις συζητήσεις, πώς μπορούμε να τους βάλουμε στην κουβέντα μας; Πώς μπορούμε να διευκολύνουμε τις απόψεις τους σχετικά με το πότε, πώς, ποιος και τι, σε σχέση με την εκπαίδευση για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα;

Αρχή 4. Απαγόρευση των διακρίσεων και προσοχή στις ευάλωτες ομάδες

Τέλος, και σε σχέση με το τελευταίο σημείο, ποιες είναι οι ομάδες που είναι λιγότερο πιθανό αυτή τη στιγμή να επωφεληθούν από εκπαιδευτικά μας προγράμματα, και πώς μπορούμε να βοηθήσουμε για να εξασφαλιστεί η συμμετοχή τους; Ακριβώς οι ομάδες των οποίων τα ανθρώπινα δικαιώματα καταπατούνται καθημερινά - οι περιθωριοποιημένοι, οι ευάλωτοι, όσοι υφίστανται διακρίσεις –είναι αυτοί που θα ωφεληθούν περισσότερο από τις εκπαιδευτικές μας προσπάθειες. Πώς μπορούμε να τους εντοπίσουμε, να τους προσεγγίσουμε, και να δημιουργήσουμε εκπαιδευτικά προγράμματα που να είναι πραγματικά σημαντικά γι' αυτούς;

Κεφάλαιο 2

Το κλειδί για μια δυναμική έννοια της ιδιότητας του πολίτη¹¹

1. Προκλήσεις στο παραδοσιακό μοντέλο της ιδιότητας του πολίτη

Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, διάφορες διαδικασίες εκσυγχρονισμού που διαμόρφωσαν την ιστορία μας για μεγάλο χρονικό διάστημα πριν (βλ. πίνακα παρακάτω) έχουν επιταχυνθεί και ενταθεί, αποκτώντας μια νέα ποιότητα. Τα γεγονότα που έχουν συμβεί και οι αλλαγές που λαμβάνουν χώρα σε όλη την Ευρώπη αμφισβητούν το παραδοσιακό μοντέλο της ιδιότητας του πολίτη:

- Η παγκοσμιοποίηση του ελεύθερου εμπορίου και οι ανταγωνιστικές οικονομίες της αγοράς έφεραν ένα υψηλότερο επίπεδο κοινωνικής πρόνοιας σε πολλούς ανθρώπους σε πολλές χώρες - αλλά όχι σε όλους. Τα κενά της άνισης κατανομής μεταξύ πλούσιων και φτωχών έχουν αυξηθεί, τόσο εντός όσο και μεταξύ των κοινωνιών, απειλώντας την κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των ανθρώπων.
- Ο ανταγωνισμός οδηγεί τις επιχειρήσεις να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους σε μόνιμη βάση για να μειώσουν το κόστος παραγωγής τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα μια διαρκή διαδικασία καινοτομίας, που επηρεάζει άμεσα προϊόντα, τεχνολογίες και θέσεις εργασίας, και έμμεσα ολόκληρο τον τρόπο ζωής μας. Ο Joseph Schumpeter ονόμασε αυτή τη μόνιμη διαδικασία της καινοτομίας «δημιουργική καταστροφή».¹² Η μεταμόρφωση ολόκληρων οικονομιών της Ανατολικής Ευρώπης μπορεί να θεωρηθεί ως ένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της δημιουργικής καταστροφής.
- Η οικονομική ανάπτυξη έχει δημιουργήσει αύξηση της ευημερίας, αλλά και αύξηση της κατανάλωσης των φυσικών πόρων. Η αύξηση των εκπομπών του CO₂ καθιστούν όλο και πιο δύσκολη και δαπανηρή την αποτροπή ή την προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος.
- Οι νέες τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας έχουν παράσχει νέους τρόπους για να αυξήσουν την παραγωγικότητα, την ανταλλαγή και τη λήψη πληροφοριών καθώς και την παροχή ψυχαγωγίας, για να αναφέρουμε μόνο μερικούς. Ζούμε σε έναν πολιτισμό των μέσων επικοινωνίας, και ο γραμματισμός στα μέσα (μιντιακός γραμματισμός) – το πώς να χρησιμοποιούμε τα νέα μέσα, τόσο για την παραγωγή όσο και τη λήψη μηνυμάτων - έχει γίνει μια στοιχειώδης δεξιότητα, όπως η ανάγνωση και η γραφή.
- Λόγω της οικονομικής ανάπτυξης και τα επιτεύγματα της σύγχρονης ιατρικής, ο πληθυσμός σε πολλές χώρες της Ευρώπης γερνάει, ενώ αναπτύσσεται στον κόσμο στο σύνολό του. Και οι δύο εξελίξεις δημιουργούν σοβαρά προβλήματα για τον 21ο αιώνα.
- Τα έθνη έχουν το δικαίωμα στην εθνική κυριαρχία και τον αυτοκαθορισμό. Όμως, η έννοια των εθνών είναι τόσο περιεκτική όσο και αποκλειστική. Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, έχουμε δει την εμφάνιση νέων μορφών -πρώην κατεσταλμένων- συλλογικών ταυτοτήτων.
- Οι σύγχρονες κοινωνίες είναι συνήθως εκκοσμικευμένες, πλουραλιστικές κοινωνίες. Η μετανάστευση στην Ευρώπη - ιδίως στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - συνέβαλε σε αυτή την εξέλιξη. Οι πλουραλιστικές κοινωνίες είναι πιο δυναμικές και παραγωγικές, αλλά ταυτόχρονα και πιο απαιτητικές από την άποψη της κοινωνικής συνοχής για την ένταξη των ατόμων με διαφορετικές πεποιθήσεις, αξίες, ενδιαφέροντα, και κοινωνική και εθνοτική καταγωγή.
- Η δημοκρατία προσφέρει τις καλύτερες πιθανότητες για να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις, καθώς κάθε προσπάθεια για την επίλυση αυτών και άλλων προβλημάτων από απολυταρχική διακυβέρνηση θα παραλείψει να λάβει υπόψη της την πολύπλοκη πραγματικότητα της κοινωνίας, την

11. Βασισμένο στο: Huddleston T. (2004), *Tool on Teacher Training for Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education*, Council of Europe, Strasbourg, σσ. 9f., αναθεωρημένο από τον Peter Krapf.

12. Schumpeter J. (1942, 2008), *Capitalism, Socialism and Democracy*, Harper and Brothers, New York, p.83.

οικονομία, το περιβάλλον, την επίλυση συγκρούσεων, κ.λπ., σε εθνικό, πόσο μάλλον σε υπερεθνικό επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, η δημοκρατία “στέκεται” και “πέφτει” με τη δέσμευση της ίσης συμμετοχής. Όσο πιο πολύπλοκος γίνεται ο κόσμος και οι προκλήσεις που καθορίζουν το μέλλον μας, τόσο πιο δύσκολο είναι για τον «απλό πολίτη» να κατανοήσει και να λάβει μέρος στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η δυσπιστία απέναντι στους παραδοσιακούς πολιτικούς θεσμούς, τις μορφές διακυβέρνησης και τους πολιτικούς ηγέτες έχουν τις ρίζες τους στο αίσθημα του να μένει κανείς εκτός και να μην ακούγεται. Η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι επισφαλής έργα, και η επιβίωσή τους εξαρτάται από το αν η κληρονομιά τους μπορεί να μεταβιβαστεί στη νεότερη γενιά.

Αυτές οι γραμμές της ανάπτυξης μπορούν μόνο εν συντομία να σκιαγραφηθούν εδώ. Είναι διαδικασίες φτιαγμένες από τον άνθρωπο, όχι φυσικές, οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους, και αμοιβαία επηρεάζουν και ενισχύουν η μία την άλλη. Επειδή έχουν «κατασκευαστεί», μπορούν επίσης να επηρεαστούν και να αλλάξουν στην κατεύθυνση και το αποτέλεσμα τους, αλλά όχι και στην πολυπλοκότητά τους.

Εκσυγχρονισμός

Ο εκσυγχρονισμός είναι μια κοινωνιολογική κατηγορία που αναφέρεται στην πολυδιάστατη διαδικασία της κοινωνικής αλλαγής. Έχει αυξηθεί σε ταχύτητα, σε εύρος και πολυπλοκότητα κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, αλλά σε μια ιστορική προοπτική, οι πηγές του περιλαμβάνουν τη Μεταρρύθμιση, την εφεύρεση της τυπογραφίας, την εποχή του Διαφωτισμού, την αγγλική, αμερικανική και γαλλική επανάσταση, και τη βιομηχανική επανάσταση. Ο εκσυγχρονισμός έχει αλλάξει κυριολεκτικά κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής, συμπεριλαμβανομένων των εξής: πώς δουλεύουμε και τι ακριβώς κάνουμε εκεί, πού ζούμε, πώς και πόσο συχνά ταξιδεύουμε, το επίπεδό μας και την κατανομή της ευημερίας, την ανάπτυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την παγκοσμιοποίηση, την τεχνολογία, τις αξίες και τις πεποιθήσεις που έχουμε ή δεν έχουμε, και το πώς παίρνουμε μέρος στην κοινωνία και την πολιτική.

Ο εκσυγχρονισμός είναι μια αμφίσημη διαδικασία, αλλά δεν μπορούμε να την αποφύγουμε, είναι η «μοίρα» μας, για καλό ή για κακό. Οι επιστήμονες και οι φιλόσοφοι έχουν αμφιλεγόμενες απόψεις ως προς το αν ο εκσυγχρονισμός μπορεί, στο σύνολό του, να θεωρηθεί ένα βάρος ή μια ευλογία. Εμείς κρίνουμε τον εκσυγχρονισμό ως πρόκληση που ενέχει τόσο κινδύνους όσο και ευκαιρίες. Οι προκλήσεις πρέπει να αντιμετωπιστούν για να τεθούν οι κίνδυνοι υπό έλεγχο.

Για πολλούς ανθρώπους σε πολλές κοινωνίες, ο εκσυγχρονισμός δημιουργεί τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες για να απολαμβάνουν ένα υψηλότερο επίπεδο ευημερίας και ελευθερίας. Από την άλλη πλευρά, οι πολίτες και οι ηγέτες τους αντιμετωπίζουν υψηλότερες απαιτήσεις για να μείνουν ενήμεροι σχετικά με τα αυξανόμενα ρίσκα και τους κινδύνους που εμπλέκονται στις διαδικασίες εκσυγχρονισμού.

Η εκπαίδευση διαδραματίζει βασικό ρόλο στο να εφοδιαστούν τα άτομα με τις ικανότητες που χρειάζονται για να επιτύχουν μια θετική ισορροπία μεταξύ της αύξησης των κερδών και των αυξανόμενων απαιτήσεων.

Εν όψει προκλήσεων όπως αυτές, έχει καταστεί σαφές ότι απαιτούνται νέες μορφές πολιτών: οι πολίτες πρέπει όχι μόνο να ενημερώνονται και να κατανοούν τις επίσημες υποχρεώσεις τους ως πολίτες, αλλά θα πρέπει επίσης να είναι ενεργοί - ικανοί και πρόθυμοι να συμβάλουν στη ζωή της κοινότητά τους, της χώρας τους και του ευρύτερου κόσμου, και να συμμετέχουν ενεργά με τρόπους που εκφράζουν την προσωπικότητά τους και βοηθούν στην επίλυση των προβλημάτων. Η αντιμετώπιση των προκλήσεων απαιτεί ισχυρές κοινωνίες, με ικανούς – και ως εκ τούτου, επαρκώς εκπαιδευμένους - ηγέτες και πολίτες.

Οι εκπαιδευτικοί είναι αισιόδοξοι. Πιστεύουν ότι με την κατάλληλη εκπαίδευση, οι νέοι, αλλά και οι δια βίου μαθητές, μπορούν να αποκτήσουν την κατανόηση και τα μέσα για να επηρεάσουν την ανάπτυξη των κοινοτήτων τους και τον πλανήτη. Ο ενεργός πολίτης, όμως, ενισχύεται καλύτερα από τη μαθητοκεντρική διδασκαλία, αντί της διδασκαλίας που εστιάζει στην αποστήθιση και την παθητική μάθηση.

1.1 Ένα νέο είδος πολίτη απαιτεί ένα νέο είδος εκπαίδευσης

Μοντέλα που είναι προσανατολισμένα σε μηχανική, παπαγαλίστικη μάθηση και περιορίζονται απλά σε εντολές είναι ανεπαρκή για τη δημιουργία του ενεργού, ενημερωμένου και υπεύθυνου πολίτη που απαιτούν οι σύγχρονες δημοκρατίες.

Αυτό που απαιτείται είναι μορφές εκπαίδευσης που προετοιμάζουν τους μαθητές για την πραγματική συμμετοχή στην κοινωνία - μορφές εκπαίδευσης που είναι τόσο πρακτικές όσο και θεωρητικές, με τις ρίζες τους σε ζητήματα της πραγματικής ζωής τα οποία επηρεάζουν τους μαθητές και τις κοινότητές τους, και διδάσκονται μέσω της συμμετοχής στη ζωή του σχολείου, καθώς και μέσω του επίσημου προγράμματος σπουδών.

Ο ρόλος του ενεργού πολίτη αντιστοιχεί σε εκείνη του ενεργού μαθητή. Η έννοια της κονστροκτιβιστικής μάθησης παρέχει υποστήριξη για τους μαθητές που αντιμετωπίζουν πρωτόγνωρα προβλήματα. Στο σχολείο, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να έχει ήδη βρει την καλύτερη λύση. Αργότερα, όταν ασχολείται με τις προκλήσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω, η μελλοντική γενιά θα λειτουργήσει ως πρωτοπόρος.

Η ανάγκη για την παροχή τέτοιας μαθητοκεντρικής διδασκαλίας παρουσιάζει σημαντικές προκλήσεις για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού. Σημαίνει εκμάθηση νέων μορφών γνώσης, ανάπτυξη νέων μεθόδων διδασκαλίας, εξεύρεση νέων τρόπων εργασίας και δημιουργία νέων μορφών επαγγελματικών σχέσεων - τόσο με τους συναδέλφους όσο και με τους μαθητές. Εστιάζει στη διδασκαλία που βασίζεται σε τρέχοντα ζητήματα, και όχι στην κατανόηση ιστορικών συστημάτων, τη διδασκαλία κριτικής σκέψης και δεξιοτήτων καθώς και μετάδοσης της γνώσης, τη συνεργατική και συλλογική εργασία παρά την απομονωμένη προετοιμασία, την επαγγελματική αυτονομία αντί της εξάρτησης από την κεντρική υπαγόρευση. Απαιτεί μια μετατόπιση στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τη μάθηση, από μια ιδέα της μάθησης ως δασκαλοκεντρική στη μάθηση μέσα από την εμπειρία, τη συμμετοχή, την έρευνα και την ανταλλαγή.

Μια διδακτική, καθοδηγούμενη από τον/την εκπαιδευτικό, που κυριαρχεί το βιβλίο και είναι προσανατολισμένη στη γνώση πρέπει να αντικατασταθεί από μία άλλη που εστιάζει στη συμμετοχή του μαθητή, σε ένα ευρύτερο φάσμα μεθόδων διδασκαλίας και μια προσέγγιση βασισμένη περισσότερο στις δεξιότητες. Σε αυτό, επιχειρεί να συμβάλλει η παρούσα έκδοση της EDC/HRE.

2. Πολιτική κουλτούρα

2.1 Η δημοκρατία ζωντανεύει μέσα από τους πολίτες της

Ένα παράδειγμα:

Οι βουλευτικές εκλογές παράγουν νικητές και ηττημένους. Η πλειοψηφία σχηματίζει τη νέα κυβέρνηση, η μειοψηφία την αντιπολίτευση. Η προηγούμενη κυβέρνηση μπορεί να χάσει την ηγεσία, και μια νέα κυβέρνηση με μια διαφορετική πολιτική προοπτική να την αντικαταστήσει.

Οι κανόνες είναι σαφείς, αλλά αυτό δεν είναι αρκετό. Το εκλογικό σύστημα θα λειτουργήσει μόνο αν μπορούμε να βασιστούμε στους ηττημένους, τη μειονότητα, να αποδεχθούν το αποτέλεσμα. Εάν δεν το κάνουν, η εκλογή μπορεί να πυροδοτήσει βίαιες συγκρούσεις, διασπώντας μια κοινωνία, αντί να ενισχύσει τη συνοχή μεταξύ των μελών της.

Μια προεκλογική εκστρατεία δίνει στα κόμματα την ευκαιρία να επικοινωνήσουν τις ιδέες τους στους πολίτες. Αλλά τι συμβαίνει αν τα κόμματα που συμμετέχουν προωθούν μια ρατσιστική, φονταμενταλιστική ή αντιδημοκρατική ατζέντα;

Για να λειτουργήσουν οι εκλογές ως ένας από τους πιο σημαντικούς τρόπους για να συμμετάσχουν οι πολίτες στη δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων, μια κοινωνία χρειάζεται προφανώς κάτι περισσότερο από ένα πλαίσιο νόμων που θέτουν το εκλογικό σύστημα σε εφαρμογή. Πρέπει να υπάρχει εμπιστοσύνη στην πολιτική διαδικασία και τρόποι που να διασφαλίζουν ότι αυτές οι διαδικασίες έχουν πραγματοποιηθεί σωστά.

Το παράδειγμα δείχνει ότι η δημοκρατία εξαρτάται εξίσου από ένα σύνολο κανόνων και από τη στάση των πολιτών προς τη δημοκρατία. Οι πολίτες θα πρέπει να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν το σύστημα, και θα πρέπει να αισθάνονται υπεύθυνοι για τη σταθερότητά του. Τα κόμματα πρέπει να αντιμετωπίζουν το ένα το άλλο ως ανταγωνιστές, αλλά όχι ως εχθρούς. Μόνο τότε μπορεί η δημοκρατία να δείξει τη δύναμή της ως το μόνο σύστημα στο οποίο είναι δυνατή η αλλαγή της κυβέρνησης χωρίς αλλαγή του πολιτικού συστήματος.

Η δημοκρατία αποτελείται από ένα σύστημα θεσμών και διαδικασιών που περιλαμβάνουν τις γενικές εκλογές, κοινοβουλευτική εκπροσώπηση και έλεγχο της εξουσίας μέσω ελέγχων και ισορροπιών. Μερικά συντάγματα περιλαμβάνουν την άμεση συμμετοχή μέσω δημοψηφισμάτων ή συνταγματικού δικαστηρίου. Αυτή είναι η σκηνή, και οι πολίτες είναι οι ηθοποιοί. Κυριολεκτικά, οι πολίτες πρέπει να είναι πρόθυμοι και ικανοί να παίξουν τον ρόλο τους, και πρέπει να ταυτιστούν με το πολιτικό σύστημα της δημοκρατίας.

Η δημοκρατία είναι ένα σύστημα θεσμών ριζωμένων σε μια πολιτική κουλτούρα. Το θεσμικό σύστημα μπορεί να καθορίσει το πλαίσιο για αυτή την κουλτούρα, αλλά δεν μπορεί να τη δημιουργήσει ή να εξασφαλίσει τη σταθερότητά της. Η ίδια αρχή ισχύει και για την απολυταρχική κυβέρνηση. Ένας μονάρχης εξαρτάται επίσης από την κατάλληλη πολιτική κουλτούρα, που βασίζεται σε πολιτικά πειθήνια υποκείμενα και όχι ενεργά και προσηλωμένα συστήματα.

2.2 Η πολιτισμική διάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Τα ανθρώπινα δικαιώματα που έχουν κοινωνικό και πολιτικό χαρακτήρα διευκρινίζουν ποιες δημοκρατικές διαδικασίες ασκούνται, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, την ελευθερία των επικοινωνιών (δηλαδή, την απαγόρευση της λογοκρισίας), το δικαίωμα του εκλέγειν, και την αρχή της ισότητας και της μη διάκρισης που ισχύει για την απόλαυση κάθε ανθρώπινου δικαιώματος. Όταν οι χώρες επικυρώνουν μια συνθήκη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, υπόσχονται να εναρμονίσουν τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές, έτσι ώστε να είναι συνεπείς με αυτά τα διεθνή πρότυπα. Το κάνουν με ελεύθερη βούληση.

Τι συμβαίνει όμως αν το κράτος δεν κατορθώσει να διατηρήσει τις υποσχέσεις του για τα ανθρώπινα

δικαιώματα; Υπάρχουν διάφοροι μηχανισμοί προστασίας που έχουν καθιερωθεί από τον ΟΗΕ και από περιφερειακούς οργανισμούς για τα ανθρώπινα δικαιώματα οι οποίοι έχουν θεσπίσει περιφερειακούς νόμους για τα ανθρώπινα δικαιώματα τους οποίους οι κυβερνήσεις μπορούν να υπογράψουν. Για παράδειγμα, στην Ευρώπη υπάρχει η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η οποία επικεντρώνεται σε ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Οι κυβερνήσεις μπορούν επίσης να υπογράψουν τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, ο οποίος καθορίζει οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά δικαιώματα. Αν μια κυβέρνηση έχει υπογράψει τη Σύμβαση, αλλά ενήργησε κατά αντίθετο τρόπο, οι πολίτες (και, μάλιστα, κάθε πρόσωπο που εμπίπτει στη δικαιοδοσία του κράτους) από τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, μπορεί τελικά να υποβάλει καταγγελία στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Στρασβούργο.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, η απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πραγματοποιείται στο πλαίσιο κυβερνήσεων που οργανώνονται ως συνταγματικές δημοκρατίες μέσω των συνήθων μηχανισμών των δημοκρατικών διαδικασιών. Οι μηχανισμοί αυτοί περιλαμβάνουν την εξέλιξη των νόμων, αλλά και μια κουλτούρα συμμετοχής και εμπλοκής των πολιτών.

Η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα εξαρτώνται από ένα θεσμικό πλαίσιο που αποτελείται από δύο συστατικά: ένα σύνολο κανόνων και αρχών που καθορίζονται από το Σύνταγμα και το νομικό σύστημα, και μια πολιτική κουλτούρα. Η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ενσωματωμένα σε ένα σύνολο αρχών, αξιών και ευθυνών. Η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα επιτρέπουν τη διαφωνία πάνω σε θέματα, αλλά αυτή μπορεί να συμβεί μόνο εάν υπάρχει ισχυρή συναίνεση σχετικά με το πλαίσιο που επιτρέπει και προστατεύει, αλλά και περιορίζει τις ελευθερίες. Μπορείτε να διαφωνείτε σχεδόν με τα πάντα, αλλά αυτό λειτουργεί μόνο αν όλοι ταυτίζονται με το σύστημα που επιτρέπει τη διαφωνία.

2.3 Διδάσκοντας μέσω της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων – δημοκρατική κουλτούρα στο σχολείο

Δεν μπορεί να υπάρξει δημοκρατία χωρίς αφοσιωμένους δημοκράτες.

Κάθε γενιά λαμβάνει τη δημοκρατική κληρονομιά της, και ελπίζουμε πως θα την καταλάβει και εκτιμήσει, και θα μάθει πώς να κάνει ενεργή χρήση της. Είναι το καθήκον της EDC / HRE, και της εκπαίδευσης στο σύνολό της, να στηρίζει και να ενθαρρύνει τη νέα γενιά για να γίνουν ενεργοί και αφοσιωμένοι δημοκράτες.

Οι πολιτιστικές παραδόσεις που είναι ευνοϊκές για τη δημοκρατία αναπτύσσονται αργά, όπως έχει δείξει η ιστορική εμπειρία σε πολλές χώρες. Το έργο της οικοδόμησης ενός έθνους σε μετεμφυλιακές κοινωνίες αντιμετωπίζει τα σοβαρότερα εμπόδια λόγω της απουσίας μιας δημοκρατικής πολιτιστικής παράδοσης. Ένα προσχέδιο ενός δημοκρατικού θεσμικού οργάνου μπορεί να εισαχθεί, όπως είναι, αλλά οι πολιτισμικές ρίζες της δημοκρατίας δεν μπορούν - πρέπει κυριολεκτικά να προέρχονται από την πολιτιστική κληρονομιά της κοινωνίας.

Η πολιτική κουλτούρα μπορεί, επομένως, να γίνει αντιληπτή σε κονστρουκτιβιστικές κατηγορίες. Αποκτάται μέσα από διαδικασίες μάθησης και κοινωνικοποίησης. Ως εκ τούτου, έχει διαφορά αν τα σχολεία κυβερνώνται δημοκρατικά ή απολυταρχικά, καθώς οι μαθητές αναμένεται να μάθουν πώς να ζουν μέσα, ή κάτω από, τη μορφή της διακυβέρνησης που βιώνουν στην πρώιμη παιδική ηλικία.

Το σχολείο ως μικρο-κοινωνία μπορεί να υποστηρίξει τους μαθητές στο να αποκτήσουν και να εκτιμήσουν τα βασικά στοιχεία μιας κουλτούρας δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των εξής:

- Οι μαθητές είναι σε θέση να γνωρίζουν και να εκφράζουν τα συμφέροντα και τις απόψεις τους με αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση.
- Οι μαθητές συμπεριφέρονται μεταξύ τους με αμοιβαίο σεβασμό, συμπεριλαμβανομένης της ενεργητικής ακρόασης και ενσυναίσθησης, δηλαδή, την προθυμία και την ικανότητα να αλλάζουν προοπτικές.

- Οι μαθητές είναι σε θέση να διευθετήσουν τις συγκρούσεις μέσω μη βίαιων μέσων, δηλαδή μέσω διαπραγματεύσεων και συμβιβασμών.
- Οι μαθητές εκτιμούν τη λειτουργία των θεσμικών πλαισίων που προστατεύουν και περιορίζουν τα ατομικά τους δικαιώματα στην ελευθερία. Προσθέτουν το «μαλακό», άτυπο στοιχείο της πολιτικής κουλτούρας στο "σκληρό", τυπικό στοιχείο των κανόνων.
- Οι μαθητές εκτιμούν την πολιτική ως μία πρακτική προσπάθεια που στοχεύει στην επίλυση προβλημάτων που απαιτούν προσοχή και απόφαση.
- Οι μαθητές συμμετέχουν στη διαδικασία της εκλογής αντιπροσώπων και στις επίσημες διαδικασίες λήψης αποφάσεων.
- Οι μαθητές εφαρμόζουν μη-προκαθορισμένους τρόπους για να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων, όπως μέσω της ευαισθητοποίησης, του ακτιβισμού, των ομάδων πίεσης και με το να χειρίζονται τα προβλήματα μόνοι τους.
- Οι μαθητές αναλαμβάνουν την ευθύνη για τις αποφάσεις και τις επιλογές τους, λαμβάνοντας υπόψη τις επιπτώσεις τους, τόσο για τους ίδιους όσο και για τους άλλους.
- Οι μαθητές γνωρίζουν ότι αν δεν συμμετέχουν στις αποφάσεις που τους επηρεάζουν, άλλοι θα αποφασίσουν, και το αποτέλεσμα μπορεί να είναι δυσμενές για αυτούς.

Η πολιτική κουλτούρα είναι στενά συνδεδεμένη με τις στάσεις και τις αξίες που οι νέοι πολίτες αποκτούν μέσα από τις διαδικασίες της κοινωνικοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της σχολικής εμπειρίας τους. Υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επίσης επηρεάζουν έντονα τη διαδικασία κοινωνικοποίησης των νέων, ιδιαίτερα η οικογένεια, οι συνομήλικοι και τα μέσα ενημέρωσης. Από την άλλη πλευρά, η σχολική κοινότητα προσφέρει στα παιδιά και τους εφήβους τις πρώτες ευκαιρίες να βιώσουν την αλληλεπίδραση στην κοινωνία και στη δημόσια ζωή. Ως εκ τούτου, μπορούμε να υποθέσουμε ότι το σχολείο έχει αποφασιστική επιρροή στο πώς μεταβιβάζεται η δημοκρατική κληρονομιά στη νέα γενιά. Μέσω της μάθησης και της εμπειρίας στο περιβάλλον του σχολείου τους, οι νέοι άνθρωποι μπορούν να αναπτύξουν τις συνήθειες και τις δεξιότητες για τη δια βίου δέσμευση με τη δημοκρατική διαδικασία και τις αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τόσο μέσω τυπικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων, καθώς και μέσα από την καθημερινή αλληλεπίδραση.

Κεφάλαιο 3

Εκπαιδευόμαστε και εκπαιδεύουμε για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

1. Οι τρεις διαστάσεις της EDC/HRE

Η εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα (EDC/HRE) εστιάζει σε αυτό που οι μαθητές πρέπει να είναι ικανοί να κάνουν και όχι σε αυτό που θα πρέπει να τους διδάξουν οι εκπαιδευτικοί. Οι τρεις βασικές αρχές που διέπουν αυτήν την προσέγγιση, που έχει στο επίκεντρο τον μαθητή και το αποτέλεσμα, μπορεί να φανούν καλύτερα με ένα παράδειγμα.

- Η ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης είναι μια βασική προϋπόθεση της δημοκρατικής συμμετοχής και αποτελεί θεμελιώδες ατομικό και πολιτικό δικαίωμα. Στην EDC/HRE, οι μαθητές γνωρίζουν, κατανοούν και εκτιμούν το δικαίωμα της ελεύθερης γνώμης και έκφρασης και ξέρουν πώς προστατεύεται από το εθνικό τους σύνταγμα. Αυτή είναι η γνωστική διάσταση της μάθησης (γνώσεις, έννοιες και κατανόηση).
- Οι μαθητές μαθαίνουν πώς να χρησιμοποιούν αυτό το θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Ακριβώς επειδή η ενεργή χρήση του δικαιώματος αυτού είναι απαραίτητη για τη συμμετοχή σε μια δημοκρατική κοινότητα, οι μαθητές ενθαρρύνονται επίσης να προβληματιστούν σχετικά με την άποψή τους και να είναι σε θέση να την εκφράσουν με διάφορους τρόπους, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας να προβούν σε δημόσια επιχειρηματολογία (διάσταση της μάθησης με βάση τις δεξιότητες).
- Για την άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης, οι μαθητές χρειάζονται θάρρος να εκφράσουν τις απόψεις τους, ακόμη και όταν βρίσκονται σε καταστάσεις όπου αντιμετωπίζουν την πλειοψηφία να τους αντιτίθεται. Και ακούν τις απόψεις των άλλων σε ένα πνεύμα ανεκτικότητας και προσωπικού σεβασμού. Περιορίζοντας τη διαφωνία και την αντιπαράθεση στα ζητήματα και μη προσωποποιώντας τις διαφορές απόψεων, οι συγκρούσεις μπορούν να επιλυθούν με μη βίαια μέσα (διάσταση της κατανόησης με βάση τις στάσεις και τις αξίες).

Αυτό που δείχνει αυτό το παράδειγμα μπορεί να γενικευτεί, όχι μόνο σε ό, τι οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί να κάνουν ασκώντας οποιοδήποτε άλλο ανθρώπινο δικαίωμα, αλλά και στην μάθηση και την εκπαίδευση γενικότερα. Για να είναι σχετική και για να προστεθεί στις ικανότητες ενός ατόμου, η μάθηση πρέπει να ξεδιπλώνεται σε αυτές τις τρεις διαστάσεις που υποστηρίζονται αμοιβαία - γνώσεις, έννοιες και κατανόηση, -δεξιότητες-, και στάσεις και αξίες. Για αρκετές δεκαετίες, εκπαιδευτές και εκπαιδευτικοί έχουν συμφωνήσει σχετικά με αυτή την αντίληψη της μάθησης.

Αν αυτός είναι ο τρόπος που μαθαίνουν οι μαθητές, τι πρέπει να κάνουν οι εκπαιδευτικοί της EDC/HRE ώστε να τους παρέχουν επαρκείς ευκαιρίες για να μάθουν; Εν συντομία, η απάντηση είναι ως ακολούθως.

Στην EDC/HRE, ο στόχος είναι να υποστηρίξει τους μαθητές να είναι νεαροί πολίτες που:

- γνωρίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και έχουν κατανοήσει τις συνθήκες από τις οποίες αυτά εξαρτώνται (μάθηση «σχετικά με» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα),
- έχουν βιώσει το σχολείο ως μικρο-κοινωνία που σέβεται τις ελευθερίες και την ισότητα των μαθητών του, και έχουν εκπαιδευτεί στην άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους και στο σεβασμό των δικαιωμάτων των άλλων (μάθηση «μέσω» της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων),
- είναι, ως εκ τούτου, ικανοί και με αυτοπεποίθηση προκειμένου να ασκήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, με μια ώριμη αίσθηση ευθύνης έναντι των άλλων και της κοινότητάς τους (μάθηση «για» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα).

1.1 Η γνωστική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε «σχετικά με» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Η EDC/HRE στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση απαιτεί από τους μαθητές να μελετήσουν τα βασικά κείμενα, όπως η Παγκόσμια Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Για να συνοψίσουμε το παράδειγμα που αναφέρεται παραπάνω, πρέπει να γνωρίζουν ότι κάθε πρόσωπο απολαμβάνει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης και της έκφρασης, καθώς και της ελεύθερης πρόσβασης σε πληροφορίες μέσω μη λογοκριμένων μέσων επικοινωνίας, με εξαιρέσεις δυνατές μόνο για πολύ ισχυρό λόγο και σε περιορισμένες περιπτώσεις (Άρθρο 10 της Σύμβασης).

Το σύνταγμα του κράτους και το νομικό περιβάλλον θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν και να προστατεύουν αυτές τις προδιαγραφές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και οι μαθητές να μπορούν να τις μελετάνε από αυτή την προοπτική. Με αυτό τον τρόπο, μπορούν να κατανοήσουν πόσο σημαντικό, και αναγκαίο, είναι αυτό το δικαίωμα για να υπάρχει η δημοκρατία.

Είναι επίσης απαραίτητο για τους μαθητές να κατανοήσουν το Άρθρο 14 της Σύμβασης, το οποίο ασχολείται με τη βασική αρχή της ισότητας και της μη διάκρισης: άνδρες και γυναίκες, πλούσιοι και φτωχοί, νέοι και γέροι, γηγενείς και μετανάστες - όλοι έχουμε δικαιώματα αυτά ισότιμα. Η απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών είναι μια εξελισσόμενη διαδικασία και αποτελεί προτεραιότητα στις διατάξεις θεμάτων των δημοκρατικών συστημάτων διακυβέρνησης που βασίζονται στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Τέλος, οι μαθητές πρέπει να κατανοήσουν γιατί οι ελευθερίες απαιτούν ένα πλαίσιο νόμων και επίσης φέρουν υποχρεώσεις (UDHR, Άρθρο 29). Η ελευθερία της έκφρασης επιτρέπει στους πολίτες να προωθήσουν τα συμφέροντά τους σε μια πλουραλιστική κοινωνία, και σε ένα τέτοιο ανταγωνιστικό περιβάλλον, θα υπάρξουν νικητές και ηττημένοι. Ένα σύνταγμα, κανόνες και νόμοι πρέπει να παρέχουν ένα πλαίσιο που περιορίζει τις ελευθερίες των ισχυρών και προστατεύει τους αδύναμους - χωρίς να νομιμοποιεί διαφορές. Ωστόσο, οι κανόνες δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν κάθε πρόβλημα. Έτσι τα μέλη μιας κοινότητας πρέπει να μοιράζονται μια στάση ευθύνης μεταξύ τους.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ένα νομικό πλαίσιο, αλλά κι ένα κανονιστικό επίσης. Αυτό απαιτεί από τους μαθητές να αναγνωρίζουν σε ποιο βαθμό οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όντως υλοποιούνται στο πλαίσιο της σχολικής τους κοινότητας, καθώς και της κοινωνίας στο σύνολό της.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (4.11.1950)

Άρθρο 10

Ελευθερία της έκφρασης

(1) Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας.

(2) Η άσκησης των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνας δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.

Άρθρο 14

Απαγόρευση διακρίσεων

Η χρήση των αναγνωριζόμενων εν τη παρούση Συμβάσει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθή ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως.

Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10.12.1948)

Άρθρο 29

(1) Το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στην κοινότητα, μέσα στα πλαίσια της οποίας και μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

(2) Στην άσκηση των δικαιωμάτων του και στην απόλαυση των ελευθεριών του κανείς δεν υπόκειται παρά μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τους νόμους, με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίζεται η αναγνώριση και ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και να ικανοποιούνται οι δίκαιες απαιτήσεις της ηθικής, της δημόσιας τάξης και του γενικού καλού, σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Με λίγα λόγια, αυτά τα τρία άρθρα περιγράφουν την ένταση μεταξύ των ατομικών ελευθεριών και την ανάγκη για εξισορρόπηση των δικαιωμάτων των ατόμων μέσα σε ένα πλαίσιο που και περιορίζει και προστατεύει αυτές τις ελευθερίες.

Οι μαθητές που μπορούν να το εξηγήσουν αυτό έχουν μάθει πολλά «σχετικά με» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτή είναι η γνωστική διάσταση της EDC/HRE.

1.2 Η συμμετοχική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε «για» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Για να είναι σε θέση να λάβουν μέρος στη δημοκρατία, οι μαθητές πρέπει να μάθουν πώς να ασκούν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους - για παράδειγμα, το δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης στην πληροφορία και της ελεύθερης σκέψης, της γνώμης και της έκφρασης. Θα πρέπει επίσης να έχουν ενεργή εμπειρία στην αλληλεπίδραση με τους άλλους - όπως η προώθηση των συμφερόντων τους, η διαπραγμάτευση για συμβιβασμό ή η συμφωνία σχετικά με το πώς καθορίζεται το «γενικό καλό» (UDHR, Άρθρο 29). Θα πρέπει να είναι σε θέση να ενεργούν σε ένα πλαίσιο κανόνων και να αποδεχθούν τα όρια που μπορεί να τους επιβάλλει. Θα πρέπει να έχουν αναπτύξει μια στάση ευθύνης για την ευημερία των άλλων και της κοινότητας στο σύνολό της.

Με λίγα λόγια, θα πρέπει όχι μόνο να κατανοούν τις επιπτώσεις και τις συνδέσεις μεταξύ των τριών άρθρων για τα ανθρώπινα δικαιώματα που αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά και να εκτιμήσουν τις θεμελιώδεις αξίες τους και να ενεργούν ανάλογα. Με αυτό τον τρόπο, μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων που δεν έχουν ως αποτέλεσμα την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα πρέπει να είναι σε θέση να εξισορροπούν τα συμφέροντά τους με αυτά των άλλων και της κοινότητά τους ως σύνολο.

Οι μαθητές που έχουν εκπαιδευτεί με αυτό τον τρόπο έχουν μάθει πώς να λαμβάνουν μέρος στη δημοκρατία. Αυτή είναι η διάσταση με βάση τη δράση της EDC/HRE - μάθηση «για» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, δηλαδή, με σκοπό την προώθηση και την προστασία της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

1.3 Η πολιτισμική διάσταση της EDC/HRE: μαθαίνουμε «μέσω» της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Οι γνώσεις και οι δεξιότητες μπορεί να επιτρέπουν σε ένα άτομο να λάβει μέρος στη δημοκρατία από τεχνική άποψη, αλλά δεν μετατρέπουν το εν λόγω πρόσωπο σε δημοκράτη. Στα χέρια των ρατσιστών, για παράδειγμα, αυτό το είδος της τεχνογνωσίας θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί δολίως ως όπλο για να επιτεθεί κανείς σε μια δημοκρατική κοινότητα βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα. Σε μια πολύ κυριολεκτική έννοια του όρου, οι γνώσεις και οι δεξιότητες που δεν υποστηρίζονται από τις αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν έχουν αξία για τη δημοκρατία.

Ως εκ τούτου, η EDC/HRE περιλαμβάνει μια πολιτισμική διάσταση. Η κουλτούρα της διδασκαλίας και της μάθησης πρέπει να αντικατοπτρίζουν το μήνυμα της EDC/HRE.

Ενώ οι μαθητές αποκτούν γνώσεις μέσω της διδασκαλίας (ακούγοντας μια διάλεξη, διαβάζοντας) και ικανότητες μέσω της κατάρτισης (επίδειξη, πρακτική και καθοδήγηση), αναπτύσσουν αξίες και στάσεις μέσα από την εμπειρία.

Για παράδειγμα, οι νέοι οικοδομούν την αυτοεκτίμησή τους μέσω της ενθάρρυνσης από τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς τους. Μόνο οι μαθητές που έχουν βιώσει και απολαμβάνουν μεταχείριση με σεβασμό από τους εκπαιδευτικούς τους αναμένεται να συμπεριφέρονται με τον ίδιο τρόπο προς τους συνομήλικούς τους. Οι αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αποκτήθηκαν μέσα από μια διαδικασία κοινωνικοποίησης στο σχολείο - διδασκαλία «μέσω», ή στο πνεύμα της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν οριστεί από τα Ηνωμένα Έθνη, το Συμβούλιο της Ευρώπης και άλλους οργανισμούς, και περιλαμβάνουν τις αρχές της ισότητας και της μη διάκρισης, τη συμμετοχή και την ένταξη, και τη λογοδοσία.

Ενώ η διδασκαλία «σχετικά» με τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορεί να ανατεθεί σε συγκεκριμένα μαθήματα (όπως κοινωνικές σπουδές, ιστορία, αγωγή του πολίτη), η πολιτισμική διάσταση της EDC/HRE, η διδασκαλία «μέσω» της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι μια πρόκληση για ολόκληρο το σχολείο - τα ανθρώπινα δικαιώματα και η δημοκρατία γίνονται η παιδαγωγική κατευθυντήρια γραμμή της σχολικής κοινότητας και ο φακός μέσω του οποίου κρίνονται όλα τα στοιχεία της διοίκησης του σχολείου.

2. Η HRE (Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα) και η σύνδεση της με την EDC (Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη)¹³

Η Εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι στενά αλληλένδετες και αμοιβαία υποστηρικτικές. Διαφέρουν στο επίκεντρο και το πεδίο εφαρμογής τους και όχι στους στόχους και τις πρακτικές. Η εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη επικεντρώνεται κυρίως στα δημοκρατικά δικαιώματα και τις υποχρεώσεις και την ενεργό συμμετοχή, σε σχέση με τον πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, νομικό και πολιτιστικό τομέα της κοινωνίας, ενώ η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα ασχολείται με το ευρύτερο φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών σε κάθε πτυχή της ζωής των ανθρώπων.

Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education, που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της Σύστασης CM/Rec(2010)7 of the Committee of Ministers στις 11 Μαΐου 2010.

Το επόμενο μέρος εξετάζει πιο προσεχτικά τη σχέση μεταξύ της HRE και της EDC.

Δεκαετίες πριν, τα Ηνωμένα Έθνη και οι εξειδικευμένοι οργανισμοί του επίσημα αναγνώρισαν το δικαίωμα στην εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, δηλαδή, το δικαίωμα των πολιτών να ενημερώνονται σχετικά με τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που περιέχονται στα επίσημα διεθνή κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα που έχουν κυρωθεί από τις χώρες τους. Οι κυβερνήσεις είναι υπόλογες για την εφαρμογή αυτών των προδιαγραφών για τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω νόμων, πολιτικών και πρακτικών. Αναφέρουν την πρόοδο τους, κάνοντας περιοδικές εκθέσεις στα όργανα των επίσημων κατά περίπτωση διεθνών κειμένων. Φορείς ελέγχου, όπως οι ομάδες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμβάλλουν επίσης στην παρακολούθηση της προόδου.

Είναι αυτονόητο ότι οι πολίτες πρέπει να γνωρίζουν και να εκτιμούν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και να σέβονται αυτά των άλλων. Πρέπει να κατανοήσουμε τις νομικές ευθύνες των κυβερνήσεων μας να εκπληρώσουν τα δικαιώματά μας. Θα πρέπει να εκτιμήσουμε τις ηθικές ευθύνες των πολιτών να αγαπάνε και να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα στην καθημερινή τους ζωή. Η γνώση και η διάθεση να γνωρίζει κανείς και να προσσπίζεται υπεύθυνα τα δικαιώματά του και τα δικαιώματα των άλλων αρχίζει νωρίς στη ζωή: στις οικογένειές μας, στα σχολεία μας και στην κοινότητά μας.

Οργανισμοί των Ηνωμένων Εθνών, όπως το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η UNESCO και η UNICEF, μαζί με διακυβερνητικούς οργανισμούς, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης και εθνικούς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κάνουν αναφορά στην Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα προτείνοντας συγκεκριμένα ότι θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να αποτελούν μέρος της εκπαίδευσης.

Η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα έχει τόσο κανονιστικές όσο και νομικές διαστάσεις. Η νομική διάσταση ενσωματώνει την κοινή χρήση του περιεχομένου σχετικά με τις διεθνείς προδιαγραφές για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως αυτές ενσωματώνονται στις συνθήκες και τις συμβάσεις στις οποίες οι χώρες μας έχουν δεσμευτεί. Οι προδιαγραφές αυτές περιλαμβάνουν ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, καθώς και κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά δικαιώματα. Τα τελευταία χρόνια, τα περιβαλλοντικά και τα συλλογικά δικαιώματα έχουν προστεθεί σε αυτό το εξελισσόμενο πλαίσιο. Αυτή η προσέγγιση η προσανατολισμένη στον νόμο αναγνωρίζει τη σημασία της παρακολούθησης και της λογοδοσίας στη διασφάλιση του ότι οι κυβερνήσεις υποστηρίζουν το γράμμα και το πνεύμα των υποχρεώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Την ίδια στιγμή, η HRE είναι ένα κανονιστικό και πολιτισμικό εγχείρημα. Πρόκειται για ένα σύστημα αξιών που βοηθά όλους να προβληματιστούν σχετικά με τον βαθμό στον οποίο οι καθημερινές εμπειρίες τους είναι σύμφωνες με τα πρότυπα και τις αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η διάχυση μιας προσέγγισης βασισμένης στα ανθρώπινα δικαιώματα στην εκπαίδευση εξετάζεται αργότερα σε αυτό το βιβλίο.

13. Συγγραφέας: Felisa Tibbitts (2009). Original source: Tibbitts F. (2008), "Human Rights Education" in Bajaj M. (επιμ.), *Encyclopedia of Peace Education*, Information Age Publishing, Charlotte, NC.

Σε σχέση με τη μάθηση στην τάξη, διαδραστικές και επικεντρωμένες στον μαθητή μέθοδοι προωθούνται ευρέως στην HRE, καθώς και στην EDC. Τα ακόλουθα είδη της παιδαγωγικής είναι αντιπροσωπευτικά εκείνων που προωθούνται στην HRE:

- βιωματικά και επικεντρωμένα σε δραστηριότητες: εμπλέκουν την προηγούμενη γνώση των μαθητών και προσφέροντας δραστηριότητες που αντλούν από τη γνώση και τις εμπειρίες τους,
- θέτουν προβλήματα: προκαλούν την προηγούμενη γνώση των μαθητών,
- συμμετοχικά: ενθαρρύνουν συλλογικές προσπάθειες στην αποσαφήνιση των εννοιών, την ανάλυση θεμάτων και την υλοποίηση των δραστηριοτήτων,
- διαλεκτικά: απαιτούν οι μαθητές να συγκρίνουν τις γνώσεις τους με εκείνες από άλλες πηγές,
- αναλυτικά: ζητούν από τους μαθητές να σκεφτούν γιατί τα πράγματα είναι έτσι όπως είναι και πώς κατέληξαν να είναι έτσι,
- θεραπευτικά: προωθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα στις ενδο-προσωπικές και διαπροσωπικές σχέσεις,
- προσανατολισμένα στη στρατηγική σκέψη: κατευθύνουν τους μαθητές να θέτουν τους δικούς τους στόχους και να σκέφτονται στρατηγικούς τρόπους για να τους επιτύχουν, και
- προσανατολισμένα στον στόχο και τη δράση: επιτρέπουν στους μαθητές να σχεδιάζουν και να οργανώνουν τις δράσεις τους σε σχέση με τους στόχους τους.¹⁴

Η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο πρόγραμμα σπουδών πολλών χωρών διασταυρώνεται με την αγωγή του πολίτη, με τον ένα τρόπο ή τον άλλο, λαμβάνοντας τις βασικές έννοιες της εκπαίδευσης για την ιδιότητα του πολίτη και εφαρμόζοντάς τις πιο καθολικά και κριτικά. Οι γνώσεις σχετικά με βασικές έννοιες και γεγονότα, καθώς και με ζητήματα της πολιτικής (προ)διάθεσης και τις δεξιότητες του πολίτη εφαρμόζονται στους τομείς της παγκόσμιας κοινωνικής ευθύνης, της δικαιοσύνης και της κοινωνικής δράσης.

Επιπλέον, η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα ενισχύει σαφώς την κοινωνική ευθύνη και τη δράση μεταξύ των μαθητών. Ωστόσο, η HRE κινείται πέρα από την προώθηση της συμμετοχής ως στοιχείο της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας διαχέοντας τέτοιες δράσεις κατά μήκος ενός φάσματος δικαιωμάτων. Η ανάληψη δράσης μπορεί να αποτιμάται εγγενώς ως άσκηση ατομικών δικαιωμάτων. Τέτοιες δράσεις μπορεί επίσης να συμβάλουν καθοριστικά στην αντιμετώπιση της καταπίεσης ή η αδικίας.

Το ευρύ κανονιστικό πλαίσιο της HRE και το ευρύ φάσμα των πιθανών μαθητών έχουν οδηγήσει σε μια μεγάλη ποικιλία ως προς τους τρόπους με τους οποίους έχει εφαρμοστεί η HRE. Αν και η HRE ορίζεται από το καθολικό πλαίσιο των διεθνών (και ορισμένες φορές περιφερειακών) προδιαγραφών, τα ειδικά θέματα και οι εφαρμογές τους εξαρτώνται από τοπικά και εθνικά πλαίσια. Επιπλέον, η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα σχολεία είναι προσαρμοσμένη στην ηλικία των μαθητών και τους όρους των εθνικών / τοπικών εκπαιδευτικών πολιτικών και τα σχολεία.

Τα ζητήματα και το περιεχόμενο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα σχολικά προγράμματα μπορούν να λάβουν τη μορφή διαθεματικών ζητημάτων που επιβάλλονται από την εκπαιδευτική πολιτική ή μπορούν να ενσωματωθούν σε υφιστάμενα μαθήματα, όπως η ιστορία, η αγωγή του πολίτη, οι κοινωνικές ή οι ανθρωπιστικές επιστήμες. Η HRE απαντάται επίσης σε καλλιτεχνικά προγράμματα και σε μη τυπικές ομάδες ή σε ειδικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα στα σχολεία.

Όπως συνιστά το Συμβούλιο του Ευρωπαϊκού Χάρτη για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και την Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, αυτές οι εκπαιδευτικές περιοχές συνδέονται στενά μεταξύ τους και αλληλοϋποστηρίζονται. Διαφέρουν στο επίκεντρο και το πεδίο εφαρμογής και όχι

14. ARRC [Asia-Pacific Regional Resource Center for Human Rights Education] (2003), "What is Human Rights Education", *Human Rights Education Pack*, ARRC, Bangkok.

στους στόχους και τις πρακτικές. Η Εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη επικεντρώνεται κυρίως στα δημοκρατικά δικαιώματα και τις υποχρεώσεις και την ενεργό συμμετοχή, σε σχέση με το πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, νομικό και πολιτιστικό τομέα της κοινωνίας, ενώ η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα ασχολείται με το ευρύτερο φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών σε κάθε πτυχή της ζωής των ανθρώπων.

Όπου η HRE και η EDC συνυπάρχουν σε ένα σχολικό περιβάλλον, αλληλοενισχύονται. Η International Education Association (IEA) Civic Education Study εκδόθηκε το 1999, και χρησιμοποίησε δεδομένα που συλλέχτηκαν από 88.000 14χρονους σε 27 χώρες.¹⁵ Πραγματοποιήθηκε μια ανάλυση για να εξεταστούν οι διαφορές μεταξύ των χωρών όσον αφορά τις γνώσεις των μαθητών σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα σε σύγκριση με άλλες μορφές της πολιτικής γνώσης και τις στάσεις των μαθητών σε σχέση με την προώθηση και την άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Η ανάλυση έδειξε ότι οι εμπειρίες των μαθητών σε σχέση με τη δημοκρατία στο σχολείο και με διεθνή θέματα είχαν θετική συσχέτιση με τις γνώσεις τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παράγοντες που θα μπορούσαν να ονομαστούν "δημοκρατία στο σχολείο" είχαν σημασία για τη στάση μεμονωμένων μαθητών σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ανάλυση των δεδομένων της IEA επιβεβαίωσε ότι οι μαθητές που έχουν τη μεγαλύτερη έκθεση στην πρακτική των δημοκρατικών ιδεωδών στις τάξεις και τα σχολεία τους είναι πιο πιθανόν να κρατήσουν θετική στάση για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επιπλέον, οι μαθητές με περισσότερες γνώσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα είχαν πιο συχνή εμπλοκή με διεθνή θέματα και είχαν ισχυρότερα πρότυπα για τη συμμετοχική ιδιότητα του πολίτη, και ήταν πολιτικά πιο αποτελεσματικοί.

Τα σχολεία που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο προσφέρουν EDC και HRE εξοπλίζουν τους μαθητές με εφόδια για να γίνουν ενδυναμωμένοι και υπεύθυνοι πολίτες που γνωρίζουν και απολαμβάνουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους.

15. Torney-Purta J., Barber C. H. and Wilkenfeld B. (2008), "How Adolescents in Twenty-Seven Countries Understand, Support and Practice Human Rights", *Journal of Social Issues*, 64: 1.

3. Ικανότητες στην EDC/HRE

3.1 «Θα ήθελα οι μαθητές μου να είναι ικανοί να ...»

«Αφού εξασκηθήκαμε σε τεχνικές παρουσίασης, θα ήθελα όλοι οι μαθητές μου να είναι ικανοί να απευθύνονται στην τάξη χωρίς να διαβάζουν από τις σημειώσεις τους».

«Αφού κάναμε έξι μαθήματα πάνω στα βασικά στοιχεία του συντάγματος μας, το λιγότερο που θα περίμενα από όλους τους μαθητές μου είναι να μπορούν να εξηγήσουν πως λειτουργεί το σύστημα εκλογών μας, και ποια κόμματα κυβερνούν αυτή τη στιγμή».

«Πριν από μερικούς μήνες, είχαμε προβλήματα στην τάξη μας με μαθητές που δεν άκουγαν ο ένας τον άλλο σε συζητήσεις και διέκοπταν εκείνους με τους οποίους διαφωνούσαν. Έχουμε μιλήσει πολύ για το δικαίωμά μας στην ελεύθερη έκφραση και ότι αυτό λειτουργεί για όλους μας αν αντιμετωπίζουμε ο ένας τον άλλον με σεβασμό. Μέχρι το τέλος του έτους, ελπίζω ότι οι περισσότεροι μαθητές θα το έχουν κατανοήσει και θα ξέρουν πώς να συμπεριφερθούν σε συζητήσεις».

Αυτά τα παραδείγματα δείχνουν το είδος των σκέψεων που έχουν κατά νου οι εκπαιδευτικοί της EDC/HRE όταν σχεδιάζουν μαθήματα: καθορίζουν στόχους. Αποφασίζουν τι θα πρέπει να είναι σε θέση να κάνουν οι μαθητές τους, και τι είναι στις δυνατότητές τους αν κάνουν μια προσπάθεια: αποφασίζουν ποιους στόχους θα ήθελαν να επιτύχουν οι μαθητές τους, και στη συνέχεια εξετάζουν τη διαδικασία της μάθησης και τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών στο σημείο εκκίνησης - τις δυσκολίες και τις ικανότητες τους, τις δυνάμεις και τις αδυναμίες τους.

Αυτός ο τρόπος σκέψης δεν είναι κάτι νέο για τους εκπαιδευτικούς - είναι μια κοινή πρακτική. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν σκέφτονται μόνο το θέμα και την ύλη που διδάσκουν- «Έχω να τελειώσω τον 19ο αιώνα πριν από τις επόμενες σχολικές διακοπές» - αλλά έχουν κατά νου και το είδος της επίδοσης που θα ήθελαν να δουν από τους μαθητές τους.

Στόχοι που εστιάζουν στους μαθητές και στο τι θα πρέπει αυτοί να είναι ικανοί να κάνουν αναφέρονται στις ικανότητες των μαθητών. Στην ενήλικη ζωή, όλοι οι μαθητές θα πρέπει να ανταπεξέλθουν χωρίς έναν δάσκαλο, σύμβουλο ή μέντορα δίπλα τους. Το παραδοσιακό μοντέλο διδασκαλίας - τυπική διδασκαλία, που παρέχει ένα σφιχτό πρόγραμμα γνώσεων - κάνει πολύ λίγα για να υποστηρίξει τους μαθητές στο να γίνουν ανεξάρτητοι, με αυτοπεποίθηση και ικανότητα όσον αφορά τις δεξιότητες και τις αξίες / στάσεις.

Τα τρία παραδείγματα δείχνουν επίσης τις διαφορετικές διαστάσεις της ανάπτυξης των ικανοτήτων:

- Η πρώτη - δημιουργία βλεμματικής επαφής με το ακροατήριο και ελεύθερος λόγος - αναφέρεται σε δεξιότητες που δεν είναι ειδικού περιεχομένου, αλλά παρέχουν τα εργαλεία που χρειάζονται μόνιμα οι μαθητές για να κάνουν χρήση κάθε γνώσης και πληροφορίας. Αυτή είναι κατάρτιση δεξιοτήτων ή διδασκαλία «για» τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα - για να μπορέσουν οι μαθητές να ασκήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και να λάβουν μέρος στη δημοκρατία.
- Η δεύτερη - η κατανόηση των βασικών στοιχείων του εκλογικού συστήματος και ποιος κέρδισε τις προηγούμενες εκλογές και ως εκ τούτου σχημάτισε την παρούσα κυβέρνηση - είναι μια περίπτωση διδασκαλίας «σχετικά με» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι νέοι πολίτες πρέπει να γνωρίζουν ποια ανθρώπινα δικαιώματα - για παράδειγμα, λαμβάνοντας μέρος στις εκλογές - έχουν ενσωματωθεί ως δικαίωμα των πολιτών στο σύνταγμα της χώρας τους και ποιες επιπτώσεις έχει η ψήφος τους στο εκλογικό σύστημα της χώρας τους.
- Τέλος, το τελευταίο παράδειγμα δείχνει τη σημασία των αξιών και στάσεων. Η δημοκρατία βασίζεται σε μια πολιτική κουλτούρα που διαμορφώνεται από τις στάσεις και τις αξίες που τηρούν οι πολίτες, σε αυτή την περίπτωση τον αμοιβαίο σεβασμό και την ανοχή για τις απόψεις με τις οποίες μπορεί να διαφωνούν. Οι μαθητές πρέπει να είναι πρόθυμοι να δεχτούν ότι το δικαίωμά τους στην ελευθερία πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα δικαιώματα των άλλων. Ως εκ τούτου, η ελευθερία συνεπάγεται

υποχρεώσεις. Μια κουλτούρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αντανakλά τόσο την ενδυνάμωση μεμονωμένων μαθητών και των δασκάλων τους, αλλά και την κατανόηση πως μοιραζόμαστε την αμοιβαία ευθύνη να σεβόμαστε τα ανθρώπινα δικαιώματα των άλλων. Οι αξίες μαθαίνονται μέσα από την εμπειρία και με πειστικά πρότυπα - διδασκαλία «μέσω» της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

3.2 Ικανότητες – ένας γενικός ορισμός

Οι ικανότητες αναφέρονται σε ό,τι ένα άτομο είναι σε θέση να κάνει, σε τρία σημεία που αποτελούν τον πυρήνα της ταυτότητας ενός ατόμου:

- τι γνωρίζει ένα άτομο και τι έχει κατανοήσει,
- τις δεξιότητες που καθιστούν ένα άτομο ικανό να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις του,
- την επίγνωση και την εκτίμηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που κατέχει ένα άτομο, που έχει ως αποτέλεσμα την προθυμία να χρησιμοποιεί και τις δύο με αυτοπεποίθηση και υπευθυνότητα.

Το τελευταίο σημείο είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Δεν θα πρέπει μόνο ο/η εκπαιδευτικός να γνωρίζει τι έχουν τη δυνατότητα να κάνουν οι μαθητές, αλλά πολύ περισσότερο να το γνωρίζουν οι ίδιοι οι μαθητές. Θα πρέπει να ξέρουν τι έχουν στην πνευματική εργαλειοθήκη τους και ποιες είναι οι εργασίες ή τα προβλήματα πάνω στα οποία μπορούν να εφαρμοστούν αυτά τα εργαλεία. Πάνω απ' όλα, χρειάζονται αυτοπεποίθηση για να αποδεχθούν το ρίσκο της αποτυχίας στις διαδικασίες της δια βίου μάθησης.

3.3 Πως μπορούν οι εκπαιδευτικοί να μάθουν τι ικανότητες έχουν οι μαθητές; Ικανότητα και επίδοση

Οι ικανότητες αναφέρονται σε δυνατότητες "μέσα" μας. Επομένως, είναι αόρατες. Τότε πώς μπορούν οι εκπαιδευτικοί να μάθουν τι ικανότητες έχουν οι μαθητές τους;

Ακολουθεί ένα παράδειγμα. Ο Noam Chomsky, γλωσσολόγος, περιέγραψε τη γλωσσική ικανότητα ενός ομιλητή στη μητρική του γλώσσα. Ομιλητές στη μητρική τους γλώσσα δημιουργούν και κατανοούν μόνιμα προτάσεις που δεν έχουν πει ή ακούσει ποτέ πριν. Δεν μπορούμε να δούμε τη γλωσσική ικανότητα, αλλά αντιλαμβανόμαστε την επίδοση του ομιλητή στη μητρική του γλώσσα, και θα πρέπει έτσι να υποθέσουμε ότι υπάρχει η ικανότητά του να επικοινωνεί με ευφράδεια.

Δεν υπάρχει ικανότητα χωρίς κάποια εμφανή επίδοση, αλλά ούτε και κάποιο είδος δράσης χωρίς ικανότητα. Οι εκπαιδευτικοί αξιολογούν την ανάπτυξη των ικανοτήτων των μαθητών τους κρίνοντας την επίδοσή τους - τι είναι ικανοί να κάνουν. Η εργασιοκεντρική μάθηση δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να εξασκήσουν τις ικανότητές τους, και στους εκπαιδευτικούς να αξιολογήσουν την επίδοση των μαθητών τους και να προσδιορίσουν τις μαθησιακές τους ανάγκες. Αυτό δεν ισχύει μόνο για την EDC/HRE, αλλά για τη νδιδασκαλία και τη μάθηση γενικότερα.

3.4 Ένα μοντέλο μαθητικών ικανοτήτων στην EDC/HRE

Αξιολογούμε την ανάπτυξη των ικανοτήτων ενός μαθητή μέσα από την αντίληψή μας για την επίδοσή του. Οι ικανότητες είναι αόρατες, και μπορούμε να αποκτήσουμε πρόσβαση σε αυτές μόνο από το σχεδιασμό μοντέλων που μας στηρίζουν στον καθορισμό των μαθησιακών στόχων και μας καθοδηγούν την αξιολόγησή των μαθησιακών επιτευγμάτων.

Σε αυτή την έκδοση της EDC/HRE, έχουμε υιοθετήσει το ακόλουθο μοντέλο ικανοτήτων. Αντιστοιχεί στις βασικές αρχές της EDC/HRE - διδασκαλία *μέσω*, *σχετικά με* και *για* τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Στην EDC/HRE, οι μαθητικές ικανότητες περιλαμβάνουν τα παρακάτω:

- πολιτική ανάλυση και κρίση,

- δεξιότητες (Βλ. Μέρος 3 αυτού του βιβλίου),
- ανάληψη δράσης και συμμετοχή στην πολιτική,
- προσωπικές και κοινωνικές ικανότητες.

3.4.1 Ικανότητες πολιτικής ανάλυσης και κρίσης

Η δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη απαιτεί από τους πολίτες να κατανοούν τα υπό συζήτηση θέματα, το οποίο με τη σειρά του απαιτεί από τους πολίτες να είναι ενημερωμένοι και ικανοί να αναλύουν τα προβλήματα και τις γραμμές της επιχειρηματολογίας και των συγκρούσεων. Αυτή είναι η γνωστική διάσταση της ανάπτυξης των ικανοτήτων (μάθηση «σχετικά» με πολιτικά ζητήματα).

Χωρίς αυτό το επίπεδο κατανόησης ένας πολίτης είναι εύκολη λεία για τους δημαγωγούς, τους λομππίστες και τους λαϊκιστές, και δεν θα είναι σε θέση να εντοπίσει και να διαπραγματευτεί τα ατομικά ή ομαδικά συμφέροντά του/της. Εξαρτιόμαστε από τα μέσα επικοινωνίας ως πηγές πληροφοριών, και πρέπει να είμαστε σε θέση να τις χρησιμοποιούμε με κριτικό πνεύμα.

Η ανάληψη δράσης στην πολιτική, όπως και αλλού στη ζωή, είναι δυνατή μόνο αν γνωρίζουμε τι θέλουμε να επιτύχουμε. Πρέπει να είμαστε σε θέση να καθορίζουμε τα συμφέροντα και τους στόχους μας, να εξισορροπούμε ανάγκες και επιθυμίες, αξίες και υποχρεώσεις. Η πολιτική είναι μια διαδικασία λήψης αποφάσεων για την επίλυση προβλημάτων και την επίλυση των συγκρούσεων. Δεν υπάρχει η επιλογή να μη ληφθεί μια απόφαση, ενώ οι αποφάσεις δεν είναι δυνατές χωρίς κρίση.

Η αύξηση της πολυπλοκότητας των σύγχρονων κοινωνιών μας θέτει σε δοκιμασία τις ικανότητες της ανάλυσης και κρίσης του «απλού πολίτη». Το να αποδίδουμε προσωπικά χαρακτηριστικά σε πολιτικές συμπεριφορές - εμπιστοσύνη ή δυσπιστία προς τους πολιτικούς ηγέτες - είναι ένας τρόπος για τη μείωση της πολυπλοκότητας. Η εκπαίδευση, όχι μόνο στην EDC/HRE, είναι το κλειδί για να μπορούν οι πολίτες να ενημερώνονται για τις αποφάσεις που τους αφορούν.

3.4.2 Δεξιότητες

Οι μαθητές χρειάζονται ένα σύνολο πνευματικών εργαλείων - δεξιότητες ή τεχνικές - για να αποκτήσουν και να χρησιμοποιήσουν πληροφορίες και να σχηματίσουν τις απόψεις τους ανεξάρτητα και συστηματικά. Αυτά τα εργαλεία επιτρέπουν στους μαθητές:

- να αποκτούν πληροφορίες τόσο από τα μέσα επικοινωνίας όσο και από την εμπειρία από πρώτο χέρι και την έρευνα - τεχνικές που χρησιμοποιούν έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, συνεντεύξεις, έρευνα, αναστοχασμό, κ.λπ.,
- να επιλέγουν και να μελετούν πληροφορίες (κονστрукτιβιστική μάθηση) – τεχνικές σχεδιασμού, διαχείρισης χρόνου, ανάγνωσης, σκέψης, καταγραφής,
- να διαμορφώνουν, να παρουσιάζουν, να μοιράζονται, και να υποστηρίζουν τις απόψεις τους – τεχνικές για τη δημιουργία φυλλαδίων, αφισών, εφημερίδων, για Power Point παρουσιάσεις, διαλέξεις, συζητήσεις, αντιπαραθέσεις επιχειρημάτων (debate), κ.λπ. (κοινή κονστрукτιβιστική μάθηση και αποδόμηση),
- να αναστοχάζονται τα αποτελέσματα και τις διαδικασίες μάθησης και εφαρμογής.

Σε ένα μεγάλο βαθμό, αυτές οι δεξιότητες είναι απαραίτητες όχι μόνο στην EDC/HRE, αλλά στο σχολείο στο σύνολο του. Προετοιμάζουν τους μαθητές για πιο προηγμένες ακαδημαϊκές σπουδές και για εξειδικευμένες θέσεις εργασίας. Ως εκ τούτου, η διαθεματική εκπαίδευση σε αυτές τις τυπικές, μη ειδικού περιεχομένου δεξιότητες καθίσταται τόσο αναγκαία όσο και δυνατή.

3.4.3 Ανάλυση δράσης

Στην EDC/HRE, η εξάσκηση σε τυπικές δεξιότητες υποστηρίζει τη μάθηση για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά δεν αρκεί. Η EDC/HRE αντιλαμβάνεται το σχολείο ως μια μικρο-κοινότητα στην οποία οι μαθητές μαθαίνουν πώς να συμμετέχουν στην κοινωνία και την πολιτική μέσα από πρακτική εμπειρία. Μερικές από τις ικανότητες στις οποίες εκπαιδεύονται στο σχολείο περιλαμβάνουν:

- να αναστοχάζονται τις επιθυμίες και τις ανάγκες τους, να αποσαφηνίζουν και να προωθούν τα συμφέροντά τους,
- να ψηφίζουν, να λαμβάνουν μέρος στις εκλογές ως ψηφοφόροι ή υποψήφιοι (αντιπρόσωποι της τάξης),
- να διαπραγματεύονται και να λαμβάνουν αποφάσεις,
- να επηρεάζουν τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων μέσω ευαισθητοποίησης, ομάδων πίεσης και συλλογικής δράσης,
- να κατανοούν και να εκτιμούν την ανάγκη για ένα πλαίσιο κανόνων και κυρώσεων.

Η EDC/HRE, και το σχολείο στο σύνολό του, διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο στην παροχή τέτοιων ευκαιριών μάθησης στους μαθητές ώστε να συνεισφέρουν στις κοινότητές τους. Ωστόσο, στην αξιολόγηση των επιδόσεων και την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους, το σχολείο έχει τα όριά του. Ο κρίσιμος τομέας της μεταβίβασης βρίσκεται πέρα από το σχολείο, στην κοινωνία στο σύνολό της, και εκτείνεται στην ενήλικη ζωή. Στη συνέχεια, γίνεται δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να συνδεθούν τα μαθησιακά αποτελέσματα με τη συνεισφορά του σχολείου.

3.4.4 Προσωπικές και κοινωνικές ικανότητες

Ίσως η έννοια των ικανοτήτων να είναι κάπως "τραβηγμένη" όταν αναφέρεται στη διάσταση των αξιών και στάσεων. Από την άλλη πλευρά, είναι η επίδοση, ο τρόπος που συμπεριφέρονται οι μαθητές, αυτό που μετράει, και η συμπεριφορική προδιάθεση μπορεί να θεωρηθεί ως ικανότητα. Αυτή η διάσταση της ανάπτυξης των ικανοτήτων αντιστοιχεί στη μάθηση «μέσω» της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- αυτογνωσία και αυτοεκτίμηση,
- ενσυναίσθηση,
- αμοιβαίος σεβασμός,
- εκτίμηση της ανάγκης για συμβιβασμό,
- υπευθυνότητα,
- εκτίμηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως ένα σύνολο κοινών αξιών για την υποστήριξη της ειρήνης, της δικαιοσύνης και της κοινωνικής συνοχής.

3.5 Οι ικανότητες των εκπαιδευτικών στην EDC/HRE

Στην EDC/HRE, οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται ειδικές ικανότητες για να προσφέρουν στους μαθητές τους τις κατάλληλες ευκαιρίες μάθησης.

Η εργαλειοθήκη για τους εκπαιδευτικούς περιλαμβάνει ένα εργαλείο για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών στον καθορισμό των στόχων με βάση τις ικανότητες στην EDC/HRE, σύμφωνο κατά πολύ με την κατεύθυνση που αναφέρθηκε στην εισαγωγή αυτού του κεφαλαίου. Για περαιτέρω πληροφορίες, παρακαλούμε ανατρέξτε στην έκδοση του Συμβούλιο της Ευρώπης: *How all teachers can support citizenship and human rights education: a framework for the development of competences* (Strasbourg, 2009).

4. «Δημιουργούμε τον κόσμο στο μυαλό μας»: κονστρουκτιβιστική μάθηση στην EDC/HRE¹⁶

Όταν διαβάζουμε μια ιστορία σε ένα βιβλίο, δημιουργούμε κάτι σαν ταινία στο μυαλό μας. Προσθέτουμε λεπτομέρειες και σκηνές που ο συγγραφέας υπαινίσσεται ή αφήνει έξω, και μπορούμε να φανταστούμε ακόμη και τα πρόσωπα των χαρακτήρων. Μερικά μυθιστορήματα γοητεύουν τόσο έντονα τη φαντασία μας που απογοητεύμαστε αν ποτέ παρακολουθήσουμε μια «πραγματική» ταινία βασισμένη στην ιστορία. Η φαντασία μας είχε δημιουργήσει μια πολύ καλύτερη, που είναι και μοναδική, αφού το μυαλό του κάθε αναγνώστη παράγει μια διαφορετική "ταινία".

Αυτό είναι ένα παράδειγμα της ικανότητάς μας να «δημιουργούμε τον κόσμο στο μυαλό μας». Ο κόσμος που ζούμε είναι ο κόσμος όπως τον αντιλαμβανόμαστε - αποτελείται από τις εικόνες, τις εμπειρίες, τις έννοιες και τις κρίσεις που έχουμε δημιουργήσει για αυτόν. Όπως οι μαθητές, οι άνθρωποι θέλουν να βγάλουν νόημα από αυτό που ακούν ή διαβάζουν - θέλουν να το καταλάβουν. Ένας ερευνητής του εγκεφάλου χαρακτήρισε τον ανθρώπινο εγκέφαλο ως "μηχανή που αναζητά νόημα". Πράγματα που δεν βγάζουν νόημα, πρέπει να διευθετηθούν με κάποιο τρόπο. Εάν λείπουν πληροφορίες, θα πρέπει είτε να τις βρούμε με κάποιο τρόπο, ή να καλύψουμε το κενό μαντεύοντας.¹⁷

Μετά από κάποια εμπειρία, οι εκπαιδευτικοί συνειδητοποιούν πως όταν δίνουν μια διάλεξη, κάθε μαθητής λαμβάνει και θυμάται ένα διαφορετικό μήνυμα. Μερικοί μαθητές θα θυμούνται ακόμα την πληροφορία όταν θα είναι ενήλικες επειδή τους γοήτευσε τόσο πολύ, άλλοι μπορεί να την έχουν ξεχάσει το επόμενο πρωί διότι δεν σχετίζεται με κάποια δομή γνώσης ή αξίας που έχουν. Από την κονστρουκτιβιστική σκοπιά, το τι συμβαίνει στο μυαλό των μαθητών είναι σημαντικό.

Ο κονστρουκτιβισμός αντιλαμβάνεται τη μάθηση ως μια ιδιαίτερα εξατομικευμένη διαδικασία:

- Οι μαθητές κατασκευάζουν, ανασχηματίζουν ή δημιουργούν δομές νοήματος. Οι νέες πληροφορίες συνδέονται με αυτό που ο μαθητής ήδη γνωρίζει ή έχει κατανοήσει.
- Οι μαθητές έρχονται σε μια τάξη EDC/HRE με τις προσωπικές τους βιογραφίες και εμπειρίες.
- Το φύλο, η τάξη, η ηλικία, η εθνική καταγωγή ή οι θρησκευτικές πεποιθήσεις και άλλες ταυτότητες μπορούν να επηρεάσουν τις απόψεις ενός μαθητή.
- Διαθέτουμε διάφορες μορφές νοημοσύνης που πηγάζουν πολύ πέρα από τη συμβατική αντίληψη ότι κάποιος είναι καλός στα μαθηματικά ή τις γλώσσες.¹⁸
- Δεν υπάρχουν απόλυτες προδιαγραφές για την προσωπική ή πολιτική συνάφεια.

Η κονστρουκτιβιστική μάθηση μπορεί να διαφοροποιεί περαιτέρω σε τρεις υποκατηγορίες, και ο/η εκπαιδευτικός παίζει έναν σημαντικό ρόλο στην υποστήριξή τους.

4.1 Οι μαθητές «κατασκευάζουν» το νόημα – ανακαλύπτουν και δημιουργούν κάτι καινούργιο

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να υποστηρίξουν τον μαθητή τους, μεταξύ άλλων:

- δημιουργώντας ευκαιρίες μάθησης,
- σχεδιάζοντας ενδιαφέρουσες εργασίες,

16. Για μια πληρέστερη θεώρηση του θέματος, βλ. Τόμος IV σε αυτή τη σειρά.

17. Βλ. Gollub R. and Krapf P. (επιμ..) (2008), EDC/HRE Τόμος III, Μέρος 1, Ενότητα 1, *Στερεότυπα και Προκαταλήψεις. Τι είναι ταυτότητα; Πώς βλέπω τους άλλους, και εκείνοι εμένα;*, Strasbourg, σσ. 21.

18. Βλ. τη δουλειά του Howard Gardner's για τις πολλαπλές νοημοσύνες.

- παρέχοντας διδασκαλία μέσα από τα μέσα επικοινωνίας και επιπλέον πληροφορίες (διαλέξεις) που αντιπροσωπεύουν τα αντικείμενα μάθησης,
- παρέχοντας ενθάρρυνση και υποστήριξη για την αυτοεκτίμηση του μαθητή.

4.2 Οι μαθητές «ανακατασκευάζουν» ό, τι έχουν μάθει – το εφαρμόζουν και το δοκιμάζουν

Σε μεγάλο βαθμό, όλοι δημιουργούμε τέτοιες εφαρμογές, αλλά στο σχολείο τις παρέχει ο/η εκπαιδευτικός μέσω, μεταξύ άλλων:

- της παροχή ευκαιριών για ανταλλαγή, παρουσίαση και συζήτηση,
- των τυπικών εξετάσεων και της αξιολόγησης,
- της παροχής ή της απαίτησης για portfolio ,
- του σχεδιασμού ενδιαφερουσών εργασιών, όπως για παράδειγμα project.

4.3 Οι μαθητές «αποδομούν», ή ασκούν κριτική στα δικά τους αποτελέσματα ή ο ένας του άλλου

Χωρίς αυτό το στοιχείο της κριτικής αναθεώρησης και δοκιμής κάθε προσπάθεια μάθησης θα είχε καταστεί άνευ αντικειμένου για την κοινωνία, και για τους ίδιους τους μαθητές. Εδώ, η μάθηση έχει και μια κοινωνική διάσταση.

5. Επαγγελματική δεοντολογία των εκπαιδευτικών της EDC/HRE: τρεις αρχές

Αν οι μαθητές έρχονται σε μια τάξη EDC/HRE με τις δικές τους απόψεις και φεύγουν από αυτή με την άποψη του εκπαιδευτικού, αυτό αποτελεί συνήθως ένδειξη κάποιου προβλήματος. Οι εκπαιδευτικοί της EDC/HRE πρέπει να φροντίσουν να μην πιέζουν τους μαθητές τους να υιοθετήσουν ορισμένες απόψεις ή αξίες που πρεσβεύουν προσωπικά οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί. Τα σχολεία είναι δημόσια ιδρύματα, και οι γονείς καθώς και η κοινωνία στο σύνολό της αναμένουν οι εκπαιδευτικοί να μην καταχρώνται την εξουσία τους για να κατηχούν τους μαθητές.

Η επαγγελματική δεοντολογία των εκπαιδευτικών της EDC/HRE είναι ως εκ τούτου ζωτικής σημασίας για την επιτυχία, και την αιτιολόγηση ακόμη της EDC/HRE ως μέρος του σχολικού προγράμματος. Μπορεί να συνοψιστεί υπό τις ακόλουθες τρεις αρχές, που προέρχονται από μια συζήτηση για το θέμα αυτό στη Γερμανία κατά τη δεκαετία του 1970.¹⁹

5.1 Αρχή της μη-κατήχησης

Ο/η εκπαιδευτικός δεν πρέπει με κανένα τρόπο να προσπαθεί να κατηχεί τους μαθητές κάνοντάς τους να υιοθετήσουν μια επιθυμητή γνώμη, για παράδειγμα, από πλευράς πολιτικής ορθότητας. Ως εκ τούτου, ο/η εκπαιδευτικός δεν πρέπει να διακόπτει ή να "συνθλίβει" κάποιον μαθητή με ανώτερες επιχειρηματολογίες. Αντίθετα, οι μαθητές θα πρέπει να κρίνουν ελεύθερα χωρίς καμία παρεμβολή ή παρεμπόδιση. Οποιαδήποτε προσπάθεια από τον/την εκπαιδευτικό να κατηχήσει τους μαθητές είναι ασυμβίβαστη με την EDC/HRE και τον στόχο της να εκπαιδεύει πολίτες οι οποίοι είναι ικανοί και πρόθυμοι να συμμετάσχουν σε μια ανοικτή κοινωνία και μια ελεύθερη, πλουραλιστική δημοκρατία.

5.1.1 Πρακτικές επιπτώσεις

Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει, ως εκ τούτου να προεδρεύει στις συζητήσεις στις τάξεις EDC/HRE, αλλά να μη λαμβάνει μέρος σε αυτές. Από την άλλη πλευρά, αν οι μαθητές ρωτήσουν τον/την εκπαιδευτικό τους για την άποψή του για ένα θέμα, συμβουλευόμαστε τον/την εκπαιδευτικό να την εκφράσει. Οι μαθητές γνωρίζουν ότι ως πολίτης, ο/η εκπαιδευτικός έχει μια προσωπική πολιτική άποψη, όπως κάθε άλλος πολίτης, και πολύ συχνά ενδιαφέρονται να την ακούσουν. Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να καταστήσει σαφές ότι δεν μιλάει μέσα από έναν επαγγελματικό ρόλο, αλλά ως πολίτης. Πράγματι, ο μαθητής μπορεί να θεωρήσει ότι είναι κάπως παράξενο αν ο/η εκπαιδευτικός της EDC/HRE παραμένει πολιτικά ουδέτερος, ενώ οι μαθητές αναμένεται μόνιμα να εκφράζουν τις απόψεις τους.

Ένας/μία εκπαιδευτικός αφοσιωμένος στα ανθρώπινα δικαιώματα μπορεί κάλλιστα να υποφέρει αν ένας μαθητής εκφράζει απόψεις που δείχνουν τάσεις ρατσισμού, εθνικισμού ή οποιοδήποτε άλλο είδος φονταμενταλισμού. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να απέχει από το να κατακλύσει τους εν λόγω μαθητές με ανώτερες επιχειρηματολογίες, αλλά μάλλον να προσπαθήσει να κατανοήσει γιατί ένα νεαρό άτομο έχει υιοθετήσει μια τέτοια γραμμή σκέψης και να βρει τρόπους να προκαλέσει τους μαθητές να σκεφτούν διαφορετικά και με μη συμβατικούς τρόπους.

5.2 Αρχή της συζήτησης για αμφιλεγόμενα θέματα

Ό, τι είναι αμφιλεγόμενο θέμα στην επιστήμη ή την πολιτική πρέπει να παρουσιάζεται ως τέτοιο στις τάξεις EDC/HRE. Η αρχή αυτή είναι στενά συνδεδεμένη με εκείνη της μη-κατήχησης: αν οι διαφορετικές απόψεις παραλείπονται και οι εναλλακτικές επιλογές αγνοούνται, η EDC/HRE είναι στο δρόμο για κατήχηση. Οι τάξεις EDC/HRE θα πρέπει να επιτρέπουν την πολυπλοκότητα, την αντιπαράθεση ακόμα και τις αντιφάσεις. Για παράδειγμα, παρόλο που τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι οικουμενικά, τα ατομικά δικαιώματα μπορούν στην πραγματικότητα να συγκρούονται το ένα με το άλλο.

Σε μια πλουραλιστική κοινωνία, η διαφωνία, οι διαφορετικές αξίες και τα ανταγωνιστικά συμφέροντα είναι ο κανόνας, όχι η εξαίρεση, και ως εκ τούτου οι μαθητές πρέπει να μάθουν πώς να αντιμετωπίζουν την

19. BA. "Der Beutelsbacher Konsens" (www.lpb-bw.de).

αντιπαράθεση. Στη δημοκρατία, ο διάλογος και η συζήτηση είναι τα μέσα για την επίλυση των προβλημάτων και την επίλυση των συγκρούσεων. Η συμφωνία και ένας ορισμένος βαθμός αρμονίας μέσω συμβιβασμού είναι το αποτέλεσμα διαπραγμάτευσης. Η αναγκαστική συμφωνία χωρίς ανοικτή συζήτηση υπονοεί απλά καταστολή.

5.2.1 Πρακτικές επιπτώσεις

Στην EDC/HRE, ο/η εκπαιδευτικός πρέπει κατά συνέπεια να παρουσιάζει τουλάχιστον δύο απόψεις για ένα θέμα. Μια ισορροπία (για παράδειγμα, στην έκταση των κειμένων) είναι σημαντική.

Στις συζητήσεις στην ολομέλεια, ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να επιδοκιμάζει τις διαφορετικές απόψεις μεταξύ των μαθητών. Εάν κάποια θέση εκφράζεται μόνο από μια μειοψηφία - ή ακόμα και από κανέναν μαθητή - ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να υιοθετεί αυτή την άποψη χάριν συζητήσεως, δηλώνοντας σαφώς ότι παίζει έναν ιδιαίτερο ρόλο ο οποίος και δεν εκφράζει την προσωπική του άποψη. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να φροντίζει να προσαρμόζει την ισχύ της επιχειρηματολογίας του σ' αυτή των μαθητών.

5.3 Ενδυναμώνουμε τους μαθητές για να προωθούν τα συμφέροντά τους

Οι μαθητές πρέπει να είναι σε θέση να αναλύουν μια πολιτική κατάσταση, να προσδιορίζουν τα συμφέροντά τους, και να βρίσκουν τρόπους και μέσα για να επηρεάζουν μια τέτοια κατάσταση υπέρ των συμφερόντων τους. Ο στόχος αυτός απαιτεί από τους μαθητές να είναι καλά εκπαιδευμένοι σε δεξιότητες και ικανότητες για ανάληψη δράσης και συμμετοχή. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο εφόσον τηρούνται οι άλλες δύο αρχές της μη-κατήχησης και της συζήτησης για αμφιλεγόμενα θέματα. Η αρχή αυτή δεν πρέπει να παρερμηνευθεί ως ενθάρρυνση του εγωισμού και παραμέληση της υπευθυνότητας. Κάθε κοινότητα στηρίζεται σε αυτές τις αξίες, αλλά η ουσία εδώ είναι ότι ο/η εκπαιδευτικός δεν πρέπει να αποθαρρύνει τους μαθητές από την προώθηση των συμφερόντων τους καλώντας τους να τηρούν τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις τους.

5.3.1 Πρακτικές επιπτώσεις

Το σχολείο είναι μια μικρο-κοινωνία όπου οι μαθητές μαθαίνουν πώς να συμμετέχουν. Αυτό μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους, ξεκινώντας στην τάξη, επιτρέποντας στους μαθητές να επιλέξουν τα θέματα που τους ενδιαφέρουν και να συμμετάσχουν στον σχεδιασμό του μαθήματος, και περιλαμβάνει πιο προηγμένες μορφές όπως η δημοκρατική σχολική διοίκηση (διδασκαλία μέσω της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων) και η ανάληψη δράσης.

Η εργασιοκεντρική μάθηση και η μάθηση με στόχευση σε συγκεκριμένα προβλήματα υποστηρίζουν τους μαθητές στην ανάπτυξη των ικανοτήτων τους για ανεξάρτητη κρίση και λήψη αποφάσεων.

6. Βασικές έννοιες στην EDC/HRE

6.1 Γιατί χρειαζόμαστε βασικές έννοιες στην EDC/HRE;

Αντιλαμβανόμαστε την EDC/HRE σαν μια διαδικασία κονστρουκτιβιστικής μάθησης.²⁰ Οι μαθητές δημιουργούν ή κατασκευάζουν νόημα και κατανόηση συνδέοντας πληροφορίες με έννοιες. Η μάθηση και η σκέψη λαμβάνει χώρα στα επίπεδα του συγκεκριμένου και του αφηρημένου. Η αφηρημένη σκέψη βασίζεται σε έννοιες. Χωρίς αναφορά σε ένα κοινό σύνολο εννοιών τους ορισμούς των οποίων καταλαβαίνουμε και έχουμε συμφωνήσει, καμία ανταλλαγή ιδεών, ή αντιπαράθεση απόψεων, ή συζήτηση ή κρίση δεν θα ήταν δυνατή.

Οι έννοιες είναι επομένως απαραίτητες, τόσο για την κονστρουκτιβιστική μάθηση όσο τελικά και για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων. Ποιες έννοιες, επομένως, θα πρέπει να επιλέξουμε; Ζούμε σε πλουραλιστικές κοινωνίες, πράγμα που σημαίνει ότι τα άτομα και οι ομάδες προωθούν διαφορετικά ή ακόμη και αντικρουόμενα συμφέροντα και αξίες. Επιπλέον, η φιλοσοφία και η κοινωνική επιστήμη περιλαμβάνουν διαφορετικές προσεγγίσεις, ακόμη και αμφιλεγόμενες. Ως εκ τούτου, είναι αδύνατο να πάρουμε ένα σύνολο βασικών εννοιών από μία μόνο πηγή. Στην κονστρουκτιβιστική μάθηση, με έμφαση στην ανάπτυξη των ικανοτήτων, οι έννοιες είναι απαραίτητες. Ως εκ τούτου, μοντέλα εννοιών στην εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη βρίσκονται υπό συζήτηση. Πιστεύουμε ότι το μοντέλο μας είναι μία πιθανή προσέγγιση.

Έχουμε επιλέξει το παρακάτω σύνολο εννέα βασικών εννοιών, επειδή αφορούν τόσο την εμπειρία των μαθητών σε μια μικρο-κοινωνία όσο και την πολιτική κοινότητα ως σύνολο:

- ταυτότητα,
- ετερότητα και πλουραλισμός,
- υπευθυνότητα,
- σύγκρουση,
- κανόνες και δίκαιο,
- κυβέρνηση και πολιτική,
- ισότητα,
- ελευθερία,
- μέσα επικοινωνίας.

Οι βασικές έννοιες δημιουργούν ένα σπειροειδές πρόγραμμα σπουδών, καθώς η εστίαση στα βιβλία αλλάζει από τη σχολική κοινότητα (επίπεδο πρωτοβάθμιας, Βιβλίο II) στην πολιτική κοινότητα (επίπεδο λυκείου, Βιβλίο IV), με το Βιβλίο III να περιλαμβάνει πλευρές και των δύο (βλ. Μέρος 1, Κεφάλαιο 4, στο παρόν βιβλίο). Οι έννοιες της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων - οι βασικές έννοιες της EDC/HRE - διαπερνούν όλες τις εννέα βασικές έννοιες. Έχουν εξεταστεί σε ξεχωριστά κεφάλαια σε αυτό το εγχειρίδιο. Όλες οι βασικές έννοιες μπορούν και πρέπει να συνδεθούν με περαιτέρω έννοιες και κατηγορίες, ανάλογα με το επίπεδο της ηλικίας των μαθητών και το γνωστικό αντικείμενο. Και τα τρία βιβλία περιλαμβάνουν εννέα πρότυπες ενότητες τεσσάρων μαθημάτων η καθεμία, που εξετάζουν το ίδιο σύνολο βασικών εννοιών. Το κάνουν αυτό με διαφορετικούς τρόπους δείχνοντας πως η ίδια έννοια μπορεί να προσαρμοστεί στο επίπεδο κατανόησης των μαθητών καθώς και σε διαφορετικούς ηλικιακά μαθητές. Αν δύο ή τρία βιβλία συνδυαστούν με αυτό τον τρόπο (κάθετα), είναι δυνατή μια κονστρουκτιβιστική μαθησιακή διαδικασία που καθοδηγείται και υποστηρίζεται από μια συγκεκριμένη βασική έννοια. Την ίδια στιγμή, οι βασικές έννοιες συνδέονται οριζόντια σχηματίζοντας ένα δίκτυο

20. Βλ. Κεφάλαιο 3 για την κονστρουκτιβιστική μάθηση στο Μέρος 1 του παρόντος βιβλίου.

κατανόησης. Μια πρόχειρη ένδειξη των πιθανών συνδέσμων είναι σε τι διαστάσεις της πολιτικής²¹ αναφέρονται.

6.2 Η ουσία των βασικών εννοιών

Αυτή η ενότητα περιγράφει εν συντομία την ουσία των εννέα βασικών εννοιών σε αυτή την έκδοση της EDC/HRE, εξετάζοντας τη σημασία τους για την EDC/HRE σε μικροοικονομικό και μακροοικονομικό επίπεδο (το σχολείο και η πολιτική κοινότητα).

6.2.1 Ταυτότητα

Όπως τα φυσικά δικαιώματα, τα ανθρώπινα δικαιώματα εστιάζουν στο άτομο. Όλα τα ανθρώπινα όντα είναι προικισμένα με ανθρώπινη αξιοπρέπεια και το δικαίωμα να ζουν ελεύθερα και να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους, χωρίς διακρίσεις. Το κράτος εξυπηρετεί το άτομο και όχι το αντίστροφο. Η προσωπική ελευθερία παρέχει στα άτομα το δικαίωμα να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους ελεύθερα, συμπεριλαμβανομένων των βασικών επιλογών στη ζωή, όπως οι αξίες, οι συνεργάτες, τα επαγγέλματα, και η απόκτηση παιδιών. Στη σύγχρονη κοσμική κοινωνία, αυτή η ελευθερία είναι μια πρόκληση, καθώς η αποδυνάμωση των δεσμών και των παραδόσεων (οικογένεια, θρησκεία, κ.λπ) συνεπάγεται επιλογές. Οι επιλογές μας επηρεάζουν τους άλλους και το αντίστροφο, και ως εκ τούτου, στη διαμόρφωση της ταυτότητας μας φέρουμε επίσης ευθύνες. Στη σχολική κοινότητα, οι μαθητές μοιράζονται τις εμπειρίες τους και εργάζονται για τις επιλογές ζωής που όλοι οι νέοι πρέπει να κάνουν, όπως η περαιτέρω εκπαίδευση και η επαγγελματική σταδιοδρομία.

Η έννοια της ταυτότητας είναι στενά συνδεδεμένη με την ετερότητα και τον πλουραλισμό, την ελευθερία, την ισότητα και την υπευθυνότητα.

6.2.2 Ετερότητα και πλουραλισμός

Οι σύγχρονες κοινωνίες είναι πλουραλιστικές κοινωνίες. Τα άτομα που ασκούν το ανθρώπινο δικαίωμα στην ελευθερία θα παράγουν κυριολεκτικά τον πλουραλισμό - ένα πλήθος ατομικών ταυτοτήτων με διαφορετικές επιλογές στον τρόπο ζωής, τις προτεραιότητες και τα συμφέροντα, που περιορίζονται ή υποστηρίζονται, ανάλογα με την περίπτωση, από τους διαθέσιμους υλικούς πόρους - το εισόδημα και την περιουσία. Η ετερότητα περιλαμβάνει διαφορές με βάση το φύλο, την εθνική καταγωγή, την τάξη, την ηλικία, τον τύπο του μαθητή, την περιοχή, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και τις αξίες. Οι πλουραλιστικές κοινωνίες θέτουν την πρόκληση: τι σύνολο αξιών μπορούν τα μέλη μιας κοινότητας να αποδεχτούν; Η σταθερότητα των κοινοτήτων που βασίζονται στα ανθρώπινα δικαιώματα εξαρτάται από τις συνθήκες που τα δημοκρατικά κράτη δεν μπορούν να εξασφαλίσουν (το δίλημμα ελευθερία - σταθερότητα). Το ίδιο ισχύει και στο σχολείο, όπου οι μαθητές θα πρέπει να μάθουν να αντιλαμβάνονται και να αντιμετωπίζουν τη διαφορετικότητα και τον πλουραλισμό ως πρόκληση - που συνδυάζει τα προβλήματα και τους κινδύνους με τις ευκαιρίες.

Η έννοια της ετερότητας και του πλουραλισμού είναι στενά συνδεδεμένη με την κυβέρνηση και την πολιτική, την ελευθερία, τη σύγκρουση και την υπευθυνότητα.

6.2.3 Υπευθυνότητα

Την ελευθερία πρέπει να την απολαμβάνουν όλοι, και ως εκ τούτου, ο καθένας πρέπει να αποδεχθεί ορισμένα όρια. Αυτό αρχίζει, για παράδειγμα, με ένα ίσο μερίδιο χρόνου ομιλίας και προσοχής σε κάθε μαθητή στην τάξη. Σε κοινωνίες που βασίζονται στο ελεύθερο εμπόριο και τον ανταγωνισμό, η άνιση κατανομή του εισοδήματος και της ευημερίας οδηγεί σε άνιση κατανομή των ευκαιριών για την άσκηση της ελευθερίας. Στη δημοκρατία, η αρχή της πλειοψηφίας πρέπει να εξισορροπείται με την προστασία των δικαιωμάτων της μειοψηφίας για τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής.

Η ελευθερία και η ισότητα μπορεί να είναι δύσκολο να εξισορροπηθούν. Ένας τρόπος για να

21. Για περισσότερες πληροφορίες πάνω στις τρεις διαστάσεις της πολιτικής, βλ. τον φάκελο εργασίας σε αυτό το βιβλίο: *Πώς μπορώ να χειριστώ το θέμα της πολιτικής στις τάξεις της EDC/HRE*.

συμβιβαστούν είναι μέσω της ατομικής ευθύνης. Ο άλλος είναι μέσω της δεσμευτικής λήψης πολιτικών αποφάσεων. Και οι δύο τρόποι είναι αναγκαίοι, καθώς ο καθένας έχει τα όριά του. Οι νόμοι δεν μπορούν να αναλάβουν τη διευθέτηση του κάθε περιστατικού στην καθημερινή ζωή, και δεν είναι ούτε εφικτό ούτε επιθυμητό να παρακολουθούνται και να ελέγχονται πλήρως οι ζωές μας από την κρατική εξουσία. Μια κοινότητα βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα βασίζεται στην προθυμία και την ικανότητά μας να αναλαμβάνουμε την ευθύνη για τη συμπεριφορά μας και τις ανάγκες των άλλων.

Η υπευθυνότητα είναι στενά συνδεδεμένη με την ελευθερία, την ισότητα, την ταυτότητα, τους κανόνες και το δίκαιο, και τη σύγκρουση.

6.2.4 Σύγκρουση

Οι διαφορές απόψεων, οι αντικρουόμενες ανάγκες, τα συμφέροντα και οι συγκρούσεις είναι μέρος της ζωής του ανθρώπου, και ιδιαίτερα στις πλουραλιστικές κοινωνίες. Πολλοί άνθρωποι θεωρούν τη σύγκρουση ως κάτι επιβλαβές, που στέκεται εμπόδιο στον δρόμο της αρμονίας, και κατά συνέπεια πρέπει να αποφεύγεται ή ακόμη και να καταστέλλεται. Ωστόσο, δεν είναι η σύγκρουση αυτή καθαυτή επιβλαβής, αλλά αντίθετα κάποιοι τρόποι αντιμετώπισής της. Στην EDC/HRE οι μαθητές πρέπει να μάθουν ότι μέσα σε ένα πλαίσιο διαδικαστικών κανόνων, με την υποστήριξη μιας πολιτικής κουλτούρας αμοιβαίου σεβασμού, υπάρχει χώρος για άφθονη διαφωνία και επιχειρηματολογία. Τα άτομα και οι ομάδες μπορούν, και μάλιστα πρέπει, να αρθρώνουν τα συμφέροντά τους για να εξασφαλίσουν έτσι ότι θα ληφθούν υπόψη. Κατά τις συζητήσεις και τις διαπραγματεύσεις που θα ακολουθήσουν, όμως, όλες οι πλευρές θα πρέπει να είναι έτοιμες να διαπραγματευτούν για συμβιβασμό. Χωρίς αυτή τη διαλεκτική ή επικοδομητική στάση έναντι των ιδίων συμφερόντων κάποιου, κανένας συμβιβασμός δε θα ήταν δυνατός.

Κατά κανόνα, οποιαδήποτε σύγκρουση για την κατανομή των πόρων που μπορεί να αποτυπωθεί σε ποσό ή ποσοστό μπορεί να λυθεί με συμβιβασμό. Από την άλλη πλευρά, σε συγκρούσεις που αφορούν ιδεολογία, αξίες ή ακόμη και εθνική καταγωγή, μια λύση με συμβιβασμό είναι αδύνατη. Μια κουλτούρα πολιτισμένης, δηλαδή, μη βίαιης επίλυσης συγκρούσεων με βάση τον αμοιβαίο σεβασμό είναι ως εκ τούτου απαραίτητη για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη. Η σύγκρουση προκύπτει στο σχολείο όπως και σε κάθε άλλο χώρο εργασίας ή της κοινότητας, και δίνει στους μαθητές την ευκαιρία να μάθουν πώς να επιλύουν τις συγκρούσεις ειρηνικά και να μην τις φοβούνται.

Η σύγκρουση είναι στενά συνδεδεμένη με την ετερότητα και τον πλουραλισμό, την κυβέρνηση και την πολιτική, τους κανόνες και το δίκαιο και την υπευθυνότητα.

6.2.5 Κανόνες και δίκαιο

Οι νόμοι παρέχουν το τυπικό θεσμικό πλαίσιο για τις δημοκρατικές κοινότητες που βασίζονται στα ανθρώπινα δικαιώματα. Κατά κανόνα, όλοι αναμένεται να υπακούουν στο νόμο, διότι έχει περάσει από τον κανόνα της πλειοψηφίας. Αυτό γίνεται συνήθως μέσω κοινοβουλευτικής ψηφοφορίας, η οποία με τη σειρά της βασίζεται σε πλειοψηφίες στις γενικές εκλογές, αλλά μπορεί επίσης να γίνει με δημοψήφισμα. Οι νόμοι προορίζονται να αντικατοπτρίζουν και να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και να θέτουν διαδικαστικούς κανόνες για την επίλυση των συγκρούσεων και τις πολιτικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Οι κανόνες εξυπηρετούν τους ίδιους σκοπούς, αλλά δημιουργούνται από άλλους φορείς, και μπορούν να υπάρχουν σε γραπτή ή άγραφη μορφή.

Αναμένεται όλοι να υπακούμε στους νόμους, αλλά τι γίνεται όταν θεωρούμε πως η νομοθεσία είναι άδικη; Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις κοινωνικών και νομικών μεταρρυθμίσεων που ξεκίνησαν με πολιτική ανυπακοή: οι πολίτες σκόπιμα δεν υπάκουσαν τον νόμο προκειμένου να αμφισβητήσουν αυτό που θεώρησαν άδικο ή καθιστούσε παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και για να επιφέρουν έτσι μια σχετική συζήτηση και τροποποίηση των ισχυόντων νόμων.

Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν τη διαλεκτική μεταξύ των δικαιωμάτων της ελευθερίας και της προστασίας και του περιορισμού τους μέσω θεσμικών πλαισίων. Αν αιρόταν το πλαίσιο, η ελευθερία θα μετατρέποταν σε αναρχία και η αναρχία με τη σειρά της σε επικράτηση της βίας. Στην εργασιοκεντρική μάθηση, οι μαθητές βιώνουν αυτή την αρχή στο σχολείο. Μια σφιχτή ρύθμιση των καθηκόντων, χρονικά πλαίσια και κανόνες δεν καταπνίγουν τη δημιουργικότητα των μαθητών, αλλά

αντίθετα, ανοίγουν την πόρτα σε ένα ευρύ πεδίο ελευθερίας και δημιουργικότητας. Οι μαθητές μπορούν επίσης να συμμετέχουν στη τροποποίηση των σχολικών νόμων που δεν αντανakλούν τις αξίες των δημοκρατικών ή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι κανόνες και το δίκαιο είναι στενά συνδεδεμένα με τη σύγκρουση, την ελευθερία και την ισότητα.

6.2.6 Κυβέρνηση και πολιτική

Στην EDC/HRE, η βασική έννοια της πολιτικής επικεντρώνεται στην πτυχή της πολιτικής ως διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων και επίλυσης προβλημάτων. Η κυβέρνηση καλύπτει τη θεσμική πτυχή της πολιτικής, δηλαδή, τη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο. Η δημοκρατική σχολική διοίκηση δίνει στους μαθητές την ευκαιρία να μάθουν πώς να επηρεάζουν και να λαμβάνουν μέρος στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για τη διαχείριση μιας κοινότητας και για τον καθορισμό των στόχων της. Το μοντέλο κύκλου της πολιτικής μπορεί να εφαρμοστεί στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων τόσο σε μικροοικονομικό και μακροοικονομικό επίπεδο, δηλαδή, στη σχολική κοινότητα και στην πολιτική κοινότητα στο σύνολό της (περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο). Τα μέσα επικοινωνίας διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο στον έλεγχο των φορέων λήψης πολιτικών αποφάσεων, καθώς επίσης και στον καθορισμό της διάταξης θεμάτων. Το ίδιο ισχύει και για το σχολείο, όπως δείχνουν τα κεφάλαια για τα μέσα ενημέρωσης στα τρία εγχειρίδια (Βιβλία II-IV).

Ως ένα ζεύγος εννοιών, η κυβέρνηση και η πολιτική αναφέρονται στις διαφορετικές ρυθμίσεις λήψης πολιτικών αποφάσεων. Ενώ η κυβέρνηση δίνει έμφαση στην ιεραρχική, θεσμοθετημένη διάσταση, η πολιτική περιλαμβάνει επίσης την άτυπη διάσταση - ευρύτερο πεδίο εφαρμογής, αλλά και με μικρότερη, ή καθόλου, ρύθμιση των διαδικασιών. Η άτυπη, επικουρική πλευρά της πολιτικής είναι σημαντική για την αποτελεσματικότητα του θεσμικού συστήματος. Τόσο στο σχολείο όσο και στην πολιτική, τα ιδρύματα δεν θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν όλα τα προβλήματα και ζητήματα, και ως εκ τούτου, εναπόκειται στους ίδιους τους πολίτες η επίλυση διαπροσωπικών διαφορών και συγκρούσεων.

Η κυβέρνηση και η πολιτική είναι στενά συνδεδεμένες με τη σύγκρουση, τους κανόνες και το δίκαιο, την υπευθυνότητα και τα μέσα επικοινωνίας.

6.2.7 Ισότητα και ελευθερία

Αυτές οι δύο βασικές έννοιες εξετάζονται εδώ μαζί, για δύο λόγους.

Πρώτον, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι η βασική αξία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι δύο βασικές αρχές της δικαιοσύνης που συνθέτουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια από νομική άποψη είναι η ισότητα (απαγόρευση των διακρίσεων) και η ελευθερία (όπως βιώνεται μέσα από τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα). Η αξιοπρέπεια ενός ατόμου απειλείται μέσω διακρίσεων και με τη φυλάκιση. Οι δύο πρώτες γενιές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επικεντρώθηκαν στα δικαιώματα στην ελευθερία και στην ισότητα κατανομής ευκαιριών.

Δεύτερον, μπορεί να υπάρξει ένταση μεταξύ ελευθερίας και ισότητας. Για παράδειγμα, η ελευθερία της έκφρασης υποδηλώνει ότι σε έναν μαθητή θα πρέπει να δίνεται η δυνατότητα να εκφράζει τη γνώμη του στην τάξη, όπως αυτός νομίζει. Η ισότητα των ευκαιριών για όλους τους μαθητές, από την άλλη πλευρά, απαιτεί ο χρόνος ομιλίας να είναι δίκαια και ισομερώς κατανομημένος μεταξύ όλων των μαθητών. Για τον κάθε μαθητή, αυτό μπορεί να σημαίνει ένα ή δύο λεπτά πριν ο επόμενος μαθητής πάρει τον λόγο. Η ατομική ελευθερία της έκφρασης πρέπει λοιπόν να είναι περιορισμένη, ίσως αρκετά αυστηρά, ώστε να εξασφαλίζεται σε κάθε μαθητή η ευκαιρία να συμμετάσχει στη συζήτηση. Σε ποιο βαθμό κάθε μαθητής δυσκολεύεται στο πλαίσιο αυτών των περιορισμών εξαρτάται από το πόσο καλά μπορεί να εκφραστεί με συντομία και σαφήνεια. Ως εκ τούτου, στην EDC/HRE, οι μαθητές πρέπει να αναπτύξουν τις ικανότητες για εξισορρόπηση της ελευθερίας της έκφρασης και της ισότητας των ευκαιριών. Οι ικανότητες αυτές περιλαμβάνουν τις γλωσσικές δεξιότητες, μια σαφή κατανόηση του υπό συζήτηση θέματος, και μια εκτίμηση του πλαισίου των κανόνων που παρέχουν την ισορροπία μεταξύ ελευθερίας και ισότητας.

Οι μαθητές πρέπει να μάθουν πώς να ασκούν τα δικαιώματά τους στην ελευθερία - για παράδειγμα, την ελευθερία της σκέψης, της έκφρασης, και της πρόσβασης στις πληροφορίες. Θα πρέπει επίσης να μάθουν να αμφισβητούν τις διακρίσεις, τόσο για δικό τους λογαριασμό όσο και για τους άλλους. Οι

εκπαιδευτικοί πρέπει να γνωρίζουν για τους άνισους όρους και τις άνισες ευκαιρίες μάθησης που έχουν τις ρίζες τους στη διαφορά, για παράδειγμα, του εισοδήματος και της εκπαίδευσης των γονέων, ή στο πολιτισμικό υπόβαθρο και την εθνική καταγωγή. Το σχολείο και η κοινωνία δεν μπορούν να επιτύχουν την ίση κατανομή, αλλά θα πρέπει να εξασφαλίζουν ίσες συνθήκες εκκίνησης. Στο σχολείο, η ρύθμιση αυτή θέτει στους εκπαιδευτικούς το καθήκον να λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές μαθησιακές ανάγκες των μαθητών. Ισότητα δεν σημαίνει να αντιμετωπίζεται ο κάθε μαθητής με τον ίδιο τρόπο, αλλά να αντιμετωπίζεται με τρόπο που εξυπηρετεί τις ανάγκες του. Αυτό συνιστά λοιπόν στην πράξη τη διδασκαλία μέσα από τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Όπως η δημοκρατία, η ελευθερία και η ισότητα είναι στενά συνδεδεμένες με όλες τις βασικές έννοιες. Δεν είναι δυνατόν να φανταστεί κανείς καμία πτυχή της EDC/HRE χωρίς την εξέταση ενός θέματος που σχετίζεται με την ελευθερία και την ισότητα, που συνθέτουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, και την ένταση μεταξύ τους.

6.2.8 Μέσα επικοινωνίας

Η έννοια αυτή αναφέρεται στην εμπειρία ότι, στη σύγχρονη κοινωνία, ζούμε σε μια κουλτούρα των μέσων επικοινωνίας. Τα μέσα επικοινωνίας είναι απαραίτητα στην άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μας – συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας της έκφρασης, της ανταλλαγής πληροφοριών, της πρόσβασης σε πληροφορίες, της συμμετοχής στην πολιτική, του ελέγχου της κυβέρνησης και της λήψης πολιτικών αποφάσεων, καθώς και του καθορισμού της διάταξης θεμάτων. Όσο πιο πολύπλοκες γίνονται οι κοινωνίες και οι δομές αμοιβαίας παγκόσμιας αλληλεξάρτησης, και όσο μεγαλύτερη η υποστήριξη και η καθοδήγηση που χρειαζόμαστε για να κατανοήσουμε τις προκλήσεις και τα θέματα του παρόντος και του μέλλοντος μας, τόσο περισσότερο θα βασιζόμαστε στα μέσα επικοινωνίας. Τα μέσα επικοινωνίας θέτουν μια πρόκληση - ανοίγουν νέες ευκαιρίες και εργαλεία για επικοινωνία και συμμετοχή, αλλά και για χειραγώγηση και εγκληματικότητα.

Τα μέσα επικοινωνίας είναι εμπορικές επιχειρήσεις, και «η αφήγηση και η πώληση» τείνουν να εμφανίζονται ως το ίδιο πράγμα. Τα μέσα μεταμορφώνουν την πληροφορία που μεταδίδουν. Οι μαθητές θα πρέπει, συνεπώς, να εκπαιδεύονται σε ικανότητες τόσο για τη χρήση συσκευών πολυμέσων (πώς να φτιάχνουν ένα μήνυμα), καθώς και για την αποδόμηση των μηνυμάτων που μεταδίδονται από τα μέσα ενημέρωσης. Τα μέσα επικοινωνίας διαδραματίζουν, επίσης, σημαντικό ρόλο στη σχολική κοινότητα. Οι μαθητές μπορούν να έχουν μεγαλύτερη επίγνωση του γεγονότος ότι τα μέσα επικοινωνίας αποτελούν μέρος της καθημερινής τους ζωής από ότι η γενιά των γονιών τους, και ιδιαίτερα οι εκπαιδευτικοί τους μπορεί να είναι πρόθυμοι να το παραδεχτούν. Μερικοί νέοι άνθρωποι είναι, συνεπώς, συχνά πιο έμπειροι χρήστες των μέσων επικοινωνίας από τους γονείς ή τους εκπαιδευτικούς τους. Στην EDC/HRE, η ικανότητα χρήσης των μέσων επικοινωνίας είναι το κλειδί για τη συμμετοχή και την ανάπτυξη ικανοτήτων σε πολλούς άλλους τομείς.

Η βασική έννοια των μέσων επικοινωνίας είναι στενά συνδεδεμένη με την κυβέρνηση και την πολιτική, την ταυτότητα, την ελευθερία και την υπευθυνότητα.

7. Η μέθοδος μεταφέρει το μήνυμα: εργασιοκεντρική μάθηση στην EDC/HRE

7.1 Οι ελλείψεις της παραδοσιακής εκπαίδευσης για την ιδιότητα του πολίτη

Στην παραδοσιακή διδασκαλία με βάση το περιεχόμενο, η εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη επικεντρωνόταν στο να παρέχει στους μαθητές γεγονότα και πληροφορίες σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο της χώρας. Το περιεχόμενο ήταν περισσότερο ή λιγότερο «διαχρονικό» και μπορούσε να διδαχθεί και να εξετάζεται συστηματικά. Από την πλευρά του μαθητή, ωστόσο, υπήρχε μικρή διαφορά μεταξύ της απομνημόνευσης γεγονότων για το κοινοβούλιο ή για τα διάφορα είδη ψαριών του γλυκού νερού - "διαβασμένα" για το τεστ σήμερα, ξεχασμένα αύριο. Μια τέτοια προσέγγιση διδασκαλίας προσθέτει πολύ λίγα στην εκπαίδευση των πολιτών σε δημοκρατικές, βασισμένες στα ανθρώπινα δικαιώματα, κοινότητες.

7.2 Η διδασκαλία *μέσω* και *για* τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα απαιτεί ενεργή μάθηση

Στην EDC/HRE, οι πληροφορίες σχετικά με το πολιτικό σύστημα της χώρας έχουν έναν σκοπό - να επιτρέπουν στους μαθητές να λάβουν μέρος σε αυτό (διδασκαλία «για» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα). Ωστόσο, η πολιτική συμμετοχή απαιτεί εκπαίδευση και εμπειρία. Ως εκ τούτου, στην EDC/HRE, η μέθοδος πρέπει να μεταφέρει το μήνυμα. Η διδασκαλία «σχετικά με» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να υποστηρίζεται από τον τρόπο που οι μαθητές μαθαίνουν - διδασκαλία «μέσω» της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι μαθητές χρειάζονται μαθησιακά πλαίσια που υποστηρίζουν τη διαδραστική, κονστροκτιβιστική μάθηση και εκπαίδευση σε δεξιότητες. Εν ολίγοις, οι μαθητές πρέπει να είναι ενεργοί και να αλληλεπιδρούν. Και γι' αυτό τον λόγο, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να τους επιτρέπουν να είναι απασχολημένοι και να επικοινωνούν.

7.3 Εργασίες – το εργαλείο του εκπαιδευτικού για να υποστηρίξει την ενεργή μάθηση

Από την πλευρά του εκπαιδευτικού, οι προσεκτικά σχεδιασμένες εργασίες αποτελούν το βασικό εργαλείο για την υποστήριξη των ενεργών διαδικασιών της μάθησης. Κατά τον σχεδιασμό ή την προσαρμογή εργασιών μάθησης, ένας/μία εκπαιδευτικός λαμβάνει υπόψη του όλες τις σημαντικές πτυχές της διδασκαλίας και της μάθησης: τη δομή του περιεχομένου και τους μαθησιακούς στόχους, τα αρχικά επίπεδα επιτευγμάτων των μαθητών, την κατανόηση και τις δεξιότητες, τις ευκαιρίες μάθησης, τα μέσα επικοινωνίας, και το κλίμα εργασίας στην τάξη.

Η EDC/HRE οργανώνεται κυρίως ως εργασιοκεντρική μάθηση. Τα βιβλία II-VI δίνουν πολλά παραδείγματα και περιγραφές της εργασιοκεντρικής μάθησης - ενσωματώνονται σε μια σειρά από τέσσερα μαθήματα για να επιτρέπουν έναν ρεαλιστικό προγραμματισμό. Η εργασιοκεντρική μάθηση εντάσσεται σε τρεις βασικές κατηγορίες: προσομοίωση της πραγματικότητας, διερεύνηση της πραγματικότητας και παραγωγή. Ο παρακάτω πίνακας δίνει ορισμένα παραδείγματα για αυτές τις κατηγορίες.

Εργασιοκεντρική μάθηση		
Προσομοίωση της πραγματικότητας στην τάξη	Διερεύνηση και ανάληψη δράσης σε πραγματικές καταστάσεις	Παραγωγή
Παιχνίδια ρόλων Παιχνίδια λήψης αποφάσεων Παίζοντας τα αγάλματα Συνέδρια Talk shows Debates Ακροάσεις Δικαστήρια	Συνέντευξη με έναν ειδικό Συνεντεύξεις στο δρόμο Μελέτες και έρευνες Πρακτική Παρακολούθηση κάποιου επαγγελματία Μελέτες περίπτωσης Λαμβάνοντας μέρος στη διοίκηση του σχολείου Λαμβάνοντας μέρος στο σχεδιασμό μαθημάτων	Παρουσίαση Έντυπο υλικό Αφίσα Φυλλάδιο Εφημερίδα τοίχου Βίντεο ή μουσικό κλιπ Διαδικτυακός τόπος Αναφορές: ειδήσεις της εβδομάδας Διοργάνωση εκθέσεων Φάκελοι εργασιών (Portfolio)
Εκπαίδευση σε δεξιότητες		

7.4 Η εργασιοκεντρική μάθηση είναι μάθηση με βάση το πρόβλημα

Η εμπειρία έχει δείξει ότι οι μαθητές εκτιμούν ιδιαίτερα την ελευθερία που απολαμβάνουν σε αυτά τα πλαίσια, και την εμπιστοσύνη που τους δείχνουν οι εκπαιδευτικοί στο να χρησιμοποιήσουν τον χρόνο αποτελεσματικά. Οι μαθητές μαθαίνουν να αναλαμβάνουν ευθύνες μόνον εάν τους δίνεται η ελευθερία να το κάνουν. Ο κίνδυνος της αποτυχίας υπάρχει πάντοτε - αλλά χωρίς ρίσκο, δεν υπάρχει πρόοδος. Επιπλέον, οι μαθητές μπορούν να πετύχουν αποτελέσματα που δεν ανταποκρίνονται στις προσδοκίες του εκπαιδευτικού, αλλά ο/η εκπαιδευτικός αποκτά πολύτιμες γνώσεις σχετικά με το επίπεδο της ανάπτυξης των ικανοτήτων των μαθητών και τις μελλοντικές μαθησιακές τους ανάγκες. Η διαδικασία της μάθησης είναι εξίσου σημαντική με το αποτέλεσμα.

Στην εργασιοκεντρική μάθηση, οι μαθητές αντιμετωπίζουν προβλήματα - όχι μόνο σχετικά με το περιεχόμενο και το αντικείμενο, αλλά και με την οργάνωση της εργασίας τους. Θα πρέπει να τα εντοπίσουν, και να βρουν μόνοι τους μια λύση. Λόγω αυτής της πρόκλησης για επίλυση προβλημάτων, κάθε μορφή εργασιοκεντρικής μάθησης προσφέρει άφθονες δυνατότητες για εκπαίδευση σε δεξιότητες, όπως για παράδειγμα στη διαχείριση του χρόνου, τον προγραμματισμό της εργασίας, τη συνεργασία σε ομάδες, την απόκτηση υλικών και την επιλογή πληροφοριών, την εύρεση και χρήση εργαλείων, κ.λπ. Η εργασιοκεντρική μάθηση είναι ευέλικτη, καθώς οι μαθητές μπορούν να προσαρμόσουν την εργασία στις ικανότητές τους.

7.5 Οι ρόλοι του/της εκπαιδευτικού στην εργασιοκεντρική μάθηση

Η εργασιοκεντρική μάθηση μοιάζει με την ενήλικη ζωή - όλοι πρέπει να την αντιμετωπίσουμε χωρίς εκπαιδευτικό ή μέντορα στο πλευρό μας. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να φροντίζει να μην χαλάσει αυτή τη μεγάλη ευκαιρία μάθησης παρεμβαίνοντας πολύ νωρίς ή πάρα πολύ. Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως προπονητής ή εκπαιδευτής και όχι με τον παραδοσιακό ρόλο ενός λέκτορα και εξεταστή.

- Ο/η εκπαιδευτικός βλέπει πώς αντιμετωπίζουν οι μαθητές τα προβλήματα που συναντάνε, και δεν πρέπει να ενδώσει γρήγορα σε οποιεσδήποτε εκκλήσεις για να δώσει τις λύσεις. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι μάλλον να δώσει συμβουλές και να κάνει την εργασία λίγο ευκολότερη, αν είναι απαραίτητο. Αλλά σε κάποιο βαθμό, οι μαθητές θα πρέπει να «υποφέρουν» - όπως θα κάνουν στην πραγματική ζωή.
- Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί τους μαθητές την ώρα της εργασίας, με δύο διαφορετικές προοπτικές αξιολόγησης στο μυαλό - τη διαδικασία της μάθησης και τα επιτεύγματα στην εργασία.²² Οι μαθητές

22. Βλέπε Μέρος 2, Κεφάλαιο 5, Φάκελος εργασίας 3: Προοπτικές και μορφές αξιολόγησης, σε αυτό το βιβλίο.

την ώρα της εργασίας παρέχουν όλο το απαραίτητο «υλικό» για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών αναγκών τους. Ενώ οι μαθητές εργάζονται, ο/η εκπαιδευτικός κάνει τα πρώτα βήματα στον προγραμματισμό μελλοντικών σειρών μαθημάτων στην EDC/HRE.

- Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί επίσης να προσφερθεί να «χρησιμοποιηθεί» ως πηγή των πληροφοριών που ζητάνε οι μαθητές ενημερώνοντας μια ομάδα για ένα ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί γρήγορα. Οι ρόλοι αντιστρέφονται - οι μαθητές είναι αυτοί που αποφασίζουν πότε και για ποιο θέμα θέλουν να πάρουν πληροφορίες από τον/την εκπαιδευτικό.

7.6 Η ενεργή μάθηση απαιτεί παρακολούθηση του θέματος

Η εργασιοκεντρική μάθηση χρειάζεται αναστοχασμό, και μπορεί επίσης να απαιτείται μια άμεση επαναθεώρηση του θέματος, αν για παράδειγμα οι μαθητές έχουν έντονα συναισθήματα - χαρά, απογοήτευση, θυμός - μετά από ένα παιχνίδι ρόλων.

Σε ολομέλεια, στην οποία προεδρεύει ο/η εκπαιδευτικός, οι μαθητές μοιράζονται τις ιδέες τους και αναστοχάζονται τη δραστηριότητα. Τι έχουμε μάθει; Πώς μάθαμε; Για ποιο σκοπό μάθαμε; Χωρίς αυτή την προσπάθεια αναστοχασμού η εργασιοκεντρική μάθηση είναι απλώς δράση για τη δράση. Όσον αφορά την κονστрукτιβιστική μάθηση, ο αναστοχασμός που ακολουθεί είναι η ώρα για αφηρημένη και συστηματική ανάλυση και κρίση. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει οδηγίες - έννοιες, συμπληρωματικές πληροφορίες - για τις οποίες η δραστηριότητα της εργασιοκεντρικής μάθησης έχει παράσχει το πλαίσιο.

8. Μια προσέγγιση για την εκπαίδευση με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα.²³

Η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η οποία έχει επικεντρωθεί κυρίως στη διδασκαλία και τη μάθηση, μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως μέρος μιας συνολικής εκπαιδευτικής προσέγγισης με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα. Μια τέτοια προσέγγιση εφιστά την προσοχή μας στη συνολική σχολική κουλτούρα, τις πολιτικές και τις πρακτικές μέσα από το φακό των αξιών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Υπάρχουν δύο άρθρα στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού που αναφέρουν άμεσα την εκπαίδευση. Το Άρθρο 28 ορίζει την εκπαίδευση ως δικαίωμα και το Άρθρο 29 αναφέρει ότι η εκπαίδευση πρέπει να βοηθάει το παιδί στην ανάπτυξη της «... προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του». Ένας άλλος σκοπός των σχολείων, σύμφωνα με τη CRC, είναι να αναπτυχθεί ο σεβασμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Εμείς ξέρουμε ένα πράγμα: για να κατανοήσει κάποιος πραγματικά και να προωθήσει τα ανθρώπινα δικαιώματα, πρέπει να τα ζει σε σχέση με τους άλλους.

Οι βασικές αξίες της "αξιοπρέπειας, του σεβασμού και της υπευθυνότητας" θα πρέπει να αποτελούν την κινητήρια δύναμη του σχολείου. Αυτό σημαίνει όχι μόνο την έκθεση των μαθητών στις αξίες και το περιεχόμενο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην τάξη. Το πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει ως στόχο να δημιουργήσει ένα σχολείο παιδοκεντρικό, όπου οι αξίες αυτές δίνουν πληροφορίες σχετικά με το πώς μαθαίνουν οι μαθητές, πώς αντιμετωπίζονται από τους εκπαιδευτικούς τους, πώς χειρίζονται ο ένας τον άλλο, και πώς θα πάρουν τη θέση που δικαιούνται στον κόσμο, με ιδιαίτερη αίσθηση της αποστολής για την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης – μια υπόθεση δύσκολη, χωρίς αμφιβολία, αλλά που έχει τοποθετήσει τα ανθρώπινα δικαιώματα μπροστά και στο κέντρο του σχολείου.

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ζωντανέψουν τα ανθρώπινα δικαιώματα στις τάξεις τους μέσα από παραδείγματα που χρησιμοποιούν, ερωτήματα που θέτουν, μέσα από την ενεργή συζήτηση, την κριτική σκέψη και τον προβληματισμό, τις ερευνητικές εργασίες και τις πλούσιες σε περιεχόμενο εκπαιδευτικές εκδρομές. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται όχι μόνο να μάθουν για το περιεχόμενο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αυτό καθ'αυτό, αλλά και να σκεφτούν πώς θα παρουσιάσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα κατά τρόπο που να έχει νόημα και να ενδυναμώνει τους μαθητές τους. Μία από τις βασικές προκλήσεις είναι όχι μόνο να βοηθούν στο να γίνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα λιγότερο αφηρημένα, αλλά και να κάνουν τους μαθητές να "ερωτεύονται" την ιδέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η προσέγγιση για την εκπαίδευση με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα πρεσβεύει πως το σχολείο φιλοδοξεί να περιλαμβάνει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά, τα οποία μπορεί να προσδιορίσει κανείς ως πυρήνα σχολικών προσεγγίσεων με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα γενικότερα. Αποτελούν μέρος μιας προσέγγισης που αναπτύχθηκε από τη UNICEF.²⁴ Συγκεκριμένα, η προσέγγιση αυτή:

- **Αναγνωρίζει τα δικαιώματα του κάθε παιδιού.**
- **Βλέπει το παιδί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο.** Το προσωπικό ανησυχεί για το τι συμβαίνει στα παιδιά πριν από την είσοδό τους στο σχολικό σύστημα (από την άποψη της υγείας, για παράδειγμα) και μόλις αυτά επιστρέφουν πίσω στο σπίτι.
- Είναι **παιδοκεντρικό**, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει μια έμφαση στην ψυχο-κοινωνική ευημερία του παιδιού.
- Είναι **ευαίσθητο προς το φύλο και φιλικό προς τα κορίτσια**. Το προσωπικό εστιάζει στην μείωση των περιορισμών για την επίτευξη της ισότητας των φύλων, την εξάλειψη των έμφυλων στερεοτύπων και την προώθηση της επιτυχίας τόσο των κοριτσιών όσο και των αγοριών.
- Προωθεί **ποιοτικά μαθησιακά αποτελέσματα**. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να σκέφτονται κριτικά, να

23. Συγγραφέας: Felisa Tibbitts (2009). Αρχική πηγή: Tibbitts F. (2005), "What it means to have a 'school-based approach to human rights education' and a 'human rights-based approach to schooling'" in Amnesty International USA, *Article 26 Newsletter*, August.

24. *Child Friendly Schools Manual*, Programme Division/Education, UNICEF, www.unicef.org/publications/files/Child_Friendly_Schools_Manual_EN_040809.pdf. Τελευταία πρόσβαση 23 September 2010.

κάνουν ερωτήσεις, να εκφράζουν τις απόψεις τους, και αποκτούν βασικές δεξιότητες.

- Παρέχει **εκπαίδευση βασισμένη την πραγματικότητα της ζωής των παιδιών**. Οι μαθητές έχουν μοναδικές ταυτότητες και προηγούμενες εμπειρίες στο σχολικό σύστημα, την κοινότητά τους και τις οικογένειές τους, οι οποίες μπορούν να ληφθούν υπόψη από τους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να προωθήσουν την μάθηση και την ανάπτυξη των μαθητών.
- Ενεργεί για τη διασφάλιση **της συμπερίληψης, του σεβασμού και της ισότητας των ευκαιριών** για όλα τα παιδιά. Τα στερεότυπα, ο αποκλεισμός και οι διακρίσεις δεν είναι ανεκτά.
- Προωθεί **τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις** των μαθητών μέσα στο σχολικό περιβάλλον, καθώς και τον ακτιβισμό εντός της κοινότητάς τους, στο σύνολό της.
- Ενισχύει την **ικανότητα των εκπαιδευτικών, το ηθικό, τη δέσμευση και την** κοινωνική τους καταξίωση διασφαλίζοντας ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν επαρκή κατάρτιση, αναγνώριση και μισθολογική αποζημίωση.
- Είναι **εστιασμένο στην οικογένεια**. Το προσωπικό προσπαθεί να εργαστεί με και να ενισχύσει τις οικογένειες, βοηθώντας τα παιδιά, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς στη δημιουργία εποικοδομητικών σχέσεων συνεργασίας.

Όλα αυτά είναι αφηρημένα, αλλά είναι ένα οργανωτικό πλαίσιο που ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να εφαρμόσει στο δικό του σχολείο. Οι αρχές αυτές μπορούν επίσης να αποτελέσουν ερωτήσεις τις οποίες μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε για την αξιολόγηση μιας συγκεκριμένης πρακτικής στο σχολείο. Είναι η πολιτική πειθαρχίας μας παιδοκεντρική; Ενισχύει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μαθητών; Υπάρχουν επαρκείς ευκαιρίες για συμμετοχή των μαθητών στο σχολείο; Είναι η συμμετοχή ουσιαστική και πρωτοστατεί σ' αυτήν ο μαθητής; Οι αρχές αυτές μπορούν επίσης να οδηγήσουν σε εμπλοκή ολόκληρου του σχολείου για τη διάχυση των αξιών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διάφορες διαστάσεις της σχολικής ζωής: την μάθηση, την ανάπτυξη και τη διαχείριση του σχολείου, και τις σχολικές και κοινοτικές πολιτικές.

Ίσως μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα στα σχολεία δεν αφορούν μόνο την εκπαίδευση στην τάξη, αλλά είναι ένας τρόπος ζωής μέσα στο σχολείο. Αυτό δεν είναι κάτι που δημιουργείται από την καλή θέληση κάποιων λίγων εκπαιδευτικών. Πρόκειται για μια δέσμευση από την ηγεσία και από μια ικανή μάζα των εκπαιδευτικών στα σχολεία και, ως εκ τούτου, είναι μάλλον κάτι σπάνιο μέχρι στιγμής. Ωστόσο, μερικά πρώτα αποτελέσματα είναι πολύ ενθαρρυντικά.

Η πρωτοβουλία “Rights, Respect, Responsibility” (RRR) του Hampshire County Council στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι μια προσέγγιση για το σύνολο του σχολείου με βάση την CRC.²⁵ Οι οικουμενικές αρχές της τονίζουν την ανάγκη για την προστασία των δικαιωμάτων όλων των παιδιών, για βοήθεια στο να κατανοήσουν τις υποχρεώσεις τους και για την παροχή ενός πλαισίου για τη διδασκαλία και τη μάθηση. Οι αρχές αυτές χρησιμοποιούνται για να προωθήσουν την πρακτική της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μεταξύ όλων των μελών της σχολικής κοινότητας. Εκατοντάδες σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και 50 δευτεροβάθμια και ειδικά σχολεία, συμμετέχουν ενεργά στο πρόγραμμα RRR. Τα βασικά χαρακτηριστικά του είναι τα εξής:

- Η CRC διδάσκεται ως ένα σώμα γνώσης και προωθείται ως ένα πλαίσιο για το σχολικό ήθος, τη διδασκαλία και τη μάθηση.
- Τα παιδιά και οι νέοι αντιμετωπίζονται ως πολίτες.
- Οι ταυτότητες και η αυτοεκτίμηση των παιδιών προωθούνται με τρόπο που να βλέπουν τους εαυτούς τους ως φορείς δικαιωμάτων, ακριβώς όπως κάνουν οι ενήλικες.
- Η προοπτική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι ενσωματωμένη σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων,

25. Hampshire County Council (2009), “Rights, Respect, Responsibility: A Whole School Approach” in *Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice*, Organization for Security and Co-operation in Europe, Warsaw, σσ. 72-74.

συμπεριλαμβανομένης της λογοτεχνίας, των μαθηματικών, των φυσικών επιστημών και της ιστορίας, και μέσα από τη συστηματική εργασία των εκπαιδευτικών αναπτύσσεται μια γλώσσα βασισμένη στα δικαιώματα.

- Δημιουργούνται περισσότερες δημοκρατικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία και τη μάθηση (με έμφαση τη συμμετοχή και τα δικαιώματα).
- Τόσο οι μαθητές όσο και οι εκπαιδευτικοί υπογράφουν συμβόλαια σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις.

Τα σχολεία αναφέρουν ότι η RRR λειτουργεί ως πλαίσιο για ένα μεγάλο μέρος της δουλειάς τους στην ιδιότητα του πολίτη (για παράδειγμα, υγιή σχολεία, εκπαίδευση για τις σχέσεις, εκπαίδευση σε θέματα ναρκωτικών, κατανόηση των συναισθημάτων, σχολικά συμβούλια), η οποία μπορεί να σχετίζεται με άρθρα της CRC. Τα μέλη της σχολικής κοινότητας εκτιμούν το γεγονός ότι μπορούν να έχουν ως σημείο αναφοράς μια ανώτερη αρχή (διεθνή πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα) σε σχέση με τις αξίες και τους κώδικες συμπεριφοράς του σχολείου τους.

Το 2008 ολοκληρώθηκε μια τριετής εξωτερική αξιολόγηση και έδειξε σημαντική επίδραση στο σχολικό περιβάλλον όπου είχε εφαρμοστεί πλήρως η RRR. Οι επιπτώσεις αυτές περιλαμβάνουν θετικά αποτελέσματα για την ευαισθητοποίηση των μαθητών σε σχέση με τα δικαιώματά τους, το σεβασμό των δικαιωμάτων των άλλων, και τα επίπεδα συμμετοχής και δέσμευσης στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι αισθάνονταν λιγότερο άγχος και αυξημένη απόλαυση των μαθημάτων τους. Έτσι, η προσέγγιση με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα ενίσχυσε τόσο την ανθρώπινη αξιοπρέπεια των μελών της κοινότητας αλλά και την ικανότητα των σχολείων να καλύψουν την ακαδημαϊκή αποστολή τους και να εμπλέξουν επιτυχώς τους μαθητές στην εκπαίδευσή τους.

Κεφάλαιο 4

Εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα - Ένα σύντομο ιστορικό της προσέγγισης του Συμβουλίου της Ευρώπης²⁶

1. Γενικές πληροφορίες

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο είναι ο παλαιότερος ευρωπαϊκός οργανισμός, ιδρύθηκε το 1949 στο τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Πρωταρχικός σκοπός του είναι η προστασία και προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου στην Ευρώπη. Το Συμβούλιο της Ευρώπης δραστηριοποιείται σε πολλούς τομείς, συμπεριλαμβανομένου του πολιτισμού και της εκπαίδευσης. Εδώ και πάνω από 50 χρόνια, έχει ξεκινήσει μια σειρά από συνεργατικά προγράμματα στον τομέα της εκπαίδευσης προκειμένου να προωθηθεί η κουλτούρα της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ως αποτέλεσμα της διαδικασίας ένταξης των νέων δημοκρατιών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, το Συμβούλιο της Ευρώπης υπέστη μια σημαντική μεταμόρφωση: τα μέλη του Οργανισμού υπερδιπλασιάστηκαν μέσα σε ένα διάστημα 10 ετών. Σε τέτοιες περιόδους αλλαγών απαιτήθηκε πιο συστηματική δουλειά όσον αφορά στην εκμάθηση της δημοκρατίας. Το 1997, ένα νέο πρόγραμμα, η Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη (EDC), ξεκίνησε από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το έργο αυτό έχει μεγαλώσει από τότε σημαντικά, απέκτησε μια ισχυρή διάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τώρα ονομάζεται το πρόγραμμα της Εκπαίδευσης για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (EDC/HRE).

Με την έναρξη αυτού του προγράμματος, οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών αναγνώρισαν ότι οι άνθρωποι πρέπει να μάθουν πώς να γίνουν δημοκρατικοί πολίτες, και ότι δεν γεννιούνται με αυτές τις δεξιότητες. Στο τέλος του 20ου αιώνα, οι ευρωπαϊκές κοινωνίες βρέθηκαν αντιμέτωπες με πολλά προβλήματα, όπως είναι η πολιτική απάθεια και οι μεταναστευτικές ροές με αποτέλεσμα την αύξηση της κοινωνικής ετερότητας, τις περιβαλλοντικές απειλές και την αυξανόμενη βία. Η EDC/HRE θεωρήθηκε ως συμβολή στην επίλυση τέτοιων προβλημάτων. Η EDC/HRE σχετίζεται με την προώθηση έμπρακτης συμμετοχής στη δημόσια ζωή καθ' όλη τη διάρκεια ζωής του ατόμου, με την υπευθυνότητα, την αλληλεγγύη, τον αμοιβαίο σεβασμό και τον διάλογο. Στο μοναδικό αυτό πανευρωπαϊκό πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης συναντιούνται κατά τα τελευταία 13 χρόνια οι καλύτεροι εμπειρογνώμονες του χώρου από όλη την Ευρώπη για να δουλέψουν για το θέμα αυτό.

2. Αποτελέσματα του προγράμματος EDC/HRE

Τα πρώτα χρόνια του προγράμματος αφιερώθηκαν στον ορισμό εννοιών. Πραγματοποιήθηκαν βασικές δημοσιεύσεις για τις αναγκαίες στρατηγικές και δεξιότητες για την άσκηση της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη. Το 2002, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης υιοθέτησε Σύσταση σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη (Rec (2002) 12). Αυτό ήταν το πρώτο πολιτικό κείμενο που εκδόθηκε για το θέμα αυτό σε ευρωπαϊκό επίπεδο (με δεύτερο κυριότερο τη Χάρτα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα,²⁷ βλ. παρακάτω). Διευκρινίζει ότι η EDC θα πρέπει να γίνει «πρωταρχικός στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής και των μεταρρυθμίσεων».²⁸

Το 2002, συστάθηκε ένα δίκτυο από συντονιστές της EDC/HRE, η οποία αποτελείται από ένα πρόσωπο

26. Από Ólöf Ólafsdóttir, Acting Director, Council of Europe Directorate of Education and Languages.

27. Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της Σύστασης (CM/Rec(2010)7 Επιτροπής Υπουργών.

28. Σύσταση Rec(2002)12, Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on education for democratic citizenship.

που ορίζεται από κάθε κράτος μέλος, με σκοπό να διευκολύνει την ανταλλαγή και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών σε αυτό τον τομέα. Το δίκτυο αυτό σύντομα έγινε ένα ανεκτίμητο πλεονέκτημα για την ανάπτυξη και την προώθηση της EDC/HRE. Συγκεκριμένα προγράμματα υλοποιήθηκαν σε περιοχές όπως η Νοτιοανατολική Ευρώπη. Το 2005 ανακηρύχθηκε Ευρωπαϊκό Έτος Ενεργών Πολιτών μέσω της Εκπαίδευσης με το σύνθημα "Learning and Living Democracy". Το «Έτος» 2005 ήταν μια ιδιαίτερη στιγμή για την ευαισθητοποίηση των κρατών μελών σχετικά με την EDC/HRE. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη έλαβαν μέρος στο «Έτος» με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, και η ανατροφοδότηση από τους διάφορους εταίρους υπήρξε εξαιρετικά θετική.

Ωστόσο, ήταν σαφές από την αρχή ότι το να δοθεί μεγαλύτερη προτεραιότητα στην εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εκπαιδευτική πολιτική των κρατών μελών δεν αποτελεί εύκολο έργο, ακόμη και αν η κατάσταση ποικίλλει σημαντικά στα διάφορα κράτη μέλη. Το να γίνει η EDC/HRE βασικός στόχος των εκπαιδευτικών συστημάτων συνεπάγεται μια νέα φιλοσοφία από την άποψη της μεθοδολογίας και της οργάνωσης της εργασίας. Μελέτες που διεξήχθησαν στο πλαίσιο του προγράμματος, συμπεριλαμβανομένης της πανευρωπαϊκής μελέτης *All-European Study on EDC Policies*,²⁹ επεσήμαναν τη μεγάλη ανάγκη για πρακτικά μέσα που θα βοηθήσουν να γεφυρωθεί η πολιτική σχεδίαση με την πράξη. Ως εκ τούτου, η προετοιμασία μέσων και εργαλείων, η ανταλλαγή καλών πρακτικών και η αυξημένη συνεργασία μεταξύ και εντός των κρατών μελών αποτέλεσαν προτεραιότητες του προγράμματος το διάστημα 2006-2009. Υπήρχαν τρεις κύριοι τομείς εργασίας: η ανάπτυξη πολιτικών, η εκπαίδευση των επαγγελματιών της εκπαίδευσης και η δημοκρατική διοίκηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Για όλους αυτούς τους τομείς, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει αναπτύξει μια σειρά από πρακτικά εργαλεία, όπως αυτή τη σειρά των εγχειριδίων για τους εκπαιδευτικούς.

Τον Μάιο του 2010, τα πολλά χρόνια των εργασιών που περιγράφονται παραπάνω οδήγησαν στην υιοθέτηση από το Συμβούλιο της Ευρώπης της Χάρτας για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα που εγκρίθηκε στο πλαίσιο της Σύστασης (CM/Rec (2010) 7 της Επιτροπής Υπουργών όλων των 47 κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης). Αυτό το έγγραφο πλαισίου πολιτικής θα αποτελέσει ένα σημαντικό σημείο αναφοράς για όλη την Ευρώπη και θα χρησιμοποιηθεί τα επόμενα χρόνια ως βάση για τις μελλοντικές εργασίες του Συμβουλίου της Ευρώπης σε αυτόν τον τομέα.

29. Birzea et al. (2004), *All-European Study on EDC Policies*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.

3. Πρακτικά εργαλεία

3.1 Το πακέτο της EDC/HRE

Τα διαφορετικά εργαλεία που ετοιμάστηκαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης περιλαμβάνουν βασικές πληροφορίες σχετικά με διάφορα θέματα που σχετίζονται με την ένταξη της EDC/HRE στα εκπαιδευτικά συστήματα. Τα κυριότερα, που ονομάζονται "Πακέτο EDC/HRE", είναι τα εξής:

- Εργαλείο 1: Εργαλείο πολιτικής για την EDC/HRE: στρατηγική υποστήριξη για τους φορείς λήψης αποφάσεων,
- Εργαλείο 2: Δημοκρατική σχολική διοίκηση,
- Εργαλείο 3: Πώς όλοι οι εκπαιδευτικοί μπορούν να υποστηρίξουν την εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα: ένα πλαίσιο για την ανάπτυξη των ικανοτήτων,
- Εργαλείο 4: Διασφάλιση της ποιότητας στην εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη στα σχολεία,
- Εργαλείο 5: Συμπράξεις μεταξύ σχολείου- κοινότητας- πανεπιστημίου για μια βιώσιμη δημοκρατία: Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Αυτά τα εργαλεία έχουν αναπτυχθεί από εμπειρογνώμονες από τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, με βάση την ανατροφοδότηση και τα σχόλια που ελήφθησαν από διάφορες ομάδες-στόχους συμπεριλαμβανομένων των συντονιστών της EDC/HRE. Εκτός από το Πακέτο EDC/HRE, μια σειρά από συμπληρωματικό υλικό μπορεί να αναζητηθεί στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης (www.coe.int/edc).

Αυτά τα πρακτικά εργαλεία που ετοιμάστηκαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης στον τομέα της EDC/HRE είναι γενικού χαρακτήρα. Με άλλα λόγια, αναγνωρίζεται ότι ενδέχεται να χρειαστεί να προσαρμοστούν στις διάφορες καταστάσεις, να αναπτυχθούν και να χρησιμοποιηθούν όπως ταιριάζει καλύτερα στις ανάγκες της κάθε χώρας.

3.2 Έξι βιβλία για την EDC/HRE σε σχολικές ερευνητικές εργασίες, διδακτικές ενότητες, έννοιες, μεθόδους και μοντέλα

Σε πολλές χώρες, οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται βοήθεια στην εφαρμογή της EDC/HRE. Αυτός είναι ο λόγος που το Συμβούλιο της Ευρώπης ανέπτυξε μια σειρά εγχειριδίων για τους εκπαιδευτικούς σχετικά με την εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Τα βιβλία έχουν δημοσιευθεί σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης-Τμήμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών, Διεθνείς Έρευνες στην Εκπαίδευση. Ο Ελβετικός Οργανισμός για την Ανάπτυξη και τη Συνεργασία συγχρηματοδότησε τα εγχειρίδια με το Συμβούλιο της Ευρώπης. Αυτό το βιβλίο, το Βιβλίο I, *Εκπαιδεύμαστε και εκπαιδεύουμε για τη δημοκρατία – Γενικές πληροφορίες και υλικό για τους εκπαιδευτικούς για την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα*, είναι το πρώτο στη σειρά αυτή των έξι βιβλίων. Στην προηγούμενη σελίδα μπορεί κανείς να δει μια επισκόπηση αυτών των έξι εγχειριδίων και τις διαφορετικές ομάδες στόχους τους.

Τα εγχειρίδια περιλαμβάνουν σχέδια μαθημάτων για όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης με σκοπό την προώθηση της ενεργούς ιδιότητας του πολίτη στη βάση της συμμετοχικής και εργασιοκεντρικής μάθησης σε μια δημοκρατική σχολική κοινότητα.

Το πραγματικά μοναδικό χαρακτηριστικό αυτών των εγχειριδίων είναι ότι αποτελούν το αποτέλεσμα ενός πραγματικά ευρωπαϊκού project. Η ιδέα και η πρώτη έκδοση αναπτύχθηκαν στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη όπου πολλοί εκπαιδευτικοί και εκπαιδευτές έλαβαν μέρος στη δημιουργία των εγχειριδίων. Οι συγγραφείς και οι επιμελητές της τελικής έκδοσης των εγχειριδίων προέρχονται από πολλές χώρες της Ευρώπης και ακόμα πιο μακριά, και τα ίδια τα εγχειρίδια έχουν δοκιμαστεί και αναθεωρηθεί από ένα μεγάλο αριθμό ανθρώπων με διαφορετικές αφετηρίες και διαφορετικές ευαισθησίες. Ελπίζουμε ότι θα είναι χρήσιμα για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές σε όλη την Ευρώπη.

Μέρος 2

Διδάσκουμε τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Κεφάλαιο 1

Συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης

Κεφάλαιο 2

Καθορισμός στόχων και επιλογή υλικού

Κεφάλαιο 3

Κατανοούμε την πολιτική

Κεφάλαιο 4

Κατευθύνουμε τις διαδικασίες μάθησης και επιλέγουμε μορφές διδασκαλίας

Κεφάλαιο 5

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Οι μαθητές θα πρέπει, για παράδειγμα, όχι μόνο να γνωρίζουν τα δικαιώματα συμμετοχής τους, αλλά να είναι επίσης σε θέση να τα χρησιμοποιούν. Ως εκ τούτου, οι μαθητές χρειάζονται ευκαιρίες πρακτικής και εκπαίδευσης μέσα στη ζωή του σχολείου συμμετέχοντας στις αποφάσεις και επηρεάζοντας το σχολικό περιβάλλον με άλλους τρόπους. Για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δίνουν στους μαθητές την ευκαιρία να εκθέτουν τις απόψεις τους, τόσο για θέματα στην τάξη όσο και για θέματα που σχετίζονται με τη διδασκαλία και τη λειτουργία του σχολείου. Αυτό το είδος της διδασκαλίας και της μάθησης χρειάζεται προετοιμασία. Ως εκ τούτου, ένας/μία εκπαιδευτικός πρέπει να σκεφτεί εκ των προτέρων για τα διάφορα στοιχεία του επαγγέλματός του. Αυτό ισχύει για όλες τις διδασκαλίες. Ειδικά στη διδασκαλία της EDC/HRE αυτό είναι απαραίτητο διότι η εμπειρίες στη ζωή των μαθητών αποτελούν μόνιμα μέρος αυτής της προσέγγισης. Πώς μπορώ λοιπόν να το ενσωματώσω στη διδασκαλία; Πώς μπορώ να βεβαιωθώ ότι όλοι οι μαθητές ακούγονται; Πώς μπορώ να είμαι σίγουρος ότι δεν θα υποσκελίσω τους μαθητές με τη γνώμη μου; Ως εκ τούτου, προτείνουμε πέντε βήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη:

- Ποιες είναι οι προϋποθέσεις της διδασκαλίας και της μάθησης;
- Ποιοι είναι οι στόχοι που πρέπει να θέσω και ποια υλικά πρέπει να επιλεχθούν;
- Ποιες είναι οι συγκεκριμένες έννοιες της πολιτικής που πρέπει να ληφθούν υπόψη;
- Πώς κατανοώ τις διαδικασίες της μάθησης και ποιες μορφές διδασκαλίας επιλέγω;
- Πώς μπορούν να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα (μαθητές, εκπαιδευτικοί και σχολεία);

Υποστηρίζουμε τους εκπαιδευτικούς στην εύρεση απαντήσεων σε αυτά τα βασικά ερωτήματα παρέχοντάς τους φακέλους εργασίας που μπορούν να χρησιμοποιήσουν ως εργαλεία σε περίπτωση ανάγκης.

Κεφάλαιο 1

Συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης

1. Εισαγωγή

Όταν σχεδιάζετε τα μαθήματά σας, θα πρέπει να έχετε μια σαφή εικόνα σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τις συνθήκες μάθησης τόσο στην τάξη ως σύνολο αλλά και μεταξύ μεμονωμένων μαθητών. Είναι σημαντικό να κατανοούμε τα παιδιά και τις διαφορές τους: το εύρος της διαφοράς στις δεξιότητες και τις ικανότητές τους, τα ισχυρά τους σημεία και τις αδυναμίες τους, τις πεποιθήσεις τους, τις στάσεις και τα ενδιαφέροντά τους.

Από τη μία πλευρά, θα αποσαφηνίσετε τις συνθήκες μάθησης σε μια τάξη από την άποψη των διδακτικών στόχων που έχετε κατά νου. Από την άλλη πλευρά, κατά την επιλογή των στόχων και των θεμάτων, θα βασιστείτε σε όσα γνωρίζετε για τα χαρακτηριστικά του κάθε παιδιού και ολόκληρης της τάξης.

Με τον προσδιορισμό των συνθηκών της μάθησης θα έχετε ολοκληρώσει το πρώτο μέρος των προκαταρκτικών διευκρινίσεων. Στον περαιτέρω προγραμματισμό σας, θα πρέπει επίσης να λάβετε υπόψη τις γενικές συνθήκες υπό τις οποίες θα διδάξετε. Τέλος, δεν πρέπει να ξεχνάτε τις δικές σας δεξιότητες διδασκαλίας. Και αυτό για να εξασφαλίσετε ότι θα κάνετε αποτελεσματική χρήση τους, και θα τις αναπτύξετε περαιτέρω χωρίς να θέτετε υπερβολικές απαιτήσεις στον εαυτό σας όσον αφορά στη διδακτική σας εργασία.

Στην αρχή αυτού του κεφαλαίου θα βρείτε βασικά ερωτήματα και φακέλους εργασίας που μπορούν να χρησιμοποιηθούν όποτε χρειάζεται.

2. Αντικείμενα εργασίας και βασικά ερωτήματα για τις συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης

2.1 Αντικείμενο εργασίας

Στην αρχή αυτού του κεφαλαίου θα βρείτε τα βασικά ερωτήματα. Οι επόμενες ερωτήσεις για τον αυτοέλεγχο σας προσφέρουν μια πιο λεπτομερή προσέγγιση στις διαφορετικές ρυτμικές των συνθηκών μάθησης.

2.2 Βασικά ερωτήματα

- Τι γνώσεις και δεξιότητες κατέχουν ήδη οι μαθητές;
- Τι γνώσεις και δεξιότητες κατέχω εγώ;
- Ποιες εξωτερικές συνθήκες πρέπει να γνωρίζω;
- Τι γνωρίζω για τους μαθητές ως άτομα;
- Ποιες γνώσεις και πληροφορίες πρέπει να διαθέτουν οι μαθητές για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τον νέο στόχο μπροστά τους;
- Αναφορικά με το νέο θέμα, τι (εκ των προτέρων) πληροφόρηση, δεξιότητες και εμπειρία έχουν ήδη αποκτήσει οι μαθητές; Τι είναι νέο γι' αυτούς, τι είναι επανάληψη, τι είναι απαραίτητο και τι είναι συμπληρωματικό;
- Ποιες τεχνικές εργασίας και μάθησης μπορώ να περιμένω από τους μαθητές να αποκτήσουν, και τι

εμπειρία έχουν σε σχέση με διαφορετικές μεθόδους διδασκαλίας και μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης;

- Ποιες θετικές ή αρνητικές στάσεις, συνήθειες, προκαταλήψεις ή πεποιθήσεις μπορεί ή πρέπει να περιμένω να συναντήσω;
- Πώς μπορώ να ξεπεράσω μαθησιακές δυσκολίες, μαθησιακά εμπόδια και αντίσταση κατά της μάθησης;
- Έχω εξετάσει επαρκώς την προθυμία των παιδιών να μαθαίνουν, τη συναισθηματική τους κατάσταση, την ανταπόκρισή τους, τις μαθησιακές τους ανάγκες, τις προσδοκίες τους, τα ενδιαφέροντά τους, τις δραστηριότητές του ελεύθερου χρόνου τους και τις συνθήκες διαβίωσής τους;
- Ποιες κοινωνικο-πολιτισμικές συνθήκες και επιρροές, και ποια συστήματα υποστήριξης είναι σημαντικά για τις εργασίες στην τάξη; Ποιος είναι ο ρόλος που παίζουν οι γονείς, τα αδέρφια, οι συμμαθητές ή άλλοι ψυχολογικά σημαντικοί άνθρωποι;

Συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης

Φάκελος εργασίας 1: Πώς να λάβω υπόψη μου τις δεξιότητες και τις γνώσεις των μαθητών

- Τι γνωρίζω για την τάξη;
- Ποια χαρακτηριστικά της τάξης πρέπει να λάβω υπόψη μου και να ανταποκριθώ σε αυτά;
- Πώς θέλω, ή πώς πρέπει να ηγηθώ της τάξης (επικοινωνία, κοινωνική συμπεριφορά, διαταραγμένες σχέσεις, κ.λπ.);
- Ποια είναι η ατμόσφαιρα στην τάξη (εξελίξεις στην ομάδα, δεσμοί φιλίας, ξένοι, κλπ.);
- Ποιες συμβάσεις πρέπει να τηρούνται (γλώσσα, καθήκοντα, διάταξη καθισμάτων, κανόνες κοινωνικής αλληλεπίδρασης, τελετουργίες, ειδικές εκδηλώσεις, τελετές και πάρτυ, κ.λπ.);
- Ποιο είναι το μέγεθος της τάξης, και ποια είναι η δομή της (φύλο, πολυπολιτισμική ετερότητα, κ.λπ.);

Συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης

Φάκελος εργασίας 2: Πώς να λάβω υπόψη μου τις διδακτικές μου δεξιότητες και τις γνώσεις μου

- Τι γενική εμπειρία, δεξιότητες και γνώσεις έχω;
- Σε ποιο βαθμό είναι ελλιπείς οι γνώσεις μου – αναφορικά με το περιεχόμενο και το αντικείμενο, τους στόχους, τις κατάλληλες μεθόδους διδασκαλίας και τις διαδικασίες μάθησης;
- Σε ποιους τομείς επιθυμώ να μάθω περισσότερα για τον εαυτό μου (γνώσεις, μεθόδους διδασκαλίας, επαγγελματικές δεξιότητες, προσωπικά προσόντα, ρουτίνα, κλπ.);
- Ποια έννοια της ανθρώπινης φύσης χρησιμεύει ως γενική κατευθυντήρια γραμμή μου;
- Ποιο είναι το θεωρητικό πλαίσιο, ή η απλουστευμένη εκδοχή κάποιας θεωρίας, που καθοδηγεί τη δουλειά μου ως εκπαιδευτικό;
- Πώς θα περιέγραφα και θα χαρακτήριζα τη σχέση μου με τους μαθητές μου;
- Πού βρίσκονται τα προσωπικά μου όρια όσον αφορά τις ώρες εργασίας, το άγχος, κ.λπ.; Πώς κάνω χρήση της προσωπικής αποδοτικότητάς μου στην εργασία;
- Πώς μπορώ να μειώσω το φόρτο εργασίας μου με καλύτερο προγραμματισμό, τόσο της δουλειάς όσο και άλλων δραστηριοτήτων μου;
- Πώς χρησιμοποιώ και εξοικονομώ τον χρόνο μου, και πώς αντιμετωπίζω τις πηγές που μου προκαλούν άγχος;

Συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης

Φάκελος εργασίας 3: Λαμβάνω υπόψη γενικές συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης

- Πώς υπολογίζω τον χρόνο μέσα στη μέρα ή στο διδακτικό έτος, και τον διαθέσιμο χρόνο διδασκαλίας;
- Πώς έχει οργανωθεί η αίθουσα;
- Πώς είναι εξοπλισμένο το σχολείο: ποσότητα και ποικιλία αιθουσών, διαθέσιμα μέσα, υλικά, κ.λπ;
- Ποιο είναι το πλαίσιο που παρέχεται από την άποψη της σχολικής κουλτούρας (κοινά προγράμματα για διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, ομαδική εργασία και υποχρεώσεις της ομάδας, συνεργασία με τους γονείς, τις αρχές ή ειδικούς για παιδιά με ειδικές ανάγκες, κ.λπ.);

Συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης

Φάκελος εργασίας 4: Ποιες είναι οι βασικές μου στάσεις απέναντι στους μαθητές;

- Η ενσυναίσθηση, η αφοσίωση (ανταπόκριση στα συναισθήματα, τις σκέψεις, τις απόψεις και τις ανάγκες), καλοπροαίρετη αποδοχή (η προσωπική εκτίμηση δεν εξαρτάται από οποιεσδήποτε συνθήκες), ειλικρίνεια, σταθερότητα, αξιοπιστία.
- Ηγεσία σε ένα πνεύμα εκτίμησης και σεβασμού (συναισθηματική αφοσίωση, επαγωγική σκέψη, "στιβαρός" έλεγχος, υποστήριξη της κοινωνικής ένταξης και της δημοκρατίας).

Σχέσεις και επικοινωνία μέσα στην τάξη

- Αμοιβαία κατανόηση
- Συμμετρικές σχέσεις
- Συν-εκπαίδευση των φύλων χωρίς διακρίσεις
- Συνάντηση με άλλους ανθρώπους
- Φιλία
 - Λεκτική και μη-λεκτική επικοινωνία
 - Υιοθέτηση άλλων προοπτικών και απόψεων
 - Αυτο-αντίληψη και αντίληψη από τους άλλους

Ατμόσφαιρα πρόληψης συγκρούσεων

- Δίκαια και στοργική κοινότητα, κοινότητα μαθητών, κοινές υποχρεώσεις (εκπαιδευτικοί και μαθητές – άντρες και γυναίκες)
- Συνεργασία, όχι ανταγωνισμός
 - Κοινωνική μάθηση
 - Κανόνες και συμβάσεις
 - Μετα-επικοινωνία και μετα-αλληλεπίδραση
 - Περιορισμός και ενίσχυση

Εκπαιδευτικά μέτρα

- Συνομιλίες για επίλυση συγκρούσεων
- "Στρογγυλά τραπέζια"
- Παιχνίδια
- Συνεργασία ως κατευθυντήρια γραμμή για αλλαγές στην προσωπική συμπεριφορά
- Υποστηρικτική ανατροφοδότηση
- Ατομικές υποχρεώσεις
- Τιμωρία
- Αντιμετώπιση του εκφοβισμού και της βίας στην τάξη ή στο σχολείο

Συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης

Φάκελος εργασίας 5: Επανεξετάζουμε την πειθαρχία και την τάξη από μια δημοκρατική οπτική

- Η τάξη είναι απαραίτητη σε όλες τις περιστάσεις. Μια ομάδα χωρίς τάξη και βασικούς κανόνες δεν μπορεί να είναι δημοκρατική.
- Τα όρια είναι απαραίτητα. Οι κανόνες μπορεί να είναι λανθασμένοι ή ακατάλληλοι. Αλλά εφ' όσον δεν έχουν αντικατασταθεί πρέπει να γίνονται σεβαστοί. Θα πρέπει, ωστόσο, να είναι δυνατόν να αλλάξουν.
- Από την αρχή, τα παιδιά θα πρέπει να συμμετέχουν στη δημιουργία και εφαρμογή των κανόνων. Μόνο με αυτό τον τρόπο είναι δυνατόν να ταυτιστούν με τους κανόνες.
- Η κοινότητα μιας τάξης δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς αμοιβαία εμπιστοσύνη και σεβασμό. Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να αποδειχθεί δύσκολο να δημιουργηθεί μια τέτοια ατμόσφαιρα.
- Το ομαδικό πνεύμα πρέπει να αντικαταστήσει τον ανταγωνισμό στην τάξη.
- Μια φιλική ατμόσφαιρα στην τάξη είναι ζωτικής σημασίας.
- Οι κοινωνικές δεξιότητες του εκπαιδευτικού συμβάλλουν ουσιαστικά σε αυτή την κατεύθυνση (δημοκρατική ηγεσία, ανάπτυξη αισθήματος του ανήκειν στην ομάδα, δημιουργία σχέσεων, κ.λπ.).
- Η επικοινωνία της ομάδας είναι μια μόνιμη πραγματικότητα σε μια δημοκρατική τάξη.
- Οι μαθητές, κορίτσια και αγόρια, θα πρέπει να ενθαρρύνονται να εξερευνούν κάτι καινούργιο και να μαθαίνουν από τα λάθη.
- Εντός των ορίων, πρέπει να είναι δυνατή η άσκηση ελευθεριών. Μόνο με αυτόν τον τρόπο είναι δυνατόν να αναπτυχθεί η ατομική ευθύνη.
- Η πειθαρχία και η τάξη θα γίνουν αποδεκτές και οι μαθητές θα συμμορφώνονται με αυτές περισσότερο πρόθυμα αν τους βοηθούν να εκφράσουν τον εαυτό τους, και αν συμβάλλουν στο να αναπτύξει η ομάδα ικανοποιητικές σχέσεις και συνθήκες εργασίας.

Συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης**Φάκελος εργασίας 6: Επανεξετάζουμε τον ρόλο του εκπαιδευτικού από μια δημοκρατική οπτική**

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να καθοδηγούν αλλά και να συνοδεύουν την τάξη. Αυτό είναι το καθήκον τους. Θα πρέπει να αποφασίζουν σχετικά με διάφορα πράγματα και επίσης να ελέγχουν τα πάντα. Αυτό που δεν πρέπει να κάνουν οι εκπαιδευτικοί είναι να στοχεύουν επίσης στον έλεγχο των διαδικασιών σκέψης και προσωπικής ανάπτυξης των μαθητών τους. Ειδικά στην EDC/HRE, ο/η εκπαιδευτικός γίνεται ένα πρότυπο για τους μαθητές του. Πώς αντιμετωπίζει ο ίδιος τις συγκρούσεις; Ποια εικόνα για τους ανθρώπους προωθεί; Η παρακάτω λίστα δίνει μια ιδέα για το που μπορεί να τοποθετήσει κανείς τον εαυτό του. Είναι σαφές, ωστόσο, ότι σύμφωνα με την μαθησιακή περίπτωση, τη διάθεση της ημέρας, τις επικίνδυνες στιγμές ή το προφίλ της ομάδας των μαθητών, κ.λπ., μπορεί να έχει νόημα να είναι κανείς πιο αυταρχικός ή πιο δημοκρατικός. Σε γενικές γραμμές, είναι σημαντικό να σημειωθεί το εξής: ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνομαι ένα άτομο ως εκπαιδευτικό θα αφήσει αποτύπωμα στην καθημερινή μου δουλειά με τους μαθητές.

Μαθησιακή περίπτωση

Σχετικά αυταρχικός	Εγώ					Σχετικά δημοκρατικός
Ηγεμονικός						Ηγέτης
Απότομη φωνή						Φιλική φωνή
Διαταγή						Πρόσκληση, παράκληση
Επιβολή						Επιρροή
Πίεση						Πρόταση
Απαίτηση συμμόρφωσης						Όφελος μέσα από τη συνεργασία
Επιβολή εργασιών						Προσφορά ιδεών
Συχνή κριτική						Συχνή ενθάρρυνση
Συχνή τιμωρία						Συχνή υποστήριξη και βοήθεια
«Γιατί σου το λέω εγώ»!						«Ας το συζητήσουμε»
«Εγώ αποφασίζω, εσύ υπακούς»!						«Θα κάνω μια πρόταση και θα σε βοηθήσω να αποφασίσεις»
Αποκλειστική ευθύνη για την ομάδα						Συνυπευθυνότητα με και στην ομάδα

Συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης**Φάκελος εργασίας 7: Πώς να δημιουργήσουμε μια δημοκρατική ατμόσφαιρα στην τάξη**

Αν ένας/μία εκπαιδευτικός αποφασίσει να οργανώσει την τάξη πιο δημοκρατικά, αυτό συνδέεται με έναν μεγάλο στόχο. Ο παρακάτω πίνακας δείχνει τα βήματα που μπορούν να ληφθούν.

1. Τι υποστηρίζω και με ποια στάση;
2. Ποια στάση διαλέγω για αύριο, για την επόμενη εβδομάδα, τον επόμενο χρόνο;
3. Πώς ενεργώ ως εκπαιδευτικός ώστε να ωφελείται το σχολείο μου από την μαθησιακή μου πρόοδο;

Βραχυπρόθεσμοι στόχοι	Μεσοπρόθεσμοι στόχοι	Μακροπρόθεσμοι στόχοι
Ο/η εκπαιδευτικός μειώνει τη χρήση ιδιαίτερα αυταρχικών εκφράσεων	Ο/η εκπαιδευτικός αναπτύσσει τη συνήθεια να χρησιμοποιεί αναστρέψιμες εκφράσεις	Αμοιβαία κατανόηση μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικού
Ο/η εκπαιδευτικός αιτιολογεί την επιλογή του για τα θέματα και τα υλικά	Ο/η εκπαιδευτικός προσφέρει εναλλακτικά θέματα και υλικά διδασκαλίας	Κοινός σχεδιασμός του μαθήματος από τους μαθητές και τον/την εκπαιδευτικό
Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί τους μαθησιακούς στόχους στους μαθητές	Ο/η εκπαιδευτικός προσφέρει εναλλακτικούς μαθησιακούς στόχους στους μαθητές	Κοινός σχεδιασμός των μαθησιακών στόχων από τους μαθητές και τον/την εκπαιδευτικό
Ο/η εκπαιδευτικός αιτιολογεί την επιλογή του για τις διδακτικές μεθόδους	Ο/η εκπαιδευτικός προσφέρει εναλλακτικές επιλογές για τις διδακτικές μεθόδους	Κοινός απόφαση για τις διδακτικές μεθόδους από τους μαθητές και τον/την εκπαιδευτικό
Ο/η εκπαιδευτικός αιτιολογεί τη βαθμολογία του για την επίδοση των μαθητών	Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί προβλήματα στη βαθμολόγηση	Αυτο-αξιολόγηση από τους μαθητές
Εισαγωγή στους δημοκρατικούς τρόπους επίλυσης σύγκρουσης	Ο/η εκπαιδευτικός παύει να κάνει χρήση της εξουσίας του για την επίλυση συγκρούσεων	Επίλυση συγκρούσεων μέσω συνεργασίας και επικοινωνίας
Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί τις αρχές της οργάνωσης για τη δουλειά μέσα στην τάξη	Εξετάζονται οι προτάσεις των μαθητών για την οργάνωση της δουλειάς	Οι μαθητές συμμετέχουν στις αποφάσεις για την οργάνωση της δουλειάς στην τάξη

Συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης

Φάκελος εργασίας 8: Πώς να αναπτύξουμε το σχολείο μας ως μια δημοκρατική κοινότητα

Η EDC/HRE και ο δρόμος για μια δημοκρατική ατμόσφαιρα δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσα στην τάξη. Πρέπει να αναπτυχθεί επίσης μέσα σε όλο το σχολείο. Από αυτή την άποψη, ο πιο σημαντικός παράγοντας-κλειδί είναι ο διευθυντής του σχολείου.

Στο πλαίσιο των υλικού EDC/HRE του Συμβουλίου της Ευρώπης το εργαλείο «Δημοκρατική σχολική διοίκηση» προτείνει βασικούς τομείς για να εργαστείτε και βήματα να ακολουθήσετε στον δρόμο για το σχολείο ως δημοκρατική κοινότητα (βλ. επίσης Κεφάλαιο 5 σε αυτή την ενότητα, Φάκελοι εργασίας 15-18).

Αυτοί οι τέσσερις βασικοί τομείς είναι:

1. Διοίκηση, ηγεσία, διαχείριση και δημόσια λογοδοσία
2. Εκπαίδευση με επίκεντρο τις αξίες
3. Συνεργασία, επικοινωνία και συμμετοχή: ανταγωνιστικότητα και αυτοκαθορισμός
4. Πειθαρχία μαθητών

Διοίκηση, ηγεσία, διαχείριση και δημόσια λογοδοσία

Διάφοροι ενδιαφερόμενοι, όπως νομοθέτες, τοπικά σχολικά συμβούλια, συνδικάτα, μαθητές και γονείς, καθώς και τοπικές κοινότητες προβάλλουν απαιτήσεις από τη σχολική ηγεσία. Πώς αντιμετωπίζονται αυτές οι προκλήσεις από τον διευθυντή του σχολείου; Τι είδους διαχείριση εφαρμόζει στο σχολείο; Βασίζεται η άσκηση ηγεσίας στη συναίνεση και την εμπιστοσύνη ή χαρακτηρίζεται από δυσπιστία και αντιπαλότητα; Πώς κατανέμονται οι αρμοδιότητες στο σχολείο; Πώς αντιμετωπίζεται η διαφορετικότητα από το διευθυντή του σχολείου; Και πώς το σχολείο δείχνει υπευθυνότητα απέναντι στα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη;

Εκπαίδευση με επίκεντρο τις αξίες

Πώς εμφανίζονται αξίες όπως η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και ο σεβασμός της διαφορετικότητας σε τυπικά και άτυπα πλαίσια σε ένα σχολείο; Πώς προωθούνται οι αξίες και οι κοινωνικές δεξιότητες ως προϋπόθεση για την ειρηνική συνύπαρξη στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία; Πώς καθίστανται αντικείμενο περίσκεψης αυτές οι αξίες;

Συνεργασία, επικοινωνία και συμμετοχή: ανταγωνιστικότητα και αυτοκαθορισμός

Το σχολείο δεν είναι διαχωρισμένο από την υπόλοιπη κοινωνία ή από τον πραγματικό κόσμο. Πώς επικοινωνεί εσωτερικά και εξωτερικά ένα σχολείο; Πώς συνεργάζεται εσωτερικά και εξωτερικά; Μήπως το σχολείο μοιάζει περισσότερο με μια “αποσυνδεδεμένη” εταιρεία ή μήπως μοιάζει με μια πόρτα προς την υπόλοιπη κοινωνία μέσω των τρόπων επικοινωνίας και συμμετοχής του; Τι λέει η δήλωση αποστολής του σχολείου; Πόσο είναι αποφασισμένο το σχολείο να θέσει σε εφαρμογή τους στόχους του όταν επικοινωνεί και ανοίγεται προς στην υπόλοιπη κοινωνία;

Πειθαρχία των μαθητών

Πολλοί άνθρωποι εργάζονται μαζί σε ένα σχολείο. Ποιες δυνάμεις θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για τη διατήρηση της τάξης και της πειθαρχίας σε ένα δημοκρατικό σχολείο; Τι είναι αυτό που κάνει τους μαθητές να ακολουθούν τους ισχύοντες κανόνες, και τι τους κάνει να αντιτάσσονται σε αυτούς; Μήπως ένα δημοκρατικό σχολείο σημαίνει χάος με μαθητές που δεν ακολουθούν κανέναν κανόνα;

Κεφάλαιο 2

Καθορισμός στόχων και επιλογή υλικού

1. Εισαγωγή

Οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν επανειλημμένα το πρόβλημα της αιτιολόγησης: ποιοι είναι οι λόγοι για την επιλογή μου όσον αφορά τους στόχους και τα θέματα; Ο εντοπισμός ενός διδακτικού στόχου και η επιλογή των θεμάτων σημαίνει τη λήψη μιας ιδιαίτερα σημαντικής απόφασης σχετικά με τη διδασκαλία. Οι στόχοι δεν πρέπει απλώς να αντιγράφονται ή να προσαρμόζονται, ούτε θα πρέπει να επιβάλλονται δογματικά. Αντίθετα, θα πρέπει να εξετάζονται σχολαστικά, και η επιλογή τους θα πρέπει να βασίζεται σε ορθή συλλογιστική και αιτιολογία. Και στη συνέχεια προβαίνετε - ίσως μαζί με τους μαθητές - σε μια συνειδητή επιλογή των θεμάτων και των διδακτικών στόχων, αναστοχάζεστε την απόφασή σας μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο και ελέγχετε την επιλογή των θεμάτων σας για να εντοπίσετε την εκπαιδευτική τους αξία. Το έργο αυτό είναι ζωτικής σημασίας καθώς ο αριθμός των πιθανών θεμάτων διδασκαλίας είναι ατελείωτος, ενώ ο διαθέσιμος χρόνος για τον σχεδιασμό και τη διδασκαλία είναι περιορισμένος.

Τα ακόλουθα βασικά ερωτήματα έχουν ως στόχο να σας καθοδηγήσουν και να σας βοηθήσουν σε αυτό το πολύπλοκο έργο της επιλογής και της προετοιμασίας των θεμάτων διδασκαλίας.

2. Αντικείμενο εργασίας και βασικά ερωτήματα για τον καθορισμό στόχων και την επιλογή υλικών

2.1 Αντικείμενο εργασίας

Οι εκπαιδευτικοί με αίσθημα ευθύνης στην εργασία τους αντιμετωπίζουν επανειλημμένα το πρόβλημα της αιτιολόγησης: ποιοι είναι οι λόγοι για την επιλογή μου όσον αφορά τους στόχους και τα θέματα;

Ο εντοπισμός ενός διδακτικού στόχου σημαίνει τη λήψη της πιο σημαντικής απόφασης σχετικά με τη διδασκαλία. Οι στόχοι δεν πρέπει απλώς να αντιγράφονται ή να προσαρμόζονται, ούτε θα πρέπει να επιβάλλονται δογματικά. Αντίθετα, θα πρέπει να εξετάζονται σχολαστικά, και η επιλογή τους θα πρέπει να βασίζεται σε ορθή συλλογιστική και αιτιολογία. Είναι σημαντικό για έναν/μία εκπαιδευτικό να συσχετίζει τους διδακτικούς στόχους που έχει κατά νου με τις συνθήκες μάθησης των μαθητών και να τους προσαρμόζει αναλόγως (βλ. Κεφάλαιο 1, Συνθήκες Διδασκαλίας και Μάθησης).

Μόλις οι στόχοι γίνουν πιο συγκεκριμένοι, πρέπει να συμπεριληφθούν πτυχές του περιεχομένου. Δεν θα είναι δυνατό για σας να καθορίσετε τους διδακτικούς στόχους σας αν δεν αποφασίσετε πρώτα το επιθυμητό επίπεδο υλοποίησης όσον αφορά το θέμα του περιεχομένου, δηλαδή, τα θέματα που θα συμπεριληφθούν.

Κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού, η δουλειά σε σχέση με τις πτυχές του περιεχομένου στη διδασκαλία είναι τόσο δύσκολη όσο και χρονοβόρα. Εκ πρώτης όψεως, μπορεί να φαίνεται πως χρειάζεται μικρή προσπάθεια καθώς το πρόγραμμα σπουδών θέτει σαφείς κατευθυντήριες γραμμές και ορισμένα μέσα διδασκαλίας προσφέρουν λεπτομερείς προτάσεις. Το κύριο έργο, ωστόσο, αφήνεται σε σας, τον/την εκπαιδευτικό. Θα πρέπει να είσατε καλά ενημερωμένοι σχετικά με το σύνολο του θέματος που επιθυμείτε να διδάξετε, θα πρέπει να το δομήσετε, να το κατανοήσετε από διάφορες πλευρές, να το αναλύσετε σε βάθος, να το αξιολογήσετε κριτικά, να κάνετε μια συνειδητή επιλογή των επιμέρους θεμάτων και των διδακτικών στόχων, να αναστοχαστείτε την απόφασή σας μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, να ελέγξετε την επιλογή των θεμάτων για να εντοπίσετε την εκπαιδευτική τους αξία, κ.λπ. Το έργο αυτό είναι εξέχουσας σημασίας καθώς ο αριθμός των πιθανών θεμάτων διδασκαλίας είναι ατελείωτος, ενώ ο διαθέσιμος χρόνος για τον σχεδιασμό και τη διδασκαλία είναι περιορισμένος.

Τα ακόλουθα βασικά και συμπληρωματικά ερωτήματα για τον αυτοέλεγχό σας έχουν ως στόχο να σας

καθοδηγήσουν και να σας βοηθήσουν σε αυτό το πολύπλοκο έργο της επιλογής και της προετοιμασίας των θεμάτων για διδασκαλία. Σας προτείνουμε να συνεργαστείτε με άλλους εκπαιδευτικούς, και ίσως και με τους μαθητές.

2.2 Βασικά ερωτήματα

Για τον καθορισμό στόχων:

- Τι στόχους επιθυμώ να πετύχω;
- Ποιες ικανότητες θα είναι πιο σημαντικές στο τέλος του κεφαλαίου;
- Για ποιους λόγους επιλέγω αυτούς τους στόχους;
- Τι προτεραιότητα δίνω στους στόχους μου (πρωτεύοντες και δευτερεύοντες στόχοι);
- Ποιοί είναι οι πιο σημαντικοί στόχοι τώρα - για την τάξη στο σύνολό της, για μεμονωμένους μαθητές, αγόρια ή/και κορίτσια;
- Έχω εξασφαλίσει ότι οι στόχοι μου εξυπηρετούν τα κύρια ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών μου; Ανταποκρίνονται πραγματικά τα μαθήματά μου σε όσα απασχολούν τους μαθητές μου;
- Είναι δυνατόν οι μαθητές να συμμετάσχουν στον καθορισμό ή την επιλογή των μαθησιακών στόχων;
- Πόσος χρόνος θα δοθεί (μαθήματα και εβδομάδες) για την επίτευξη των στόχων;
- Ποιοι στόχοι θα πρέπει να επιτευχθούν από όλους τους μαθητές εντός του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου (γενικό επίπεδο επιδόσεων);
- Θα καθοριστούν συγκεκριμένα επίπεδα επίδοσης για μεμονωμένους μαθητές (εκπαίδευση σύμφωνα με την ατομική ικανότητα);
- Έχω καταστήσει τους μαθητές ικανούς να προχωρήσουν από τη γνώση στη δράση, δηλαδή, μπορούν να εφαρμόσουν με αυτοπεποίθηση τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει;
- Σε τι επικεντρώνεται η διδασκαλία μου – στη γνωστική, προσωπική ή κοινωνική ικανότητα;
- Έχω σαφή ιδέα των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων που έχουν πρωταρχική σημασία για την τάξη μου, για ομάδες μάθησης, για μεμονωμένους μαθητές και μαθήτριες;
- Έχω δηλώσει σαφώς και ρητώς τους στόχους;

Για την επιλογή θεμάτων και υλικού:

- Ποιο θέμα έχω επιλέξει;
- Ποιοι είναι οι λόγοι για την επιλογή μου;
- Ποια είναι η δομή του θέματος μου;
- Η επιλογή του θέματος είναι σύμφωνη με το αναλυτικό πρόγραμμα;
- Ποιες πτυχές του θέματός μου είναι ενδιαφέρουσες για τους μαθητές;
- Με ποιο τρόπο η μάθηση στο σχολείο συνδέεται με την μάθηση εκτός σχολείου;
- Υπάρχει σύνδεση μεταξύ του θέματος και της πραγματικής ζωής και του περιβάλλοντος των μαθητών;
- Γνωρίζω το θέμα σφαιρικά ώστε να μπορώ να επιλέξω ένα πιο εξειδικευμένο θέμα; Πώς μπορώ να ενημερωθώ καλύτερα; Μήπως χρειάζεται να κάνω κάποια μελέτη ή πείραμα πριν ασχοληθώ με το θέμα στην τάξη;
- Τι διδακτικό υλικό είναι διαθέσιμο για τις συγκεκριμένες πτυχές του θέματος;
- Θα υπάρξει ευκαιρία για τους μαθητές, αγόρια και κορίτσια, να αντλήσουν από την προσωπική τους

εμπειρία, τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους στα μαθήματα (για παράδειγμα, παιδιά με διαφορετικό πολιτισμικό ή γλωσσικό υπόβαθρο);

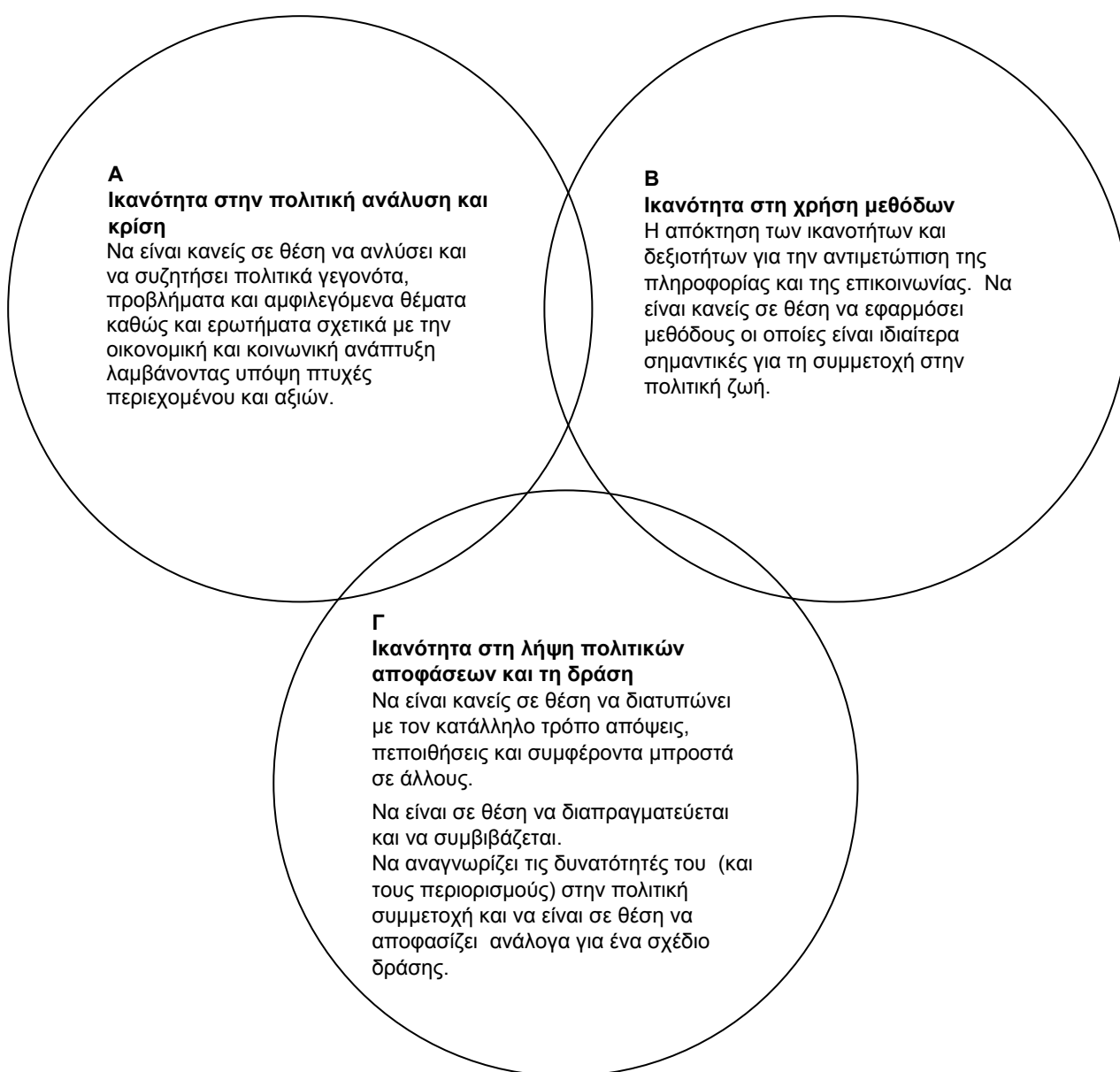
- Θα είναι το θέμα εξίσου κατάλληλο για τις ιδιαίτερες ανάγκες των δύο φύλων;
- Με ενδιαφέρει το θέμα που επέλεξα;

Καθορισμός στόχων και επιλογή υλικού

Φάκελος εργασίας 1: Ικανότητες μαθητών για την EDC/HRE

Τρεις τομείς ικανοτήτων για την εκπαίδευση που στοχεύει στη ζωντανή εμπειρία και την εκμάθηση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Ο στόχος της Εκπαίδευσης για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη είναι να στηρίξει την ανάπτυξη των ικανοτήτων σε τρεις τομείς οι οποίοι, ωστόσο, είναι πάντα ισχυρά αλληλοσυνδεδεμένοι και, ως εκ τούτου, δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται χωριστά.

Ικανότητα στην πολιτική ανάλυση και κρίση

Ο στόχος είναι να αναπτύξει κανείς την ικανότητα να μπορεί να αναλύσει πολιτικά γεγονότα, προβλήματα και αμφιλεγόμενα θέματα και να είναι σε θέση να εξηγήσει τους λόγους για την προσωπική του κρίση. Το σχολείο μπορεί να συμβάλει σε αυτή τη διαδικασία ενθαρρύνοντας τους μαθητές να χρησιμοποιούν δομημένη ανάλυση για να επιτύχουν μια βαθύτερη κατανόηση των θεμάτων.

Για να είναι κάποιος σε θέση να το κάνει αυτό είναι απαραίτητες οι ακόλουθες δεξιότητες:

- Η αναγνώριση της σημασίας των πολιτικών αποφάσεων για την ίδια του τη ζωή ,
- Η αναγνώριση των επιπτώσεων που έχουν οι πολιτικές αποφάσεις και η κριτική στάση απέναντι σ'αυτές,
- Η αναγνώριση και η παρουσίαση της προσωπικής του άποψης και της άποψης των άλλων,
- Η αναγνώριση και η κατανόηση των τριών διαστάσεων της πολιτικής:
 - α) η θεσμική,
 - β) η δεσμευμένη επί του περιεχομένου,
 - γ) η προσανατολισμένη στις διαδικασίες
- η ανάλυση και αξιολόγηση των διάφορων φάσεων των πολιτικών διαδικασιών σε μικρο-επίπεδο (για παράδειγμα, σχολική ζωή), μεσο-επίπεδο (για παράδειγμα, κοινότητα) και μακρο-επίπεδο (εθνική και διεθνή πολιτική),
- η παρουσίαση γεγονότων, προβλημάτων και αποφάσεων με τη βοήθεια αναλυτικών κατηγοριών, ο προσδιορισμός των κύριων πτυχών και ο συσχετισμός τους με τις θεμελιώδεις αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών συστημάτων,
- ο προσδιορισμός των κοινωνικών, νομικών, οικονομικών, οικολογικών και διεθνών συνθηκών, συμφερόντων και των εξελίξεων στη συζήτηση για τα τρέχοντα αμφιλεγόμενα ζητήματα,
- η αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο η πολιτική παρουσιάζεται από τα μέσα επικοινωνίας.

Ικανότητα στη χρήση μεθόδων

Για να είναι κανείς σε θέση να λάβει μέρος στις διάφορες πολιτικές διαδικασίες απαιτούνται όχι μόνο βασικές γνώσεις σχετικά με πολιτικά θέματα, δομές και διαδικασίες αλλά και γενικές ικανότητες που αποκτώνται σε άλλα αντικείμενα (όπως η επικοινωνία, η συνεργασία, ο χειρισμός της πληροφορίας, των αριθμών και των στατιστικών στοιχείων). Ειδικές ικανότητες και δεξιότητες, όπως το να είναι κανείς σε θέση να επιχειρηματολογεί υπέρ ή κατά ενός θέματος, οι οποίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τη συμμετοχή σε πολιτικά δρώμενα, πρέπει να καλλιεργούνται και να προωθούνται στην Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του πολίτη. Ο στόχος είναι να χρησιμοποιήσει κανείς αυτές τις δεξιότητες σε μεθόδους οι οποίες είναι ευρέως διαδεδομένες στον χώρο της πολιτικής (συζητήσεις, debates).

Για να είναι κάποιος σε θέση να το κάνει αυτό είναι απαραίτητες οι ακόλουθες δεξιότητες:

- να είναι σε θέση να βρίσκει, να επιλέγει, να επεξεργάζεται και να παρουσιάζει αυτόνομες πληροφορίες που δόθηκαν από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας ή / και νέα μέσα με έναν κριτικό και εστιασμένο τρόπο (συλλογή, οργάνωση, αξιολόγηση στατιστικών, χάρτες, διαγράμματα, σχεδιαγράμματα, γελοιογραφίες),
- να χρησιμοποιεί τα μέσα επικοινωνίας με κριτικό μάτι και να είναι σε θέση να αναπτύξει δικά του προϊόντα μέσων επικοινωνίας,
- να εφαρμόζει εμπειρικές μεθόδους με έναν βασικό τρόπο (για παράδειγμα, έρευνα και τεχνικές συνέντευξης).

Ικανότητα στη λήψη πολιτικών αποφάσεων και τη δράση

Ο στόχος είναι να αποκτήσει κανείς τις απαιτούμενες ικανότητες για να λειτουργεί με αυτοπεποίθηση στο πολιτικό πλαίσιο και σε δημόσιο χώρο.

Για να είναι κάποιος σε θέση να το κάνει αυτό είναι απαραίτητες οι ακόλουθες δεξιότητες:

- να είναι σε θέση να εκφράσει τις πολιτικές του απόψεις με επαρκή τρόπο και με αυτοπεποίθηση και να γνωρίζει διαφορετικές μορφές διαλόγου ,

- να συμμετέχει στη δημόσια ζωή και να είναι σε θέση να ενεργεί πολιτικά (δεξιότητες προφορικής επικοινωνίας, αιτιολόγηση άποψης, συζήτηση, αντιπαράθεση, συντονισμός συζήτησης, γραπτή παρουσίαση και τεχνικές απεικόνισης για αφίσες, εφημερίδες τοίχου, πρακτικά μιας συνεδρίασης, επιστολές προς τον εκδότη, κ.λπ.),
- να αναγνωρίζει τις δυνατότητες του να ασκεί πολιτική επιρροή, να σχηματίζει μια ομάδα και να συνεργάζεται,
- να διεκδικεί για τον εαυτό του, αλλά και να είναι σε θέση να συμβιβάζεται,
- να αναγνωρίζει αντιδημοκρατικές σκέψεις και τάσεις και να είναι σε θέση να τις αντιμετωπίζει σε αυτές επαρκώς να είναι σε θέση να συμπεριφέρεται φυσιολογικά σε ένα διαπολιτισμικό περιβάλλον.

Καθορισμός στόχων και επιλογή υλικού

Φάκελος εργασίας 2: Δύο κατηγορίες υλικών στην EDC/HRE

Η διδασκαλία και η μάθηση χωρίς κάποιου είδους υλικά είναι αδύνατη, καθώς τα υλικά είναι τα μέσα που παρέχουν το γνωστικό αντικείμενο, τα θέματα, τις πληροφορίες και τα δεδομένα. Οι μαθητές αναπτύσσουν τις ικανότητές τους μέσα από δραστηριότητες, πράγμα που σημαίνει ότι «κάνουν κάτι» με ένα αντικείμενο. Αυτό που έρχεται πρώτα στο μυαλό είναι ίσως το σχολικό βιβλίο ή ένα φυλλάδιο, τα οποία είναι πράγματι σημαντικά στην EDC/HRE.

Δύο κατηγορίες υλικού στην EDC/HRE

Ωστόσο, το συγκεκριμένο προφίλ της EDC/HRE αντικατοπτρίζεται σε μια ευρύτερη αντίληψη σε σχέση με το υλικό και τα μέσα. Το σχολικό βιβλίο και τα φυλλάδια είναι παραδείγματα έντυπων μέσων. Στη διαδραστική κονστροκτιβιστική μάθηση, μια άλλη κατηγορία υλικού έχει δημιουργηθεί από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές. Είναι αυθεντικό, δεδομένου ότι είναι υλικό από πρώτο χέρι, το οποίο παράγονται επί τόπου, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, για τους ανθρώπους που είναι παρόντες εκεί και τότε. Στην EDC/HRE, ως εκ τούτου, οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές δεν είναι μόνο οι χρήστες του υλικού, αλλά και οι παραγωγοί. Τα βιβλία II έως VI της παρούσας έκδοσης EDC/HRE δίνουν πολλά παραδείγματα για αυτή την κατηγορία των υλικών, το οποίο πολύ συχνά δημιουργείται από τους μαθητές στο πλαίσιο της εργασιοκεντρικής μάθησης ή σε ερευνητικές εργασίες. Οι περιγραφές, δε, στα κεφάλαια και τα μαθήματα εξερευνούν τις πλούσιες δυνατότητες μάθησης που δίνονται στους μαθητές.

Ένας πίνακας με μαθησιακές απαιτήσεις και υλικά

Ο πίνακας που ακολουθεί συνδέει μερικά παραδείγματα για αυτές τις δύο κατηγορίες υλικών – υλικά που παράγονται από τα μέσα επικοινωνίας, και υλικά που παράγονται κατά τις διεργασίες αλληλεπίδρασης μεταξύ διδασκόντων και μαθητών - σε διάφορες πτυχές ανάπτυξης ικανοτήτων στην EDC. Δεν συνιστούμε κανενός είδους προκατάληψη προς ένα είδος υλικού, αλλά μια ενοποιημένη προσέγγιση. Ωστόσο, η διδασκαλία μέσω της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απαιτεί από τους εκπαιδευτικούς να λάβουν σοβαρά υπόψη τους τα προϊόντα που δημιουργούνται από τους μαθητές.

Πλευρές της ανάπτυξης ικανοτήτων	Υλικά που μεταδίδονται από τα μέσα επικοινωνίας	Υλικά που παράγονται σε μαθησιακές διαδικασίες	
		Υλικά που παράγονται από εκπαιδευτικούς	Υλικά που παράγονται από μαθητές
Προηγούμενη ανάπτυξη των μαθητών	(Τέτοια μέσα και υλικά φυσικά υπάρχουν, – για παράδειγμα, παιδικά βιβλία ή ταινίες, – αλλά είναι πέρα από το πεδίο αντίληψης του εκπαιδευτικού)		Πρώτες έννοιες, προηγούμενη εμπειρία και διαδικασίες κοινωνικοποίησης στην οικογένεια ή με συνομηλίκους, προηγούμενα αποκτημένες πληροφορίες μέσα και έξω από το σχολείο.
Καθορισμός ενός θέματος, καθορισμός της ατζέντας για ένα μάθημα ή θέμα			"Ιδεοθύελλα" και πληροφορίες σχετικές με τη συζήτηση
Πληροφορίες	Τρέχουσα ειδησεογραφία (έντυπα μέσα, τηλεόραση, DVD, ίντερνετ) Σχολικό βιβλίο	Διάλεξη Παροχή βασικών υλικών (όπως χαρτί σεμιναρίου, μαρκαδόροι, έγχρωμο χαρτί)	Συνεισφορές από τους μαθητές (όπως αποδόμηση των μηνυμάτων που μεταδίδονται από τα μέσα επικοινωνίας, περιλήψεις, συμπληρωματικές επί του θέματος εργασίες για το σπίτι, παρουσιάσεις, επιχειρήματα σε συζητήσεις, σχόλια, ερωτήσεις)
Ανάλυση και κρίση	Ζητήματα και αντιπαραθέσεις στην πολιτική και την επιστήμη (φυλλάδιο, σχολικό βιβλίο)	Διδασκαλία σχετικά με τις βασικές έννοιες Κριτική που απαιτεί αποδόμηση	
Εκπαίδευση σε δεξιότητες	Φυλλάδιο (οδηγίες για την εκπαίδευση)	Παρουσίαση και καθοδήγηση	Ανατροφοδότηση
Συμμετοχή και δράση		Συντονισμός των συναντήσεων εργασίας	Εμπειρία Ερωτήσεις, σχόλια, ιδέες, ενδιαφέροντα
Αξιολόγηση και βαθμολόγηση	Φύλλα εξετάσεων Ερωτηματολόγια Φάκελοι εργασιών	Παρατήρηση	Αυτό-αξιολόγηση Ανατροφοδότηση Έκφραση των μαθησιακών αναγκών

Καθορισμός στόχων και επιλογή υλικού

Φάκελος εργασίας 3: Επιλογή και χρήση υλικών στην EDC/HRE

Επιλογή υλικού από τα μέσα επικοινωνίας

Η ευρύτερη έννοια των υλικού υποδηλώνει ότι τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές επιλέγουν υλικά. Οι μαθητές το κάνουν αυτό στις διαδικασίες της κονστрукτιβιστικής μάθησης. Εδώ, επικεντρωνόμαστε στον ρόλο του εκπαιδευτικού όσον αφορά στην επιλογή των υλικών που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν στις τάξεις EDC/HRE.

Κριτήρια για την επιλογή των υλικού από τα μέσα επικοινωνίας

- Αξιοπιστία: είναι ο συγγραφέας, η πηγή, η ημερομηνία παραγωγής, κ.λπ., άμεσα αναγνωρίσιμα; Το κείμενο, τα δεδομένα, κ.λπ., έχει ληφθεί από την αρχική έκδοση, και μπορούν οι μαθητές (στο επίπεδο της δευτεροβάθμιας) να δούνε αν έχουν γίνει αλλαγές;
- Καταλληλότητα: ανταποκρίνεται το υλικό στο επίπεδο κατανόησης του μαθητή και ανάπτυξης των ικανοτήτων του συμπεριλαμβανομένης της εμπειρίας τους στην αποδόμηση μηνυμάτων που μεταδίδονται από τα μέσα επικοινωνίας; Το υλικό δεν πρέπει να είναι ούτε πολύ εύκολο ούτε πολύ δύσκολο. Θα ήταν καλό να απαιτεί μια προσπάθεια που βελτιώνει τις δεξιότητες των μαθητών και ενισχύει τις γνώσεις, την κατανόηση και τη δύναμη της κρίσης τους.
- Σχετικότητα: ανταποκρίνεται το υλικό στα ενδιαφέροντα των μαθητών; Απευθύνεται σε ένα ζήτημα ή θέμα που θεωρούν σημαντικό; Μπορούν να συνδέσουν τα περιεχόμενα με τις πρώτες έννοιες ή την εμπειρία τους;
- Αρχή της μη κατήχησης ή πλουραλισμός των απόψεων: παρουσιάζει το υλικό διαφορετικές οπτικές γωνίες; Αποφεύγει την παγίδα της κατήχησης των μαθητών - σε οποιαδήποτε κατεύθυνση σκέψης, κρίσης ή συμφερόντων (δείτε τον φάκελο για την επαγγελματική δεοντολογία των εκπαιδευτικών της EDC/HRE σε αυτό το βιβλίο).

Χειρισμός του υλικού που παράγεται από τους μαθητές

Γραπτό υλικό, φωτογραφίες, κ.λπ.: ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να τα μελετήσει πριν ή μετά τα μαθήματα και να αποφασίσει τι βήματα θα ακολουθήσει.

Η προφορική συμβολή των μαθητών κάνει τη δουλειά του/της εκπαιδευτικού πιο απαιτητική καθώς πρέπει να αντιδρά αυθόρμητα και συχνά να αυτοσχεδιάζει. Δείτε τον φάκελο για τον συντονισμό συζητήσεων σε ολομέλεια σε αυτό το βιβλίο.

Κεφάλαιο 3

Κατανοούμε την πολιτική

1. Εισαγωγή: τι πρέπει να μάθουν οι μαθητές;

Ο στόχος της EDC/HRE είναι να μπορέσουν οι μαθητές να λάβουν μέρος στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν τα συμφέροντά τους και την κοινότητα στο σύνολό της.

Μπορώ να αναλάβω δράση μόνο όταν έχω αποφασίσει, δηλαδή, όταν ξέρω τι θέλω. Με κάπως πιο αναλυτικούς όρους, θα πρέπει να έχω προσδιορίσει ή βάλει σε προτεραιότητα τα συμφέροντά μου ή θα πρέπει να έχω κρίνει ένα ζήτημα, μια σύγκρουση ή ένα πρόβλημα και να έχω αποφασίσει ποια γραμμή δράσης θα υποστηρίξω. Η κρίση απαιτεί με τη σειρά της κατανόηση, και η κατανόηση απαιτεί έγκυρες πληροφορίες.

Οι μαθητές θα πρέπει, συνεπώς, να κατανοήσουν σημαντικά πολιτικά θέματα - τόσο για προσωπικό τους όφελος (μαθαίνω «για» την πολιτική), αλλά και προκειμένου να μάθουν τις ικανότητες που τους επιτρέπουν να εργάζονται ανεξάρτητα για να κάνουν μόνοι τους τα απαραίτητα βήματα: την απόκτηση πληροφοριών, την ανάλυση και κατανόηση ενός πολιτικού ζητήματος ή προβλήματος, και τη διατύπωση κρίσης. Αυτό, στη συνέχεια, επιτρέπει σε έναν νεαρό πολίτη να συμμετέχει και να αναλαμβάνει δράση (μαθαίνω «για» τη δημοκρατική συμμετοχή).

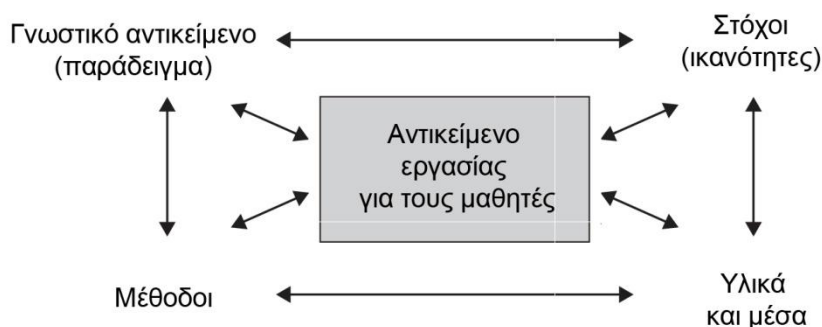
2. Αντικείμενο εργασίας και βασικά ερωτήματα για την κατανόηση της πολιτικής

2.1 Αντικείμενο εργασίας για εκπαιδευτικούς στην EDC/HRE

Σε όλους τους τομείς της διδασκαλίας και της μάθησης, όχι μόνο στην EDC/HRE, οι μαθητές κατανοούν καλύτερα πολύπλοκα θέματα μελετώντας καλά επιλεγμένα παραδείγματα. Τα εγχειρίδια του εκπαιδευτικού σε αυτή την έκδοση EDC/HRE για το δημοτικό, το γυμνάσιο και το λύκειο (Βιβλία II-V) εκφράζουν αυτή την αρχή σε κάθε κεφάλαιο και παρουσιάζουν διάφορες πιθανές προσεγγίσεις. Τα εγχειρίδια δείχνουν επίσης ότι τα παραδείγματα αυτά μπορούν να ληφθούν από το πλαίσιο της σχολικής διοίκησης ή της λήψης πολιτικών αποφάσεων σε οποιοδήποτε επίπεδο - ανάλογα με την ηλικία των μαθητών, το υλικό που είναι διαθέσιμο ή μπορεί να παραχθεί από τους μαθητές, και το επιθυμητό μαθησιακό αποτέλεσμα.

Αυτά τα παραδείγματα βασικά είναι δύο τύπων - η ανάλυση ενός πολιτικού προβλήματος ή ζητήματος, ή η ανάλυση μιας διαδικασίας λήψης πολιτικών αποφάσεων. Ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να αποφασίσει ποια παραδείγματα είναι κατάλληλα και να διευκρινίσει τι υλικό είναι διαθέσιμο ή μπορεί να αποκτηθεί.

Η δουλειά του εκπαιδευτικού της EDC/HRE είναι να συνδέσει τα ακόλουθα στοιχεία καθώς σχεδιάζει μια σειρά μαθημάτων για την πολιτική:

Κανένας σχεδιασμός μαθήματος δεν είναι δυνατός χωρίς να σκεφτούμε όλα αυτά τα διδακτικά και μαθησιακά στοιχεία και τη διασύνδεσή τους. Μια αλλαγή σε μία θέση θα επηρεάσει τις άλλες. Από την άλλη πλευρά, το γνωστικό αντικείμενο μπορεί να αντικατασταθεί για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου στόχου, και το αντίστροφο.

2.2 Βασικά ερωτήματα

- Τι θα πρέπει να είναι σε θέση οι μαθητές μου να κάνουν μετά από αυτή τη διδακτική ενότητα; Τι θα πρέπει να έχουν κατανοήσει και να είναι σε θέση να εξηγήσουν στους άλλους, και ποια κριτήρια θα πρέπει να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν για να κρίνουν ένα πολιτικό ζήτημα;
- Με ποιο τρόπο μπορώ να αξιολογήσω την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους;
- Με ποιο τρόπο μπορούν οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν την εμπειρία τους στην καθημερινή ζωή ή στο σχολείο για να κατανοήσουν την πολιτική;
- Πώς αντιλαμβάνονται οι μαθητές μου τη λήψη πολιτικών αποφάσεων;
- Σε ποιο βαθμό γνωρίζουν οι μαθητές μου τα συμφέροντά τους;
- Ποια τρέχοντα ζητήματα επηρεάζουν τους μαθητές μου;
- Ποια τρέχοντα ζητήματα μπορούν να καταλάβουν οι μαθητές μου;
- Συνδέονται αυτά τα ζητήματα με τη σχολική διοίκηση, ή την πολιτική σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο;
- Πώς μπορώ να ενθαρρύνω τους μαθητές μου να συμμετέχουν στην επιλογή ενός θέματος;
- Ποια μέσα ή υλικά θα επιλέξω για να παρουσιάσω διαφορετικές απόψεις σχετικά με το θέμα;
- Ποια θέματα προς επίλυση θα δώσω στους μαθητές μου να δουλέψουν μόνοι τους;
- Ποια μπορεί να είναι η συμβολή των μαθητών μου;
- Ποιες βασικές έννοιες μπορούν να εφαρμόσουν στο θέμα ή ζήτημα;
- Τι απόψεις αναμένω να εκφράσουν μαθητές μου πάνω σε ένα θέμα;
- Ποια είναι η δική μου άποψη; Σε ποια κριτήρια έχω δώσει προτεραιότητα κατά την άποψή μου;
- Πώς θα εξασφαλίσω ότι δεν θα λειτουργήσω εις βάρος των μαθητών μου πείθοντας τους να υιοθετήσουν την άποψή μου;
- Με ποιο τρόπο θα μπορούσαν οι μαθητές μου να αναλάβουν δράση;

Κατανοούμε την πολιτική

Φάκελος εργασίας 1: Πώς μπορώ να χειριστώ το θέμα της πολιτικής στις τάξεις της EDC/HRE

Στην EDC/HRE, οι μαθητές πρέπει να μάθουν πώς να κατανοούν την πολιτική. Αλλά τι είναι η πολιτική; Τι είναι αυτό που κάνει ένα θέμα πολιτικό; Το παρακάτω παράδειγμα μπορεί να χρησιμεύσει ως εισαγωγή.

Μια περίπτωση

Μια μικρή πόλη σε μια αγροτική περιοχή έχει ένα σχολείο που εξυπηρετεί όχι μόνο τους μαθητές που ζουν στην πόλη, αλλά και αυτούς σε ακτίνα μέχρι 20 χιλιόμετρα. Για τη μεταφορά τους από το σπίτι στο σχολείο χρησιμοποιούν λεωφορείο. Η δημοτικές αρχές υποστηρίζουν οικογένειες με χαμηλό εισόδημα, ιδιαίτερα αν έχουν δύο ή περισσότερα παιδιά στο σχολείο. Οι οικογένειες λαμβάνουν για το λεωφορείο μια έκπτωση, που κυμαίνεται από 25% έως 75%.

Η οικονομική κρίση έχει πλέον οδηγήσει σε μια απότομη πτώση των φορολογικών εσόδων. Οι αντιπρόσωποι στο δημοτικό συμβούλιο συζητάνε τώρα πώς μπορούν να μειωθούν οι δαπάνες για να αποφευχθεί η χρηματοδότηση από πιστώσεις όσο το δυνατόν περισσότερο. Μερικοί σημαίνοντες πολιτικοί και σχολιαστές έχουν προτείνει να μειωθεί η έκπτωση για το λεωφορείο, ή ακόμα και να κοπεί εντελώς. Υποστηρίζουν ότι οι συνολικές περικοπές δαπανών είναι σημαντικές, αλλά είναι κατανοητές μεταξύ πολλών οικογενειών που έτσι δύσκολα θα "αισθανθούν το πρόβλημα". Όμως, πολλοί γονείς διαφωνούν με την άποψη αυτή και θέλουν το σύστημα των οικογενειακών ελαφρύνσεων να παραμείνει ως έχει.

Η ιστορία αυτή είναι φανταστική, αλλά πιθανώς αρκετά χαρακτηριστική όσον αφορά συζητήσεις σχετικά με τη μείωση των δημόσιων δαπανών σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Τι είναι πολιτικό σε σχέση με αυτή την ιστορία;

Ένα τρισδιάστατο μοντέλο πολιτικής

Διαφορετικοί ορισμοί για την έννοια της πολιτικής είναι δυνατοί. Ένας αρκετά κοινός ορισμός που είναι χρήσιμος για τη διδασκαλία και τη μάθηση εφαρμόζει ένα τρισδιάστατο μοντέλο πολιτικής: ζητήματα, αποφάσεις και θεσμικά όργανα.

Η διάσταση των πολιτικών ζητημάτων: στην πολιτική, οι άνθρωποι επιχειρηματολογούν για τα συμφέροντά τους ή σχετικά με το ερώτημα πώς ένα πρόβλημα ή ένα δίλημμα θα εντοπιστεί και επιλυθεί. Μερικές φορές οι άνθρωποι οργανώνονται σε ομάδες προκειμένου να εκφράσουν τα συλλογικά τους συμφέροντα. Η συζήτηση και η αντιπαράθεση είναι κάτι φυσιολογικό στην πολιτική. Αντιπροσωπεύουν διαφορετικά συμφέροντα και απόψεις σε μια πλουραλιστική κοινωνία, και κανείς δεν χρειάζεται να τις φοβάται αν τα θέματα επιλύονται ειρηνικά.

Η διάσταση της λήψης πολιτικών αποφάσεων: στην πολιτική, τα προβλήματα είναι επείγοντα - επηρεάζουν τα συμφέροντα της κοινότητας στο σύνολό της, ή μιας μεγάλης ομάδας ανθρώπων. Απαιτούν να ληφθούν μέτρα, ώστε η συζήτηση πρέπει να οδηγεί σε μια απόφαση με επακόλουθη δράση.

Η θεσμική διάσταση της πολιτικής αναφέρεται στο πλαίσιο στο οποίο λαμβάνει χώρα η πολιτική. Ποιες αρμοδιότητες έχουν δοθεί σε ποιον; Πώς γίνονται οι εκλογές; Πώς θεσπίζονται οι νόμοι; Τι δικαιώματα έχει η κοινοβουλευτική αντιπολίτευση; Πώς τα άτομα και οι ομάδες ειδικών συμφερόντων επηρεάζουν αυτές τις πολιτικές διαδικασίες; Ως εκ τούτου, η διάσταση αυτή περιλαμβάνει το σύνταγμα, τους κανόνες και τους νόμους που καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο τα πολιτικά ζητήματα αντιμετωπίζονται ειρηνικά στις δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Μια ευρύτερη έννοια περιλαμβάνει επίσης μια πολιτιστική διάσταση, τις αξίες και τις στάσεις που διέπουν την πολιτική συμπεριφορά του πολίτη.

Βασικά ερωτήματα από τρεις πολιτικές προοπτικές

Οι τρεις διαστάσεις μας επιτρέπουν να δούμε την πολιτική από διαφορετικές προοπτικές. Αυτό βοηθά και βάζει τάξη στην πολυπλοκότητα που μπορεί να έχει ένα πολιτικό θέμα. Κάθε μία από αυτές τις τρεις πολιτικές προοπτικές οδηγεί σε ενδιαφέροντα βασικά ερωτήματα. Τα ερωτήματα που τίθενται εδώ χρησιμεύουν ως παράδειγμα και πρέπει να προσαρμόζονται ανάλογα με την περίπτωση που μελετάται.

Η διάσταση των πολιτικών ζητημάτων		Απαντήσεις	
Ποιο είναι το πρόβλημα που πρέπει να λυθεί;	Ο κίνδυνος της αύξησης του δημόσιου χρέους σε περιόδους οικονομικής ύφεσης		
Ποιοι εμπλέκονται, και τι στόχους ή συμφέροντα υποστηρίζουν;	Τοπικοί πολιτικοί: αποφεύγουν τις πιστώσεις με τη μείωση των δημοσίων δαπανών Οικογένειες με χαμηλό εισόδημα: συνέχιση της στήριξης των οικογενειών που έχουν ανάγκη		
Ποια ανθρώπινα δικαιώματα διακυβεύονται;	Ισότητα και μη διάκριση Δικαίωμα στην εκπαίδευση Δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση		
Ποιες λύσεις έχουν προταθεί ή συζητούνται για την επίλυση του προβλήματος;	Μείωση ή κατάργηση της έκπτωσης στο εισιτήριο του σχολικού λεωφορείου για τις οικογένειες		
Η διάσταση της λήψης των πολιτικών αποφάσεων			
Ποιος συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων;	Πολιτικοί	Σχολιαστές των μέσων επικοινωνίας	Οικογένειες
Ποιος είναι σε συμφωνία ή διαφωνία με κάποιον άλλο;	Συμφωνούν με την πρόταση περικοπών των οικογενειακών επιδομάτων		Εναντιώνονται στις περικοπές
Τι πιθανότητες έχουν οι διαφορετικοί παράγοντες να επηρεάσουν την τελική απόφαση;	Άμεση πρόσβαση στα μέλη του δημοτικού συμβουλίου		Μπορεί να βρουν υποστήριξη από τους πολίτες ή από τα μέσα επικοινωνίας
Ποιος έχει περισσότερη δύναμη, ποιος έχει λιγότερη;	Αυτό εξαρτάται. Η ιστορία δεν δίνει καμία πληροφορία για το θέμα αυτό		
Ποιος έχει μεγαλύτερες ή μικρότερες πιθανότητες να πάρει με το μέρος του μια πλειοψηφία;	Οι πολιτικοί μπορούν να βρουν αρκετά εύκολα μια πλειοψηφία στο κοινοβούλιο. Ωστόσο, αν η απόφαση δεν είναι δημοφιλής, μπορεί να χάσουν την υποστήριξη στις επόμενες εκλογές και ως εκ τούτου ενδέχεται να φανούν προσεκτικοί		
Η θεσμική διάσταση (πλαίσιο)			
Ποιες βασικές αρχές του συντάγματος ή του νομοθετικού περιβάλλοντος είναι σχετικές ή εφαρμόζονται;	Έλεγχοι και ισολογισμοί, κράτος δικαίου, κοινωνική ασφάλιση, ελευθερία του τύπου, ελευθερία της έκφρασης (γονείς)		
Ποια είναι τα σχετικά διεθνή ή/και περιφερειακά πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα;	Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (1948) Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (1950) Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989)		

Ποια πολιτικά όργανα εμπλέκονται, και ποιες είναι οι εξουσίες των αποφάσεών τους;	Δημοτικό συμβούλιο ως νομοθέτης
Ποιοι νόμοι και νομικές αρχές πρέπει να εφαρμοστούν;	Η ιστορία δεν παρέχει καμιά σχετική πληροφορία. Αυτή είναι, ωστόσο, μια τυπική ερώτηση που πρέπει πάντα να τίθεται.

Πώς υποστηρίζει αυτή η ανάλυση την EDC/HRE?

Μια δομημένη και συστηματική ανάλυση ενός πολιτικού θέματος βοηθά τον/την εκπαιδευτικό στην προετοιμασία μαθημάτων για EDC/HRE, και τους μαθητές στην κατανόηση της πολιτικής.

Ο/η εκπαιδευτικός:

- μπορεί να αποφασίσει αν θα επικεντρωθεί σε μία μόνο διάσταση χρησιμοποιώντας μια συγκεκριμένη περίπτωση, όπως η παραπάνω, για να καταδείξει πώς λειτουργεί το σύστημα των πολιτικών θεσμών, πώς λαμβάνεται μια πολιτική απόφαση, ή τι είναι ένα πολιτικό ζήτημα και πώς αυτό μπορεί να επιλυθεί,
- μπορεί να μετατρέψει τη συγκεκριμένη περίπτωση σε ένα παιχνίδι λήψης αποφάσεων. Οι μαθητές παίζουν διαφορετικούς ρόλους, και διαπραγματεύονται μια λύση,
- αναπτύσσει μια πιο οξεία ματιά για τον εντοπισμό κατάλληλου υλικού για τα τρέχοντα θέματα στα μέσα επικοινωνίας.

Οι μαθητές:

- εκπαιδεύονται στις ικανότητές τους να κατανοούν και να επιλέγουν πληροφορίες σχετικά με πολιτικά θέματα, διαδικασίες λήψης αποφάσεων και πολιτικούς θεσμούς,
- μαθαίνουν να κάνουν ερωτήσεις που καθοδηγούν τις αναλυτικές τους ικανότητες,
- μαθαίνουν πώς να αντιμετωπίζουν πολύπλοκα θέματα, εστιάζοντας σε διαστάσεις αυτών κάθε φορά και αναλύοντάς τα από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

Κατανοούμε την πολιτική

Φάκελος εργασίας 2: Πώς μπορώ να υποστηρίξω τους μαθητές μου στην άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα;

Ο κεντρικός στόχος της EDC/HRE είναι να μπορέσουν οι μαθητές να συμμετέχουν στην κοινότητά τους και στην πολιτική. Για να αναλάβουν δράση, οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν τι θέλουν να επιτύχουν. Οι στόχοι και οι στρατηγικές πολιτικής συμμετοχής στηρίζονται στην ανάλυση και την κριτική.

Πώς μπορούν οι εκπαιδευτικοί της EDC/HRE επομένως να υποστηρίξουν τους μαθητές τους στην άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα; Οι μαθητές ασκούν κριτική επί μονίμου βάσεως για ζητήματα και αποφάσεις, άλλοτε συναισθηματικά, άλλοτε διαισθητικά. Πώς μπορούν οι μαθητές να αναπτύξουν μια πιο αναστοχαστική προσέγγιση στην άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα;

Ποια κριτήρια είναι κατάλληλα για την άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα;

Η ίδια ιστορία που έχει ήδη χρησιμοποιηθεί στον προηγούμενο φάκελο εργασίας χρησιμοποιείται ως παράδειγμα για να καταδείξει πώς μπορούν να καθοριστούν κριτήρια για την άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα, σε αντίθεση και ισορροπία. Με τη χρήση της ίδιας ιστορίας, οι δύο φάκελοι εργασίας δείχνουν πώς ένα πολιτικό θέμα μπορεί να αναλυθεί από διάφορες προοπτικές. Η κριτική για πολιτικά θέματα επικεντρώνεται στη διάσταση των πολιτικών θεμάτων (βλ. τον προηγούμενο φάκελο εργασίας), διερευνώντας την σε μεγαλύτερο βάθος.

Μια περίπτωση

Μια μικρή πόλη σε μια αγροτική περιοχή έχει ένα σχολείο που εξυπηρετεί όχι μόνο τους μαθητές που ζουν στην πόλη, αλλά και αυτούς σε ακτίνα μέχρι 20 χιλιόμετρα. Για τη μεταφορά τους από το σπίτι στο σχολείο χρησιμοποιούν λεωφορείο. Η δημοτικές αρχές υποστηρίζουν οικογένειες με χαμηλό εισόδημα, ιδιαίτερα αν έχουν δύο ή περισσότερα παιδιά στο σχολείο. Οι οικογένειες λαμβάνουν για το λεωφορείο μια έκπτωση, που κυμαίνεται από 25% έως 75%.

Η οικονομική κρίση έχει πλέον οδηγήσει σε μια απότομη πτώση των φορολογικών εσόδων. Οι αντιπρόσωποι στο δημοτικό συμβούλιο συζητάνε τώρα πώς μπορούν να μειωθούν οι δαπάνες για να αποφευχθεί η χρηματοδότηση από πιστώσεις όσο το δυνατόν περισσότερο. Μερικοί σημαίνοντες πολιτικοί και σχολιαστές έχουν προτείνει να μειωθεί η έκπτωση για το λεωφορείο, ή ακόμα και να κοπεί εντελώς. Υποστηρίζουν ότι οι συνολικές περικοπές δαπανών είναι σημαντικές, αλλά είναι κατανεμημένες μεταξύ πολλών οικογενειών που έτσι δύσκολα θα "αισθανθούν το πρόβλημα". Όμως, πολλοί γονείς διαφωνούν με την άποψη αυτή και θέλουν το σύστημα των οικογενειακών ελαφρύνσεων να παραμείνει ως έχει.

Η ιστορία αυτή είναι φανταστική, αλλά πιθανώς αρκετά χαρακτηριστική όσον αφορά συζητήσεις σχετικά με τη μείωση των δημόσιων δαπανών σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Πώς θα κριθεί το θέμα αυτό;

Η τοπική αυτοδιοίκηση πρέπει να προσπαθήσει να επιτύχει δύο στόχους που είναι δύσκολο να επιτευχθούν ταυτόχρονα.

1. Οικογένειες με χαμηλό εισόδημα χρειάζονται στήριξη. Αυτό σημαίνει ότι ένα ορισμένο ποσό του προϋπολογισμού προορίζεται για οικογενειακές παροχές.
2. Η κυβέρνηση πρέπει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της μείωσης των φορολογικών εσόδων σε μια περίοδο οικονομικής ύφεσης. Αυτό θέτει το ερώτημα σε τι βαθμό θα πρέπει να μειωθούν οι δαπάνες, συμπεριλαμβανομένων των οικογενειακών παροχών.

Οι στόχοι βρίσκονται σε σύγκρουση μεταξύ τους επειδή οι τρόποι επίτευξης τους αποκλείουν αμοιβαία ο ένας τον άλλο. Ενώ ο πρώτος απαιτεί δαπάνες, ο δεύτερος απαιτεί εξοικονόμηση. Η διέξοδος – χρηματοδότηση με χρέος - έχει σοβαρές ανεπιθύμητες συνέπειες. Παρέχει βραχυπρόθεσμη ανακούφιση,

αλλά οι πληρωμές των τόκων, καθώς και η αποπληρωμή του πιστωτικού δανείου, τείνει να πνίξει τα δημόσια οικονομικά. Επιπλέον, η πιστωτική χρηματοδότηση μπορεί να επιβαρύνει τον πληθωρισμό.

Δύο βασικά κριτήρια για να κρίνουμε πολιτικές αποφάσεις

Σε ένα δημοκρατικό κράτος, όχι μόνο οι πολιτικοί ηγέτες, αλλά και οι πολίτες, θα πρέπει να κρίνουν τις επιλογές στη λήψη αποφάσεων. Μόνο τότε οι πολίτες θα είναι σε θέση να υποστηρίξουν ή να αντιταχθούν στις αποφάσεις που λαμβάνονται από την κυβέρνηση. Μπορούμε να φανταστούμε την άσκηση πολιτικής κρίσης ως μια διαδικασία κονστρουκτιβιστικής σκέψης που μοιάζει με μια εσωτερική αντιπαράθεση επιχειρημάτων. Διαφορετικοί εσωτερικοί ομιλητές προτείνουν διαφορετικές αξίες ή αρχές που οδηγούν σε διαφορετικές αποφάσεις. Το άτομο είναι σαν ένα δικαστής που ακούει όλους τους ομιλητές, εξισορροπεί ή ιεραρχεί τα επιχειρήματά τους και στη συνέχεια βγάζει μια ετυμηγορία που ανοίγει έναν δρόμο δράσης. Μπορούμε να φανταστούμε μία ιδανικού τύπου εσωτερική αντιπαράθεση σχετικά με το πολιτικό θέμα για τα οικογενειακά επιδόματα όπως αυτή.

Πρώτος ομιλητής

Η κοινότητά μας υπερασπίζεται σθεναρά τα ανθρώπινα δικαιώματα και έχει ενσωματώσει πολλά από αυτά στο σύνταγμά μας. Περιλαμβάνουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση³⁰ και σε ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο.³¹ Ιδιαίτερα οι οικογένειες απολαμβάνουν την προστασία του κράτους. Οι οικογένειες υπηρετούν την κοινωνία στο σύνολό της, αναλαμβάνοντας την ευθύνη για την ανατροφή της νέας γενιάς. Ως εκ τούτου, είμαστε δεσμευμένοι από την υποχρέωση να φροντίζουμε ιδιαίτερα για τις οικογένειες που ζουν με χαμηλά εισοδήματα. Ως εκ τούτου, είμαστε υποχρεωμένοι να φροντίζουμε ιδιαίτερα τις οικογένειες που ζουν με χαμηλά εισοδήματα. Για το λόγο αυτό απαιτώ οι ελαφρύνσεις για το ναύλο του σχολικού λεωφορείου να παραμείνουν άθικτες, ιδιαίτερα σε αυτές τις δύσκολες στιγμές.

Δεύτερος ομιλητής

Αναλαμβάνουμε την ευθύνη για την κοινότητα σημαίνει ότι πρέπει να προσδιορίσουμε τα προβλήματα και τους κινδύνους που μας απειλούν και να διασφαλίσουμε ότι θα τα λύσουμε. Σε μεσοπρόθεσμη βάση, δεν μπορούμε να ξοδεύουμε περισσότερα από όσα κερδίζουμε. Αν μειώνονται τα φορολογικά μας έσοδα, πρέπει να μειώνονται και οι δαπάνες μας. Κάνουμε χάρη στις οικογένειες αν χρηματοδοτούμε τα επιδόματά τους μέσω πιστώσεων. Όλοι τους, και ιδιαίτερα τα παιδιά τους, θα πρέπει να αποπληρώσουν το μερίδιό τους, συν τους τόκους. Μια αποτελεσματική λύση στο χρηματοδοτικό μας πρόβλημα θα εξυπηρετήσει όλους. Ζητώ λοιπόν να μειωθούν οι δαπάνες στο βαθμό που οι δαπάνες από πιστώσεις μπορούν να αποφευχθούν, και να ζητηθεί από τις οικογένειες να συνεισφέρουν το μερίδιό τους.

Περισσότεροι ομιλητές μπορούν να πάρουν το «βήμα» εκφράζοντας περισσότερες βασικές οπτικές γωνίες. Ένας τρίτος ομιλητής, για παράδειγμα, εξετάζει τις επιθυμητές και ανεπιθύμητες μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της απόφασης όσον αφορά τη βιωσιμότητά της. Ποια είναι η επίδραση στον πλανήτη, τα συμφέροντα και τις συνθήκες διαβίωσης της επόμενης γενιάς, στην οικονομική ανάπτυξη, ή σε κοινωνικές ομάδες στο κάτω μέρος της κοινωνικής κλίμακας;

Δύο βασικές οπτικές στην άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα

Οι δύο πρώτοι ομιλητές επιχειρηματολόγησαν υπό το πρίσμα διαφορετικών αντιλήψεων για την ευθύνη. Ο ορισμός της ευθύνης του πρώτου ομιλητή ήταν κανονιστικό, με βάση το σύστημα αξιών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η φτώχεια αποτελεί μια σοβαρή παραβίαση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και, ως εκ τούτου, το κράτος δεν πρέπει να μειώσει την στήριξη των οικογενειών με χαμηλό εισόδημα. Ο ορισμός της ευθύνης του δεύτερου ομιλητή δεν βασιζότανε στις αξίες, αλλά στο σκοπό. Η αποτελεσματική λύση ενός επείγοντος προβλήματος είναι σημαντική, και κανένα ταμπού δεν πρέπει να αποσπάσει την προσοχή από αυτή την προτεραιότητα.

Ο τρίτος αναφέρεται σε πλευρές και των δύο εξετάζοντας τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της απόφασης.

30. Πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (20 Μαρτίου 1952), Άρθρο 2.

31. Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948), Άρθρο 25.

Με απλά λόγια, οι άνθρωποι θέλουν να αντιμετωπίζονται ως άνθρωποι από την εξουσία και να έχουν λόγο ως προς το πώς διοικείται η χώρα (πρώτος ομιλητής), αλλά θέλουν και να κυβερνώνται καλά και αποτελεσματικά (δεύτερος ομιλητής).

Οι συζητήσεις μπορούν να οδηγήσουν σε αδιέξοδο εάν οι ομιλητές καταφύγουν σε διαφορετικά σημεία αναφοράς, όπως αξίες και σκοπός. Και τα δύο επιχειρήματα έχουν στέρεη βάση αλλά δεν "συναντούνται" αν δεν συνδεθούν μέσω μιας κοινής κριτικής βάσης.

Η κριτική ικανότητα για πολιτικά θέματα στις τάξεις της EDC/HRE

Στο σχολείο, οι μαθητές κάνουν χρήση της ελευθερίας της σκέψης και της γνώμης.³² Μαθητές που έχουν ακούσει τις εσωτερικές αντιπαράθεσεις επιχειρημάτων αποφασίζουν ελεύθερα. Ο/η εκπαιδευτικός δεν πρέπει να παρεμβαίνει ως ένας επιπλέον ομιλητής σε αυτή τη διαδικασία άσκησης κριτικής και να δίνει τη γνώμη του σχετικά με τη "σωστή" απόφαση.³³ Στη δημοκρατική πολιτική, κανείς δεν κατέχει απόλυτα πρότυπα κρίσης για τον καθορισμό της σωστής απόφασης. Ιδιαίτερως, δε, ο/η εκπαιδευτικός δεν πρέπει να κάνει κατήχηση ή να παροτρύνει τους μαθητές να αναλάβουν δράση με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, ή ακόμα και να αναλάβουν δράση γενικότερα. Αυτό επαφίεται στους μαθητές να το αποφασίσουν, κι όχι στον/στην εκπαιδευτικό.

Οι μαθητές είναι ως εκ τούτου ελεύθεροι στην επιλογή των κριτηρίων. Θα πρέπει να τα συνειδητοποιήσουν αναστοχαζόμενοι την πολιτική τους κρίση. Αυτό είναι ένα μεγάλο βήμα προς τα εμπρός, σε σχέση με την κρίση που βασίζεται σε συναισθήματα ή διαίσθηση ("καλή" και "κακή"). Σε ένα ακόμα πιο προχωρημένο επίπεδο, μπορούν να δώσουν τους λόγους για την επιλογή τους όσον αφορά τα κριτήρια.

Ωστόσο, οι μαθητές θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι στην πολιτική πρέπει να ληφθούν αποφάσεις, και στην πραγματικότητα, η μη κρίση ισοδυναμεί επίσης με απόφαση. Ως εκ τούτου, δεν είναι αρκετό να ακούνε την εσωτερική τους αντιπαράθεση επιχειρημάτων και να απορρίπτουν τους ομιλητές, χωρίς να αποφασίσουν ποια απόφαση θα πάρουν. Βασικά, όταν εξετάζουν συγκρουόμενους στόχους, όπως στην προκειμένη περίπτωση, οι μαθητές μπορούν:

- να βάλουν προτεραιότητες, δηλαδή, να αποφασίσουν να διατηρήσουν τις οικογενειακές ελαφρύνσεις ή να υιοθετήσουν μια πολιτική σφιχτής περικοπής δαπανών,
- να βρουν μια συμβιβαστική λύση: σε αυτή την περίπτωση, αυτό θα ισοδυναμούσε με ήπιες περικοπές στις οικογενειακές ελαφρύνσεις και μετρημένες δαπάνες επί πιστώσει. Σκεφτόμενοι πιο προσεκτικά πώς θα δαπανηθεί ένας μικρότερος προϋπολογισμός με τέτοιο τρόπο ώστε όσοι έχουν περισσότερη ανάγκη βοήθειας να εξακολουθούν να τη λαμβάνουν δίνει στις τεχνικές λεπτομέρειες μια νέα σημασία υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Διαφορετικές μέθοδοι, αλλά όχι όλες, βοηθούν τους μαθητές να σκέφτονται προσεκτικά σχετικά με ζητήματα που απαιτούν πολιτική κριτική ικανότητα. Αυτές περιλαμβάνουν:

- συνεδρίες ολομέλειας – κριτική σκέψη, αντιπαράθεση επιχειρημάτων (debate) και συζητήσεις,
- γραπτή εργασία με ανατροφοδότηση από τον/την εκπαιδευτικό,
- εργασιοκεντρική μάθηση που ακολουθείται από μια φάση επαναθεώρησης του θέματος και συζήτησης.

Τα θέματα που επιλέγει ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να επιτρέπουν πειστικές επιλογές αμφιλεγόμενων απόψεων και να είναι μέσα στις δυνατότητες των μαθητών, δηλαδή όχι πολύ περίπλοκα. Τα θέματα της επικαιρότητας διεγείρουν το ενδιαφέρον των μαθητών, αλλά είναι πιο δύσκολα καθώς τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές ενεργούν ως πρωτοπόροι.

32. Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (20 Νοεμβρίου 1989), Άρθρα 13, 14 και Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (4 Νοεμβρίου 1950), Άρθρα 9, 10.

33. Βλέπε τον φάκελο εργασίας για την επαγγελματική δεοντολογία των εκπαιδευτικών της EDC/HRE σε αυτό το βιβλίο.

Κεφάλαιο 4

Κατευθύνουμε τις διαδικασίες μάθησης και επιλέγουμε μορφές διδασκαλίας

1. Εισαγωγή

Η υποκίνηση και η υποστήριξη διαδικασιών μάθησης για τους μαθητές είναι ένα από τα πιο συναρπαστικά καθήκοντα που έχει να προσφέρει το επάγγελμά μας. Εάν δεν έχετε σαφή εικόνα των διαδικασιών μάθησης τις οποίες οι μαθητές σας επιστρατεύουν προκειμένου να επιτύχουν τους μαθησιακούς στόχους που εσείς (ή/και) οι ίδιοι έχουν θέσει, δεν θα είσατε σε θέση να σχεδιάσετε επαρκώς του τρόπους και τα πλαίσια της διδασκαλίας, τις δραστηριότητες μάθησης, τα καθήκοντα και τις μεθόδους εργασίας. Στην EDC/HRE αυτοί οι τρόποι μπορεί να είναι ποικίλοι και όποιος αφιερώσει χρόνο και προσπάθεια για να αναζητήσει το πώς τα άτομα μαθαίνουν καλύτερα, θα εξελιχθεί, εν καιρώ, σε έναν ειδικό όσον αφορά τη μάθηση.

2. Αντικείμενο εργασίας και βασικά ερωτήματα για την καθοδήγηση των διαδικασιών μάθησης και την επιλογή μορφών διδασκαλίας

2.1 Αντικείμενο εργασίας

Η υποκίνηση και η υποστήριξη διαδικασιών μάθησης για τους μαθητές είναι ένα από τα πιο συναρπαστικά καθήκοντα που έχει να προσφέρει το επάγγελμά μας – αλλά επίσης και ένα από τα πιο απαιτητικά!

Οι σκέψεις και οι ιδέες σας σχετικά με τις διαδικασίες της μάθησης αποτελούν, τρόπον τινά, τη ραχοκοκαλιά της όλης προσπάθειας του σχεδιασμού σας. Εάν δεν έχετε σαφή εικόνα των διαδικασιών μάθησης με τις οποίες οι μαθητές σας ξεκινούν να επιτύχουν τους μαθησιακούς στόχους που εσείς (ή / και) οι ίδιοι έχουν θέσει, δεν θα είσατε σε θέση να σχεδιάσετε επαρκώς τους τρόπους και τα πλαίσια της διδασκαλίας, τις δραστηριότητες μάθησης, τα καθήκοντα και τις μεθόδους εργασίας.

Η ενασχόληση με το ερώτημα πώς ο κάθε μαθητής μαθαίνει κάτι καλύτερα είναι ένα χρονοβόρο και συχνά δύσκολο έργο. Αλλά όποιος αφιερώνει χρόνο και προσπάθεια σε αυτό το ερώτημα, το συζητά με τους μαθητές του, και, τέλος, αξιολογεί και αναστοχάζεται την συσσωρευμένη εμπειρία, εν καιρώ, θα εξελιχθεί σε έναν ειδικό όσον αφορά τη μάθηση. Οι διαδικασίες μάθησης είναι πολύπλοκες, και η επιτυχία και τελειότητά τους εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες.

2.2 Βασικά ερωτήματα

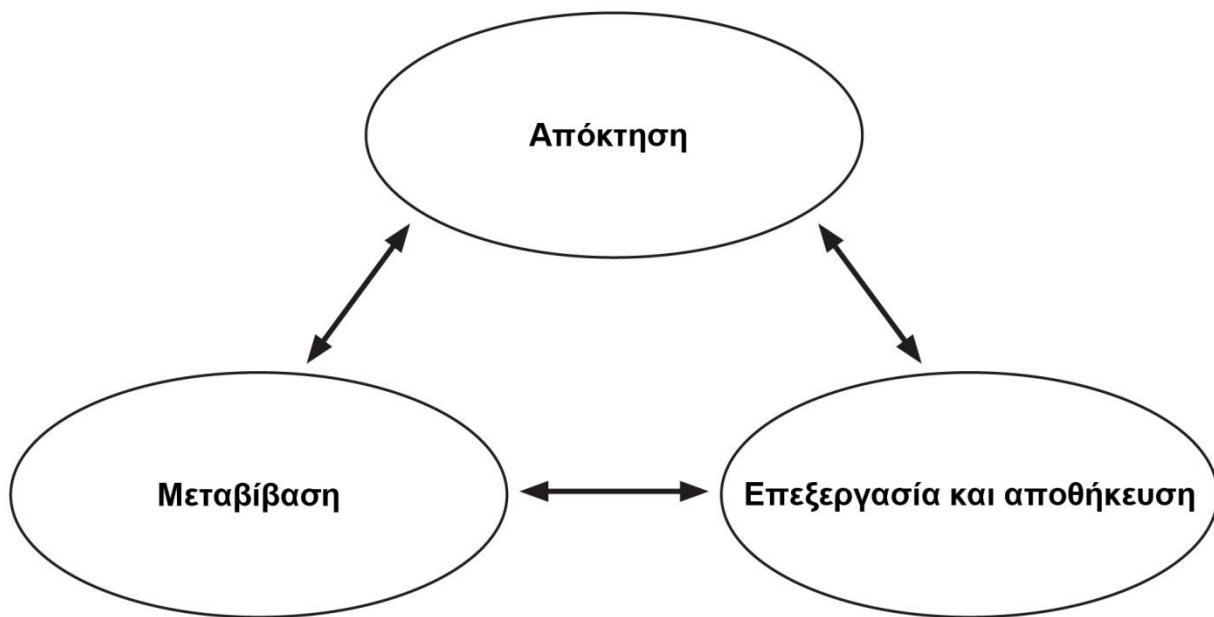
- Ποιες διαδικασίες μάθησης θα επιτρέψουν στους μαθητές να επιτύχουν τους στόχους;
- Πως μπορώ να κάνω τους μαθητές ικανούς να αποκτούν, κατανοούν (επεξεργάζονται) και να θυμούνται (αποθηκεύουν) νέες πληροφορίες;
- Η μορφή της μάθησης ενθαρρύνει τους μαθητές να εφαρμόσουν τις νεοαποκτηθείσες γνώσεις και δεξιότητές τους σε νέα καθήκοντα;
- Η διδακτική αλληλουχία που έχω σχεδιάσει εστιάζει κυρίως στην απορρόφηση, την επεξεργασία και την αποθήκευση των πληροφοριών ή σε διαδικασίες μεταβίβασης;
- Κατά τον σχεδιασμό αυτού του μαθησιακού πλαισίου, έχω λάβει υπόψη μου σημαντικές πλευρές του (ιδανικές συνθήκες μάθησης);

- Είναι ο κύριος στόχος της μαθησιακής διαδικασίας για τους μαθητές να δημιουργήσουν δομές νοήματος, να αποκτήσουν δεξιότητες ή να αναπτύξουν στάσεις, και έχω προβλέψει επαρκείς μορφές διδασκαλίας και μάθησης για την επίτευξη των αντίστοιχων στόχων;
 - με δράση (με το να είναι ενεργοί, να παράγουν ή να σχηματίζουν κάτι, κ.λπ.);
 - με σκέψη (με το να πειραματίζονται νοητικά, "δημιουργώντας" νέα γνώση);
 - με παρατήρηση;
 - με το να διδάσκονται προφορικά (διάλεξη, αφήγηση ιστορίας, κ.λπ.);
 - με διδασκαλία, βοήθεια και συνεργασία;
 - με συζήτηση και αντιπαράθεση επιχειρημάτων;
 - με την παραγωγή γραπτής τεκμηρίωσης (έκθεση, ημερολόγιο μαθητή, κ.λπ.);
 - με ένα άλλο μέσο;
 - με συγκεκριμένα γεγονότα στην πραγματική ζωή και με την εμπειρία;
 - με πειραματισμό, και με τη μέθοδο δοκιμής και σφάλματος;

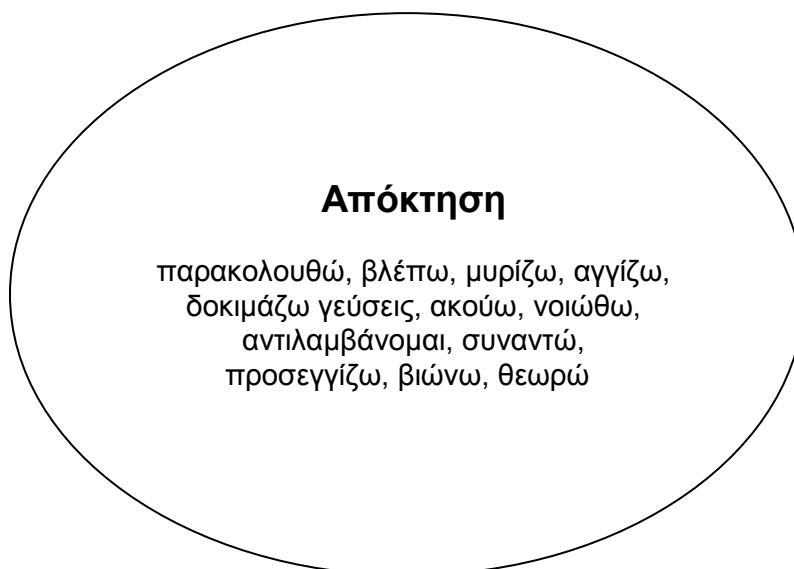
Κατευθύνουμε τις διαδικασίες μάθησης και επιλέγουμε μορφές διδασκαλίας

Φάκελος εργασίας 1: Τρία στάδια στη διαδικασία μάθησης

Σε κάθε διαδικασία μάθησης μπορούμε να διακρίνουμε τρεις στενά συνδεδεμένες φάσεις που υποστηρίζουν η μία την άλλη.

Απόκτηση πληροφοριών

Ερωτήματα σχετικά με την απόκτηση πληροφοριών από τους μαθητές

Προηγούμενη γνώση

Πώς μπορούν οι μαθητές να (επαν-) ενεργοποιήσουν τις προηγούμενες γνώσεις τους;

Διατύπωση ερωτήσεων

Μπορούν οι μαθητές να ασχοληθούν με το θέμα κατά τρόπο ώστε να μπορούν να θέσουν ερωτήσεις;

Αισθήσεις

Μπορούν οι μαθητές να χρησιμοποιούν τις διαφορετικές αισθήσεις τους για να αποκτήσουν νέες πληροφορίες;

Μαθαίνουν οι μαθητές βλέποντας, παρατηρώντας, ακούγοντας, αγγίζοντας, μέσω της αντίληψης, με το συναίσθημα και τη συγκίνηση, με τη γεύση, την όσφρηση, κ.λπ.;

Απεικονίσεις (προσθέτοντας χρώμα και κάνοντας ένα θέμα πιο ελκυστικό)

Χρησιμοποιούνται εικονογραφήσεις, μοντέλα ή αντίγραφα;

Επεξεργασία και αποθήκευση των πληροφοριών

Επεξεργασία και αποθήκευση

εξερευνώ, λύνω προβλήματα, κατανοώ,
αντιλαμβάνομαι, αποκτώ γνώσεις,
απομνημονεύω, θυμάμαι,
επαναλαμβάνω, ενεργοποιώ τη
συνήθεια

Ερωτήματα σχετικά με την επεξεργασία και την αποθήκευση πληροφοριών

Δομή

Τα περιεχόμενα οργανώνονται κατά τρόπο ώστε τα προηγούμενα στάδια της μάθησης να διευκολύνουν αυτά που ακολουθούν;

Σημεία αναφοράς

Μπορούν οι μαθητές να συνδέουν τις νέες πληροφορίες με τις προηγούμενες γνώσεις τους;

Επίπεδο επιδόσεων

Είναι οι εργασίες για τον κάθε μαθητή – αγόρι και κορίτσι – απαιτητικές και προκλητικές, αλλά ταυτόχρονα προσιτές;

Εμβάθυνση της κατανόησης

Είναι οι εργασίες και τα πλαίσια που έχουν δοθεί κατάλληλα για να διευκολύνουν τους μαθητές να εμβαθύνουν σε αυτά που έχουν μάθει;

Καταγραφή

Καταγράφουν οι μαθητές τα αποτελέσματά τους (έκθεση, αφίσσα, σημειώσεις, σχέδιο, διάγραμμα, κ.λπ.);

Εξάσκηση

Έχουν οι μαθητές την ευκαιρία να εξασκήσουν τις νεοαποκτηθείσες ικανότητες και δεξιότητές τους σε όσο πιο ευρεία ποικιλία πλαισίων είναι δυνατόν;

Ένταση

Έχει δοθεί στους μαθητές επαρκής χρόνος και η ευκαιρία να εργαστούν μέσα από νέες πληροφορίες και εμπειρίες;

Αφιερώνουμε επαρκή χρόνο σε ένα θέμα για να επιτρέψουμε στους μαθητές να το εξετάσουν σε βάθος;

Μεταβίβαση πληροφοριών

Η μάθηση πρέπει να περιλαμβάνει πάντα ευκαιρίες μεταβίβασης για τους μαθητές – για να αποφευχθούν αξιολογήσεις του τύπου «το έμαθε, αλλά το έχει ήδη ξεχάσει», ή «του είναι γνωστό, αλλά δεν το έχει κατανοήσει ή εμπεδώσει», «το πέτυχε χθες, αλλά όχι σήμερα», ή «το έχει μάθει, αλλά δεν το χρησιμοποίησε».

Ερωτήματα σχετικά με τη μεταβίβαση πληροφοριών

Χρησιμότητα

Εκτιμούν οι μαθητές και βιώνουν τη χρησιμότητα αυτών που έχουν μάθει;

Η εμπειρία της αποτελεσματικότητας (κίνητρο)

Έχουν βιώσει άμεσα οι μαθητές τη σχέση μεταξύ της προσπάθειας και της προόδου τους στη μάθηση; Συνειδητοποιούν ότι είναι οι ίδιοι υπεύθυνοι για την επέκταση της γνώσης τους, τη βελτίωση της κατανόησης και των δεξιοτήτων τους, δηλαδή, ότι μπορούν να πετύχουν κάτι μέσα από τις μαθησιακές τους προσπάθειες και δραστηριότητες;

Έλεγχος

Αξιολογούνται και επανεξετάζονται τα συμπεράσματα;

Περαιτέρω και πιο προηγμένες μελέτες

Η διδακτική αλληλουχία που έχουν ολοκληρώσει οι μαθητές τονώνει το ενδιαφέρον τους έτσι ώστε να συμμετάσχουν σε περαιτέρω ή / και πιο προηγμένες μελέτες;

Παραμένουν οι μαθητές συναισθηματικά εμπλεκόμενοι;

Εφαρμογή

Έχει δοθεί στους μαθητές, τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια, μια μεγάλη ποικιλία από ευκαιρίες για να εφαρμόσουν αυτά που έμαθαν; Γνωρίζουν οι μαθητές με ποιους τρόπους μπορούν να χρησιμοποιήσουν πρακτικά τις ικανότητές τους και αν υπάρχουν όρια στην εφαρμογή των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους;

Κατευθύνουμε τις διαδικασίες μάθησης και επιλέγουμε μορφές διδασκαλίας

Φάκελος εργασίας 2: Γιατί το παραδοσιακό μοντέλο της "κιμωλίας και της ομιλίας" δεν είναι αρκετό, ή αλλιώς "διδαχθέν αλλά όχι εμπεδωμένο" και "εμπεδωμένο αλλά όχι εφαρμοσμένο στην πραγματική ζωή"

Οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι έχουν εκπαιδευτεί με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας τείνουν να υπερεκτιμούν την επίδραση της προφορικής διδασκαλίας στους μαθητές τους - "ό,τι διδάσκεται, μαθαίνεται." Η άποψη αυτή είναι ιδιαίτερα συχνή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν συχνά προγράμματα σπουδών γεμάτα με μεγάλες ποσότητες σύνθετων γνώσεων. Έτσι, φαίνεται δελεαστικό να διδάσκουν με τον τρόπο που φαίνεται πιο γρήγορος και πιο αποτελεσματικός – ο/η εκπαιδευτικός κάνει διάλεξη, οι μαθητές ακούν, και έτσι ένας καθηγητής ιστορίας, ας πούμε, μπορεί να σκεφτεί, "Τώρα έχω τελειώσει τον 20ο αιώνα".

Μαθαίνουν, όμως, οι μαθητές ακούγοντας διαλέξεις; Και έχουν όλοι μάθει αυτό που ο/η εκπαιδευτικός είχε στο μυαλό του - ό, τι αυτός\ή ήθελε να μάθουν;

"Διδαχθέν αλλά όχι εμπεδωμένο"

Από μια κονστрукτιβιστική σκοπιά, η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι όχι. "Διδαχθέν αλλά όχι εμπεδωμένο". Η μάθηση είναι μια ατομική διαδικασία. Οι μαθητές στην κυριολεξία κατασκευάζουν τα ατομικά τους συστήματα γνώσης. Συνδέουν αυτό που ήδη γνωρίζουν και έχουν κατανοήσει με νέες πληροφορίες, χρησιμοποιώντας έννοιες, δημιουργώντας ιδέες, κρίνοντας υπό το φως της εμπειρίας τους, κ.λπ. Αναζητούν το νόημα και τη λογική σε ό, τι μαθαίνουν, ορίζουν τι είναι σχετικό και αξίζει να θυμούνται, και τι δεν είναι, και ως εκ τούτου μπορεί να ξεχαστεί.

Και επίσης κάνουν κάποια λάθη.

Ένας/μία εκπαιδευτικός που δίνει διάλεξη σε ένα ακροατήριο 30 μαθητών θα πρέπει, συνεπώς, να γνωρίζει ότι στα μυαλά των μαθητών παράγονται 30 διαφορετικές εκδοχές της διάλεξης και ενσωματώνονται στα νοηματικά συστήματα των μαθητών – τις «γνωστικές δομές», όπως τις ονόμασε ο Jerome Bruner, ένας διακεκριμένος καθηγητής ψυχολογίας.

Αλλά η μάθηση δεν είναι μόνο κατασκευή νοήματος, αλλά και αποδόμηση των σφαλμάτων. Νεαροί μαθητές, για παράδειγμα, μπορεί να πιστεύουν ότι η νύχτα έρχεται επειδή δύει ο ήλιος, επειδή αυτό βλέπουν. Φυσικά, οι εκπαιδευτικοί έχουν δίκιο στην προσπάθεια τους να διορθώσουν αυτόν τον τρόπο σκέψης. Από την πλευρά του μαθητή, αυτό είναι μία δύσκολη, και μερικές φορές δυσάρεστη προσπάθεια αποδόμησης. Ως εκ τούτου, η διάλεξη του εκπαιδευτικού μπορεί να είναι ένα κομμάτι νέων πληροφοριών για έναν μαθητή, ενώ ένας άλλος αντιλαμβάνεται ένα λάθος ή μια παρανόηση που πρέπει να διορθωθεί.

Από κονστрукτιβιστική άποψη, λοιπόν, πρέπει να περιμένουμε ότι τα σφάλματα λογικής και σκέψης και η παρανόηση πληροφοριών είναι ο κανόνας, όχι η εξαίρεση - και όχι μόνο στο μυαλό των μαθητών μας, αλλά και στο δικό μας.

Η αναθεώρηση, λοιπόν, των γνωστικών δομών μας είναι πιο περίπλοκη από ό, τι η απλή αντικατάσταση της «παλιάς γνώσης» με "νέα γνώση" που ένας/μία εκπαιδευτικός μπορεί να επιφέρει "μιλώντας στους μαθητές". Αντίθετα, είναι μια διαδικασία που συνεχίζεται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, στην οποία αντικρουόμενα σύνολα ιδεών και εννοιών ανταγωνίζονται το ένα το άλλο - και είναι οι μαθητές αυτοί που αναλαμβάνουν την προσπάθεια αποδόμησης, όχι ο/η εκπαιδευτικός.

"Το εμπεδωμένο αλλά όχι εφαρμοσμένο στην πραγματική ζωή"

Συνεπώς, οι εκπαιδευτικοί που προσπαθούν να διορθώσουν τα λάθη των μαθητών θα διαπιστώσουν ότι "λέγοντάς" τους τι είναι «σωστό» συχνά δεν είναι αρκετό. Αντιμετωπίζουν τα ακόλουθα

προβλήματα:

- Οι μαθητές δεν φαίνεται να "ακούνε": πώς αντιμετωπίζω το πρόβλημα ότι οι μαθητές συχνά δεν αλλάζουν τις λανθασμένες ιδέες τους, αφού έχουν διδαχθεί τα σωστά γεγονότα, έννοιες, κ.λπ.;
- "Οι μαθητές παπαγαλίζουν": πώς μπορώ να αντιμετωπίσω το πρόβλημα ότι η σχολική γνώση συνυπάρχει παράλληλα με μια σφαίρα αφελούς σκέψης - συμπεριλαμβανομένων σφαλμάτων στη λογική και τη σκέψη, απόψεις βασισμένες σε εσφαλμένες πληροφορίες, αναφορά στην καθημερινή εμπειρία - που οι μαθητές δεν συνδέουν μεταξύ τους; Απομνημονεύουν τη σχολική γνώση «σαν παπαγάλοι» για τα διαγωνίσματα, και στη συνέχεια την ξεχνάνε.

Κάθε εκπαιδευτικός γνωρίζει αυτά τα προβλήματα. Για την αντιμετώπισή τους, ακόμη και η κονστрукτιβιστική μάθηση δεν είναι αρκετή. Οι μαθητές πρέπει να κάνουν κάτι με ό,τι έχουν μάθει - θα πρέπει να το εφαρμόσουν. Για έναν/μία εκπαιδευτικό, αυτό σημαίνει, για παράδειγμα:

- όχι διάλεξη χωρίς επακόλουθη εργασία,
- ακούστε όσα έχουν να πουν οι μαθητές, για παράδειγμα στις παρουσιάσεις, για να αξιολογήσετε τη διαδικασία μάθησης και τα επιτεύγματα τους,
- κάνετε τους μαθητές υπεύθυνους για την πρόοδό τους, για παράδειγμα σε πλαίσια εργασιοκεντρικής μάθησης,
- ακούστε την ανατροφοδότηση από τους μαθητές: «αυτό που βρήκα ιδιαίτερα σημαντικό ήταν ...», «μαθαίνω καλύτερα όταν ...».

Η δουλειά του/της εκπαιδευτικού είναι να παρέχει επαρκείς ευκαιρίες στους μαθητές για να μάθουν, και να συζητάει και να αξιολογεί μαζί τους τι τελικά λειτουργεί καλά και τι όχι. Η κονστрукτιβιστική μάθηση, συμπεριλαμβανομένης της αποδόμησης, και των επακόλουθων εργασιών εφαρμογής παίρνει χρόνο. Ως εκ τούτου, ο/η εκπαιδευτικός - ίσως μαζί με τους μαθητές - πρέπει να κάνει μια επιλογή ως προς τα θέματα στα οποία αξίζει να αφιερώσει χρόνο. «Κάνε λιγότερα, αλλά κάνε τα καλά».

Κατευθύνουμε τις διαδικασίες μάθησης και επιλέγουμε μορφές διδασκαλίας

Φάκελος εργασίας 3: Επιλέγουμε επαρκείς μορφές διδασκαλίας και μάθησης

Κατά την επιλογή μιας συγκεκριμένης μορφής διδασκαλίας παίρνετε αποφάσεις σχετικά με το πώς πρόκειται να δημιουργηθούν και να οργανωθούν οι ακολουθίες του διδακτικού και μαθησιακού περιβάλλοντος. Αυτό εγείρει το ερώτημα ποιες διαφορετικές μορφές διδασκαλίας, μάθησης και κοινωνικής αλληλεπίδρασης πρέπει να περιλαμβάνονται και να συνδυάζονται μεταξύ τους, ποιο χρονοδιάγραμμα σταδίων μάθησης και ποια επιλογή υλικού είναι κατάλληλα. Ένας κατάλογος με ερωτήματα υποστηρίζει τη διαδικασία επιλογής:

- Ποιες μορφές διδασκαλίας θα υποστηρίξουν τις επιδιωκόμενες διαδικασίες μάθησης;
- Ποιες μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης επιλέγω;
- Ποια δομή και ρυθμό επιλέγω για το μάθημα;
- Σε ποιο βαθμό μπορούν οι μαθητές να συμμετέχουν στο σχεδιασμό των μαθημάτων και τη μορφή της διδασκαλίας;
- Λαμβάνοντας υπόψη το υφιστάμενο πλαίσιο των εξωτερικών συνθηκών, ποιες διδακτικές προσεγγίσεις είναι εφικτές;
- Σε ποιες μεθόδους και στυλ διδασκαλίας είμαι ιδιαίτερα καλός;
- Τι άλλο μπορώ να κάνω για να δημιουργήσω ένα καλό κλίμα μάθησης μαζί με τους μαθητές;
- Η διδακτική προσέγγιση είναι δίκαιη τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια;
- Τα μαθήματα ενθαρρύνουν τη συνεργασία στην τάξη;
- Έχουν μείνει ελεύθεροι χώροι (περιοχές, γωνίες) στους οποίους μεμονωμένοι μαθητές ή ομάδες μπορούν να αποσυρθούν;
- Είναι πάντα η αίθουσα το καλύτερο μέρος για μάθηση; Πρέπει να κάνουμε αλλαγές ή ανακατατάξεις μέσα στην αίθουσα; Υπάρχουν διαθέσιμες αίθουσες για ειδικούς σκοπούς; Θα μπορούσαν εκδρομές ή εξερευνήσεις να αποβούν χρήσιμες;
- Πόση ελευθερία δίνω στους μαθητές μου? Πώς αξιολογώ τις δυνατότητες τους;
- Θα πρέπει όλοι οι μαθητές να μαθαίνουν με έναν προκαθορισμένο τρόπο; Είναι η διδασκαλία μου εξατομικευμένη και αρκετά ευέλικτη ώστε να ανταποκριθεί στις διάφορες μαθησιακές ανάγκες, ταχύτητες και ικανότητες;
- Μπορούν οι μαθητές να έχουν τη δυνατότητα επιλογής διαφορετικών διαδικασιών;
- Τι θα πάρουν για εργασία στο σπίτι;
- Ποιες μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης είναι κατάλληλες, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες, τους στόχους, το περιεχόμενο και τις διαδικασίες μάθησης (ατομική εργασία, εργασία ανά ζεύγη, σε μικρές ή μεγάλες ομάδες);

Κατευθύνουμε τις διαδικασίες μάθησης και επιλέγουμε μορφές διδασκαλίας

Φάκελος εργασίας 4: Πέντε βασικές μορφές διδασκαλίας και μάθησης

Οι πέντε μεθοδολογικές προσεγγίσεις περιγράφουν, κατά κάποιο τρόπο, πέντε ιδανικούς τύπους πλαισίων για την αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών.

Κάθε μία από αυτές τις προσεγγίσεις επιτρέπει, ή απαιτεί, σε εκπαιδευτικούς και μαθητές να αντιδρούν και να συνεργάζονται μεταξύ τους με διαφορετικούς τρόπους.

Οι προσεγγίσεις είναι τοποθετημένες σε μια κλίμακα που αρχίζει με μια κλασική μορφή δασκαλοκεντρικής εργασίας (διδασκαλία με παρουσίαση), και συνεχίζει με όλο και πιο μαθητοκεντρικές μορφές.

Δεν προτείνουμε οι δασκαλοκεντρικές μορφές να αντικατασταθούν πλήρως από μαθητοκεντρικές μορφές. Αντίθετα, θα υποστηρίξουμε ότι ένα μίγμα αυτών των μορφών είναι επαρκές, και ότι, μακροπρόθεσμα, θα πρέπει να γίνει μια στροφή προς περισσότερο μαθητοκεντρικές μορφές διδασκαλίας και μάθησης.

Ένας επιφανειακός θεατής μπορεί να φύγει με την εντύπωση ότι η μαθητοκεντρική εργασία σημαίνει αυξανόμενη αδράνεια από την πλευρά του/της εκπαιδευτικού. Ωστόσο, αυτό δε συμβαίνει. Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού αλλάζει, όπως θα εξηγηθεί λεπτομερώς, αλλά ο ρόλος του μετατοπίζεται από άμεση δράση στην τάξη σε προσεκτική προετοιμασία, υποστήριξη και επίβλεψη, και μάλλον αυξάνεται κατά τη διαδικασία παρά μειώνεται.

Οι μαθητές που είναι να μάθουν πώς να μαθαίνουν πρέπει ιδανικά να υποστηρίζονται από όλους τους/τις εκπαιδευτικούς σε όλα τα μαθήματα τους. Ένα έργο αυτού του μεγέθους υστερεί, αν περιοριστεί σε ένα νησί, για παράδειγμα, εργασιών project σε έναν ωκεανό μεθοδολογικής μονοτονίας που ατέλειωτα επαναλαμβάνεται η "διδασκαλία με παρουσίαση", καταδικάζοντας τους μαθητές σε μάθηση με παπαγαλία.

Βασικές μορφές διδασκαλίας και μάθησης που παρουσιάζονται εδώ είναι:

- διδασκαλία με παρουσίαση,
- καθοδηγούμενη διερευνητική μάθηση (συζήτηση στην τάξη),
- ανοιχτή μάθηση,
- ατομική διδασκαλία,
- μάθηση μέσω εργασιών project

Μορφή διδασκαλίας και μάθησης	Δραστηριότητες	Τυπικά χαρακτηριστικά
Διδασκαλία με παρουσίαση	Αφήγηση, διάλεξη, ανάγνωση στην τάξη, αναφορά, παρουσίαση, δείχνοντας, εκθέτοντας, διδάσκοντας με παράδειγμα, επιδεικνύοντας	– Εγώ (ο/η εκπαιδευτικός) μπορώ να διδάξω το αντικείμενο άμεσα, σύμφωνα με τη δεδομένη κατάσταση στην τάξη, και οι αντιδράσεις των μαθητών είναι άμεσα εμφανείς. – Όλοι οι μαθητές αναμένεται να επιτύχουν τον ίδιο στόχο - κατά την ίδια χρονική περίοδο, στην ίδια αίθουσα και πλαίσιο, με την ίδια μέθοδο, και με τα ίδια μέσα. – Μεταδίδεται στους μαθητές προκαθορισμένο αντικείμενο.
Καθοδηγούμενη διερευνητική μάθηση	Διάλογος, ερωτήσεις, ώθηση, ερεθίσματα, καθοδήγηση, υποστήριξη	– Αλληλεπίδραση μεταξύ των παρουσιάσεων και ερεθισμάτων από τον/την εκπαιδευτικό και συνεισφορές από τους μαθητές.
Ανοιχτή μάθηση	Εκπαιδευτικός: παροχή συμβουλών, διαμεσολάβηση, υποστήριξη Μαθητές: επιλογή, προγραμματισμός, ερωτήσεις, ανακαλύψεις, έρευνα, προσχέδια, σχεδιασμός, ανάλυση, σκέψη, διόρθωση, έλεγχος	– Οι μαθητές μπορεί να συμμετέχουν στις αποφάσεις. – Ενδιαφέροντα, ανάγκες και πρωτοβουλίες εκ μέρους των μαθητών έχουν υψηλή προτεραιότητα. – Το μαθησιακό περιβάλλον ενθαρρύνει τις δραστηριότητες των μαθητών (ευέλικτη κατανομή των αιθουσών και του χώρου, μια ευρεία ποικιλία υλικών μάθησης, μια γωνιά για πειραματισμό, ζωγραφική, κ.λπ.). – Ανοιχτή διάταξη των πλαισίων για μάθηση. – Προσφέρεται στους μαθητές μια ποικιλία θεμάτων και υλικών προς επιλογή. – Συμπεριλαμβάνονται εξωτερικά πλαίσια για μάθηση. – Ελεύθερη επιλογή δραστηριοτήτων μάθησης. – Ατομική εργασία, ή σε ζευγάρια ή σε ομάδες. – Η ανοικτή μάθηση περιλαμβάνει και ενθαρρύνει τον αυτοκαθορισμό, την προσωπική ευθύνη, την έρευνα, τον αυθορμητισμό, και τον προσανατολισμό στο πλαίσιο.

Ατομική διδασκαλία	Εκπαιδευτικός: διάγνωση, καθοδήγηση, διδασκαλία, υποστήριξη, παροχή συμβουλών, πληροφόρηση, έλεγχος, επιτήρηση, παρακίνηση Μαθητές: επιλογή, τροποποίηση και ανάπτυξη προγράμματος εργασίας, ανάγνωση, επίτευξη, αναθεώρηση και αξιολόγηση	– Το πλαίσιο για τη διδασκαλία και τη μάθηση καθορίζεται για να καλύψει τις ανάγκες του μαθητή (όπως ορίζονται από την προηγούμενη γνώση του μαθητή, τις ικανότητες (δεξιότητες και ταλέντα), το ενδιαφέρον του, το κοινωνικό και οικογενειακό υπόβαθρο, κ.τλ.). – Βέλτιστη προσαρμογή όλων των στοιχείων της μαθησιακής διαδικασίας στις ανάγκες και τις ικανότητες του κάθε μαθητή, δηλαδή, των απαιτήσεων, των στόχων, των διαδικασιών, των μεθόδων, του χρόνου, των μέσων και βοηθημάτων (πολυδιάστατες προδιαγραφές). – Διδακτικό υλικό, υποστήριξη από τα μέσα ενημέρωσης (υπολογιστές, λογισμικό μάθησης, video clips, φύλλα εργασίας, υποδείγματα, εικόνες για τους μαθητές, βιβλία, κ.λπ.). – Η ατομική μάθηση ενθαρρύνει την αποδοτικότητα, την οικονομία χρόνου και προσπάθειας, μια συστηματική προσέγγιση, την ανεξαρτησία του μυαλού και την προσωπική ευθύνη.
----------------------------------	--	---

Μάθηση μέσω εργασιών project	Εκπαιδευτικός: διαμεσολάβηση, παρατήρηση, παροχή συμβουλών, παροχή κινήτρων, υποστήριξη, οργάνωση, συντονισμός Μαθητές: καθορισμός στόχων, συνεργασία, προγραμματισμός, συζητήσεις, αμοιβαία συμφωνία, συλλογή δεδομένων και πληροφοριών, ερωτήσεις, εφαρμογή, μελέτες, πειράματα, δοκιμές, τροποποίηση, σχεδιασμός, δημιουργικότητα, παραγωγή, έλεγχος, αξιολόγηση	– Τα κοινά ενδιαφέροντα, οι ανησυχίες και οι στόχοι των μαθητών είναι αποφασιστικής σημασίας για την επιλογή του θέματος, της προσέγγισης, και των εργασιών. – Ένα (πολύπλοκο) πραγματικό πρόβλημα, από την πραγματική ζωή, όπως το αντιλαμβάνονται οι μαθητές, αγόρια και κορίτσια, χρησιμεύει ως σημείο εκκίνησης. – Προτεραιότητα δίνεται στην παραγωγή αποτελεσμάτων και σε μια διεπιστημονική (διαθεματική) προσέγγιση. – Οι μαθητές ενθαρρύνονται να αξιοποιούν την προσωπική τους εμπειρία, η μάθηση συνδέεται με την πράξη στην πραγματική ζωή. – Μακροχρόνια “επιχείρηση” η οποία περνά μέσα από μια τυπική σειρά σταδίων και φάσεων (πρωτοβουλία - εκτίμηση των ενδιαφερόντων και των αναγκών - απόφαση σχετικά με τους στόχους - ορισμός των ορίων, δηλαδή, αποκλεισμό στόχων που δεν μπορούν να επιτευχθούν - προσχέδιο του project, προγραμματισμός - τελικό χρονοδιάγραμμα, εκτέλεση, αναθεώρηση και πρόβλεψη των δραστηριοτήτων που θα ακολουθήσουν μετά το project, έλεγχος και τελειοποίηση, αξιολόγηση). – Καταμερισμός και ανάθεση εργασιών: ατομική εργασία, σε ζευγάρια, σε μικρές και μεγάλες ομάδες- συνεργασία. – Οι μαθητές επισκέπτονται χώρους έξω από το σχολείο, και συμβουλευούνται τους γονείς τους ή / και εμπειρογνώμονες. – Η εργασία μέσω project ενθαρρύνει την ανεξαρτησία του νου και τη μάθηση μέσα από ανακάλυψη, προσωπική και πρακτική εμπειρία, και κοινωνική αλληλεπίδραση με άλλους. – Η διδασκαλία και η μάθηση ενθαρρύνουν τους μαθητές να αναλάβουν δράση.
--	---	--

Κεφάλαιο 5

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

1. Εισαγωγή

Όσον αφορά στην EDC/HRE, τι ισχύει για κάθε είδους μάθηση και διδασκαλία; Πώς και γιατί οι μαθητές πρέπει να αξιολογηθούν; Είναι η αξιολόγηση δίκαιη; Υποστηρίζει η αξιολόγηση τη μάθηση και τη μαθησιακή διαδικασία; Στην EDC/HRE αυτά τα ερωτήματα πρέπει να τεθούν αναλυτικά για διάφορους λόγους. Ποιες ικανότητες μπορούν να αξιολογηθούν; Τι είδους γνώση είναι ζωτικής σημασίας; Είναι σημαντικό να γνωρίζουν οι μαθητές τα άρθρα της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου απέξω ή να ξέρουν για την οικοδόμηση του συστήματος δικαιοσύνης στη χώρα τους; Δεν μπορούμε να απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα εδώ, γιατί είμαστε όλοι - διεθνώς – εν μέσω αυτής της συζήτησης και κανείς δεν έχει μια οριστική λύση (ακόμη). Επειδή κάθε είδος μάθησης πρέπει να αξιολογείται σύμφωνα με την επιτυχία του, θα θέλαμε να συζητήσουμε προσεκτικά αυτή την πτυχή. Μία από τις λύσεις σε αυτό το ερώτημα είναι ποια μορφή αξιολόγησης επιλέγουμε! Αν οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές αξιολογούν τις επιδόσεις κατά τη διάρκεια και όχι μετά από μια μαθησιακή διαδικασία (διαμορφωτική αξιολόγηση), η αξιολόγηση θα λειτουργήσει ως «διευκολυντής» της μάθησης και θα οδηγήσει σε καλύτερες επιδόσεις. Θέλουμε να συμβάλουμε σε μια ευρύτερη κατανόηση της μάθησης με την παρουσίαση διαφορετικών προσεγγίσεων με έναν μη επικριτικό τρόπο. Το ερώτημα δεν είναι αν θα πρέπει να αξιολογήσουμε, αλλά ποια μορφή αξιολόγησης θα χρησιμοποιηθεί σε ποιο χρονικό σημείο και ποιοι είναι οι συγκεκριμένοι στόχοι της εν λόγω αξιολόγησης. Ως εκ τούτου, θέτουμε τις ερωτήσεις ακριβώς σαν να θέτουμε την ερώτηση σχετικά με τη σωστή επιλογή της μεθόδου μάθησης: δεν είναι η ερώτηση σχετικά με τη σωστή μέθοδο που είναι σημαντική, αλλά ποια μέθοδος χρησιμοποιείται και πότε. Η EDC/HRE δεν είναι - όπως αναφέρθηκε ήδη αρκετά συχνά – γνωστικό αντικείμενο. Είναι κάτι πολύ περισσότερο. Είναι έννοιες που συν-καθορίζουν το κλίμα της διδασκαλίας και της μάθησης. Κατά την αξιολόγηση της απόδοσης και της επίδοσης των μαθητών στην EDC/HRE δεν είναι μόνο η αποκτηθείσα γνώση, οι ικανότητες που έχουν δουλεύει και η τεχνογνωσία πάνω σε ένα γνωστικό αντικείμενο που ελέγχονται. Η αξιολόγηση περιλαμβάνει επίσης, δυναμικά χαρακτηριστικά, όπως στάσεις, γνώσεις και διαθεματικές ικανότητες, όπως ευελιξία, επικοινωνία, δεξιότητες αλληλεπίδρασης, επιχειρηματολόγηση, κ.λπ. Ως εκ τούτου, η αξιολόγηση πραγματοποιείται σε διάφορες διαστάσεις. Αυτό ισχύει για όλα τα μαθήματα. Υπάρχουν, επίσης, ορισμένα στοιχεία της EDC/HRE που απλά δεν είμαστε σε θέση, ή δεν θέλουμε, να αξιολογήσουμε, όπως αξίες και στάσεις, ακόμα και αν τα θεωρούμε ως μέρος του συνόλου των ικανοτήτων που θα θέλαμε να μεταδώσουμε στους μαθητές.

2. Αντικείμενο εργασίας και βασικά ερωτήματα για την αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

2.1 Αντικείμενο εργασίας

Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού των μαθημάτων και των διδακτικών ενοτήτων, μια πτυχή που χρήζει προσοχής είναι το ζήτημα του πώς θα ελεγχθεί και θα διασφαλιστεί η μαθησιακή πρόοδος, πώς θα προσδιοριστεί η πρόοδος που έχουν κάνει οι μαθητές, και πώς θα αξιολογηθούν τα μαθησιακά αποτελέσματα αλλά και οι διδακτικές δραστηριότητες. Ως εκ τούτου, πριν πραγματοποιηθούν τα μαθήματα, θα πρέπει να σχεδιάσετε πώς θα διασφαλίσετε ή θα εκτιμήσετε, και θα βελτιώσετε την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της διδασκαλίας σας, και πώς θα καταγράψετε, θα αναλύσετε, θα βελτιώσετε και θα κρίνετε την εργασία των μαθητών και τις μαθησιακές δραστηριότητες. Με αυτό τον τρόπο θα εξετάσετε με ποια μέτρα και μέσα θα είστε σε θέση να μάθετε σε ποιο βαθμό η τάξη στο σύνολό της ή ο κάθε μαθητής ξεχωριστά έχουν επιτύχει τους στόχους που έχουν τεθεί και, εφόσον απαιτείται, σε ποια κριτήρια θα βασίσετε το σύστημα βαθμολόγησής σας.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μάθετε σχετικά με την αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και του σχολείου στο σύνολό του.

2.2 Βασικά ερωτήματα

Μαθησιακή διαδικασία των μαθητών:

- Πώς μπορεί να προσδιοριστεί και να αξιολογηθεί η επιτυχημένη μάθηση;
- Με ποιον τρόπο εφαρμόζονται η αυτοαξιολόγηση και η αξιολόγηση από άλλους;
- Πώς μπορώ να διασφαλίσω ότι οι μαθητές έχουν επιτύχει τους στόχους;
- Βίωναν οι μαθητές τακτικά την επιτυχία, καθώς μάθαιναν;
- Έχουν επίγνωση της προόδου που έχουν κάνει;
- Δίνει η διδασκαλία μου ίσες πιθανότητες επιτυχίας στα αγόρια και στα κορίτσια;
- Παρακολουθούν, ελέγχουν και βελτιώνουν οι μαθητές συνειδητά τη μαθησιακή και εργασιακή συμπεριφορά τους;
- Δόθηκαν στους μαθητές κατευθυντήριες γραμμές για να βοηθηθούν καθώς μαθαίνουν;
- Μπορούν οι ίδιοι οι μαθητές να ελέγξουν και να αξιολογήσουν τη μαθησιακή συμπεριφορά τους και τα αποτελέσματά τους;
- Μπορούν οι μαθητές να προσδιορίσουν τη μαθησιακή συμπεριφορά των άλλων συμμαθητών τους μέσω αξιολόγησης από συνομήλικους;
- Στην αυτοαξιολόγησή τους, αναφέρονται οι μαθητές επίσης στους δικούς τους στόχους, πρότυπα, κριτήρια ή ανάγκες τους;
- Αντιλαμβάνομαι την πρόοδο μεμονωμένων μαθητών;
- Πώς εντοπίζω μαθησιακά προβλήματα μεμονωμένων μαθητών;
- Πώς παρατηρώ την κοινωνική αλληλεπίδραση στην τάξη;
- Πώς τηρώ αρχείο των παρατηρήσεων και των αξιολογήσεών μου για μεμονωμένους μαθητές και για την τάξη στο σύνολό της;

Μαθησιακή διαδικασία των εκπαιδευτικών:

- Πώς μπορεί να προσδιοριστεί και να αξιολογηθεί η επιτυχημένη μάθηση;
- Με ποιον τρόπο εφαρμόζονται η αυτοαξιολόγηση και η αξιολόγηση από άλλους;
- Πώς, πότε και με ποιον αναστοχάζομαι τη διδασκαλία μου;
- Πώς αφήνω τους μαθητές μου να συμμετέχουν;
- Πώς συσχετίζω την επιτυχία ή την αποτυχία των μαθητών μου με τη διδασκαλία μου;
- Πώς αναγνωρίζω την πρόοδό μου στη διδασκαλία, και πώς μαθαίνω ως εκπαιδευτικός;

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

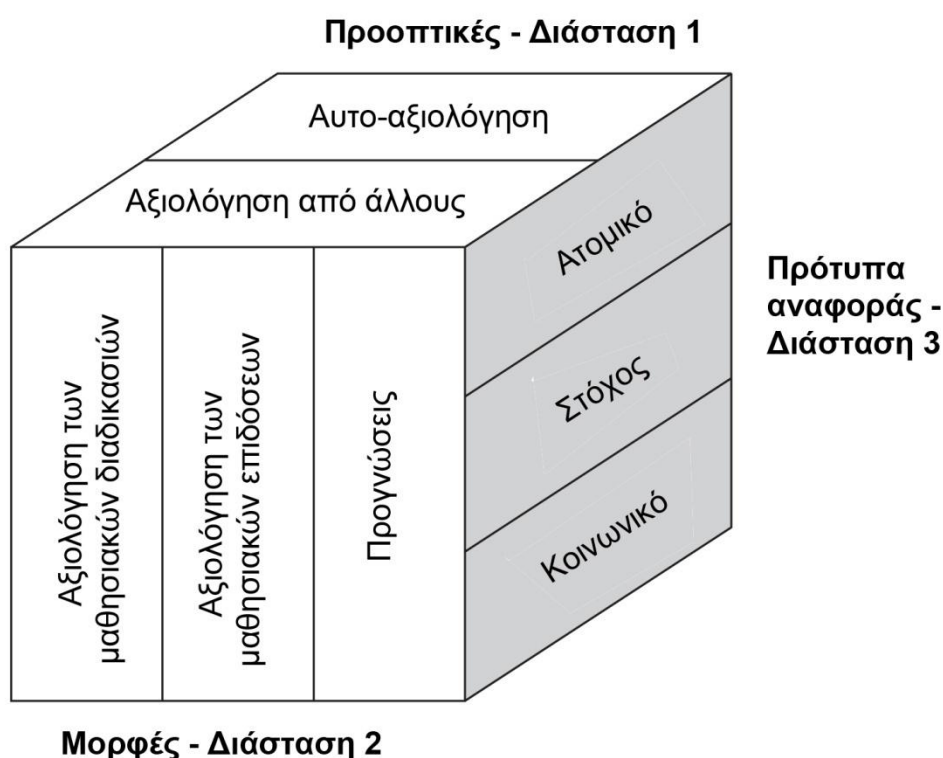
Φάκελος εργασίας 1: Διαφορετικές διαστάσεις της αξιολόγησης

Οι διαφορετικές διαστάσεις της αξιολόγησης των μαθητών περιλαμβάνουν τρία επίπεδα. Με τη χρήση αυτού του κυβικού μοντέλου, μπορεί να εξηγηθεί η αλληλεξάρτηση των τριών διαστάσεων.

Διάσταση 1 - προοπτικές: οι μαθητές μπορούν να αξιολογήσουν τον εαυτό τους (αυτοαξιολόγηση) ή μπορούν να αξιολογηθούν από άλλους (αξιολόγηση από άλλους).

Διάσταση 2 - μορφές: η αξιολόγηση μπορεί να έχει τρεις διαφορετικές μορφές - αξιολόγηση των διαδικασιών μάθησης, αξιολόγηση των μαθησιακών επιδόσεων, και προγνώσεις. Κάθε μορφή έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα.

Διάσταση 3 - πρότυπα αναφοράς: για την αξιολόγηση ένας/μία εκπαιδευτικός μπορεί να προσανατολιστεί σε ένα ατομικό πρότυπο (τον μαθητή), σε ένα αντικειμενικό πρότυπο (τον μαθησιακό στόχο) ή σε ένα κοινωνικό πρότυπο (τη θέση του μαθητή στην τάξη). Εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πρότυπο αναφοράς το αντίκτυπο που θα έχει η αξιολόγηση στη μελλοντική μάθηση του μαθητή.

Πριν αρχίσουμε να μελετάμε τις διαφορετικές διαστάσεις, πρέπει να αναρωτηθούμε ποιες ικανότητες θα αξιολογήσουμε. Στην EDC/HRE αυτό το ερώτημα μπορεί να απαντηθεί με τις τρεις ικανότητες που έχουν ήδη συζητηθεί: ικανότητα ανάλυσης, ικανότητα πολιτικής συλλογιστικής και ικανότητα για δράση.

Από την άποψη αυτή μπορούμε, επίσης, να θέσουμε τα εξής ερωτήματα τα οποία περιστρέφονται γύρω από το θέμα του καθορισμού σαφών και αντικειμενικών κριτηρίων για την αξιολόγηση και την εκτίμηση:

- Εξετάζονται τα απαραίτητα μόνο σημεία κατά την αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών (μόνιμα αποθηκευμένες πληροφορίες, γεγονότα υποδειγματικής σημασίας, και καθ' υπέρβαση της απλής γνώσης γεγονότων, “τα εργαλεία της σκέψης και της δράσης”, δεξιότητες και ικανότητες);

- Στη βαθμολόγηση των εργασιών των μαθητών, οι βαθμοί καθορίζονται από αμερόληπτα κριτήρια;
- Αντιστοιχούν τα κριτήρια επίδοσης στην εξέταση με εκείνα του αναλυτικού προγράμματος;
- Έχουν καθοριστεί εκ των προτέρων όλες οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για να επιτευχθεί ένας συγκεκριμένος βαθμός (διαφορετικά επίπεδα επιδόσεων);
- Επιτρέπει, επίσης, η εξέταση στους μαθητές να κατανοήσουν ποια μέρη ενός μαθησιακού στόχου έχουν επιτύχει;
- Έχουν αναπτυχθεί διαφορετικοί τύποι εξέτασης για τους μαθητές με διαφορετική αφετηρία;
- Μπορούν οι μαθητές να εξεταστούν ατομικά, όπου αυτό κρίνεται σκόπιμο (για παράδειγμα, μπορούν να επιλέξουν την ακριβή χρονική στιγμή);

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 2: Προοπτικές της αξιολόγησης

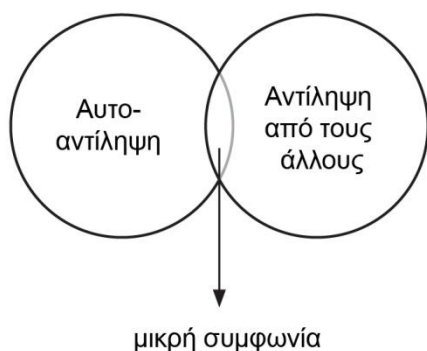
Οι εσωτερικές και εξωτερικές αξιολογήσεις επιτρέπουν σε ένα άτομο να έχει μια εικόνα της μαθησιακής του κατάστασης και να αναπτύξει περαιτέρω βήματα στην πορεία. Και τα δύο είδη αξιολόγησης βοηθάνε επίσης να τεθούν νέοι στόχοι.

Όλοι οι άνθρωποι είναι συνηθισμένοι στην αξιολόγηση από τρίτους. Έτσι, εν προκειμένω, αξιολογείται κανείς από μαθητές, εκπαιδευτικούς ή γονείς και παίρνει την αντίστοιχη ανατροφοδότηση.

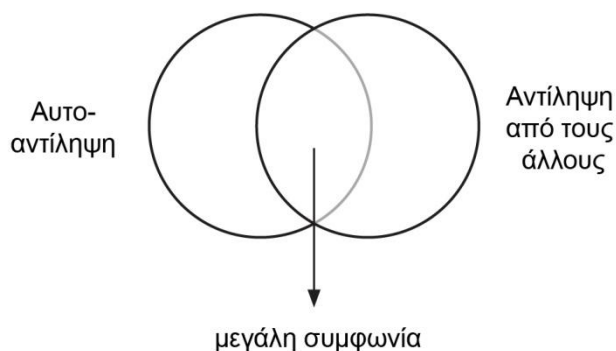
Η αυτο-αξιολόγηση περιγράφει την ικανότητα να εκτιμά κανείς τον εαυτό του και να αντλεί τα σχετικά συμπεράσματα. Είναι ένα απαραίτητο εργαλείο για να υποστηρίξει τους μαθητές στην αυτονομία τους και να τους οδηγήσει έξω από την απόλυτη εξάρτηση από την ανατροφοδότηση των εκπαιδευτικών. Οι μαθητές που είναι σε θέση να εκτιμήσουν ρεαλιστικά τον εαυτό τους αναπτύσσουν μια καλύτερη εικόνα του εαυτού τους και πιθανόν θα αισθάνονται λιγότερο ανασφαλείς. Θα είναι λιγότερο εξαρτημένοι από την ανατροφοδότηση και τον έπαινο και θα μπορούν να ερμηνεύσουν καλύτερα τις αντιδράσεις των εκπαιδευτικών.

Η αυτοαξιολόγηση και η αξιολόγηση από τους άλλους δε χρειάζεται να βρίσκονται σε πλήρη συμφωνία μεταξύ τους, αλλά θα πρέπει να ακούγονται σε από κοινού συναντήσεις, να μελετώνται και να συζητούνται. Ένας μαθητής δεν βλέπει τον εαυτό του αυτόματα με τον ίδιο τρόπο που τον βλέπει ο/η εκπαιδευτικός. Διαφορετικές απόψεις πρέπει να διευκρινίζονται και να συζητούνται. Ως εκ τούτου, τα τυφλά σημεία, οι στενές προοπτικές ή οι απαράλλακτες εικόνες μπορούν να διορθωθούν. Οι μαθητές πρέπει να μάθουν βήμα προς βήμα πώς να εκτιμούν τις δικές τους ικανότητες, καθώς και το πώς να δίνουν ανατροφοδότηση σε άλλους μαθητές, πώς να δέχονται οι ίδιοι ανατροφοδότηση και να το συζητούν. Μέσα από αυτή τη βήμα-προς-βήμα προσέγγιση, η αυτοαξιολόγηση και η αξιολόγηση από τους άλλους έρχονται σε μεγαλύτερη συμφωνία μεταξύ τους.

Βήμα 1

Βήμα 2

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 3: Προοπτικές και μορφές της αξιολόγησης

Αξιολόγηση των μαθησιακών διαδικασιών (διαμορφωτική)

Η προοπτική αυτή χρησιμεύει για τη βελτίωση, τον έλεγχο και την επίβλεψη της μαθησιακής διαδικασίας ή των δραστηριοτήτων του μαθητή και του εκπαιδευτικού προκειμένου να επιτύχουν έναν συγκεκριμένο στόχο.

Αξιολόγηση των μαθησιακών επιδόσεων (τελική)

Σε κάποιο συγκεκριμένο χρονικό σημείο, μια συνολική αξιολόγηση συνοψίζει τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχει αποκτήσει ένας μαθητής. Ο κύριος σκοπός της είναι να ενημερώσει, για παράδειγμα, τον μαθητή ή τους γονείς σχετικά με το επίπεδο απόδοσης του μαθητή.

Διαγνωστική αξιολόγηση

Αυτός ο τύπος εξετάζει τη μελλοντική εξέλιξη του μαθητή. Σε διάφορα στάδια κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του μαθητή στο σχολείο, τα άτομα που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία του μαθητή (μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς, σε ορισμένες περιπτώσεις σχολικοί ψυχολόγοι και αρχές) προτείνουν πώς ένας μαθητής θα πρέπει να συνεχίσει τη σχολική του καριέρα.

Αξιολόγηση των μαθησιακών διαδικασιών

Ο κύριος στόχος της αξιολόγησης των μαθησιακών διαδικασιών (ή διαμορφωτική αξιολόγηση) είναι να υποστηρίξει τον μεμονωμένο μαθητή. Έτσι, η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας βελτιώνεται. Αντί να αντιμετωπίζονται τα συμπτώματα, ερευνώνται και αντιμετωπίζονται οι βαθύτεροι λόγοι μαθησιακών δυσκολιών (αυτοί οι λόγοι μπορεί να είναι γνωστικοί καθώς και συναισθηματικοί). Τα λάθη δεν διορθώνονται, αλλά αναλύονται. Με αυτό τον τρόπο, οι ιδέες και η νοοτροπία ενός μαθητή μπορούν να γίνουν κατανοητές και να υποστηριχτούν σε μια στοχοκεντρική προσέγγιση. Οι δυσκολίες θα πρέπει να συζητηθούν με τον μαθητή και μπορούν να αντιμετωπιστούν με τη χρήση ειδικών μέτρων στήριξης ή με εργασίες. Αναλύοντας την πηγή των λαθών, οι μαθητές δεν χρειάζεται να προσαρμόσουν επιφανειακά. Αναλύοντας τις συγκεκριμένες πηγές λαθών, οι μαθητές δεν αισθάνονται ότι βρίσκονται στο έλεος των δυσκολιών τους. Αντ' αυτού, μαθαίνουν πώς να αναπτύσσουν ατομικές στρατηγικές για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους.

Από αυτή την άποψη, επιτυχημένη μάθηση σημαίνει συνεχή καθοδήγηση της μαθησιακής διαδικασίας και δουλειά πάνω στα λάθη και από τους δύο - εκπαιδευτικό και μαθητή - και όχι απλώς την αναζήτηση των βέλτιστων μεθόδων.

Δυνατότητες αξιολόγησης των μαθησιακών διαδικασιών:

- παρατηρήσεις,
- μικρά, καθημερινά τεστ/δοκιμασίες,
- τεστ/δοκιμασίες μετά από μια μακρά φάση εργασίας.

Τα τεστ που αξιολογούν τις μαθησιακές διαδικασίες λειτουργούν ως δείκτης για τη διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης. Δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές καθώς και στους εκπαιδευτικούς να ελέγχουν το επίπεδο επίδοσης. Τα κενά και οι ανασφάλειες μπορούν να “γεμίσουν” με πρόσθετες εργασίες.

Δυνατότητες τεστ/δοκιμασιών:

- παρατήρηση των μαθητών καθώς επιτελούν μια εργασία,
- ακριβής εξέταση και ανάλυση των ολοκληρωμένων εργασιών,
- ατομικές συζητήσεις σχετικά με ολοκληρωμένες εργασίες,
- ερωτήσεις σχετικά με τον τρόπο που λύθηκε ένα πρόβλημα,
- σύντομα τεστ/δοκιμασίες.

Από τις παρατηρήσεις και τις συζητήσεις για τον τρόπο εργασίας και για τις πηγές των λαθών προκύπτουν ατομικοί στόχοι που οι ίδιοι οι μαθητές θέτουν, που τους επεξεργάζονται μαζί με τον/την εκπαιδευτικό ή που ο/η εκπαιδευτικός τους ορίζει γι' αυτούς.

Κατά την εφαρμογή αυτού του είδους αξιολόγησης στη διδασκαλία μας, η λογική συνέπεια είναι επίσης μια στροφή προς:

- στοχοκεντρική μάθηση αντί για μάθηση καθαρά προσανατολισμένη στο περιεχόμενο,
- εξατομικευμένη διδασκαλία, αντί της διδασκαλίας, όπου όλοι δουλεύουν πάνω στην ίδια εργασία.

Αξιολόγηση των μαθησιακών επιδόσεων

Η αξιολόγηση των μαθησιακών επιδόσεων (ή τελική αξιολόγηση) δίνει μια εκτίμηση της επίδοσης ενός μαθητή με λίγα λόγια. Συνοψίζει όλες τις αποκτηθείσες γνώσεις και ικανότητες. Λειτουργεί ως μέσο ανατροφοδότησης προς τους γονείς, τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς. Μπορεί να αποτελέσει τη βάση μιας στοχοκεντρικής υποστήριξης.

Αυτά τα είδη των αξιολογήσεων χρησιμοποιούνται μετά από μακρές ακολουθίες διδασκαλίας και μάθησης μέσω παρατήρησης και τεστ. Ενημερώνουν τους διαφορετικούς αποδέκτες σχετικά με τον βαθμό επίτευξης των μαθητών ως προς τους διαφορετικούς στόχους. Παραδείγματα αξιολόγησης μαθησιακών επιδόσεων αποτελούν όλα τα είδη των δοκιμασιών/τεστ που απαιτούν τη συσσωρευμένη γνώση ή τις ικανότητες των μαθητών σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα (για παράδειγμα, κούιζ για τη δημοκρατία, τεστ στα μαθηματικά, στο λεξιλόγιο, στις κοινωνικές επιστήμες). Η αξιολόγηση των μαθησιακών επιδόσεων χρησιμοποιείται συνήθως στα σχολεία σε όλα τα μαθήματα. Αν και είναι αναγκαία για τη βαθμολόγηση των μαθητών και δίνει στον/στην εκπαιδευτικό επιλεκτική πληροφόρηση για τη συνολική απόδοση τους, φέρει διάφορα προβλήματα.

Ως ένα μέσο ανατροφοδότησης χρησιμοποιούνται οι βαθμοί. Σε σχέση με τους βαθμούς υπάρχουν πολλά άλματα προβλήματα:

- Διαφορετικοί εκπαιδευτικοί αξιολογούν το προϊόν του ίδιου μαθητή με διαφορετικό τρόπο. Η αξιολόγηση δεν είναι αντικειμενική. Από την άποψη αυτή, δεν έχει σημασία για ποιο μάθημα πρόκειται. Ένα τεστ μαθηματικών θα αξιολογηθεί με τόσο διαφορετικό τρόπο από διαφορετικούς εκπαιδευτικούς όσο και μια γραπτή ιστορία. Έτσι, η αξιολόγηση επηρεάζεται έντονα από τον/την εκπαιδευτικό που αξιολογεί. Μπορεί να είναι ζήτημα αφοσίωσης για έναν μαθητή και τη μελλοντική ατομική σχολική του καριέρα σε ποια τάξη και με ποιον/ποια εκπαιδευτικό περνάει τον σχολικό του χρόνο. Μπορούμε να πούμε ότι η αντικειμενικότητα δεν πληρείται ως κριτήριο.
- Ένας/μία εκπαιδευτικός τείνει να αξιολογεί την ίδια εργασία ενός μαθητή διαφορετικά σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Η αξιολόγηση δεν είναι αξιόπιστη. Ανεξάρτητα από το ποιο μάθημα αποτελεί το αντικείμενο της αξιολόγησης, ένας/μία εκπαιδευτικός θα αξιολογήσει με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικά χρονικά σημεία. Μπορούμε να πούμε πως το κριτήριο της αξιοπιστίας δεν πληρείται.
- Δεν ορίζεται με σαφήνεια τι εκφράζεται μέσα από έναν βαθμό (δεξιότητες, ικανότητες, γνώσεις, στάσεις;). Όταν οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν βαθμούς στην αξιολόγηση των επιδόσεων ενσωματώνουν διάφορες πτυχές στον συγκεκριμένο βαθμό, όπως αποτελεσματική απόδοση κατά το τελευταίο εξάμηνο, εκτιμώμενη ικανότητα επίτευξης, μαθησιακή πρόοδο ή επιδείνωση σε σύγκριση με τον μέσο όρο της τάξης καθώς και πτυχές που έχουν σχέση με τα κίνητρα και την πειθαρχία. Είναι πολύ δύσκολο για τον μαθητή να κατανοήσει πραγματικά τι σημαίνει ο δεδομένος βαθμός. Συνήθως, οι μαθητές δεν γνωρίζουν σχετικά με τις διαφορετικές στρατηγικές αξιολόγησης που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί τους. Τα περιεχόμενα μπορεί να είναι πολυδιάστατα και ο χώρος για ερμηνεία μεγάλος. Λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές λειτουργίες των βαθμών στην κοινωνία μας, όπως τα προσόντα, η επιλογή και η κατανομή, η ερμηνεία δεδομένων βαθμών γίνεται ακόμα πιο περίπλοκη. Μπορούμε να πούμε ότι το κριτήριο της εγκυρότητας δεν πληρούται. Για τις περισσότερες από τις παραπάνω λειτουργίες, οι βαθμοί, ως προς την αξιολόγηση των μαθησιακών επιδόσεων, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως δείκτες για τη μελλοντική σχολική, φοιτητική ή επαγγελματική επιτυχία.
- Η κοινή πρακτική της βαθμολόγησης, ως προς την αξιολόγηση των μαθησιακών επιδόσεων, έχει ένα πολύ σημαντικό ανεπιθύμητο αποτέλεσμα: το να δίνονται βαθμοί μέσα σε μια τάξη σύμφωνα με μια κανονική κατανομή οδηγεί σε ακόμη περισσότερες εμπειρίες αποτυχίας για τους ακαδημαϊκά

αδύναμους μαθητές. Επειδή σε μια κανονική κατανομή οι λίγες θέσεις για τους πολύ καλούς και τους καλούς προορίζονται για τους ίδιους μαθητές, οι ίδιοι μαθητές θα παραμένουν πάντα στην άλλη άκρη της κλίμακας. Ακόμα κι αν βελτιώσουν τις ακαδημαϊκές επιτυχίες τους, θα εξακολουθούν να παραμένουν σε εκείνο το άκρο. Ως εκ τούτου, η κατάταξη των μαθητών σύμφωνα με τις μετρηθείσες επιδόσεις τους μέσα στην τάξη θα οδηγήσει σε αποθάρρυνση και απώλεια ενδιαφέροντος, καθώς οι καταστάσεις παραμένουν αμετάβλητες, ιδίως για τους ασθενέστερους.

- Οι βαθμοί δεν ισχύουν για ορισμένες καταστάσεις ή φαινόμενα: μπορεί να είναι απλούστερο να βρεθεί η σωστή ή λάθος απάντηση σε μαθήματα όπως τα μαθηματικά, αλλά γίνεται όλο και πιο δύσκολο για τα εικαστικά ή για οποιαδήποτε άλλη δημιουργική περιοχή της μάθησης, καθώς και για τη γλώσσα. Αυτό οφείλεται σε ελλιπή ή ασαφή κριτήρια για την αξιολόγηση, και οφείλεται στο γεγονός ότι διαφορετικά μαθήματα ενεργοποιούν διαφορετικές δεξιότητες και ικανότητες. Στην EDC / HRE, η συζήτηση των διαφόρων μορφών επίλυσης ενός προβλήματος μπορεί να οδηγήσει σε πολύ δημιουργικές και καινοτόμες ιδέες, ενώ σε άλλα μαθήματα μόνο μία απάντηση μπορεί να θεωρηθεί ως η σωστή. Έτσι, υπάρχει ο κίνδυνος οι βαθμοί, και η επιθυμία να είμαστε σε θέση να βαθμολογήσουμε τα πάντα με μια μέθοδο αξιολόγησης των μαθησιακών επιδόσεων, να οδηγήσουν σε ομοιομορφία. Και έτσι μια δημιουργική αναζήτηση νέων τρόπων επίλυσης του θέματος δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί.
- Η αριθμητική βαθμολόγηση δεν είναι μαθηματικά έγκυρη: ιδανικά, οι βαθμοί δεν μπορεί να είναι περισσότερο από απλές εκτιμήσεις για μια κατά προσέγγιση κατάταξη ενός μαθητή μέσα στην τάξη του. Από την άποψη αυτή, ακόμη και πολύ ακριβείς μαθηματικές μέθοδοι δεν μπορούν να χρησιμεύσουν ως μέσο για τη βελτίωση αυτής της κατάστασης. Ο υπολογισμός του μέσου όρου του βαθμού, με την πρόσθεση διαφόρων βαθμών και τη διαίρεση και πάλι με τον αριθμό των δεδομένων βαθμών μπορεί να χρησιμεύσει μόνο ως μια πρόσθετη πηγή ασφάλειας με έναν επιφανειακό τρόπο. Εξαρτάται, επίσης, και από τη στιγμή που δόθηκε ο βαθμός. Ένας μαθητής που ξεκίνησε το εξάμηνο με έναν μάλλον χαμηλό βαθμό και βελτιώθηκε με τον χρόνο θα πρέπει να αξιολογείται με διαφορετικό τρόπο από έναν μαθητή του οποίου οι βαθμοί επιδεινώθηκαν κατά τη διάρκεια του εξαμήνου. Ακόμα κι αν ο υπολογισμένος μέσος όρος μπορεί να είναι ο ίδιος, η επίδοση και η μαθησιακή πρόοδος αυτών των δύο μαθητών δεν είναι ίδιες.

Μετά από τα προαναφερθέντα προβλήματα, η αξιολόγηση της μαθησιακής επίδοσης δεν πρέπει να είναι ο μόνος τρόπος για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τις επιδόσεις των μαθητών στην EDC / HRE. Οι ικανότητες και οι δεξιότητες που έχουν αποκτηθεί από τους μαθητές θα πρέπει επίσης να μετρηθούν με την εφαρμογή μεθόδων διαμορφωτικής αξιολόγησης.

Διαγνωστική αξιολόγηση

Οι διαγνωστικές αξιολογήσεις λειτουργούν ως μέσο εκτίμησης και πρόβλεψης της μελλοντικής σταδιοδρομίας. Η διαγνωστική αξιολόγηση συνδυάζει βασικά στοιχεία από την αξιολόγηση των μαθησιακών διαδικασιών και την αξιολόγηση των μαθησιακών επιδόσεων, και προσπαθεί να διατυπώσει μια διάγνωση για το μέλλον του μαθητή. Θέτει ερωτήματα όπως: πώς μπορούμε να υποστηρίξουμε την ατομική ανάπτυξη και τις θετικές διαδικασίες μάθησης; Οι διαγνωστικές αξιολογήσεις είναι πολύ σημαντικές σε διάφορα στάδια της ακαδημαϊκής ζωής ενός μαθητή:

- εγγραφή στο σχολείο,
- επανάληψη διδακτικού έτους,
- αλλαγή τάξεων/σχολείων,
- μετάβαση σε διαφορετικό τύπο σχολείου (για παράδειγμα, ειδική εκπαίδευση),
- μετάβαση σε σχολείο ανώτερης βαθμίδας.

Από την άποψη αυτή, συνεχίζονται συζητήσεις τις τελευταίες δεκαετίες ως προς το αν η διαγνωστική αξιολόγηση μπορεί πραγματικά να χαρακτηριστεί ως μια μορφή αξιολόγησης ή μπορεί μάλλον να θεωρηθεί ως μια λειτουργία της αξιολόγησης.

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 4: Κριτήρια αναφοράς

Υπάρχουν τρία διαφορετικά βασικά κριτήρια αναφοράς για την αξιολόγηση και τη βαθμολόγηση της απόδοσης των μαθητών:

1. Ατομικό κριτήριο: η παρούσα επίδοση του μαθητή σε σύγκριση με την προηγούμενη δουλειά του.
2. Αντικειμενικό κριτήριο: η επίδοση του μαθητή σε σύγκριση με τους μαθησιακούς στόχους που έχουν οριστεί.
3. Κοινωνικό κριτήριο: η επίδοση του μαθητή σε σύγκριση με αυτή των μαθητών της ίδιας τάξης ή της ίδιας ηλικιακής ομάδας.

Τύπος κριτηρίου	Ατομικό κριτήριο	Αντικειμενικό κριτήριο	Κοινωνικό κριτήριο
Δεδομένο αναφοράς	Μαθησιακή πρόοδος	Μαθησιακός στόχος	Κανονική καμπύλη κατανομής, αριθμητικός μέσος όρος, απόκλιση
Πληροφορία	Πόσα έμαθε ο μαθητής μεταξύ χρονικού σημείου 1 και χρονικού σημείου 2;	Σε ποιο βαθμό έχει πλησιάσει ο μαθητής τον μαθησιακό στόχο;	Πόσο μεγάλη είναι η απόκλιση της ατομικής προόδου από τον μέσο όρο;
Τύπος αξιολόγησης	Δοκιμασίες/τεστ, λεκτική αξιολόγηση, έκθεση μαθησιακής προόδου, δομημένη μορφή παρατήρησης	Στοχοκεντρική δοκιμασία/τεστ, έκθεση μαθησιακής προόδου, δομημένη μορφή παρατήρησης	Δοκιμασία/τεστ συμπεριλαμβανομένου ενός βαθμού προσανατολισμένου στον μέσο όρο της τάξης
Παιδαγωγικές επιπτώσεις	Πολύ υψηλές	Πολύ υψηλές	Χρησιμοποιείται συχνά για επιλογή. Δεν είναι σημαντικό για προσανατολισμό στην κατεύθυνση στήριξης των μαθητών

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 5: Αξιολόγηση μαθητών - η επίδραση της αξιολόγησης στην αυτοαντίληψη

Η αξιολόγηση στο σχολείο είναι ένα ευρύ, ανοικτό πεδίο. Δεν έχει επιρροή μόνο σε φανερά πράγματα που μπορούν να παρατηρηθούν, όπως τα προσόντα των μαθητών, η θέση τους στην κοινωνία λόγω των βαθμών και κατά συνέπεια η ακαδημαϊκή σταδιοδρομία τους. Η αξιολόγηση στο σχολείο έχει, επίσης, επιπτώσεις σε άλλες πτυχές στο άτομο, όπως στην αυτοεικόνα, την αυτοεκτίμηση και τη γενική αντίληψη που έχει κανείς για τις ικανότητες και τις δεξιότητές του. Το σχολείο ασκεί τεράστια επιρροή στην αυτοαντίληψη περί ικανοτήτων. Η άμεση επιρροή του εξαρτάται από τον τρόπο που η αξιολόγηση επιλέγεται και πραγματοποιείται στο σχολείο.

Κοινωνικό κριτήριο

Λόγω του κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα η μάθηση στο σχολείο, η χρήση του κοινωνικού κριτηρίου ως μέτρο μπορεί να δώσει βασικές πληροφορίες σχετικά με τις ικανότητες σε σύγκριση με άλλους μαθητές. Ταυτόχρονα, οι εκτιμήσεις σχετικά με ικανότητες σε μια συγκριτική κοινωνική προοπτική επηρεάζουν έντονα την αυτοεικόνα και αυτοαντίληψη των μαθητών.

Ατομικό κριτήριο

Η χρήση του ατομικού κριτηρίου για την αξιολόγηση σημαίνει τη σύγκριση ενδο-ατομικών διαφορών μεταξύ τους. Ποια είναι η διαφορά μεταξύ της επίδοσης του μαθητή στην EDC/HRE τον περασμένο μήνα και τώρα; Αυτή που χρησιμοποιείται εδώ είναι μια προσωρινή σύγκριση. Οι νεαροί ειδικά μαθητές τείνουν να προτιμούν το κριτήριο αυτό ως εργαλείο για την αξιολόγηση. Το ύψος της "προστιθέμενης αξίας" καταγράφεται για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα. Αυτό καθιστά δυνατή την ανατροφοδότηση του μαθητή σχετικά με το εύρος της επίδοσής του, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο έχει αυξηθεί ή μειωθεί. Η επίδοση δεν συγκρίνεται με την επίδοση των άλλων μαθητών. Αυτή που βρίσκεται στο επίκεντρο είναι η πρόοδος. Αυτός ο τρόπος αξιολόγησης συμβαδίζει, επίσης, με τις άτυπες διαδικασίες μάθησης που λαμβάνουν χώρα έξω από το σχολείο όπου ο μαθητής αξιολογεί τις ικανότητες του αυτόνομα.

Αντικειμενικό κριτήριο

Η ακαδημαϊκή επίδοση συγκρίνεται με έναν μαθησιακό στόχο. Μία ατομική μαθησιακή πρόοδος συγκρίνεται με έναν ρεαλιστικά εφικτό στόχο. Αυτός ο τρόπος αξιολόγησης είναι μια νόρμα βασισμένη σε στόχο και παρέχει πληροφορίες για την προσέγγιση ενός στόχου η οποία ορίζεται ως η τέλεια επίδοση. Η σύγκριση της επίδοσης του μαθητή με τη μαθησιακή πρόοδο άλλων μαθητών δεν είναι σημαντική. Τα τεστ βάσει κριτηρίων είναι προσανατολισμένα προς σαφώς καθορισμένους στόχους. Μετρούν την επίδοση με αναφορά ένα συγκεκριμένο χαρακτηριστικό που αποφασίστηκε από τον/την εκπαιδευτικό. Αυτό σημαίνει, επίσης, ότι ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να θέσει και να παρουσιάσει τους στόχους που πρέπει να προσεγγίσουν οι μαθητές στην επίδοσή τους. Έτσι, οι επιδόσεις του μαθητή δεν θα συγκριθούν με αυτές των άλλων μαθητών. Σύμφωνα με διάφορες μελέτες στον τομέα αυτό, κοινωνικές διεργασίες συγκρίσεων μεταξύ των μαθητών ξεκινάνε μόνο όταν δεν χρησιμοποιείται αντικειμενικό κριτήριο στην αξιολόγηση.

Ποια είναι τα αποτελέσματα αυτής της συζήτησης; Αν ο/η εκπαιδευτικός θέλει να ενισχύσει την αυτοεικόνα και την αυτοαντίληψη των μαθητών του, η αξιολόγηση πρέπει να εφαρμοστεί ακολουθώντας ένα αντικειμενικό κριτήριο. Οι στόχοι που δίνονται από τον/την εκπαιδευτικό πρέπει να είναι σαφείς και να γνωστοποιούνται στους μαθητές.

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 6: Λίστα ελέγχου «Πώς αξιολογώ τους μαθητές μου»;

Κατά την αξιολόγηση των μαθητών οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να έχουν κατά νου τις βασικές αρχές της ακόλουθης λίστας ελέγχου:

- Η αξιολόγηση πρέπει να είναι ένα μέσο υποστήριξης: ατομική βοήθεια για καθορισμό της θέσης κάποιου, υποδείξεις για περαιτέρω εργασία, ενίσχυση της αυτοαντίληψης και αυτοεικόνας των μαθητών.
- Η αξιολόγηση θα πρέπει να βοηθάει τους μαθητές και να τους επιτρέπει να αξιολογούν τον εαυτό τους.
- Η αξιολόγηση πρέπει να είναι διαφανής: οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν τη βάση της αξιολόγησης, τα κριτήρια αξιολόγησης καθώς και τις νόρμες που χρησιμοποιούνται.
- Η αξιολόγηση πρέπει να είναι επαρκής στο περιεχόμενο και τους στόχους. Η γνώση πρέπει να αξιολογείται με διαφορετικό τρόπο από τις ικανότητες και τις δεξιότητες.
- Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν κατά νου τη λειτουργία της επιλογής που πραγματοποιούν όταν βαθμολογούν. Αντί για τελική μόνο αξιολόγηση, οι συζητήσεις και οι εκθέσεις πρέπει να γίνουν οι μελλοντικές μέθοδοι και εργαλεία αξιολόγησης. Μόνο με αυτόν τον τρόπο μπορεί να βελτιωθεί η διαπερατότητα μέσα στο σχολικό σύστημα.
- Τα τεστ θα πρέπει να σχεδιάζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ελέγχουν την προσέγγιση προς την τους στόχους που έχουν τεθεί. (Τα τεστ δίνουν επίσης πληροφορίες σχετικά με την ποιότητα της διδασκαλίας η οποία χρησιμοποιήθηκε για την προσέγγιση αυτών των στόχων: ως εκ τούτου, τα αποτελέσματα των τεστ δεν δίνουν μόνο πληροφορίες σχετικά με τις επιδόσεις των μαθητών, αλλά και σχετικά με την ποιότητα της διδασκαλίας του εκπαιδευτικού).

Ερωτήσεις για την αυτοαξιολόγηση

Μαθησιακή διαδικασία των μαθητών:

- Πώς μπορώ να διασφαλίσω ότι οι μαθητές έχουν επιτύχει τους στόχους;
- Βίωσαν οι μαθητές τακτικά την επιτυχία, καθώς μάθαιναν;
- Έχουν επίγνωση της προόδου που έχουν κάνει;
- Δίνει η διδασκαλία μου ίσες πιθανότητες επιτυχίας στα αγόρια και τα κορίτσια;
- Παρακολουθούν, ελέγχουν και βελτιώνουν οι μαθητές συνειδητά τη μαθησιακή και εργασιακή συμπεριφορά τους;
- Δόθηκαν στους μαθητές κατευθυντήριες γραμμές για να βοηθηθούν, καθώς μαθαίνουν;
- Μπορούν οι ίδιοι οι μαθητές να ελέγξουν και να αξιολογήσουν τη μαθησιακή συμπεριφορά τους και τα αποτελέσματά τους;
- Στην αυτο-αξιολόγησή τους, αναφέρονται οι μαθητές επίσης στους δικούς τους στόχους, πρότυπα, κριτήρια ή ανάγκες τους;
- Αντιλαμβάνομαι την πρόοδο μεμονωμένων μαθητών;
- Πώς εντοπίζω μαθησιακά προβλήματα μεμονωμένων μαθητών;
- Πώς παρατηρώ την κοινωνική αλληλεπίδραση στην τάξη;
- Πώς τηρώ αρχείο των παρατηρήσεων και των αξιολογήσεών μου για μεμονωμένους μαθητές και για την τάξη στο σύνολό της;

Μερικές ερωτήσεις σχετικά με τη μαθησιακή διαδικασία του εκπαιδευτικού:

- Πώς, τότε και με ποιον αναστοχάζομαι σχετικά με τη διδασκαλία μου;
- Πώς αφήνω τους μαθητές μου να συμμετέχουν;
- Πώς συσχετίζω την επιτυχία ή την αποτυχία των μαθητών μου με τη διδασκαλία μου;
- Πώς αναγνωρίζω την πρόοδό μου στη διδασκαλία, και πώς μαθαίνω ως εκπαιδευτικός;

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 7: Αξιολόγηση των εκπαιδευτικών

Η λήψη ανατροφοδότησης σχετικά με τις επιδόσεις των μαθητών είναι μία από τις βασικές αρχές του σχολείου.³⁴ Η λήψη ανατροφοδότησης σχετικά με την ποιότητα της διδασκαλίας αποτελεί μέρος της επαγγελματικής κατάρτισης. Με τον ίδιο τρόπο που εμείς αξιολογούμε τη μαθησιακή διαδικασία και την απόκτηση δεξιοτήτων, ικανοτήτων και γνώσεων των μαθητών μας, είναι υψίστης σημασίας να βάλουμε τους εκπαιδευτικούς να αξιολογήσουν τη δική τους EDC/HRE διδασκαλία.

Χωρίς μια σταθερή βάση για την κατανόηση της σημερινής κατάστασης της διδασκαλίας δεν θα είναι δυνατόν να γίνουν συστάσεις για μελλοντικές βελτιώσεις ή οποιεσδήποτε ενέργειες για μια περαιτέρω ανάπτυξη των δεξιοτήτων, των μεθόδων και των πρακτικών των εκπαιδευτικών. Αλλά πόσο καλοί είναι οι εκπαιδευτικοί στην αξιολόγηση της δικής τους διδασκαλίας; Στην πραγματικότητα, η πλειονότητα των εκπαιδευτικών τείνει να υποτιμά την επικείμενη απόδοση των μαθητών τους. Επιπλέον, συχνά δεν είναι σε θέση να αλλάξουν τις μεθόδους και το στυλ της διδασκαλίας τους προς μια διαφορετική κατεύθυνση εάν παραστεί ανάγκη. Γίνεται ακόμα πιο ενδιαφέρον όταν λαμβάνονται υπόψη διαφορετικές προοπτικές αξιολόγησης: σε σύγκριση με όλες τις άλλες ομάδες αξιολόγησης του σχολείου (μαθητές, γονείς, διευθυντές σχολείων, κ.λπ.), η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία τους διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από όλες τις άλλες διατυπωμένες απόψεις.³⁵ Μήπως πρέπει να ενισχύσουμε τους εκπαιδευτικούς στις δικές τους πεποιθήσεις; Ή μήπως πρέπει να αποκτήσουν νέες δεξιότητες, ώστε να κάνουν ένα βήμα πίσω και να αξιολογήσουν τη διδασκαλία τους με κριτικό πνεύμα, αλλά και ρεαλιστικά;

34. Helmke A. (2003), "Unterrichtsevaluation: Verfahren und Instrumente", *Schulmanagement*, 1, σσ. 8-11.

35. Clausen M. and Schnabel K. U. (2002), "Konstrukte der Unterrichtsqualität im Expertenurteil", *Unterrichtswissenschaft*, 30 (3), σσ.246-60.

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 8: Αξιολόγηση των εκπαιδευτικών

Για την καθημερινή σχολική πρακτική, η αυτοαξιολόγηση της διδασκαλίας είναι ο πιο πραγματιστικός και πιο εύκολος τρόπος αξιολόγησης. Συνήθως, αυτά τα είδη αξιολόγησης πραγματοποιούνται αυτόματα μεταξύ των εκπαιδευτικών, αν και όχι συστηματικά. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι εκπαιδευτικοί αναστοχάζονται τη διδασκαλία τους κάθε φορά που αισθάνονται ότι είναι αναγκαίο ή ακολουθώντας τη διαίσθησή τους, κυρίως σε περιπτώσεις όπου δεν ήταν ικανοποιημένοι με τα αποτελέσματα. Προκειμένου να διευκολυνθούν αυτές οι αυτο-αναστοχαστικές διαδικασίες, λίστες ελέγχου σαν την παρακάτω θα μπορούσαν να βοηθήσουν:

- Πώς έχω ενεργοποιήσει τη μαθησιακή διαδικασία;
- Πώς μπορώ να διατηρήσω το ενδιαφέρον των μαθητών για το περιεχόμενο;
- Οδηγήθηκαν οι μαθητές σε κεντρικά προβλήματα ή εργασίες;
- Είναι ορατό το επίκεντρο ενός διδασκόμενου μαθήματος;
- Πόσες ερωτήσεις έκανα;
- Τι είδους ερωτήσεις έκανα;
- Τι είδους ερωτήσεις έκαναν οι μαθητές;
- Ήταν οι ερωτήσεις σχετικές με τα προβλήματα ή τις εργασίες;
- Ποιες συνεισφορές των μαθητών πυροδότησαν ποιες ερωτήσεις;
- Άκουσα τους μαθητές;
- Τηρήθηκαν οι συμφωνηθέντες κανόνες επικοινωνίας στην τάξη;
- Πώς αντέδρασα στις συνεισφορές των μαθητών;
- Επανέλαβα τις συνεισφορές των μαθητών λέξη προς λέξη;
- Χρησιμοποίησα στερεοτυπικές μορφές ενίσχυσης;
- Ήταν η διάδραση μεταξύ των μαθητών υποβοηθούμενη;
- Ποιο ήταν κατά προσέγγιση το ποσοστό της δικής μου συνεισφοράς;
- Ποιο ήταν κατά προσέγγιση το ποσοστό της συνεισφοράς των μαθητών;
- Υπήρξαν μαθητές με εξαιρετικά υψηλό ποσοστό συνεισφοράς;
- Ποια ήταν η συμμετοχή των κοριτσιών σε σύγκριση με τα αγόρια;
- Τι είδους συνεισφορά είχαν οι λεγόμενοι «δύσκολοι» μαθητές;
- Επικεντρώθηκα σε ορισμένους μόνο μαθητές;
- Πώς προέκυψαν καταστάσεις σύγκρουσης;
- Ποια ήταν η πορεία των συγκρούσεων;
- Πώς αντιμετωπίστηκαν οι συγκρούσεις;
- Ήταν οι εργασίες που δόθηκαν κατανοητές από τους μαθητές;
- Πώς εντάχθηκαν οι εργασίες στην όλη διαδικασία;
- Τι είδους υποστήριξη παρείχα;
- Πώς παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα;
- Πώς καταγράφηκαν η γνώση, οι ιδέες ή οι διαπιστώσεις;
- Άλλες ερωτήσεις;

Όταν χρησιμοποιούνται κατάλογοι ελέγχου, όπως αυτός, πρέπει να σημειωθεί ότι η χρήση του έχει νόημα μόνο αν γίνεται επί τη βάσει μιας στέρεης, επιστημονικά θεμελιωμένης και εμπειρικά εξασφαλισμένης γνώσης σχετικά με τη διδασκαλία και τις επιπτώσεις της. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, η απλή απάντηση στις ερωτήσεις θα οδηγήσει σε μια υποχρεωτική πράξη και τίποτα άλλο. Δεύτερον, οι περισσότεροι από τους καταλόγους που χρησιμοποιούνται είναι κάτι σαν ένας συμφυρμός διαφορετικών πτυχών, αλλά δεν αποτελούν μια πλήρη συλλογή όλων των πτυχών που θα μπορούσαν να προκύψουν σε ένα συγκεκριμένο μάθημα. Ως εκ τούτου, κατά τη χρήση καταλόγων ελέγχου είναι υψίστης σημασίας να τους αφήνουμε πάντα ανολοκλήρωτους ή να διατηρούμε κάποιο χώρο για πτυχές που δεν μπορούν να προβλεφθούν.³⁶

36. Becker G. E. (1998), *Unterricht auswerten und beurteilen*, Beltz, Weinheim.

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 9: Δουλεύουμε με ημερολόγια, ημερολόγια εργασιών, φακέλους εργασιών (portfolio)³⁷

Ο αναστοχασμός πάνω στη διδασκαλία με τη χρήση ημερολογίων, ημερολογίων εργασιών ή φακέλους εργασιών μπορεί να είναι μια ιδανική μέθοδος για την αυτοαξιολόγηση και μια καλή βάση για την έναρξη διδακτικών και παιδαγωγικών συζητήσεων.

Ημερολόγια

Συνήθως, ένα ημερολόγιο είναι φτιαγμένο με τέτοιο τρόπο που να επιτρέπει κάποιο είδος διαλόγου (με έναν/μία συνάδελφο εκπαιδευτικό, έναν/μία συνάδελφο από άλλο σχολείο, κ.λπ.). Σε ένα ημερολόγιο, ο/η εκπαιδευτικός γράφει για τις εμπειρίες του με έναν ημερολογιακό τρόπο εκφράζοντας επίσης τις προσωπικές του ερμηνείες και συναισθήματα για ένα συγκεκριμένο μάθημα ή μια συγκεκριμένη συμπεριφορά ή τρόπο αλληλεπίδρασης. Ένα ημερολόγιο αφήνει περιθώρια για προσωπικές παρατηρήσεις και είναι ανοιχτό στις παρατηρήσεις άλλου ατόμου. Η πράξη της εμπλοκής σε διάλογο με κάποιον άλλο και η ανάγνωση σχολίων, ερμηνειών και σκέψεων κάποιου άλλου σχετικά με κάτι που έχει κανείς ήδη σκεφτεί δημιουργεί ένα υψηλό επίπεδο αναστοχασμού σχετικά με τη διδασκαλία και τη μάθηση, και δίνει τα περιθώρια για περαιτέρω συζήτηση. Για τον αναστοχασμό σχετικά με τα μαθήματα της EDC/HRE συνιστάται ο/η συνάδελφος-εκπαιδευτικός να είναι εξοικειωμένος με την EDC/HRE.

Ημερολόγιο εργασιών

Ένα ημερολόγιο εργασιών είναι η περιγραφή μιας διαδικασίας, χωρίς σχόλια ή προσωπικές παρατηρήσεις. Σε αυτό βρίσκουν τη θέση τους καθαρές περιγραφές γεγονότων που μπορούν να διαβαστούν ξανά από τον/την εκπαιδευτικό, και να δημιουργηθεί έτσι ένας βαθμός αναστοχασμού. Υπό την έννοια αυτή, το ημερολόγιο εργασιών μπορεί να συγκριθεί με ένα προσωπικό ημερολόγιο ή ένα ημερολόγιο χωρίς το στοιχείο της προσωπικής ερμηνείας και του διαλόγου. Η χρήση του ημερολογίου εργασιών έχει νόημα μόνο όταν ο/η εκπαιδευτικός καταφεύγει σε αυτά ξανά σχετικά σύντομα. Δεδομένου ότι το ημερολόγιο εργασιών δεν περιλαμβάνει κανενός είδους παρατήρηση ή ερμηνεία, μπορεί να γίνει μάλλον δύσκολο να ανακαλέσει κανείς συγκεκριμένα στοιχεία ενός μαθήματος που έγινε πριν από πολύ καιρό.

Φάκελος εργασιών (portfolio)

Ένα portfolio είναι για τους/τις εκπαιδευτικούς μια συλλογή υλικών που έχουν δημιουργηθεί και συγκεντρωθεί μαζί από τον/την εκπαιδευτικό. Έχει ως στόχο να αναδείξει τα πλεονεκτήματα των μαθημάτων του/της στην EDC/HRE, καθώς και τις περιοχές που χρήζουν περαιτέρω ανάπτυξης. Το portfolio προορίζεται να είναι ένα μέσο που δείχνει τις ικανότητες ενός εκπαιδευτικού σε έναν συγκεκριμένο τομέα. Στη σύγχρονη εκπαίδευση εκπαιδευτικών και κατά την ενδουπηρεσιακή επιμόρφωση, τα portfolios έχουν γίνει ένα κοινό μέσο για την πρόσκτηση προσόντων. Υπό μια δεύτερη έννοια, ένα portfolio αποτελεί ένα μέσο αναστοχασμού. Δίνει χώρο για κριτική και αξιολογεί την επίδραση των μαθημάτων, τις μεθόδους, την αλληλεπίδραση με τους μαθητές, κ.λπ. Πράγματα που μπορούν να συμπεριληφθούν σε ένα portfolio είναι:

- σύντομο βιογραφικό σημείωμα του εκπαιδευτικού,
- περιγραφή της τάξης,
- επιλεγμένα μαθήματα (συμπεριλαμβανομένων φύλλων εργασίας, υλικών των μαθητών),
- μαθησιακά προϊόντα που έχουν αξιολογηθεί,

³⁷ Οι προτεινόμενες μέθοδοι σε αυτό το φάκελο εργασίας μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για τους μαθητές και είναι κοινά εργαλεία στην κουλτούρα διδασκαλίας και μάθησης διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών.

- αποτελέσματα τεστ (αν υπάρχουν),
- προσωπικές δηλώσεις του/της εκπαιδευτικού για τη φιλοσοφία τους ως προς τη διδασκαλία της EDC/HRE,
- προϊόντα, όπως βίντεο ή φωτογραφίες από ορισμένα μαθήματα EDC/HRE,
- ανατροφοδότηση από συναδέλφους που επισκέφθηκαν και παρακολούθησαν μαθήματα EDC/HRE,
- τεκμηρίωση του project, εάν έχει ο/η εκπαιδευτικός πραγματοποιήσει κάποιο σε σχέση με την EDC/HRE.

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 10: Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και ανατροφοδότηση από συναδέλφους

Χωρίς αμφιβολία, ο ομαδοσυνεργατικός σχεδιασμός των μαθημάτων της EDC/HRE μαζί με έναν/μία συνάδελφο-εκπαιδευτικό μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο στην ανταλλαγή πληροφοριών και τον συντονισμό, καθώς και στην “ανάπτυξη” της τάξης, συμπεριλαμβανομένης της αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των εν λόγω διαδικασιών.³⁸ Ο ομαδοσυνεργατικός σχεδιασμός μπορεί να περιορίζεται μόνο στην απλή προετοιμασία ενός μαθήματος (όπως γίνεται στις περισσότερες χώρες) ή μπορεί να οδηγήσει σε κοινή διδασκαλία του μαθήματος (μέσω της ομαδικής διδασκαλίας). Στην εισαγωγή μέτρων συνεργασίας όσον αφορά τον σχεδιασμό και τη διδασκαλία μαθημάτων εξακολουθεί να δίνεται μικρή προτεραιότητα σε φορείς επιμόρφωσης εκπαιδευτικών σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Η κουλτούρα του να αφήνει κανείς τις πόρτες του άλλου ανοιχτές είναι μια διαδικασία που παίρνει πολύ χρόνο για να αναπτυχθεί.

Παραμένει ένα ενδιαφέρον φαινόμενο το ότι πολλοί εκπαιδευτικοί είναι διστακτικοί να συνεργαστούν στενά με έναν άλλο συνάδελφο.³⁹ Αυτό συμβαίνει επειδή απουσιάζουν μοντέλα καλής πρακτικής; Συμβαίνει επειδή οι εκπαιδευτικοί φοβούνται ότι θα χρειαστεί να περάσουν ακόμη περισσότερο χρόνο στο σχολείο; Συμβαίνει μήπως επειδή οι εκπαιδευτικοί φοβούνται να αξιολογούνται από συναδέλφους;

Ως μία μορφή συνεργατικού σχεδιασμού και διδασκαλίας, οι συναδελφικές ομάδες επίσκεψης σε μαθήματα EDC/HRE θα μπορούσαν να είναι μία λύση για εξοικονόμηση πολύτιμου χρόνου. Η ακόλουθη πρόταση θα μπορούσε να λειτουργήσει ως κατευθυντήρια γραμμή:⁴⁰

Μέγεθος ομάδας:	Τρεις εκπαιδευτικοί επισκέπτονται ο ένας τον άλλο δύο φορές κάθε εξάμηνο (ο καθένας δέχεται δύο επισκέψεις και κάνει τέσσερις - πάντα πάνε σε δυάδες).
Οργάνωση:	Οι τρεις εκπαιδευτικοί σχεδιάζουν τις επισκέψεις από κοινού σύμφωνα με το πραγματικό χρονοδιάγραμμα κατά τρόπο αποκεντρωμένο.
Σχετικότητα μαθημάτων:	Οι εκπαιδευτικοί παρατηρούν ο ένας τα μαθήματα EDC/HRE του άλλου. Ποια είναι τα βασικά τους μαθήματα (ή τα μαθήματα που δίδασκαν) δεν έχει σημασία.
Κατάρτιση της ομάδας:	Η σύσταση μιας ομάδας μπορεί να συμβεί λόγω συμπίθειας. Αυτό εξασφαλίζει ένα ελάχιστο βαθμό εμπιστοσύνης.
Καθήκον του διευθυντή:	Ο ρόλος του διευθυντή είναι να παρακολουθεί τον ελάχιστο αριθμό επισκέψεων μεταξύ τους. Ο διευθυντής δεν θα πρέπει να εμπλέκεται σε ζητήματα περιεχομένου σχετικά με θέματα διδασκαλίας.
Θεματική εστίαση:	Τα ερωτήματα που μπορεί να αποτελέσουν τα σημεία επικέντρωσης αυτών των συναδελφικών ομάδων επίσκεψης μπορεί να προκύψουν από διαφορετικά ενδιαφέροντα ή σχέσεις: α) ένας/μία εκπαιδευτικός επιθυμεί να λάβει ανατροφοδότηση σε ένα συγκεκριμένο ερώτημα, β) μια νέα μέθοδος/δραστηριότητα έχει αποφασιστεί ή εισαχθεί και θα πρέπει τώρα να αξιολογηθεί, ή γ) συγκεκριμένες παιδαγωγικές αρχές (για παράδειγμα, που διατυπώθηκαν στο πρόγραμμα ή το προφίλ του σχολείου) πρέπει να αξιολογηθούν.

38. Helmke A. (2003), “Unterrichtsevaluation: Verfahren und Instrumente”, *Schulmanagement*, 1, σσ.8-11.

39. *ibid.*

40. Klippert H. (2000), *Pädagogische Schulentwicklung. Planungs- und Arbeitshilfen zur Förderung einer neuen Lernkultur*, Beltz, Weinheim.

Οι λόγοι για αυτό είναι:⁴¹

- Το να μάθει κανείς πώς να διδάσκει είναι πιο αποτελεσματικό σε μια πραγματική τάξη, επί το έργον, από ό, τι σε κοινό αναστοχασμό ή σε μία υποθετική, αληθοφανή αλλά όχι βιωμένη τάξη.
- Υπάρχουν πολλές λεπτομέρειες που δεν μπορούν να εξηγηθούν εύκολα, όταν μιλάμε για ένα μάθημα, όπως ρουτίνες δράσης, γλώσσα του σώματος, μιμήσεις, επικοινωνιακή συμπεριφορά, κλπ.
- Το να αλλάξει κανείς την προοπτική του και να λάβει μια πιο αποστασιοποιημένη άποψη για ένα μάθημα τού επιτρέπει να παρακολουθήσει την ίδια του τη διδασκαλία.
- Το να παρατηρήσει κανείς ένα μάθημα τον απαλλάσσει από την ανάληψη δράσης. Είναι δυνατόν να αντιληφθεί περισσότερες λεπτομέρειες και να του δοθεί περισσότερος χώρος για αναστοχασμό.
- Είναι δυνατόν να πάρει από κάθε μάθημα μια σειρά από προτάσεις για την δική του διδασκαλία. Η ποικιλία των προσωπικοτήτων και των στυλ διδασκαλίας μπορεί να είναι μια ενδιαφέρουσα πηγή ερεθισμάτων που ένας/μία εκπαιδευτικός δεν έχει στην εργασία του μετά την ολοκλήρωση της προϋπηρεσιακής επιμόρφωσης.
- Η παρατήρηση της τάξης και όλα τα στοιχεία του σχεδιασμού και του αναστοχασμού περιλαμβάνουν τη συζήτηση περί διδακτικών και μεθοδολογικών ζητημάτων και αποτελούν μέρος της ανάπτυξης του σχολείου που έχει την αφετηρία της στο επίπεδο του εκπαιδευτικού.

41. Leuders T. (2001), *Qualität im Mathematikunterricht der Sekundarstufe I und II*, Cornelsen, Berlin.

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 11: Αξιολόγηση της EDC/HRE στα σχολεία

Η δημοκρατία δεν είναι ένας αυτόματος μηχανισμός. Η δημοκρατία είναι από τη μία πλευρά ένα ιστορικό επίτευγμα στις παλιές δημοκρατίες και από την άλλη πλευρά αποτέλεσμα μιας μακράς διαδικασίας, η οποία εξαρτάται από τη συγκεκριμένη κατάσταση σε μια χώρα. Οι δημοκρατικές στάσεις δεν είναι δεδομένες εκ φύσεως, αλλά πρέπει να αποκτηθούν από κάθε μεμονωμένο άτομο μέσα από εμπειρίες σε κοινωνικά περιβάλλοντα, την οικογένεια και το σχολείο. Τη δημοκρατία δεν μπορεί κανείς να την μάθει μόνο στα μαθήματα της EDC/HRE. Η δημοκρατία πρέπει να απλωθεί στις διάφορες επίσημες και ανεπίσημες δομές του σχολείου. Ως εκ τούτου, το σχολείο διαδραματίζει βασικό ρόλο για μια σταθερή δημοκρατική κοινωνία. Επιπλέον, «ένα δημοκρατικά δομημένο και λειτουργικό σχολείο όχι μόνο θα προωθήσει την EDC/HRE και θα προετοιμάσει τους μαθητές του να πάρουν τη θέση τους στην κοινωνία ως ενεργοί δημοκρατικοί πολίτες: θα γίνει επίσης ένας πιο ευτυχισμένος, πιο δημιουργικός και πιο αποτελεσματικός φορέας».⁴²

Τα σχολεία μπορούν να αξιολογηθούν με τη χρήση ορισμένων κριτηρίων για τον προσδιορισμό της ποιότητας διδασκαλίας της EDC/HRE, καθώς και τον βαθμό που βιώνονται και ασκούνται οι αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας μέσα σε αυτά. Αυτό μπορεί να γίνει με τη χρήση πρακτικών αυτοαξιολόγησης.

Για την αξιολόγηση της EDC/HRE στα σχολεία χρειάζονται δείκτες που αντιστοιχούν σε διαφορετικούς τομείς έκφρασης. Αυτοί οι τρεις κύριοι τομείς είναι:⁴³

- το πρόγραμμα σπουδών, η διδασκαλία και η μάθηση,
- το σχολικό κλίμα και το ήθος,
- η διαχείριση και η ανάπτυξη.

Επιπλέον, οι δείκτες αυτοί παρουσιάζουν την EDC/HRE ως αρχή της πολιτικής και της οργάνωσης του σχολείου, και ως παιδαγωγική διαδικασία.

Στο βιβλίο αυτό προτείνουμε μέσα και εργαλεία για την αυτοαξιολόγηση του σχολείου, που εμπλέκουν όλους των συμμετέχοντες στις σχολικές διαδικασίες, κι όχι μόνο τους εξωτερικούς αξιολογητές. Στο πλαίσιο αυτό, η αυτοαξιολόγηση συνεπάγεται, επίσης, τη θεώρηση της αξιολόγησης ως σημείο εκκίνησης σε μια διαδικασία βελτίωσης, και όχι ως τέλος σε κάτι που έχει συμβεί.

Για μια πιο λεπτομερή περιγραφή της αξιολόγησης ενός σχολείου από την άποψη της δημοκρατικής σχολικής διοίκησης, παρακαλούμε δείτε τους φακέλους εργασίας 12 έως 18.

42. Council of Europe (2007), *Democratic Governance of Schools*, Strasbourg, σελ. 6.

43. Council of Europe (2005), *Democratic Governance of Schools*, Strasbourg.

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 12: Δείκτες ποιότητας της EDC/HRE σε ένα σχολείο

Το εργαλείο του Συμβουλίου της Ευρώπης «Διασφάλιση της Ποιότητας της Εκπαίδευσης για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη στα Σχολεία» περιλαμβάνει ένα σύνολο δεικτών χωρισμένους σε υποθέματα και δείκτες που αντικατοπτρίζουν την επιθυμητή ποιότητα της EDC/HRE σε ένα σχολείο. Τα κριτήρια αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για κρίση και αξιολόγηση. Η εφαρμογή του εργαλείου αυτού θα αποφέρει μια σύγκριση μεταξύ της υφιστάμενης κατάστασης ενός σχολείου από την άποψη της EDC/HRE και τους επιθυμητούς στόχους.

Ο παρακάτω πίνακας - μέρος του προαναφερθέντος εργαλείου - μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης της EDC/HRE σε ένα σχολείο σύμφωνα με τους δείκτες ποιότητας.⁴⁴

Τομείς	Δείκτες ποιότητας	Υποθέματα
Πρόγραμμα σπουδών, διδασκαλία και μάθηση	Δείκτης 1 Υπάρχουν ενδείξεις επαρκούς θέσης της EDC/HRE στους στόχους, τις πολιτικές και τα σχέδια προγραμμάτων σπουδών του σχολείου;	• Σχολικές πολιτικές • Σχεδιασμός σχολικής ανάπτυξης στην EDC/HRE • Η EDC/HRE και το πρόγραμμα σπουδών του σχολείου • Συντονισμός της EDC/HRE
	Δείκτης 2 Υπάρχουν ενδείξεις ότι οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί κατανοούν την EDC / HRE και εφαρμόζουν τις αρχές της στην καθημερινή πρακτική τους στα σχολεία και τις τάξεις;	• Μαθησιακά αποτελέσματα της EDC/HRE • Διδακτικές και μαθησιακές μέθοδοι και διαδικασίες. • Παρακολούθηση της EDC/HRE
	Δείκτης 3 Είναι ο σχεδιασμός και η πρακτική της αξιολόγησης στο σχολείο σύμφωνες με την EDC?	• Διαφάνεια • Δικαιοσύνη • Βελτίωση
Σχολικό ήθος και κλίμα	Δείκτης 4 Αντικατοπτρίζει το σχολικό ήθος επαρκώς τις αρχές της EDC / HRE;	• Εφαρμογή των αρχών και των αξιών της EDC/HRE στην καθημερινή ζωή • Σχέσεις και μορφές εξουσίας • Ευκαιρίες για συμμετοχή και αυτοέκφραση • Διαδικασίες για την επίλυση των συγκρούσεων και την αντιμετώπιση της βίας, του εκφοβισμού και των διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών πειθαρχίας
Διαχείριση και ανάπτυξη	Δείκτης 5 Υπάρχουν ενδείξεις αποτελεσματικής ηγεσίας του σχολείου βασισμένης στις αρχές της EDC/HRE;	• Στυλ ηγεσίας • Λήψη αποφάσεων • Κοινή ευθύνη, συνεργασία και ομαδική εργασία • Βαθμός απόκρισης
	Δείκτης 6 Διαθέτει το σχολείο ένα καλό σχέδιο ανάπτυξης που αντικατοπτρίζει τις αρχές της EDC/HRE;	• Συμμετοχή και συμπερίληψη • Επαγγελματική και οργανωτική ανάπτυξη • Διαχείριση πόρων • Αυτοαξιολόγηση, παρακολούθηση και λογοδοσία

44. Όταν αναπτύχθηκε το εργαλείο το 2005, οι δείκτες στον παραπάνω πίνακα είχαν περιγραφεί μόνο ως δείκτες EDC. Η επέκταση προς την EDC/HRE προστέθηκε στον πίνακα για αυτό το βιβλίο.

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 13: Γενικές αρχές για την αξιολόγηση της EDC/HRE

«Η EDC/HRE είναι μια δυναμική, συμπεριληπτική και προοδευτικά προσανατολισμένη έννοια. Προωθεί την ιδέα του σχολείου ως κοινότητα μάθησης και διδασκαλίας για τη ζωή σε μια δημοκρατία, η οποία υπερβαίνει κατά πολύ οποιοδήποτε συγκεκριμένο σχολικό μάθημα, διδασκαλία στην τάξη ή παραδοσιακή σχέση εκπαιδευτικού-μαθητή» (Συμβούλιο της Ευρώπης, *Δημοκρατική σχολική διοίκηση*, 2005, σ. 80).

Αξίες, στάσεις και συμπεριφορά

Όπως τονίζεται στο Μέρος 1 του παρόντος βιβλίου, η EDC/HRE ασχολείται κατά κύριο λόγο με αλλαγές στις αξίες και στάσεις - και στη συμπεριφορά. Όπως σε όλες τις αξιολογήσεις - είτε πρόκειται για μαθητές, εκπαιδευτικούς ή σχολεία - η αξιολόγηση διαστάσεων όπως οι αξίες και οι στάσεις είναι εξαιρετικά δύσκολη καθώς ενέχει τον κίνδυνο μιας πολύ υποκειμενικής ερμηνείας. Επιπλέον, οι αξίες και οι στάσεις δεν εκφράζονται μόνο ρητά μέσω της άμεσης συμπεριφοράς, αλλά περιλαμβάνονται έμμεσα στον τρόπο με τον οποίο ένα σχολείο εργάζεται, επικοινωνεί και οργανώνεται.

Πώς να συλλέξετε δεδομένα

Η αξιολόγηση της EDC/HRE σε ένα σχολείο μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους. Οι δείκτες της EDC/HRE παρέχουν μόνο το γενικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των διαφόρων τρόπων συλλογής δεδομένων ή για τον καθορισμό των διαφορετικών μεθόδων που θα χρησιμοποιηθούν για τη συλλογή πληροφοριών.

Για τον σκοπό αυτό, οι ακόλουθες ερωτήσεις μπορεί να είναι χρήσιμες (ibid., σελ. 81):

- **Τι: Τι πληροφορίες και ενδείξεις πρέπει να αναζητηθούν;**
 - οργάνωση του σχολείου
 - κυρίαρχες αξίες στην τάξη
 - κατανόηση των βασικών εννοιών
 - σχέσεις εξουσίας, κ.λπ.
- **Που: Σε ποιο μαθησιακό περιβάλλον της EDC/HRE αναφέρεται ο σχετικός δείκτης/υπόθεμα και που μπορούν να βρεθούν ενδείξεις;**
 - διδασκαλία στην τάξη
 - πρωινή συγκέντρωση
 - ομαδική εργασία εντός της τάξης EDC/HRE
 - σχολική γιορτή
 - εβδομάδα project, κ.λπ.
- **Υλικά: Ποια έγγραφα θα παρέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες;**
 - έγγραφο πολιτικής του σχολείου
 - σχολικά προγράμματα σπουδών
 - καταστατικό του σχολείου
 - καταστατικός χάρτης των μαθητών
 - κώδικας εκπαιδευτικής δεοντολογίας, κ.λπ.

- **Ποιος:** Ποια πρόσωπα/εμπλεκόμενα μέρη θα παράσχουν τις απαραίτητες πληροφορίες;
 - μαθητές
 - εκπαιδευτικοί
 - γονείς
 - τοπική αυτοδιοίκηση
 - ΜΚΟ, κ.λπ.
- **Πώς:** Πώς θα συλλεχθούν τα δεδομένα, ποια μέθοδος θα χρησιμοποιηθεί;
 - ερωτηματολόγιο
 - ομάδα εστίασης
 - συζήτηση
 - ατομικές συνεντεύξεις
 - παρατήρηση, κ.λπ.

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 14: Κατευθυντήριες γραμμές για την αυτοαξιολόγηση των σχολείων

Όταν ένα σχολείο αποφασίσει να περάσει από μια αυτοαξιολόγηση σε σχέση με την EDC/HRE, θα πρέπει να γνωρίζει το γεγονός πως αυτό θα πάρει ένα μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, ίσως ακόμη και ένα σχολικό έτος. Αυτή μπορεί, επίσης, να είναι μια δύσκολη περίοδος, η οποία περιλαμβάνει πολλά διαφορετικά βήματα και δραστηριότητες.

Ο κατάλογος που ακολουθεί, είναι από το εργαλείο «Διασφάλιση της Ποιότητας της Εκπαίδευσης για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη στα Σχολεία» (Συμβούλιο της Ευρώπης, *Δημοκρατική σχολική διοίκηση*, 2005, σελ. 73) και θα μπορούσε να βοηθήσει για να θυμόμαστε τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές:⁴⁵

- ευαισθητοποίηση όλων των εμπλεκόμενων μερών σχετικά με την ανάγκη για και τη διαδικασία της αυτοαξιολόγησης της EDC/HRE ως μέσο για την προσωπική, επαγγελματική και σχολική βελτίωση,
- εξασφάλιση του ότι όλα τα εμπλεκόμενα μέρη είναι ενημερωμένα σχετικά με το πλαίσιο αξιολόγησης της EDC/HRE και τον σκοπό του,
- επιλογή της καταλληλότερης προσέγγισης για την αυτοαξιολόγηση σε συνεννόηση με ένα ευρύ φάσμα εμπλεκόμενων μερών και ειδικών,
- σχεδιασμός έγκυρων και αξιόπιστων εργαλείων αξιολόγησης (όπως ερωτηματολόγια, ερωτήσεις συνέντευξης) με τη βοήθεια ειδικών από ερευνητικά εκπαιδευτικά ιδρύματα ή φορείς επιμόρφωση εκπαιδευτικών,
- προετοιμασία του προσωπικού του σχολείου και άλλων εμπλεκόμενων μερών για την αξιολόγηση, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισής τους στη χρήση των εργαλείων αξιολόγησης, και
- δημιουργία κλίματος ειλικρίνειας, έντιμου αναστοχασμού, εμπιστοσύνης, συμπερίληψης, λογοδοσίας και ευθύνης για τα αποτελέσματα.

- Αναγνωρίστε και μειώστε τις απειλητικές υποδηλώσεις της αξιολόγησης.
- Κατανοήστε την πρόκληση της αυτοαξιολόγησης ως διαδικασίας μάθησης.
- Αναπτύξτε γνώσεις και δεξιότητες αξιολόγησης.
- Ενισχύστε τη δέσμευση όλων στη βελτίωση του σχολείου.

45. Όταν αναπτύχθηκε το εργαλείο το 2005, οι κατευθυντήριες γραμμές είχαν περιγραφεί μόνο ως κατευθυντήριες γραμμές της EDC. Η επέκταση προς την EDC/HRE προστέθηκε σε αυτό το βιβλίο.

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 15: Εμπλέκοντας τους διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς στην αξιολόγηση της EDC/HRE σε ένα σχολείο

Όταν ένα σχολείο αποφασίσει να περάσει από μια αυτοαξιολόγηση, η καλή οργάνωση είναι απαραίτητη. Ιδανικά, θα πρέπει να υπάρχει ένα πρόσωπο υπεύθυνο για την οργάνωση και τη διατήρηση της εποπτείας της όλης διαδικασίας. Στις περισσότερες περιπτώσεις, το άτομο αυτό θα είναι ο διευθυντής του σχολείου ή ένα άλλο πρόσωπο που του έχει σαφώς ανατεθεί το έργο αυτό. Το άτομο αυτό πρέπει να γνωρίζει ότι η καθοδήγηση αυτής της διαδικασίας θα χρειαστεί έναν υψηλό βαθμό συντονισμού και διευκόλυνσης, παρά άσκηση κάθετης ηγεσίας ("από πάνω προς τα κάτω"). Όπως επισημάνθηκε στις κατευθυντήριες γραμμές για την αυτοαξιολόγηση των σχολείων (Φάκελος εργασίας 14), μια διαδικασία αυτοαξιολόγησης δεν θα πρέπει να παρεμποδίζεται απειλώντας τους εκπαιδευτικούς ή τους μαθητές μέσα από μορφές εξουσίας ή ελέγχου.

Ως εκ τούτου, πρέπει να εφαρμόζεται μια συμμετοχική και συνεργατική προσέγγιση (Συμβούλιο της Ευρώπης, *Δημοκρατική σχολική διοίκηση*, 2005, σελ. 74).

Οι ακόλουθες προτάσεις συνοψίζουν τα πιο σημαντικά στοιχεία για την περίπτωση συμμετοχής των διαφόρων εμπλεκόμενων μερών.

Η δημιουργία μιας ομάδας αξιολόγησης

Την ομάδα αξιολόγησης αποτελούν επτά έως εννέα άτομα. Θα μπορούσε να περιλαμβάνει τον διευθυντή του σχολείου, έναν ή δύο εκπαιδευτικούς, έναν ή δύο εκπροσώπους των μαθητών, έναν σύμβουλο (σε ορισμένες χώρες αυτός είναι παιδαγωγός ή σχολικός ψυχολόγος), έναν γονέα, έναν εκπρόσωπο της τοπικής κοινότητας (ή εκπρόσωπο μιας ΜΚΟ) και έναν εκπρόσωπο από ένα ερευνητικό ίδρυμα ή φορέα επιμόρφωση εκπαιδευτικών.

Τα καθήκοντα της ομάδας αξιολόγησης έχουν ως εξής (ibid., σελ. 75f):

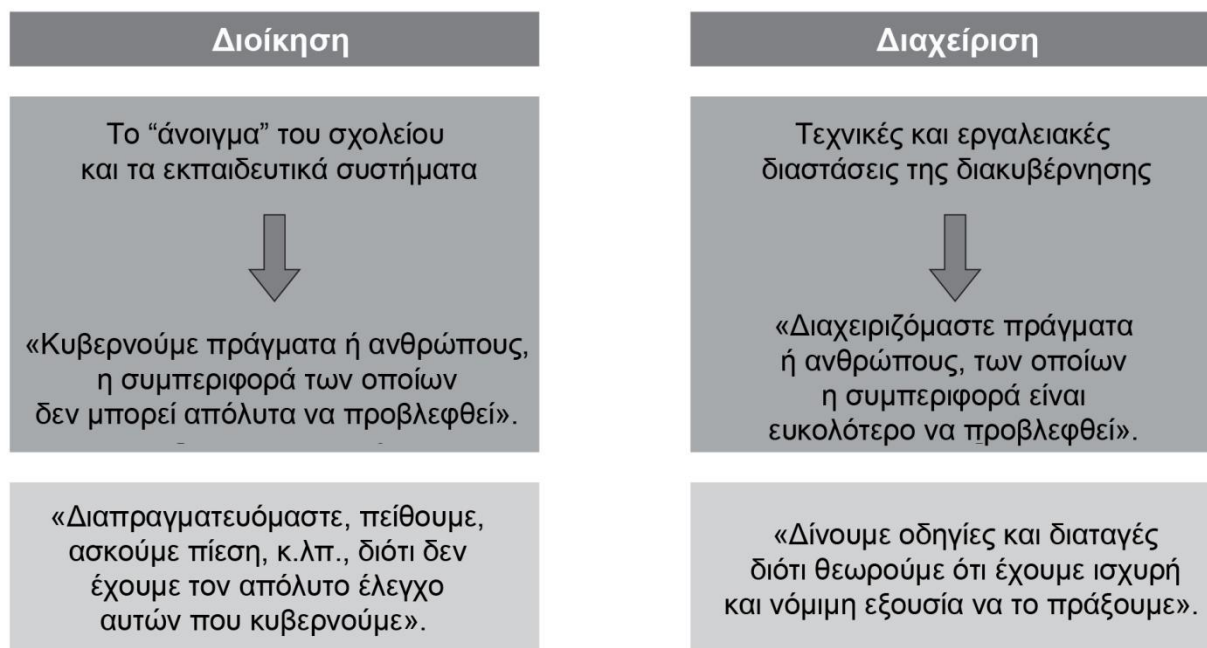
- προετοιμασία εργαλείων αξιολόγησης,
- κατάρτιση του σχολικού προσωπικού στις τεχνικές αξιολόγησης και τη χρήση των μέσων αξιολόγησης της EDC/HRE,
- παροχή πληροφοριών και συμβουλευτικής στους αξιολογητές και τα εμπλεκόμενα μέρη καθ'όλη τη διάρκεια της διαδικασίας,
- παρακολούθηση της εφαρμογής των εργαλείων αξιολόγησης,
- ανάλυση και ερμηνεία των ευρημάτων σε συνεργασία και διαβούλευση με ένα ευρύ φάσμα εμπλεκόμενων μερών και εξωτερικών εμπειρογνομόνων,
- προετοιμασία διαφόρων μορφών εκθέσεων για διάφορες ομάδες ενδιαφερόμενων μερών,
- λήψη και ανάλυση των σχολίων και των προτάσεων των ενδιαφερόμενων μερών κατά την αναθεώρηση των εκθέσεων.

Σημαντική σημείωση: κατά κανόνα, θα πρέπει να αναζητηθούν και να συγκριθούν οι απόψεις των διαφόρων εμπλεκόμενων μερών (για παράδειγμα, μέσω παράλληλων ερωτηματολογίων). Απαραίτητες σε αυτό το πλαίσιο είναι οι απόψεις των μαθητών ως προς την απόκτηση ικανοτήτων στην EDC/HRE, όπως ο αυτοαναστοχασμός, η κριτική σκέψη, η ευθύνη για τη βελτίωση και την αλλαγή (ibid., σελ. 77). Αυτό που πρέπει να εξεταστεί από την ομάδα αξιολόγησης είναι το φαινόμενο των «πολιτικά ορθών» απαντήσεων που δόθηκαν από τους μαθητές στο πλαίσιο της διδασκαλίας και του σχολείου. Μέσω ενός σαφούς καθορισμού των μεθόδων που χρησιμοποιούνται, αυτό μπορεί κάπως να μειωθεί (συνεντεύξεις συμμαθητών, πολύ ανοιχτά ερωτηματολόγια, απόρρητα ονόματα, εμπιστευτικότητα, κ.λπ.).

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 16: Διοίκηση και διαχείριση σε ένα σχολείο⁴⁶

Ένα σχολείο μπορεί επίσης να αξιολογηθεί εξετάζοντας τον τρόπο που οι διαδικασίες της EDC/HRE αντανakλώνται στον τρόπο που διοικείται. Από αυτή την άποψη, χρησιμοποιείται ο όρος «δημοκρατική σχολική διοίκηση». Στο πλαίσιο αυτό δύο είδη διεργασιών είναι συναφείς και πρέπει να διακριθούν η μία από την άλλη:

Η διοίκηση, ως εκ τούτου, περιγράφει τις οργανωτικές πτυχές, καθώς και την τεχνική και εργαλειακή διάσταση σε ένα σχολείο ή ένα εκπαιδευτικό σύστημα. Μέσα από την εισαγωγή όλο και πιο ανοιχτών διαδικασιών σε σχολεία που χαρακτηρίζονται από διαφορετικές ανάγκες και συμφέροντα, χρησιμοποιείται ο όρος «διοίκηση» (Συμβούλιο της Ευρώπης, *Δημοκρατική σχολική διοίκηση*, 2005, σελ. 9).

Τα οφέλη της δημοκρατικής σχολικής διοίκησης μπορούν να συνοψισθούν στα ακόλουθα σημεία (ibid., σελ. 9):

- τη βελτίωση της πειθαρχίας,
- τη μείωση των συγκρούσεων,
- το σχολείο γίνεται πιο ανταγωνιστικό,
- εξασφαλίζεται η μελλοντική ύπαρξη βιώσιμων δημοκρατιών.

46. Για την αξιολόγηση ενός σχολείου από την άποψη της EDC/HRE έχουμε παρουσιάσει δείκτες στον Φάκελο εργασίας 11.

Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 17: Εστιάζουμε στη δημοκρατική σχολική διοίκηση

Για την αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης του σχολείου σε σχέση με την πρακτική της EDC/HRE και τη σχέση της μεταξύ θεωρίας και πράξης ή μεταξύ της πολιτικής και της βιωμένης δημοκρατίας προτείνουμε τον παρακάτω πίνακα (Συμβούλιο της Ευρώπης, *Δημοκρατική σχολική διοίκηση*, 2007).

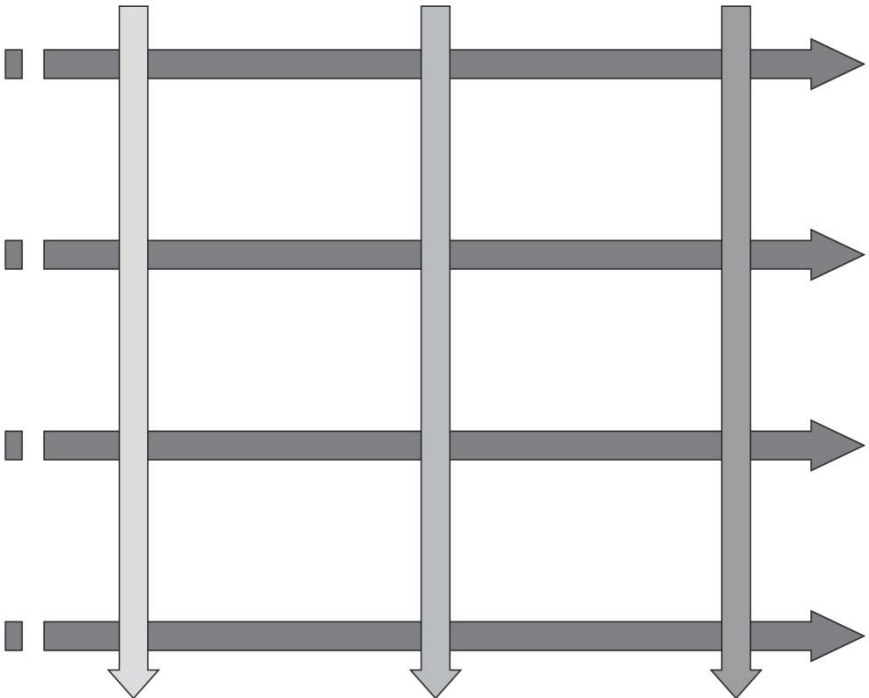
Κάθε σχολείο περιλαμβάνει τρεις βασικές αρχές σε σχέση με την EDC/HRE. Αυτές είναι:

- δικαιώματα και υποχρεώσεις,
- ενεργός συμμετοχή,
- σεβασμός στην ετερότητα.

Σε κάθε σχολείο υπάρχουν επίσης βασικοί τομείς στους οποίους αντανakλώνται οι αρχές αυτές. Αυτοί είναι:

- διοίκηση, ηγεσία και δημόσια λογοδοσία,
- εκπαίδευση με επίκεντρο τις αξίες,
- συνεργασία, επικοινωνία και συμμετοχή: ανταγωνιστικότητα,
- πειθαρχία των μαθητών.

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, μπορούμε να παρατηρήσουμε διαφορετικά επίπεδα έκφρασης των βασικών αρχών σε όλους τους βασικούς τομείς.

	Δικαιώματα και υποχρεώσεις	Ενεργός συμμετοχή	Σεβασμός στην ετερότητα
Διοίκηση, ηγεσία και δημόσια λογοδοσία			
Εκπαίδευση με επίκεντρο τις αξίες			
Συνεργασία, επικοινωνία και συμμετοχή			
Πειθαρχία των μαθητών			

Για λεπτομερή κατανόηση και χρήση αυτού του πίνακα, το εργαλείο "Δημοκρατική σχολική διοίκηση" δίνει περαιτέρω πληροφορίες (www.coe.int/edc).

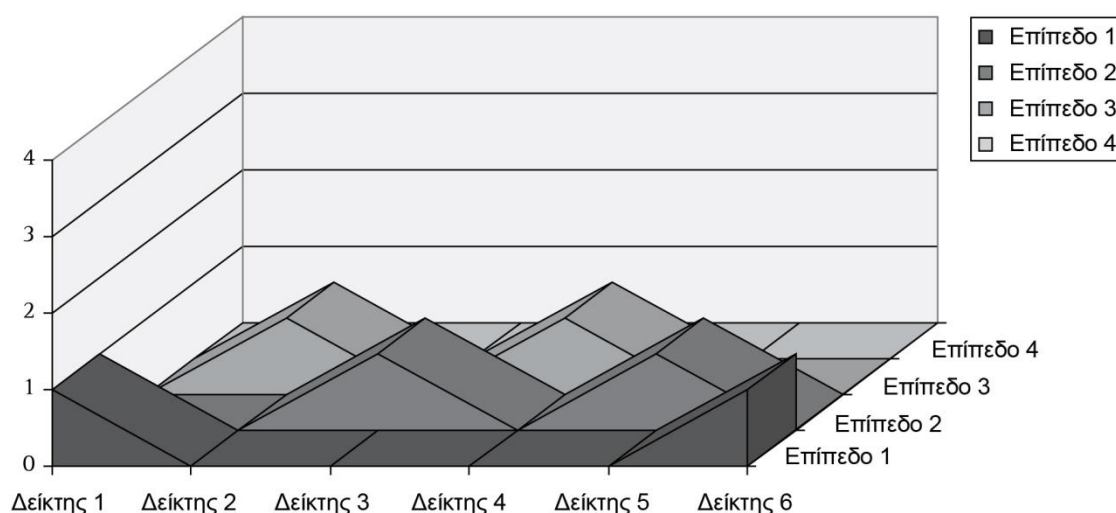
Αξιολόγηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων

Φάκελος εργασίας 18: Πώς να αναλύσουμε και να ερμηνεύσουμε τα αποτελέσματα της αξιολόγησης της EDC/HRE

Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να αναλυθούν, να κατηγοριοποιηθούν και να ερμηνευτούν τα αποτελέσματα της αξιολόγησης. Όταν χρησιμοποιείτε το σύνολο των δεικτών ποιότητας για την EDC/HRE που προτάθηκε στον Φάκελο εργασίας 12, ένας από τους πιο αποτελεσματικούς και εύκολους τρόπους είναι να ξεκινήσετε με τον εντοπισμό των δυνατών σημείων και των αδυναμιών της EDC/HRE. Το Συμβούλιο της Ευρώπης προτείνει για τον σκοπό αυτό τη χρήση μιας κλίμακας τεσσάρων επιπέδων και, συνεπώς, την στήριξη κάθε δείκτη σύμφωνα με την κλίμακα αυτή (Συμβούλιο της Ευρώπης, *Δημοκρατική σχολική διοίκηση*, 2005, σελ. 88):

- Επίπεδο 1 – σημαντική αδυναμία στους περισσότερους ή σε όλους τους τομείς,
- Επίπεδο 2 – περισσότερες αδυναμίες από δυνατά σημεία,
- Επίπεδο 3 – περισσότερα δυνατά σημεία από αδυναμίες,
- Επίπεδο 4 – δυνατά σημεία στους περισσότερους ή σε όλους τους τομείς και όχι σημαντικές αδυναμίες.

Ένας πιθανός τρόπος για να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα από μια τέτοια ανάλυση είναι με τη χρήση διαγραμμάτων που δείχνουν τη συνολική απόδοση στην EDC/HRE, καταγράφοντας παράλληλα τους διάφορους δείκτες. Αυτό απεικονίζεται στο παρακάτω παράδειγμα από ένα φανταστικό σχολείο:

Όταν προσπαθείτε να καταλήξετε σε ένα συμπέρασμα, αυτό θα πρέπει να καλύπτει τέσσερις βασικούς τομείς (*ibid.*, σελ. 91):

- την επίδοση του σχολείου στην EDC/HRE σε γενικές γραμμές,
- τη θέση του σχολείου σε κάθε δείκτη ποιότητας,
- τα πιο επιτυχημένα και τα πιο αδύναμα στοιχεία της EDC/HRE στο σχολείο,
- τα πιο κρίσιμα σημεία που μπορεί να απειλούν την περαιτέρω ανάπτυξη της EDC/HRE σε ένα σχολείο.

Μέρος 3

Εργαλεία για τη διδασκαλία και τη μάθηση σχετικά με τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Κεφάλαιο 1

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Κεφάλαιο 2

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Στην EDC/HRE, όπως γενικά στη διδασκαλία, είναι σημαντικό ο/η εκπαιδευτικός να αναστοχάζεται σχετικά με τους στόχους και να διευκρινίζει τους λόγους για τις επιλογές που πρέπει αναπόφευκτα να γίνουν και τις προτεραιότητες που πρέπει να δοθούν. Επιθυμεί να γνωρίζει, τι θα πρέπει να μάθουν οι μαθητές στην EDC/HRE; Αν οι μαθητές πρέπει να μάθουν πώς να συμμετέχουν ως πολίτες στη δημοκρατική τους κοινότητα, θα πρέπει να αναπτύξουν ικανότητες πολιτικής ανάλυσης και κρίσης, όταν ασχολούνται με πολιτικά προβλήματα και ζητήματα, ικανότητες συμμετοχής στις πολιτικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, καθώς και ένα ρεπερτόριο μεθοδολογικών δεξιοτήτων. Αυτό είναι δυνατό μόνο εάν μπορούν να μαθαίνουν με διαφορετικούς τρόπους και ανεξάρτητα. Για να γίνει αυτό, χρειάζονται υποστήριξη. Το ίδιο ισχύει και για το επάγγελμα του/της εκπαιδευτικού. Κάθε ειδικός χρησιμοποιεί τα ειδικά εργαλεία του. Εδώ, λοιπόν, εισάγουμε μερικά για τους εκπαιδευτικούς και μερικά για τους μαθητές τα οποία υποστηρίζουν ιδιαίτερα την EDC/HRE. Κάνουν το άτομο ανεξάρτητο. Η ανεξαρτησία είναι αυτοσκοπός για κάθε ανθρώπινο ον.

Κεφάλαιο 1

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

1. Εισαγωγή

Η EDC/HRE είναι μια ξεχωριστή μορφή εκπαιδευτικής δραστηριότητας που έχει ως στόχο να εξοπλίσει τους νέους ώστε να μπορούν να συμμετέχουν ως ενεργοί πολίτες, και ως εκ τούτου χρησιμοποιεί ξεχωριστές μορφές μάθησης. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν ευχέρεια σε αυτές τις μορφές μάθησης και να είναι σε θέση να τις θέσουν σε εφαρμογή σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Περιλαμβάνουν διάφορες μορφές:

- Επαγωγική – παρουσιάζουν στους μαθητές συγκεκριμένα προβλήματα για να επιλύσουν ή να πάρουν μια απόφαση σχετικά με αυτά, και τους ενθαρρύνουν να γενικεύσουν μέσα από αυτά – παρά να ξεκινήσουν από αφηρημένες έννοιες,
- Ενεργητική - ενθαρρύνουν τους μαθητές να μάθουν μέσα από τις πράξεις, πάρα μέσα από όσα τους λένε ή κηρύττουν,
- Σχετική – σχεδιάζουν μαθησιακές δραστηριότητες γύρω από πραγματικές καταστάσεις στη ζωή του σχολείου ή του πανεπιστημίου, της κοινότητας ή του ευρύτερου κόσμου,
- Συνεργατική - χρησιμοποιούν ομαδική εργασία και συνεργατική μάθηση,
- Διαδραστική – διδάσκουν μέσω συζήτησης και αντιπαράθεσης επιχειρημάτων (debate),
- Κριτική – ενθαρρύνουν τους μαθητές να σκέφτονται για τον εαυτό τους, ζητώντας τη γνώμη και τις απόψεις τους και βοηθώντας τους να αναπτύξουν τις δεξιότητες της επιχειρηματολογίας,
- Συμμετοχική - επιτρέπουν στους μαθητές να συμβάλουν στη δική τους μάθηση, για παράδειγμα, προτείνοντας θέματα προς συζήτηση ή έρευνα, ή με την αξιολόγηση τόσο της δικής τους μάθησης όσο και των συμμαθητών τους.

Για την υλοποίηση αυτών των σχεδίων, οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται εργαλεία για την υποστήριξη των μαθητών. Μερικά από αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την EDC/HRE. Ως εκ τούτου, θα περιγραφούν εδώ σε μια πολύ πρακτική μορφή.

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Εργαλείο 1: Εργασιοκεντρική μάθηση

Πώς να υποστηρίξετε τη μάθηση αναθέτοντας εργασίες

Η διαδραστική διδασκαλία και μάθηση παίζει σημαντικό ρόλο στις περισσότερες από τις διδακτικές δραστηριότητες που προτείνονται σε αυτό το εγχειρίδιο. Οι στόχοι της διαδραστικής διδασκαλίας είναι οι γνωστικές λειτουργίες (δηλαδή, η σκέψη και η κατανόηση), η μάθηση, και η δράση. Κάθε στάδιο του σχεδιασμού των μαθημάτων, της παρακολούθησης των εργασιών, της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων και του αναστοχασμού της όλης διαδικασίας έχει κρυμμένο μεγάλο δυναμικό μάθησης για τους μαθητές.

Η βασική προσέγγιση της οργανικής διασύνδεσης σκέψης και δράσης έχει επιπτώσεις στο σύνολο της μαθησιακής διαδικασίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι η ενεργός διαχείριση των μαθησιακών αντικειμένων περιορίζεται στα προκαταρκτικά στάδια της «πραγματικής» μάθησης, η οποία, στη συνέχεια, εκλαμβάνεται ως κάτι που περιλαμβάνει μόνο το “μυαλό” των μαθητών. Αντίθετα, η διασύνδεση μάθησης και δράσης μπορεί να δώσει σε όλους τους μαθητές μια σαφή ιδέα ως προς το γιατί μαθαίνουν πράττοντας: έχουν μια εργασία να κάνουν, και αυτό απαιτεί πολλές ικανότητες και δεξιότητες. Σε αυτό το είδος της διδασκαλίας, ο μαθητής πρέπει να προσδιορίσει τις μαθησιακές του ανάγκες σε κάθε νέα κατάσταση που προκύπτει. Οι μαθητές θα απαιτήσουν, επίσης, οδηγίες από τον/την εκπαιδευτικό σε αυτό το στάδιο, πράγμα που σημαίνει ότι οι μαθητές ορίζουν εργασίες για τους/τις εκπαιδευτικούς τους, και όχι το αντίστροφο. Η εργασιοκεντρική μάθηση παράγει ιδανικούς συνδυασμούς κονστрукτιβιστικής μάθησης και μάθησης μέσω οδηγιών.

Στην εργασιοκεντρική μάθηση, οι μαθητές αντιμετωπίζουν προβλήματα, τα οποία επιθυμούν να λύσουν. Η μάθηση δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά οδηγεί σε κάτι χρήσιμο και ουσιαστικό. Οι μαθητές μαθαίνουν διερευνώντας τρόπους για την επίλυση ενός προβλήματος, αναθέτοντας στον εαυτό τους και στον/στην εκπαιδευτικό τους τις εργασίες που ανοίγουν τον δρόμο για τη λύση του προβλήματος. Το σχολείο είναι ζωή - αυτό το κύριο θέμα της EDC / HRE ισχύει επίσης στην εργασιοκεντρική μάθηση. Πολλές καταστάσεις της πραγματικής ζωής συνίστανται στην εξεύρεση λύσεων σε προβλήματα. Η εργασιοκεντρική μάθηση προετοιμάζει τους μαθητές για τη ζωή δημιουργώντας καταστάσεις πραγματικής ζωής ως μαθησιακό πλαίσιο.

Η εργασιοκεντρική μάθηση ακολουθεί ένα μοτίβο που μπορεί να περιγραφεί σε γενικές γραμμές. Αν ο/η εκπαιδευτικός τηρήσει αυτό το μοτίβο, οι δυνατότητες μάθησης μέσω δράσης, δηλαδή, η ενεργητική μάθηση, θα ξεδιπλωθούν σχεδόν από μόνες τους.

Στοιχεία εργασιοκεντρικής μάθησης:

Οι μαθητές αντιμετωπίζουν ένα ζήτημα προς επίλυση (εργασία καθορισμένη είτε από τον/την εκπαιδευτικό είτε μέσα από ένα σχολικό βιβλίο).

Οι μαθητές σχεδιάζουν τη δράση τους.

Οι μαθητές εφαρμόζουν το σχέδιο δράσης τους.

Οι μαθητές αναστοχάζονται σχετικά με την μαθησιακή διαδικασία και παρουσιάζουν τα αποτελέσματά τους.

Είναι σημαντικό για τους μαθητές να βιώνουν τις αρχές της εργασιοκεντρικής μάθησης συχνά και σε

διαφορετικά πλαίσια. Μια καλή εργασία η οποία αναδεικνύει πολλά προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν είναι ο καλύτερος τρόπος για τη δημιουργία ενός παραγωγικού και συναρπαστικού περιβάλλοντος μάθησης.

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Εργαλείο 2: Ομαδοσυνεργατική μάθηση

Αυτή η μορφή διδασκαλίας δεν σημαίνει απλά το να αφήνουμε τους μαθητές να δουλέψουν σε ομάδες με την ελπίδα ότι θα γίνει με κάποιο τρόπο η δουλειά. Αυτό που σημαίνει είναι μια διαδικασία μάθησης, με σχήμα ή μορφή, που έχει ανατεθεί στην περιοχή της κοινωνικής μάθησης εξαιτίας της έλλειψης ορατής γνωστικής επιτυχίας. Η έκφραση «ομαδοσυνεργατική μάθηση», ωστόσο, επικεντρώνεται στην επίδοση των μαθητών.

Η σαφής κατανομή ρόλων μεταξύ των μελών της ομάδας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχημένη διδασκαλία, σύμφωνα με το ομαδοσυνεργατικό μοντέλο. Σε αυτό, ανατίθενται και δουλεύονται επίσημες εργασίες που παρέχουν το ίδιο status μεταξύ των μελών, και αυτό οδηγεί έτσι σε επιτυχή μάθηση. Είναι, ωστόσο, σαφές ότι δεν είναι κάθε εργασία κατάλληλη για αυτό το είδος της διδασκαλίας. Συνεπώς, δεν αποτελεί στόχο μια πολωμένη σχέση μεταξύ των ομαδοσυνεργατικών μορφών μάθησης και της δασκαλοκεντρικής διδασκαλίας. Σε αυτό το μοντέλο διδασκαλίας, ο/η εκπαιδευτικός παίζει έναν σαφή και ουσιαστικό ρόλο. Η επιτυχία της ομαδοσυνεργατικής μάθησης, όπως έχουν δείξει πολλές συγκρίσεις τάξεων, εξαρτάται από βασικά στοιχεία. Η ακόλουθη διαδικασία φαίνεται να έχει δοκιμαστεί από πολλούς εκπαιδευτικούς:

Ομαδοσυνεργατική μάθηση: πώς να οργανώσετε μια ομάδα

1. Τα ονόματα των μελών της ομάδας καταγράφονται σε αλφαβητική σειρά.

2. Σε κάθε άτομο της ομάδας ανατίθεται ένας από τους ακόλουθους ρόλους.

Συντονιστής: Αυτό το άτομο εξασφαλίζει ότι όλα τα μέλη κατανοούν την εργασία και είναι, επίσης, ο εκπρόσωπος της ομάδας.

Δημοσιογράφος: Αυτό το άτομο οργανώνει την παρουσίαση ή το τελικό προϊόν.

Διαχειριστής υλικών: Αυτό το άτομο εξασφαλίζει ότι όλα τα απαραίτητα υλικά είναι διαθέσιμα και διασφαλίζει ότι στο τέλος όλα έχουν καθαριστεί.

Υπεύθυνος σχεδιασμού: Αυτό το άτομο εξασφαλίζει ότι η ομάδα διαχειρίζεται τον χρόνο της καλά και ελέγχει ότι η ομάδα τηρεί το πρόγραμμά της. Αυτό το άτομο εξασφαλίζει ότι η ομάδα προγραμματίζει την πορεία δράσης της με λογικό τρόπο κατά την έναρξη της εργασίας και προσαρμόζει ανάλογα αυτό το πρόγραμμα.

Μεσολαβητής: Αυτό το πρόσωπο λύνει οποιαδήποτε προβλήματα μέσα στην ομάδα.

3. Κανόνες:

α) Μερικά μέλη της ομάδας έχουν ειδικά καθήκοντα / ρόλους, αλλά κάθε άτομο είναι υπεύθυνο για την όλη διαδικασία και τα αποτελέσματα της ομάδας.

β) Εάν πρόκειται να τεθεί μια ερώτηση είτε στον/στην εκπαιδευτικό είτε στο μαθητή-εκπρόσωπο, τότε όλη η ομάδα πρέπει να αποφασίσει ποια θα είναι αυτή η ερώτηση. Με τον τρόπο αυτό, η ομάδα αποφασίζει το ζήτημα συλλογικά. Οι εκπρόσωποι δεν απαντούν σε ατομικές ερωτήσεις κατά τη διάρκεια αυτής της ομαδικής διαδικασίας.

γ) Κάθε ομάδα είναι υπεύθυνη για την παρουσίαση. Κάθε μέλος της ομάδας είναι υπεύθυνο για τυχόν ερωτήσεις.

Οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται συχνά με τη μέθοδο της ομάδας λένε ότι σε πολλές περιπτώσεις έχει

νόημα για τους μαθητές να διατηρούν τους ρόλους τους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Αυτό παρέχει έναν ορισμένο βαθμό ασφάλειας, επιταχύνει τη μάθηση, και βελτιώνει την απόδοση της ομάδας.

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Εργαλείο 3: Προεδρεύουμε σε ολομέλεια (συζήτηση και κριτική σκέψη) στις τάξεις EDC/HRE

Εισαγωγή

Οι μαθητές μοιράζονται τις σκέψεις και τις ιδέες τους, καθοδηγούμενοι από τον/την εκπαιδευτικό τους. Αυτό είναι όλο. Η ρύθμιση είναι απλή και απαιτεί μόνο έναν πίνακα ή πίνακα παρουσιάσεων. Αλλά το έργο του/της εκπαιδευτικού είναι απαιτητικό. "Οι διάλογοι του Σωκράτη" του Πλάτωνα σηματοδοτούν την μακρά παράδοση αυτού του τρόπου διδασκαλίας, καθώς και ο Σωκράτης επικεντρώθηκε στον προβληματισμό του συνομιλητή του και στην αποδόμηση ψευδών ή δογματικών απόψεων του. Προτείνουμε έναν ρόλο πιο κατάλληλο για έναν/μία εκπαιδευτικό στην EDC/HRE -πιο υποστηρικτικό όπως αυτόν ενός προπονητή. Η πτυχή της ανάπτυξης ικανοτήτων – οι μαθητές μαθαίνουν πώς να σκέφτονται και να μοιράζονται τις σκέψεις τους - είναι ένας στόχος τόσο σημαντικός όσο και το περιεχόμενο.

Οι μαθητές συμμετέχουν σε μια διαδικασία σκέψης και διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης. Ο/η εκπαιδευτικός τούς υποστηρίζει. Σε γενικές γραμμές, η σκέψη είναι η προσπάθεια σύνδεσης του συγκεκριμένου με το αφηρημένο. Οι ολομέλειες εξασκούν την ικανότητα των μαθητών να σκέφτονται. Η σκέψη παίρνει χρόνο. Οι προσεκτικοί μαθητές είναι συχνά αργοί στοχαστές.

Μόνο το σχολείο μπορεί να προσφέρει καθοδηγούμενες ολομέλειες ως μια μορφή μάθησης. Όπως η διάλεξη ενός καθηγητή, η ολομέλεια μπορεί να προσαρμοστεί ακριβώς στις ανάγκες του μαθητή, πολύ περισσότερο από κάθε βιβλίο ή βίντεο. Οι κριτικοί έχουν δικαίως επισημάνει την κατάχρηση αυτής της μορφής: εφαρμόζεται πολύ συχνά, και για μεγάλα διαστήματα· οι εκπαιδευτικοί κάνουν ερωτήσεις για τις οποίες οι μαθητές δεν ενδιαφέρονται και δεν μπορούν να απαντήσουν· οι εκπαιδευτικοί παίζουν ένα ακατέργαστο είδος Σωκρατικού ρόλου, αντιμετωπίζοντας τους μαθητές ως κατώτερους οι οποίοι αναμένεται να προσφέρουν ως απαντήσεις αυτά που θέλει να ακούσει ο/η εκπαιδευτικός.

Αλλά αν χρησιμοποιηθεί προσεκτικά, και με έναν ορισμένο βαθμό πρακτικής, οι ολομέλειες αποτελούν μία από τις πιο ισχυρές και ευέλικτες, και μάλιστα απαραίτητες, μορφές μάθησης στην EDC/HRE. Ο κατάλογος ελέγχου που ακολουθεί περιγράφει τις μαθησιακές δυνατότητες, και δίνει στον/στην εκπαιδευτικό μερικές συμβουλές για το τι πρέπει να κάνει και τι να αποφεύγει. Τα Βιβλία II-V σε αυτή την έκδοση της EDC/HRE προσφέρουν πολλές περιγραφές ολομελειών με τους μαθητές από το Δημοτικό έως το Λύκειο. Ως εκ τούτου, δεν περιλαμβάνεται παράδειγμα σε αυτό το εργαλείο.

Ο ρόλος των μαθητών

Οι μαθητές:

- έρχονται στην ολομέλεια με κάποια εμπειρία – σε διαφορετικά επίπεδα, και ενδιαφέρονται για το θέμα υπό συζήτηση,
- γνωρίζουν ότι η συνεισφορά τους είναι ευπρόσδεκτη, και ότι δεν δίνονται βαθμοί για "λάθος" ιδέες ή προτάσεις,
- έχουν τη μερίδα του λέοντος στον χρόνο ομιλίας,
- έχουν διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες (παράδειγμα: "αργοί στοχαστές" - "γρήγοροι ομιλητές").

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών

Ο/η εκπαιδευτικός:

- επικοινωνεί με την τάξη, και είναι ικανός και πρόθυμος να αυτοσχεδιάσει, αντιδρώντας σε ό, τι λένε οι μαθητές,
- αντιλαμβάνεται πλήρως το θέμα και έχει μια σαφή ιδέα για το αποτέλεσμα της ολομέλειας,
- ελέγχει, αλλά δεν κυριαρχεί, στην ολομέλεια, παίρνοντας ένα μικρό μερίδιο του χρόνου ομιλίας,
- δίνει στους μαθητές επαρκή χρόνο για να σκεφτούν,
- ακούει χωρίς να κρατά σημειώσεις,
- ακούει ενεργά, διατυπώνοντας με σαφήνεια ιδέες που οι μαθητές υπαινίσσονται,
- ενθαρρύνει τους μαθητές να συμμετέχουν, και απευθύνεται σε μαθητές οι οποίοι έχουν την τάση να μένουν σιωπηλοί,
- ενεργεί ως χρονομέτρης, συντονιστής της ομάδας, συντονιστής της διαδικασίας,
- δίνει δομή στη συζήτηση με τη χρήση του πίνακα (κατά προτίμηση πίνακα παρουσιάσεων), προσφέροντας εικόνες, σύμβολα, παραδείγματα, πληροφορίες, έννοιες και πλαίσια,
- εντοπίζει τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών και αντιδρά ανάλογα. Καθοδηγεί τους μαθητές για θέματα που δεν γνωρίζουν, και εξασφαλίζει ότι ασκείται κριτική σε επιχειρήματα και γραμμές σκέψης που είναι λανθασμένες ή ελλιπείς, οι οποίες και αποδομούνται από κάποιον μαθητή ή τον/την εκπαιδευτικό.

Κατάλληλα θέματα και πλαίσια στην EDC/HRE

Κατάλληλα θέματα περιλαμβάνουν:

- εργασία πάνω σε συνεισφορές των μαθητών (ερωτήσεις, σχόλια, παρουσιάσεις, εργασία για το σπίτι, εμπειρίες και συναισθήματα),
- εργασία πάνω σε συνεισφορές του/της εκπαιδευτικού (ερώτηση, προτροπή, εικόνα, διάλεξη),
- εισαγωγή μιας νέας έννοιας,
- περαιτέρω παρακολούθηση μιας εργασίας ανάγνωσης ή έρευνας,
- περαιτέρω παρακολούθηση μίας φάσης μιας εργασίας- ή μάθησης βασισμένης σε πρόβλημα (απολογισμός δραστηριότητας, αναστοχασμός),
- ανατροφοδότηση,
- ανάπτυξη μια υπόθεσης για περαιτέρω έρευνα.

Μαθησιακό δυναμικό

Οι μαθητές:

- δημιουργούν το πλαίσιο για μια καινούργια έννοια που παραδίδει ο/η εκπαιδευτικός με διδασκαλία (κονστрукτιβιστική μάθηση),
- βιώνουν πως επιτελείται η λειτουργία της σκέψης – κάνοντας ερωτήσεις, εξετάζοντας προσεκτικά τις απαντήσεις, συνδέοντας το συγκεκριμένο με το αφηρημένο και αντίστροφα (ανάπτυξη ικανότητας μέσω επίδειξης αναλυτικής και κριτικής σκέψης),
- μοιράζονται τα κριτήριά τους για την έκφραση κρίσης και αναστοχάζονται τους λόγους για την επιλογή

των κριτηρίων τους (ικανότητα κρίσης ή διαδραστική κονστρουκτιβιστική μάθηση),

- βιώνουν την τάξη τους ως μικρο-κοινότητα μάθησης στην οποία ενθαρρύνονται να συμμετέχουν (μάθηση μέσω της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων),
- αντιμετωπίζονται ως εμπειρογνώμονες (ενίσχυση της αυτοεκτίμησης),
- κρίνουν, αφού εξετάσουν αμφιλεγόμενες απόψεις για ένα πολιτικό ζήτημα (προσομοίωση της λήψης πολιτικών αποφάσεων).

Προετοιμασία

Κριτήρια για την επιλογή ενός θέματος:

- Οι μαθητές πρέπει να είναι ενημερωμένοι σχετικά με το θέμα (συνδέσεις με την εμπειρία των μαθητών).
- Οι μαθητές βλέπουν γιατί το θέμα αξίζει να συζητηθεί (συνάφεια, προσωπικό ενδιαφέρον).
- Αντιπαράθεση: το θέμα δημιουργεί ένα πρόβλημα και επιτρέπει στους μαθητές να έχουν διαφορετικές απόψεις. Ο/η εκπαιδευτικός έχει μια προσωπική άποψη, αλλά δεν κατέχει "τη σωστή λύση."
- Ο/η εκπαιδευτικός έχει ένα πλέγμα ιδεών και μεθόδων κατά νου που του επιτρέπει να προβλέπει τα περισσότερα από όσα οι μαθητές είναι πιθανό να πουν, και να ενσωματώνει τις ιδέες τους σε ένα εννοιολογικό πλαίσιο (για παράδειγμα, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα, τα κριτήρια της δικαιοσύνης και της αποτελεσματικότητας, συγκεκριμένο και αφηρημένο, συμφέροντα και συμβιβασμός).
- Αν η συζήτηση δεν ξεκινά με συνεισφορά των μαθητών, ο/η εκπαιδευτικός σκέφτεται έναν τρόπο εκκίνησής της (μία ερώτηση ή μία προτροπή, για παράδειγμα).
- Ο/η εκπαιδευτικός συντάσσει την περίληψη της ολομέλειας - για παράδειγμα ένα διάγραμμα με μια καινούργια έννοια, μια θέση ή μια σειρά από λέξεις-κλειδιά που οι μαθητές στη συνέχεια επεξεργάζονται σε ένα κείμενο ως εργασία.

Μερικά “πράξτε”

- Όταν κάνετε μια προτροπή ή μια ερώτηση, δώστε στους μαθητές σας χρόνο για να σκεφτούν - περιμένετε για μερικά δευτερόλεπτα. Στη συνέχεια, δώστε το λόγο σε πολλούς μαθητές διαδοχικά.
- Παραλλαγές (απαιτούν περισσότερο χρόνο, αλλά βελτιώνουν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα των συνεισφορών μαθητών και εκπαιδευτικών): όταν κάνετε μια προτροπή ή μια ερώτηση:
 - δώστε στους μαθητές σας χρόνο να καταγράψουν τις ιδέες τους, και μετά δώστε τους τον λόγο. Οι μαθητές διαβάζουν τις προτάσεις τους, ή συλλέγουν τις γραπτές ιδέες τους στο πάτωμα ή σε μια αφίσα και τις ομαδοποιούν,
 - αφήστε τους μαθητές σας να μοιραστούν τις ιδέες τους σε ζευγάρια, και στη συνέχεια να παρουσιάσουν τα αποτελέσματά τους.
- Βασικός κανόνας: «Μία συνεισφορά του/της εκπαιδευτικού - πολλές απαντήσεις του μαθητή». Από την άποψη της διαχείρισης του χρόνου, αυτό μπορεί ήδη να αποτελέσει μια πλήρη ολομέλεια, που ολοκληρώνεται με την περίληψη ή το συμπέρασμα του/της εκπαιδευτικού.
- Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές σας κάθονται σε τετράγωνο ή κύκλο, επιτρέποντας σε όλους να απευθύνονται και να βλέπουν ο ένας τον άλλον.

- Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές μπορούν να καταλάβουν ο ένας τον άλλον. Ενθαρρύνετέ τους να εξηγήσουν τις ιδέες τους και κάθε όρο που άλλοι μαθητές δεν γνωρίζουν.

Μερικά “μην κάνετε”

Αποφύγετε:

- να κάνετε ερωτήσεις τύπου “ναι/όχι”. Θα πρέπει να κάνετε την επόμενη ερώτηση αμέσως μετά. Προτιμήστε ανοιχτές ερωτήσεις ή προτροπές. Οι ερωτήσεις για περαιτέρω παρακολούθηση μπορούν μετά να είναι «σφιχτές» και πιο συγκεκριμένες,
- να παρασύρεστε σε μια συζήτηση με έναν ή δύο μαθητές. Αντ’ αυτού, απευθύνετε τις ερωτήσεις τους σε όλη την τάξη,
- να παραμερίζετε ή να αγνοείτε δηλώσεις μαθητών που σας πιάνουν απροετοίμαστους. Μπορεί να είναι οι πιο ενδιαφέρουσες! Κι εδώ, πάλι εμπλέξετε όλη την τάξη,
- να σχολιάζετε κάθε δήλωση των μαθητών με την οποία συμφωνείτε ή διαφωνείτε. Καλύτερα, δώστε ένα έναυσμα που θα βοηθήσει τους μαθητές να εντοπίσουν τα δυνατά σημεία ή τις αδυναμίες στα επιχειρήματά τους,
- να περιορίζετε τον ρόλο σας στο δίνετε τον λόγο στους μαθητές με τη σειρά που σηκώνουν το χέρι τους. Αρκετά συχνά, οι μαθητές θα θίγουν διαφορετικές πλευρές ενός θέματος ή και επιμέρους θέματα, και η συζήτηση μπορεί να οδηγηθεί σε σύγχυση ή χάος. Ως εκ τούτου, αναλάβετε την πρωτοβουλία και αποφασίστε ή προτείνετε σε ποιο θέμα θα επικεντρωθείτε αρχικά. Τονίστε το δίλημμα ότι ο χρόνος και η συγκέντρωση είναι πολύ περιορισμένα για να συζητηθούν τα πάντα αν οι μαθητές αμφισβητούν την ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα.

Ο/η εκπαιδευτικός ως αυτοσχεδιαστής – οι μαθητές πυροδοτούν μια συζήτηση

Μέχρι τώρα έχουμε εξετάσει τις ολομέλειες που ο/η εκπαιδευτικός έχει συμπεριλάβει στον σχεδιασμό ενός μαθήματος EDC/HRE. Ωστόσο, οι μαθητές μπορούν να ζητήσουν μια συζήτηση αυθόρμητα, συχνά με μια παρατήρηση ή ένα σχόλιο που πυροδοτεί μια αντιπαράθεση. Αν ο χρόνος το επιτρέπει, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει στους μαθητές την ευκαιρία να προχωρήσουν. Οι μαθησιακές τους ανάγκες είναι εμφανείς - όλοι, ή τουλάχιστον κάποιοι από αυτούς, ενδιαφέρονται για ένα θέμα.

Παραδείγματα:

- «Στο τέλος, μπορείς να βασίζεσαι μόνο στην οικογένειά σου».
- «Νομίζω ότι για μερικούς ανθρώπους η θανατική ποινή θα ήταν μια καλή ιδέα».
- «Τι συμβαίνει με τους πολιτικούς που παραβιάζουν τις προεκλογικές υποσχέσεις τους;»
- Ένας μαθητής αναφέρεται σε ένα τρέχον ζήτημα από τον ημερήσιο τύπο.

Σε μια τέτοια κατάσταση, οι μαθητές αναθέτουν στον/στην εκπαιδευτικό μια εργασία. Θα πρέπει να συντονίσει μια συζήτηση χωρίς προηγούμενη προετοιμασία, μονάχα με αυτοσχεδιασμό. Οι εκπαιδευτικοί δεν χρειάζεται να φοβούνται μια τέτοια κατάσταση. Συνήθως, ο/η εκπαιδευτικός θα έχει μια εικόνα του θέματος, και οι τρόποι αλληλεπίδρασης είναι οι ίδιοι, όπως και σε κάθε ολομέλεια που περιλαμβάνεται σε ένα σχέδιο μαθήματος. Παρόμοιες καταστάσεις προκύπτουν όταν οι μαθητές ζητούν από τον/την εκπαιδευτικό να δώσει μια εξήγηση απροετοίμαστος/-η («τι σημαίνει δημοκρατία;»).

Ακολουθούν μερικές συμβουλές για το πώς να αντιδράσετε σε αυθόρμητες συζητήσεις:

- Ζητήστε από τον μαθητή (τους μαθητές) που ξεκίνησε τη συζήτηση να εξηγήσει το θέμα στην τάξη.

Αυτό δίνει σε όλους την ευκαιρία να συμμετέχουν, και σας δίνει επίσης χρόνο να σκεφτείτε.

- Αποσαφηνίστε πόσο χρόνο θέλετε να διαθέσετε. Αποφασίστε πώς θα συνεχίσετε με το θέμα (-τα) και το μάθημα μετά τη συζήτηση.
- Όταν ακούτε τους μαθητές σας, έχετε τον νου σας σε αυτά που γνωρίζουν, κι έχουν ή δεν έχουν κατανοήσει.
- Πάρτε την πρωτοβουλία να δώσετε μια περίληψη ή το συμπέρασμα της συζήτησης. Αυτό μπορεί να μην είναι της ίδιας ποιότητας με κάτι που είχατε τον χρόνο να προετοιμάσετε εκ των προτέρων, αλλά χρησιμεύει στους μαθητές καλύτερα από ό, τι αν τελειώσει μια συζήτηση χωρίς τουλάχιστον μια απλή δήλωση σχετικά με το γιατί έγινε και σε τι οδήγησε.
- Εναλλακτικά, μπορείτε να το ορίσετε αυτό ως εργασία για τους μαθητές σας για περαιτέρω παρακολούθηση, αλλά μόνο αν έχετε μια λύση στο μυαλό σας.

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Εργαλείο 4: Συνέντευξη με έναν ειδικό - πώς συλλέγουμε πληροφορίες

Στην EDC/HRE υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου οι μαθητές χρειάζεται να συλλέξουν πληροφορίες παίρνοντας συνεντεύξεις από άτομα εκτός τάξης.

Οι συνεντεύξεις αυτές μπορούν να πραγματοποιηθούν μέσα στην τάξη, ή η όλη τάξη ή μία ομάδα μαθητών μπορούν να τις πραγματοποιήσουν εκτός.

Οι συνεντευξιζόμενοι μπορεί να είναι εμπειρογνώμονες με την αυστηρή έννοια της λέξης, όπως ένα μέλος της τοπικής αυτοδιοίκησης ή της εθνικής βουλής, ένας εκπρόσωπος κάποιου διοικητικού συμβουλίου, ή ένας επιστήμονας. Αλλά οι συνεντευξιζόμενοι μπορούν, επίσης, να είναι άτομα που έχουν ένα συγκεκριμένο υπόβαθρο κοινωνικής ή επαγγελματικής εμπειρίας, όπως ένας εργάτης, μια ανύπαντρη μητέρα, ένας μετανάστης ή κάποιος άνεργος.

Εδώ δεν θα ασχοληθούμε με το ποιος θα έρθει σε επικοινωνία με τον ειδικό. Στις περισσότερες περιπτώσεις, αυτό θα το κάνει ο/η εκπαιδευτικός. Αλλά φυσικά μπορεί να ανατεθεί ως εργασία στους μαθητές, ειδικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Θα εστιάσουμε περισσότερο στο πώς μπορούν οι μαθητές να προετοιμάσουν και πραγματοποιήσουν τη συνέντευξη.

Σαφώς, θα πρέπει να αποφύγουμε ένα σενάριο στο οποίο ο/η εκπαιδευτικός ή μια μικρή ομάδα μαθητών παίρνουν συνέντευξη από έναν ειδικό, με την υπόλοιπη τάξη να παρακολουθεί χωρίς να καταλαβαίνει για ποιο λόγο γίνονται συγκεκριμένες ερωτήσεις. Μια συνέντευξη απαιτεί ικανότητες οι οποίες είναι χρήσιμες για κάθε είδος εργασίας project, μελέτες πεδίου ή πιο προηγμένη εργασία στον τομέα της επιστήμης ή των μέσων επικοινωνίας.

Ένα «πρότυπο» μοντέλο διαδικασίας για την προετοιμασία μιας συνέντευξης με έναν ειδικό περιλαμβάνει τα ακόλουθα βήματα:

1. Οι μαθητές εντοπίζουν ένα σημαντικό θέμα που αξίζει πιο λεπτομερή μελέτη.
2. Ο/η εκπαιδευτικός προτείνει να πάρουν οι μαθητές μια συνέντευξη από έναν ειδικό. Στη συνέχεια, έρχεται σε επικοινωνία με αυτόν/ήν και κανονίζει μια ημερομηνία για τη συνέντευξη, είτε στη σχολική αίθουσα είτε σε ένα χώρο εκτός σχολείου.
3. Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές ποιο θα είναι το έργο τους: στον διαθέσιμο χρόνο για τη συνέντευξη (45-90 λεπτά), οι μαθητές μπορούν να θέσουν ορισμένες ερωτήσεις-κλειδιά. Καθώς θα χρειαστεί χρόνος για να απαντηθεί καθεμία από αυτές τις βασικές ερωτήσεις, και οι απαντήσεις θα πυροδοτήσουν περαιτέρω ερωτήσεις, οι μαθητές θα πρέπει να αποφασίσουν σε ποια ερωτήματα και ζητήματα θα εστιάσουν. Οι μαθητές θα σχηματίσουν ομάδες, καθεμία από τις οποίες θα είναι υπεύθυνη για μία βασική ερώτηση. Κάθε ομάδα θα έχει στη διάθεσή της συγκεκριμένο χρόνο (10-15 λεπτά) για να πάρει συνέντευξη από τους ειδικούς. Είναι σημαντικό για τους μαθητές να κατανοήσουν αυτό το πλαίσιο και τον σκοπό του, οπότε ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να απαντήσει σε οποιαδήποτε ερώτηση με υπομονή και προσοχή.
4. Στην ολομέλεια, οι μαθητές συμμετέχουν σε "ιδεοκαταιγίδα." Καταγράφουν σε κάρτες ή φύλλα χαρτιού όλες τις ερωτήσεις που μπορούν να σκεφτούν και θα ήθελαν να θέσουν, χρησιμοποιώντας μια καινούργια κάρτα για κάθε ερώτηση. Για να αποφευχθεί η σπατάλη χρόνου, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να περιορίσει τον αριθμό των καρτών σε δύο ή τρεις για κάθε μαθητή. Μετά από πέντε έως οχτώ λεπτά, οι ερωτήσεις αυτές συλλέγονται στον πίνακα ή τον πίνακα σεμιναρίου, με τους μαθητές να έρχονται μπροστά και να παρουσιάζουν τις ιδέες τους.
5. Οι ερωτήσεις που αναφέρονται στο ίδιο θέμα ομαδοποιούνται κάτω από μια ερώτηση-κλειδί. Στη συνέχεια, οι μαθητές αποφασίζουν ποιες βασικές ερωτήσεις θα χρησιμοποιηθούν στη συνέντευξη και με ποια σειρά θα τεθούν. Σε μια συνέντευξη 60 λεπτών, δεν θα πρέπει να τεθούν παραπάνω από τέσσερις βασικές ερωτήσεις. Κατά κανόνα, η πρώτη θα πρέπει να αφορά τον ίδιο τον ειδικό ώστε να

έχουν οι μαθητές μια ιδέα σε ποιον μιλούν. Τα τελευταία δέκα λεπτά θα πρέπει να αφιερώνονται σε ανοιχτή συζήτηση ή συμπληρωματικές ερωτήσεις από μεμονωμένους μαθητές.

6. Οι μαθητές μπαίνουν στις ομάδες. Παίρνουν τις κάρτες με τις προτεινόμενες ερωτήσεις από τον πίνακα ή τον πίνακα σεμιναρίου, και αποφασίζουν αν θα τις συμπεριλάβουν στη συνέντευξη.
8. Αν οι μαθητές δεν έχουν καθόλου εμπειρία σε συνεντεύξεις, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει σύντομες οδηγίες για τη βασική τεχνική της συνέντευξης. Η πρώτη ερώτηση θα πρέπει να είναι ευρέος πεδίου, επιτρέποντας στον συνεντευξιζόμενο να δώσει πολλές πληροφορίες και λέξεις-κλειδιά. Οι μαθητές μπορούν στη συνέχεια να θέσουν περαιτέρω, πιο στοχευμένες ερωτήσεις. Γενικά, θα πρέπει να αποφεύγονται οι κλειστές ερωτήσεις, καθώς μια καινούργια ερώτηση πρέπει να ακολουθήσει αμέσως μετά. Οι μαθητές θα πρέπει επίσης να εξασφαλίσουν πως δεν θα αναμείξουν τη συνέντευξη με συζήτηση («Δεν συμφωνείτε μαζί μου πως...;»).
9. Στο τέλος, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν τέσσερις με έξι ερωτήσεις τις οποίες έχουν βάλει με σειρά προτεραιότητας. Για να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, η τάξη μπορεί να κάνει πρόβα τη συνέντευξη με ένα παιχνίδι ρόλων, με τον/την εκπαιδευτικό στον ρόλο του ειδικού.
10. Είναι σημαντικό να αποσαφηνιστούν οι ρόλοι των μελών της ομάδας κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Ποιος θα θέσει ποια ερώτηση; Ποιος θα καταγράψει τις απαντήσεις; Ποιος θα αντικαταστήσει κάποιο μέλος της ομάδας που θα απουσιάσει την ημέρα της συνέντευξης; Αυτοί που θα πάρουν τη συνέντευξη θα πρέπει να μπορούν να διατηρούν βλεμματική επαφή με τον συνεντευξιζόμενο, οπότε θα πρέπει να υποστηρίζονται από έναν ή δύο μαθητές που θα κρατάνε σημειώσεις (βλ. το υπόδειγμα ερωτηματολογίου παρακάτω). Δεν ενδείκνυται να χρησιμοποιήσετε μαγνητόφωνο, καθώς η απομαγνητοφώνηση είναι πολύ χρονοβόρα για τους μαθητές. Είναι προτιμότερο να επικεντρωθούν στα απαραίτητα και να αποδώσουν τις σημειώσεις τους σε πλήρες κείμενο από μνήμης αμέσως μετά τη συνέντευξη.
11. Μετά τη συνέντευξη, οι ομάδες δίνουν αναφορά στην τάξη, προφορικά και/ή γραπτά. Ανάλογα με τα διαθέσιμα μέσα, αυτό μπορεί να γίνει με φυλλάδιο, εφημερίδα τοίχου, ή ηλεκτρονικό έγγραφο. Τώρα είναι ο κατάλληλος χρόνος να γίνει αναφορά στο πλαίσιο που έδωσε την αφορμή για τη συνέντευξη. Συλλέξαμε τις πληροφορίες που χρειαζόμασταν; Τι μάθαμε; Ποιες καινούργιες ερωτήσεις προέκυψαν;
12. Οι μαθητές θα πρέπει επίσης να επαναθεωρήσουν τη διαδικασία και τις δεξιότητες που απέκτησαν, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετώπισαν. Αυτό θα δώσει στον/στην εκπαιδευτικό σημαντική ανατροφοδότηση για τον σχεδιασμό μελλοντικών εργασιών.

Φυλλάδιο σχεδιασμού για μια ομάδα συνέντευξης

Συνέντευξη με:

Ημερομηνία:

Τοποθεσία:

Διαθέσιμος χρόνος ανά ομάδα: λεπτά.

Ομάδα #

Θέμα:

Μέλη της ομάδας:

No.	Βασική ερώτηση	Υπεύθυνος συνέντευξης	Υπεύθυνος σημειώσεων
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Εργαλείο 5: Καθορισμός διδακτικών στόχων βασισμένων στις ικανότητες⁴⁷

1. Πρότυπο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών (μόνο ένα):		
2. Παρακαλώ απαντήστε την ακόλουθη ερώτηση: Τι είναι σε θέση να κάνει ένας μαθητής όταν έχει αποκτήσει την ικανότητα που έχετε στο μυαλό σας;		
Περιγραφή:		
3. Παρακαλώ περιγράψτε ποιο είναι το ελάχιστο που θα πρέπει ένας μαθητής να είναι ικανός να κάνει, και στη συνέχεια σκεφτείτε πιο προχωρημένα επίπεδα απόδοσης.		
Αφού οι μαθητές μου έχουν λάβει μέρος στις τάξεις EDC/HRE για ... αποτελούμενες από x μαθήματα...		
... το ελάχιστο που περιμένω από κάθε μαθητή είναι πως είναι ικανός να ...	... αυτό που θα ήθελα να είναι οι μαθητές μου σε θέση να κάνουν...	... πραγματικά ελπίζω πως οι μαθητές μου θα είναι σε θέση να ...
“Ελάχιστο επίπεδο” (αποδεκτό)	“Κανονικό επίπεδο” (ικανοποιητικό)	“Προχωρημένο επίπεδο” (καλό)

47. Βλ. το κεφάλαιο σε αυτό το βιβλίο για τις ικανότητες στην EDC/HRE. Αυτό το εργαλείο βασίζεται στον Ziener G (2008), *Bildungsstandards in der Praxis. Kompetenzorientiert unterrichten* (2nd edn), Seelze-Velber, σελ. 56.

4. Πρώτα βήματα για το σχεδιασμό των τάξεων EDC/HRE		
Στόχος	Συνεισφορά από τον εκπαιδευτικό	Δραστηριότητες και εργασίες των μαθητών

Κεφάλαιο 2

Εργαλειοθήκη για μαθητές

1. Εισαγωγή

Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν τάξεις EDC/HRE μπορεί να είναι τέλειοι στον σχεδιασμό και την προετοιμασία του μαθήματος. Όμως, παρά την καλή προετοιμασία ένα μάθημα μπορεί να πάει στραβά αν ξεχάσουν να λάβουν υπόψη τους τις δεξιότητες των μαθητών σε ορισμένες τεχνικές. Αυτό μπορεί να συμβεί στους καλύτερους και πιο έμπειρους εκπαιδευτικούς. Ένα μάθημα μπορεί να λειτουργήσει σωστά μόνο αν οι μαθητές έχουν ένα συγκεκριμένο ρεπερτόριο μεθόδων και ξέρουν πώς να τις χρησιμοποιούν.

Από την εμπειρία που αποκτήθηκε στα διάφορα προγράμματα για εκπαιδευτικούς της EDC/HRE σε όλη την Ευρώπη, αποφασίσαμε να συμπεριλάβουμε αυτή την εργαλειοθήκη σε αυτό το βιβλίο. Αυτό το σύνολο οδηγιών, τα φύλλα εργασίας, τις μέσες και οι λίστες ελέγχου μπορούν να λειτουργήσουν ως μια βάση δεδομένων στην οποία οι μαθητές έχουν πρόσβαση όταν δεν είναι εξοικειωμένοι με μια συγκεκριμένη μέθοδο ή τεχνική.

Είναι καθήκον του εκπαιδευτικού να εξηγήσει πότε και πώς θα χρησιμοποιείται ποιο εργαλείο. Και θα είναι, επίσης, καθήκον του εκπαιδευτικού να αποφασίσει πότε θα παρουσιάσει ποιο εργαλείο στους μαθητές, αν η εργαλειοθήκη είναι ένα σταθερό μέσο που εκτίθεται στην τάξη, εύκολα προσβάσιμο ανά πάσα στιγμή, ή αν η εργαλειοθήκη μπορεί επίσης να χρησιμοποιείται για τις εργασίες στο σπίτι.

Το παρακάτω σύνολο εργαλείων μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές σε μια σειρά από διαφορετικά πράγματα, όπως:

- πώς να συγκεντρώσουν και να αναζητήσουν πληροφορίες ,
- πώς να ταξινομήσουν τις πληροφορίες τους ,
- πώς να παράγουν δημιουργικό έργο,
- πώς να παρουσιάσουν τη δουλειά τους,
- πώς να συνεργαστούν με άλλους μαθητές

Κάθε εργαλείο αρχίζει σε ξεχωριστή σελίδα. Μπορεί να διαβαστεί ατομικά από τους μαθητές ή - αν το αποφασίσει ο/η εκπαιδευτικός - σε ζευγάρια ή μικρές ομάδες.

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 1: Φύλλο εργασίας για τους μαθητές για να σχεδιάσουν τα προγράμματα μάθησής τους

- Θέτω για τον εαυτό μου τον ακόλουθο στόχο – για το επόμενο κεφάλαιο/ενότητα/για σήμερα, κ.λπ.: ...
- Σήμερα θα κάνω τις επόμενες εργασίες: ...
- Ενδιαφέρομαι ιδιαίτερα για: ...
- Δυσκολεύομαι ιδιαίτερα σε: ...
- Έχω κάνει το εξής πλάνο:... (Τι θα κάνω πρώτα; Τι θα κάνω μετά από αυτό; Πού θα μάθω; Πότε θα κάνω διάλειμμα; Πότε θα τελειώσω τη δουλειά μου;)
- Θα συζητήσω λεπτομερώς το πρόγραμμά μου με τον/την: ...
- Θα είμαι ικανοποιημένος με όσα έμαθα μου αν πετύχω στο εξής: ...
- Θα φροντίσω να έχω τα ακόλουθα υλικά μάθησης: ...
- Για να διασφαλίσω ότι μπορώ να δουλέψω ανενόχλητος, θα λάβω τα ακόλουθα μέτρα: ...
- Για να βελτιώσω τη μάθησή μου, θα ζητήσω υποστήριξη από τα παρακάτω παιδιά: ...
- Όταν κουραστώ, θα πάρω δυνάμεις με ...
- Αν δεν απολαμβάνω τη μάθηση πλέον, θα ...

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 2: Φύλλο εργασίας για τους μαθητές για να αναστοχαστούν πάνω στη μάθησή τους

- Ποιες ήταν οι πρώτες μαθησιακές μου δραστηριότητες;
- Ποια ήταν τα επόμενα βήματα στη μάθησή μου;
- Πότε επέτρεψα στον εαυτό μου να κάνει διάλειμμα;
- Πόσο καιρό έμαθα μόνος μου;
- Πόσο καιρό έμαθα μαζί με ένα άλλο παιδί;
- Πότε έμαθα μέσα σε ομάδα;
- Έμαθα καλά στην ομάδα;
- Πραγματοποίησα τις μαθησιακές μου δραστηριότητες σύμφωνα με το πρόγραμμά μου;
- Μπορούσα να συγκεντρωθώ στη δουλειά μου χωρίς να με ενοχλούν; Αποσπάστηκε η προσοχή μου κάποια στιγμή; Πρέπει να βελτιωθεί η προσοχή μου;
- Διασφάλισα πως έμαθα καλά;
- Βαρέθηκα καθώς μάθαινα;
- Έμαθα με ευχαρίστηση;
- Πότε απόλαυσα τη μάθηση;
- Ήμουν ασίγουρος, ενώ μάθαινα, ότι θα είμαι επιτυχής; (Μαθαίνοντας με αυτοπεποίθηση)
- Πώς ενδιαφέρθηκα για το αντικείμενο και έφτασα να απολαμβάνω τη μάθηση;
- Ποιες στρατηγικές μάθησης και τεχνικές εφάρμοσα;
- Έμαθα καλά; Τι έκανα καλά, τι έκανα άσχημα;
- Τι ήταν δύσκολο για μένα; Πώς ξεπέρασα αυτές τις δυσκολίες;
- Θα πρέπει να εργάζομαι πιο γρήγορα ή πιο αργά;
- Υπάρχει κάτι που πρέπει να αλλάξω;
- Πώς μπορώ να βελτιώσω τη ζωή μου;
- Στην επόμενη μαθησιακή μου εργασία θα προσπαθήσω να πετύχω αυτό: ...

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 3: Φύλλο εργασίας για τους μαθητές για να αναστοχαστούν πάνω στα επιτεύγματά τους

- Τι έχω μάθει;
- Έχω πραγματικά σημειώσει πρόοδο;
- Έχω πραγματικά καταλάβει τι έχω μάθει;
- Είμαι σε θέση να εφαρμόσω τις νεοαποκτηθείσες ικανότητες μου σε διαφορετικές καταστάσεις;
- Πού και πότε μπορώ να κάνω χρήση αυτών που έχω μάθει;
- Είμαι προσωπικά ικανοποιημένος με ό, τι έχω καταφέρει;
- Θα ήθελα να κατανοήσω ή να είμαι σε θέση να εφαρμόσω κάτι ακόμα καλύτερα;
- Έχω επιτύχει τον μαθησιακό μου στόχο;
- Τι πρέπει να μάθω ακόμα;
- Θα βάλω νέους στόχους για μελλοντική μάθηση;

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 4: Έρευνα σε βιβλιοθήκες

Στις βιβλιοθήκες μπορείτε να βρείτε πολλές πληροφορίες που χρειάζεστε, όταν ερευνάτε ένα θέμα. Για να είστε σε θέση να χρησιμοποιήσετε αυτές τις πληροφορίες, θα πρέπει να μπορείτε να ξεχωρίζετε τα πιο σχετικά κομμάτια. Ο κατάλογος που ακολουθεί μπορεί να σας βοηθήσει να βρείτε πληροφορίες (έρευνα).

1. Ποιος είναι ο στόχος μου;

- Τι θέλω να δημιουργήσω; Πώς θα πρέπει να είναι το τελικό προϊόν; Πρέπει να είναι μια παρουσίαση; Μια αναφορά; Μια αφίσα;
- Θα χρειαστεί να αναζητήσετε διαφορετικούς τύπους πληροφοριών, ανάλογα με τον στόχο της εργασίας σας. Για να δημιουργήσετε μια αφίσα, θα πρέπει να βρείτε φωτογραφίες που μπορείτε να κόψετε· για μια έκθεση θα πρέπει να βρείτε ακριβείς πληροφορίες σχετικά με ένα θέμα.

2. Τι πληροφορίες χρειάζομαι;

- Γράψτε όλα όσα γνωρίζετε σχετικά με το θέμα (ένας νοητικός χάρτης μπορεί να σας βοηθήσει).
- Γράψτε όλα όσα θα θέλατε να γνωρίζετε σχετικά με το θέμα (τονίστε σημεία στον νοητικό σας χάρτη). Ορίστε με ακρίβεια για ποια πτυχή του θέματος θέλετε να μάθετε. Ανάλογα με το τι θα είναι τελικό σας προϊόν, μπορεί να χρειαστεί να ορίσετε πολλές πτυχές ή μόνο μερικές.

3. Πώς βρίσκω πληροφορίες και πώς τις οργανώνω;

- Κοιτάξτε τα βιβλία, περιοδικά, ταινίες, κ.λπ., που έχετε βρει στη βιβλιοθήκη και αποφασίστε αν μπορούν να απαντήσουν στις ερωτήσεις που θέσατε. Και μια ματιά στο ευρετήριο ή τους πίνακες περιεχομένων μπορεί να βοηθήσει.
- Σε ένα χωριστό φύλλο χαρτιού, σημειώστε τον τίτλο του βιβλίου και τον αριθμό της σελίδας όπου βρήκατε την πληροφορία. Μπορείτε, επίσης, να επισημάνετε τη σελίδα με έναν σελιδοδείκτη ή με χαρτάκια σημειώσεων τύπου Post-it.
- Συχνά μπορεί να είναι χρήσιμο να φωτοτυπήσετε τη σελίδα. Ωστόσο, μην ξεχάσετε να σημειώσετε τον τίτλο του βιβλίου στη φωτοτυπία.
- Κοιτάξτε τις φωτογραφίες από περιοδικά. Φωτοτυπήστε τις ή επισημάνετε τη σελίδα με σελιδοδείκτη.
- Εάν χρησιμοποιείτε ταινία, παρακολουθήστε την ταινία και σταματάτε την κάθε φορά που περιγράφεται κάτι ενδιαφέρον.
- Συγκεντρώστε τα υλικά και βάλτε τα όλα μαζί σε έναν πλαστικό φάκελο.
- Επισημάνετε τις πιο σημαντικές πληροφορίες.
- Σε ένα φύλλο χαρτιού, σημειώστε με δικά σας λόγια τις πιο σημαντικές πληροφορίες σχετικά με ένα θέμα.

4. Πώς παρουσιάζω τις πληροφορίες;

Μπορείτε, για παράδειγμα:

- να φτιάξετε μια αφίσα,
- να κάνετε μια έκθεση,
- να δώσετε μια διάλεξη,
- να δημιουργήσετε μια διαφάνεια,

- να γράψετε ένα άρθρο για εφημερίδα,
- να προβάλετε βίντεο κλιπ.

5. Πώς μπορώ να αξιολογήσω την έρευνά μου;

- Μάθατε τίποτα καινούργιο;
- Βρήκατε αρκετές χρήσιμες πληροφορίες;
- Ποια βήματα στην έρευνας σας πήγανε καλά; Τι ήταν δύσκολο;
- Τι θα κάνατε διαφορετικά την επόμενη φορά;

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 5: Έρευνα στο διαδίκτυο

Μπορείτε να βρείτε πληροφορίες για κάθε πιθανό θέμα στο διαδίκτυο. Θα πρέπει να εξετάσετε με ποιο τρόπο θέλετε να βρείτε τις πιο ουσιαστικές και ακριβείς πληροφορίες σχετικά με το θέμα σας.

Εύρεση πληροφοριών

Σημειώστε τις λέξεις-κλειδιά για το θέμα που σας δόθηκε ή για το θέμα της επιλογής σας σε ένα κομμάτι χαρτί. Προσπαθήστε να σκεφτείτε τι ακριβώς θέλετε να ξέρετε για αυτό το θέμα.

Παραδείγματα:

- EDC/HRE,
- Συμβούλιο της Ευρώπης,
- μειονότητες,
- δημοκρατία.

Συνδυάστε όρους αναζήτησης, για παράδειγμα, "μεσαιωνικές αγορές της πόλης», χρησιμοποιώντας εισαγωγικά.

- Ποιοι συνδυασμοί λέξεων σας βοηθάνε να βρείτε τις πιο σχετικές πληροφορίες για το θέμα σας; Σημειώστε τα κριτήρια αυτά σε ένα φύλλο χαρτί.

Έλεγχος των πληροφοριών σας

Επειδή ο καθένας μπορεί να έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο και να δημιουργήσει πληροφορίες, είναι σημαντικό να ελέγχετε καλά τις πληροφορίες που βρίσκετε πριν τις χρησιμοποιήσετε.

Προσπαθήστε να διευκρινίσετε τα ακόλουθα προβλήματα:

- Μπορείτε να βρείτε αυτές τις πληροφορίες σε άλλες σελίδες στο διαδίκτυο;
- Ποιος έκανε τις πληροφορίες προσβάσιμες στο κοινό;
- Τι συμφέρον θα μπορούσε να έχει αυτό το πρόσωπο ή ο οργανισμός με το να κάνει αυτές τις πληροφορίες προσβάσιμες στο κοινό;
- Είναι το πρόσωπο ή ο οργανισμός αξιόπιστος;

Συγκρίνετε τις πληροφορίες από το διαδίκτυο με πληροφορίες από άλλες πηγές:

- Μπορείτε να βρείτε τις ίδιες πληροφορίες σε ένα βιβλίο, σε μια συνέντευξη ή μέσα από τις δικές σας εμπειρίες;
- Είναι οι πληροφορίες στο διαδίκτυο επίκαιρες, κατανοητές, πιο ολοκληρωμένες από ό, τι μπορείτε να βρείτε σε ένα βιβλίο, σε μία συνέντευξη ή μέσω της δικής σας παρατήρησης;
- Ποιες πληροφορίες ταιριάζουν καλύτερα στον σκοπό σας;

Αποθήκευση των πληροφοριών

Μόλις βρείτε έναν καλό διαδικτυακό τόπο στον οποίο θέλετε να επιστρέψετε αργότερα ή θέλετε να χρησιμοποιήσετε ως πηγή για την εργασία σας, φτιάξτε τη δική σας προσωπική λίστα δικτυακών τόπων:

- Ανοίξτε ένα ξεχωριστό έγγραφο.
- Σημειώστε τη διεύθυνση (URL).

- Αντιγράψτε τη διεύθυνση URL πιέζοντας το πλήκτρο CTRL (control) και C ταυτόχρονα.
- Επικολλήστε το URL στο έγγραφο πιέζοντας το πλήκτρο CTRL (control) και V ταυτόχρονα.
- Αποθηκεύστε το έγγραφό σας στο "weblist_topic" - για παράδειγμα, "weblist_democracy".

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 6: Διεξαγωγή συνεντεύξεων και ερευνών

Μπορείτε να συλλέξετε πληροφορίες σχετικά με ένα θέμα, όταν ρωτάτε ανθρώπους σχετικά με τις γνώσεις τους για το θέμα ή όταν ζητάτε τη γνώμη τους.

Μπορείτε να ρωτήσετε:

- ειδικούς - αν θέλετε να βρείτε κάτι συγκεκριμένο για ένα θέμα
- ή
- ανθρώπους που δεν έχουν καμία ειδική εμπειρογνωμοσύνη για το θέμα, αλλά σας ενδιαφέρει να μάθετε τι σκέφτονται για το θέμα σας.

Οι συνεντεύξεις και οι έρευνες είναι καλύτερο να γίνονται από κοινού σε μια μικρή ομάδα. Με αυτόν τον τρόπο μπορείτε να βοηθήσετε ο ένας τον άλλο με τις ερωτήσεις και την καταγραφή των απαντήσεων.

Ακολουθείστε τα παρακάτω σημεία στον κατάλογο:

- Καταγράψτε μια σύντομη απάντηση σε κάθε ερώτηση.
- Σημειώστε τις ερωτήσεις στις οποίες δεν έχετε απάντηση.
- Συζητήστε τις ανοιχτού τύπου ερωτήσεις με την τάξη σας.

Βήματα που απαιτούνται

1. Στόχος

- Ποιο είναι το θέμα μας; Τι θέλουμε να μάθουμε;
- Πώς θα πρέπει να είναι το τελικό προϊόν;

2. Προετοιμασία

- Από ποιον θα πρέπει να πάρουμε συνέντευξη; Πόσα άτομα; Η ηλικία ή το φύλο παίζουν κάποιον ρόλο;
- Πώς επιλέγουμε τα σωστά άτομα;
- Πότε θα πρέπει να γίνει η συνέντευξη/έρευνα;
- Πώς θα πρέπει να γίνει;
- Ποιος πρέπει να ενημερωθεί ή από ποιον πρέπει να πάρουμε άδεια;
- Πώς θα καταγραφούν οι απαντήσεις (θα μαγνητοφωνηθούν, σε σημειώσεις, σε ερωτηματολόγια);

3. Ερωτήσεις

- Τι ερωτήσεις θα κάνουμε;
- Πόσες ερωτήσεις μπορούμε να κάνουμε; Πόσο χρόνο έχουμε;

- Βάλτε τις ερωτήσεις μαζί για να σχηματίσουν μια έρευνα.

4. Διεξαγωγή της έρευνας/συνέντευξης

- Πώς αρχίζουμε με τις ερωτήσεις;
- Ποιος παίζει ποιον ρόλο στην ομάδα (κάνει ερωτήσεις, σημειώνει τις απαντήσεις, ξεκινάει και σταματάει το μαγνητόφωνο);
- Πώς τελειώνουμε τη συνέντευξη;

5. Αξιολόγηση

- Αν πήρατε συνέντευξη από έναν ειδικό, σκεφτείτε τα πιο σημαντικά πράγματα που είπε και τονίστε τα.
- Εάν ρωτήσατε διάφορους ανθρώπους για το ίδιο θέμα και θέλετε να ξέρετε πόσοι άνθρωποι έδωσαν παρόμοιες απαντήσεις, τότε ταξινομήστε ανάλογα τις απαντήσεις.

6. Παρουσίαση

Αποφασίστε αν η παρουσίαση θα είναι για:

- να την μοιραστείτε στην τάξη - ή
- να γράψετε ένα άρθρο σε εφημερίδα - ή
- να φτιάξετε μια αφίσα - ή
- κάτι άλλο.

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 7: Ερμηνεία εικόνων

Ακριβώς όπως τα κείμενα, οι εικόνες περιέχουν πολλές πληροφορίες. Οι παρακάτω συμβουλές θα σας βοηθήσουν να ερμηνεύσετε και να κατανοήσετε εικόνες.

Ανακαλύψτε πληροφορίες για την εικόνα

- Ποια είναι τα πιο σημαντικά χρώματα στην εικόνα;
- Πού υπάρχουν εμφανή σχήματα, μοτίβα, γραμμές;
- Τι είναι μεγαλύτερο ή μικρότερο από το κανονικό;
- Πόσο μεγάλο είναι στην πραγματικότητα το πράγμα/πρόσωπο στην εικόνα;
- Ποια χρονική περίοδος (παρελθόν, παρόν) και ποια εποχή του έτους ή ημέρα του χρόνου απεικονίζονται;
- Από ποια προοπτική βλέπετε το θέμα της εικόνας: μέσα από τα μάτια ενός βατράχου, ενός πουλιού ή ενός ανθρώπου;
- Τι μπορείτε να αναγνωρίσετε στην εικόνα;
- Τι είδους εικόνα είναι (μία εικόνα, μια αφίσα, μια ζωγραφιά, μια ξυλογραφία, ένα γραφικό, ένα κολάζ, ένα πορτρέτο, ένα τοπίο, μια καρικατούρα, κ.λπ.);
- Τι είναι υπερβολικό ή τονίζεται ιδιαίτερα στην εικόνα (φως /σκοτάδι, οι αναλογίες, το μπροστινό πλάνο/φόντο, πολυχρωμία, κίνηση/ακίνησία, χειρονομίες, εκφράσεις του προσώπου);

Αντιληφτείτε την εικόνα

- Τι είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο σε σχέση με την εικόνα;
- Τι σας αρέσει σε αυτήν;
- Τι είναι χαρακτηριστικό στην εικόνα;
- Πώς αισθάνεστε όταν την κοιτάτε;
- Ποιο μέρος της εικόνας είναι το πιο όμορφο;
- Ποιες λέξεις σας έρχονται στο μυαλό όταν κοιτάτε την εικόνα;

Συζητήστε την εικόνα

- Περιγράψτε την εικόνα με δικά σας λόγια.
- Πείτε ο ένας τον άλλο τι είναι σημαντικό ή εντυπωσιακό στην εικόνα.
- Κάντε ο ένας στον άλλο ερωτήσεις για την εικόνα.
- Δώστε σύντομες εντολές ο ένας στον άλλο, όπως: *ψάξε για, βρες, δείξε, εξήγησε ...*
- Συζητήστε ερωτήσεις όπως: Γιατί επιλέχθηκαν αυτές οι εικόνες; Ποιες εικόνες συμπληρώνουν το κείμενο που ανήκει σε αυτές; Ποιες εικόνες έρχονται σε σύγκρουση με το κείμενο;

Δουλέψτε με τις εικόνες

- Επιλέξτε μια εικόνα και διαδραματίστε τη σκηνή που βλέπετε εκεί.

- Συστήστε το πρόσωπο που βλέπετε στην εικόνα.
- Αλλάξτε τις φωτογραφίες και σχολιάστε τις.
- Συγκρίνετε ιστορικές φωτογραφίες με τις εικόνες που έχετε.
- Εξηγήστε τι θα ήταν δύσκολο να γίνει κατανοητό στο κείμενο αν δεν είχατε τις εικόνες για να σας βοηθήσουν.
- Προσθέστε κατάλληλες εικόνες που συμπληρώνουν το κείμενο.
- Συγκρίνετε τις εικόνες και αξιολογήστε τις. Σας αρέσουν; Αν όχι, γιατί όχι;
- Γράψτε μια περιγραφή της εικόνας.
- Σκεφτείτε τι είχε συμβεί λίγο πριν τραβηχτεί η φωτογραφία ή ζωγραφιστεί/σχεδιαστεί η εικόνα.
- Σκεφτείτε τι θα συνέβαινε αν η εικόνα ζωντάνευε.
- Προσθέστε στην εικόνα μερικά συνεφάκια ομιλίας με κείμενο.
- Περιγράψτε τις μυρωδιές και τους ήχους που σας κάνει η εικόνα να σκεφτείτε.
- Συλλέξτε εικόνες από παρόμοια θέματα.

Ερμηνεύστε την εικόνα

- Τι τίτλο θα δίνετε στην εικόνα;
- Πού τραβήχτηκε η φωτογραφία ή ζωγραφίστηκε/σχεδιάστηκε η εικόνα;
- Τι ήθελε να πει ο φωτογράφος/καλλιτέχνης με αυτήν την εικόνα;
- Γιατί τραβήχτηκε η φωτογραφία ή ζωγραφίστηκε/σχεδιάστηκε αυτή η εικόνα;

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 8: Νοητικοί χάρτες

Ένας νοητικός χάρτης σας βοηθά να οργανώσετε τις σκέψεις σας. Αυτό σημαίνει κυριολεκτικά ο όρος. Οι νοητικοί χάρτες μπορεί να είναι χρήσιμοι σε πολλές διαφορετικές καταστάσεις, όταν έχετε να σκεφτείτε για ένα συγκεκριμένο θέμα: για τη συλλογή ιδεών, την προετοιμασία για μια παρουσίαση, τον προγραμματισμό ενός project, κλπ.

Κοιτάξτε τον παρακάτω νοητικό χάρτη:

- Ποιες είναι οι κύριες κατηγορίες; Ποιες είναι οι υποκατηγορίες;
- Θα είχατε προσθέσει περισσότερους όρους; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί;

Οδηγίες για τη δημιουργία ενός νοητικού χάρτη

- Γράψτε το όνομα του θέματός σας στη μέση του χαρτιού σας και σχεδιάστε έναν κύκλο γύρω από αυτό. Βεβαιωθείτε πως χρησιμοποιείτε χαρτί που είναι αρκετά μεγάλο.
- Σχεδιάστε μερικές παχιές γραμμές που έρχονται από τον κύκλο. Σε κάθε γραμμή, γράψτε το όνομα ενός υπο-θέματος που σχετίζεται με το κύριο θέμα στη μέση.
- Από τις παχιές γραμμές, μπορείτε να σχεδιάσετε και άλλες λεπτές γραμμές που αντιπροσωπεύουν υποκατηγορίες ή ερωτήσεις που σχετίζονται με το υπο-θέμα που είναι γραμμένο στην παχιά γραμμή.
- Προσπαθήστε να βρείτε όσους περισσότερους διαφορετικούς όρους μπορείτε και να τους τοποθετήσετε στις σωστές κατηγορίες. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε διαφορετικά μεγέθη γραμματοσειράς, σύμβολα και χρώματα.

Συγκρίνετε τον δικό σας νοητικό χάρτη με των συμμαθητών σας

- Τι παρατηρείτε;
- Με ποιους τρόπους είναι οι νοητικοί χάρτες σας παρόμοιοι;
- Σε τι διαφέρουν;
- Ποιοι είναι οι πιο σημαντικοί όροι;
- Βγάζει νόημα η οργάνωση των υποκατηγοριών;
- Υπάρχει κάτι σημαντικό που λείπει;
- Τι θα κάνατε διαφορετικά την επόμενη φορά;

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 9: Δημιουργία αφίσων

Μια αφίσα σάς επιτρέπει να καταγράψετε την εργασία σας και να την παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας. Είναι σημαντικό η αφίσα να είναι οργανωμένη με τέτοιο τρόπο που να κάνει τους ανθρώπους να την προσέξουν. Θα πρέπει, επίσης, να κάνει αυτούς που την παρατηρούν περιέργους να μάθουν περισσότερα.

Σε μια μικρή ομάδα, εξετάστε τα σημαντικά χαρακτηριστικά μιας επιτυχημένης αφίσας και σκεφτείτε τι στοιχεία μπορείτε να ενσωματώσετε στη δική σας αφίσα.

Αν έχετε ήδη ετοιμάσει την αφίσα σας, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αυτά τα χαρακτηριστικά ως έναν κατάλογο ελέγχου για την αξιολόγηση μιας άλλης αφίσας.

Λίστα ελέγχου

Τίτλος: θα πρέπει να είναι σύντομος και ενδιαφέρον, ορατός από απόσταση.

Στυλ γραφής: θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλη και ευανάγνωστη. Εάν χρησιμοποιείτε υπολογιστή, μη χρησιμοποιείτε πάρα πολλές διαφορετικές γραμματοσειρές. Γράψτε σύντομες προτάσεις που είναι ορατές από απόσταση.

Εικόνες, φωτογραφίες, γραφικά: αυτά θα πρέπει να στηρίζουν ό, τι έχετε να πείτε και να κάνουν την αφίσα ενδιαφέρουσα. Περιοριστείτε σε ορισμένα εντυπωσιακά.

Παρουσίαση: που θα πρέπει να μπουν ο τίτλος, οι επικεφαλίδες, οι κουκίδες, τα σύμβολα, τα κουτιά, οι φωτογραφίες ή οι εικόνες; Σχεδιάστε την αφίσα σας πριν ξεκινήσετε.

Τοποθετήστε τα μαζί με προσοχή: η αφίσα θα πρέπει να γεμίζει τη διαμόρφωση που επιλέξατε αλλά δεν θα πρέπει να είναι στριμωγμένη.

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 10: Διοργάνωση εκθέσεων

Μια έκθεση βοηθά ομάδες μαθητών να παρουσιάσουν τη δουλειά τους, έτσι ώστε οι άλλοι (η τάξη ή οι προσκεκλημένοι) να πάρουν μια ιδέα από αυτά που έκανε η ομάδα. Η παρακάτω λίστα θα σας βοηθήσει να σχεδιάσετε και να οργανώσετε μια έκθεση.

Λίστα

1. Τι θέλουμε να παρουσιάσουμε;

- Ποιο είναι το βασικό μήνυμα που επιθυμείτε να μεταδοθεί με την έκθεση;
- Ποιος θα μπορούσε να είναι ο τίτλος της έκθεσής σας;

2. Ποιο είναι το κοινό;

- Παιδιά και εκπαιδευτικοί από το σχολείο σας;
- Γονείς και συγγενείς;
- Πελάτες ενός τουριστικού γραφείου;

3. Πού θα πραγματοποιηθεί η έκθεση;

- Στην αίθουσα ή κάπου μέσα στο σχολείο;
- Σε ένα δημόσιο χώρο (στο δημαρχείο, για παράδειγμα);
- Θα υπάρχει αρκετός χώρος και φωτισμός;
- Θα υπάρχει η αναγκαία υποδομή;

4. Πώς διεξάγουμε μια αξέχαστη έκθεση;

- Θα επιτρέπεται να αγγίζονται τα αντικείμενα;
- Θα υπάρχει χώρος στον οποίο θα επιτρέπεται να λειτουργούν τα πράγματα, να τα δοκιμάζουν, να τα παρατηρούν ή να πειραματίζονται με αυτά;
- Θα υπάρχει μουσική ή θα παίζετε μουσική μόνοι σας;
- Θα προσφέρονται μεζεδάκια;
- Θα υπάρχουν ξεναγοί στην έκθεση;
- Θα δημιουργηθεί ένα ενημερωτικό φυλλάδιο ως οδηγός για την έκθεση;
- Θα διοργανωθεί διαγωνισμός ή κάποιο κουίζ;

5. Ποιος θα πρέπει να ενημερωθεί εκ των προτέρων;

- Οι εκπαιδευτικοί του σχολείου;

- Το κυλικείο, οι καθαρίστριες, οι τεχνικοί και το υποστηρικτικό προσωπικό;
- Το μέλη του διοικητικού συμβουλίου του σχολείου;
- Ο/η διευθυντής/ντρια;
- Ειδικοί που μπορούν να βοηθήσουν;
- Επισκέπτες;

6. Τι πρέπει να γίνει;

- Να δημιουργηθεί μια προσωπική λίστα καθηκόντων;
- Να δημιουργηθεί μια λίστα υλικών;
- Να δημιουργηθεί ένα χρονοδιάγραμμα (ποιος θα κάνει, τι και πότε);
- Να είναι γνωστοί οι διαθέσιμοι οικονομικοί πόροι και πόσοι θα χρησιμοποιηθούν;
- Να δημιουργηθεί ένα φυλλάδιο ή μια πρόσκληση;
- Να ενημερωθούν οι τοπικές εφημερίδες;

7. Πώς θα αξιολογηθεί η έκθεση;

- Ποια είναι τα πιο σημαντικά κριτήρια;
- Ποιος θα αξιολογήσει την έκθεση (εκπαιδευτικοί, συμμαθητές, επισκέπτες);

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 11: Σχεδιασμός και πραγματοποίηση παρουσιάσεων

Μπορείτε να κάνετε μια ομιλία στους συμμαθητές σας, στους γονείς σας ή σε άλλα παιδιά στο σχολείο σας. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να προετοιμάσετε την ομιλία σας καλά. Η παρακάτω λίστα θα σας βοηθήσει.

Ετοιμάζοντας μια ομιλία

1. Ποιος θα είναι το ακροατήριο;

- Πού θα πραγματοποιηθεί η ομιλία σας;

2. Ποιος θα κάνει την ομιλία;

- Θα κάνει την ομιλία ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων;
- Πώς θα οργανωθεί η ομάδα;

3. Ποιος είναι ο στόχος της ομιλίας;

- Τι θα πρέπει να πληροφορηθεί το κοινό;
- Το κοινό θα πρέπει να δώσει ανατροφοδότηση;

4. Πόσο χρόνο έχετε στη διάθεσή σας;

- Θα αφήσετε χρόνο στο κοινό για να θέσει ερωτήσεις;
- Θα αφήσετε χρόνο στο κοινό να δώσει ανατροφοδότηση;

5. Τι υποδομή υπάρχει;

- Μαυροπίνακας/πίνακας μαρκαδόρου;
- Διαφανοσκόπιο (προτζέκτορας);
- Υπολογιστής και διαφανοσκόπιο για παρουσίαση PowerPoint;
- Πίνακας σεμιναρίου;
- Ηχεία;

6. Πώς μπορεί να εμπλακεί το κοινό;

- Δώστε χρόνο για ερωτήσεις.
- Δημιουργήστε ένα πάζλ ή κουίζ.
- Μοιράστε κάποια αντικείμενα.

7. Τι θέλετε να πείτε;

- Σκεφτείτε 3-6 επικεφαλίδες που είναι σημαντικές για το θέμα σας και καταγράψτε τις σε ξεχωριστές

κόλλες χαρτί.

- Σε κάθε κόλλα χαρτί, σημειώστε λέξεις-κλειδιά για κάθε επικεφαλίδα.

Κάνοντας την ομιλία

Μια παρουσίαση μπορεί να χωριστεί σε διαφορετικά μέρη: την εισαγωγή, το κυρίως θέμα και το συμπέρασμα. Παρατίθενται κάποιες ιδέες που θα σας βοηθήσουν να δώσετε την ομιλία σας.

1. Εισαγωγή

- Ξεκινήστε με μια σχετική ρήση, ή δείχνοντας μια σχετική εικόνα ή αντικείμενο.
- Παρουσιάστε το κύριο θέμα.
- Εξηγήστε τη δομή της ομιλίας.

2. Κύριο θέμα

- Ενημερώστε το κοινό για το θέμα της ομιλίας.
- Βάλτε σε μια σειρά τις κόλλες χαρτί με τις κεφαλίδες, που προετοιμάσατε νωρίτερα, και τις πληροφορίες.
- Οργανώστε την ομιλία σύμφωνα με τις επικεφαλίδες.
- Κάθε φορά που ξεκινάτε με μια καινούρια επικεφαλίδα, να την καθιστάτε σαφή χρησιμοποιώντας μια εικόνα, μια επεξήγηση, κ.τ.λ.
- Παρουσιάστε μια σχετική εικόνα, αντικείμενο, ή ένα μουσικό κομμάτι κάτω από κάθε κεφαλίδα.
- Σκεφτείτε πώς θα παρουσιάσετε τις εικόνες-αν θα τις μοιράσετε στο κοινό ή αν θα τις σχεδιάσετε σε μια διαφάνεια ή θα τις εκθέσετε σε μια αφίσα, κ.τ.λ.

3. Συμπέρασμα

- Πείτε τι ήταν καινούργιο για εσάς.
- Πείτε τι μάθατε.
- Δείξτε μια τελική εικόνα.
- Θέστε ερωτήσεις στους συμμαθητές σας.
- Αφήστε χρόνο για να γίνουν ερωτήσεις.

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 12: Προετοιμασία διαφανειών ή παρουσιάσεων PowerPoint

Οι παρουσιάσεις PowerPoint ή οι διαφάνειες συνήθως χρησιμοποιούνται κατά τη διάρκεια μιας παρουσίασης και ισχύουν οι ίδιοι κανόνες και για τις δύο περιπτώσεις.

Όταν δημιουργείτε μια διαφάνεια, προσέξτε:

- Η γραμματοσειρά να είναι καθαρή και ευανάγνωστη,
- Να χρησιμοποιείται μια μόνο γραμματοσειρά,
- Η εκτύπωση να είναι μεγάλη,
- Να υπάρχει κενό μεταξύ των γραμμών,
- Να μην υπάρχει πολύ κείμενο στις διαφάνειες,
- Οι διαφάνειες να είναι καθαρές και να μην έχουν σημάδια από μελάνι ή γραμμές από την αντιγραφή,
- Οι χάρτες, τα διαγράμματα, οι εικόνες να είναι αρκετά μεγάλα,
- Να μην υπάρχουν πάρα πολλές διαφάνειες.

Τι είναι καλύτερο: οι διαφάνειες ή μια παρουσίαση PowerPoint;

Το κάθε ένα έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Εδώ υπάρχουν κάποιες σημαντικές υποδείξεις που θα σας διευκολύνουν να επιλέξετε μεταξύ διαφανειών και παρουσίασης στο PowerPoint.

Ποιο είδος παρουσίασης είναι κατάλληλο για τις ανάγκες σας;

Διαβάστε τα παρακάτω σημεία, τα οποία θα σας βοηθήσουν να επιλέξετε.

Οι διαφάνειες προτιμώνται όταν:

- Υπάρχουν λιγότερες από πέντε διαφάνειες ,
- Θέλουμε να εξηγήσουμε ή να δείχνουμε κάτι ανάμεσα στις διαφάνειες,
- Γράφουμε κάτι πάνω στη διαφάνεια κατά τη διάρκεια της παρουσίασης,
- Δείχνουμε μία μόνο εικόνα σε κάθε διαφάνεια,
- Θέλουμε να καλύπτουμε και να εμφανίζουμε κάτι από μια εικόνα,
- Μοιραζόμαστε την άσκηση με την ομάδα μας και αναθέτουμε μια διαφάνεια σε κάθε μέλος της ομάδας.

Οι παρουσιάσεις στο PowerPoint προτιμώνται όταν:

- Έχουμε πολλές πληροφορίες να παρουσιάσουμε,
- Έχουμε μεγάλο αριθμό διαφανειών,

- Θέλουμε να δείξουμε πολλές πληροφορίες μαζί σε μια διαφάνεια,
- Θέλουμε να δείξουμε κάτι μέσω διαδικτύου κατά τη διάρκεια της παρουσίασης,
- Θέλουμε να δείξουμε κάποιο βίντεο, μια ψηφιακή εικόνα ή κάτι το οποίο είναι αποθηκευμένο στον υπολογιστή,
- Θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε βίντεο αργότερα ή να το συμπεριλάβουμε με κάποιο τρόπο.

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 13: Συγγραφή άρθρων για εφημερίδα

Προκειμένου να ενημερώσετε τους άλλους για το θέμα σας, μπορείτε να κάνετε τον δημοσιογράφο και να συντάξετε ένα άρθρο για εφημερίδα. Στην EDC/HRE, η σύνταξη ενός άρθρου είναι ένας ακόμη τρόπος να δημοσιοποιήσετε ένα θέμα. Έτσι μπορείτε να αλλάξετε καταστάσεις άσχημες για την κοινωνία.

Ένα δημοσιογραφικό άρθρο χωρίζεται σε διαφορετικά τμήματα:

- **επικεφαλίδα**: πρέπει να είναι μικρή και σαφής,
- **εισαγωγή**: μια εισαγωγή στο θέμα με λίγες και μικρές προτάσεις ,
- **συντάκτες**: ποιος έγραψε το άρθρο;
- **κύριο θέμα**: το άρθρο,
- **τίτλοι**: βοηθάει τον αναγνώστη να χωρίσει το κείμενο σε «κεφάλαια» ,
- **εικόνα**: μια σχετική εικόνα και μια μικρή επεξήγηση.

Λίστα:

- Συγκρίνετε ένα δημοσιογραφικό άρθρο από τη σημερινή εφημερίδα με το παράδειγμα που βλέπετε παραπάνω. Μπορείτε να βρείτε διαφορετικά τμήματα;
- Επισημάνετε τα τμήματα χρησιμοποιώντας διαφορετικά χρώματα.
- Δώστε προσοχή στις γραμματοσειρές (τονισμένα, κανονικά, πλάγια).
- Συγκρίνετε το άρθρο σας με αυτά των συμμαθητών σας.
- Χρησιμοποιήστε αυτά τα σημεία στο άρθρο σας.

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 14: Παραστάσεις

Η δραματοποίηση ιστοριών είναι ένας καλός τρόπος απεικόνισης της ζωής. Μπορείτε, επίσης, να δημιουργήσετε σκηνές χρησιμοποιώντας μια εικόνα, ένα μουσικό κομμάτι ή ένα αντικείμενο. Όταν παίζετε, διαδραματίζετε έναν ρόλο. Αυτό σημαίνει ότι προσπαθείτε να πάρετε τα συναισθήματα ενός συγκεκριμένου ατόμου και να τα δραματοποιήσετε. Μετά την παράσταση, όλοι θα μπορούν να σκεφτούν ποια σημεία της παράστασης ήταν ρεαλιστικά και ποια ήταν φανταστικά.

«Ελεύθερη» δραματοποίηση

- Καταγράψτε λέξεις-κλειδιά οι οποίες αντιπροσωπεύουν την παράσταση.
- Αποφασίστε ποιος θα διαδραματίσει κάθε ρόλο και τι είναι σημαντικό να θυμάστε σε κάθε ρόλο.
- Συγκεντρώστε όλο το απαραίτητο υλικό.
- Κάντε πρόβες.
- Ετοιμάστε τη σκηνή.
- Απολαύστε την παράσταση.

Κατόπιν, συζητήστε τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Τι μπορέσατε να δείτε;
- Κατάλαβαν όλοι τα πάντα;
- Τι ήταν ιδιαίτερα καλό;
- Κατά τη γνώμη σας, έλειπε κάτι;
- Μήπως ήταν κάτι λίγο υπερβολικό;
- Τι ερωτήσεις έχουμε για το περιεχόμενο;

Δημιουργώντας μια παράσταση από ένα κείμενο

Διαβάστε την ιστορία και δημιουργήστε σκηνές:

- Ποιος έλαβε μέρος; Πού έλαβε χώρα;
- Πώς αντιμετώπισαν τα άτομα την κατάσταση; Τι είπαν;
- Πώς αντέδρασαν οι υπόλοιποι;
- Πώς έληξε η ιστορία;
- Αποφασίστε των αριθμό των πράξεων στην παράσταση.
- Ποιος θα διαδραματίσει κάθε ρόλο; Θα χρειαστείτε κοστούμια;
- Κάνετε πρόβες.

- Αξιολογήστε την παράσταση με τους συμμαθητές σας.

Δημιουργώντας μια παράσταση από μια εικόνα

- Βρείτε μια εικόνα η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για ένα έργο.
- Φανταστείτε τον εαυτό σας στην εικόνα.
- Συγκεντρώστε ιδέες: πώς ζουν τα άτομα στη φωτογραφία; Γιατί είναι χαρούμενοι; Γιατί είναι δυστυχισμένοι;
- Δημιουργήστε μια παράσταση χρησιμοποιώντας την εικόνα και σημειώστε λέξεις-κλειδιά για κάθε σκηνή.
- Αποφασίστε για τον αριθμό των πράξεων στην παράσταση
- Αποφασίστε ποιος θα διαδραματίσει κάθε ρόλο και τι είναι σημαντικό στον κάθε ρόλο.
- Κάνετε πρόβες και βρείτε υποβολείς.
- Ετοιμάστε τη σκηνή και προσκαλέστε επισκέπτες.
- Αξιολογήστε την παράσταση μαζί με τους συμμαθητές σας.

Εργαλειοθήκη για μαθητές

Εργαλείο 15: Διεξαγωγή αντιπαράθεσης επιχειρημάτων (debate)

Μια αντιπαράθεση επιχειρημάτων (debate) μπορεί να μας βοηθήσει να μάθουμε πολλές απόψεις για ένα θέμα και να κατανοήσουμε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα ενός αμφιλεγόμενου ζητήματος. Προκειμένου να διεξαχθεί μια τέτοια συζήτηση, είναι αναγκαία μια αμφιλεγόμενη ερώτηση η οποία μπορεί να απαντηθεί με ένα ναι ή με ένα όχι. Στη δημοκρατία, υπάρχουν πάντα παραπάνω από μια λύσεις ή απόψεις.

Δύο γνώμες – μια συζήτηση

Να πώς λειτουργεί:

- Χωρίστε την τάξη σε δύο ομάδες. Η μια ομάδα είναι «υπέρ» του θέματος, και η άλλη «κατά».
- Κάθε ομάδα βρίσκει πιθανά επιχειρήματα⁴⁸ για να στηρίξει τη γνώμη της. Πρέπει, επίσης, να βρει και επιχειρήματα αντίθετα στη γνώμη της άλλης πλευράς.
- Καταγράψτε το επιχειρήμα σας χρησιμοποιώντας λέξεις κλειδιά.
- Κάθε ομάδα θα αναδείξει δυο ομιλητές.
- Η συζήτηση οργανώνεται σε τρία μέρη: το άνοιγμα της συζήτησης, η κυρίως συζήτηση και το κλείσιμο της συζήτησης.
- Στο άνοιγμα της συζήτησης: κάθε ομιλητής σύντομα εξηγεί το επιχειρήμα του/της. Η ομάδα που είναι «υπέρ» και η ομάδα που είναι «κατά» παρουσιάζουν εναλλάξ.
- Στην κυρίως συζήτηση: οι ομιλητές παρουσιάζουν τα επιχειρήματά τους και προσπαθούν να αντικρούσουν τα επιχειρήματα της άλλης πλευράς.
- Στο κλείσιμο της συζήτησης: σε αυτό το στάδιο ισχύει η ίδια διαδικασία με το άνοιγμα. Κάθε άτομο έχει την ευκαιρία να συνοψίσει τη γνώμη του/της.

Χρονομέτρης

Επιλέξτε κάποιον από την τάξη, ο οποίος θα είναι υπεύθυνος να κρατά χρόνο κατά τη συζήτηση.

- Το άνοιγμα της συζήτησης θα πρέπει να διαρκεί μέχρι 8 λεπτά (κάθε άτομο μπορεί να μιλά για 2 λεπτά).
- Η συζήτηση θα πρέπει να διαρκεί μέχρι 6 λεπτά.
- Το κλείσιμο θα πρέπει να διαρκεί μέχρι 4 λεπτά (1 λεπτό κάθε άτομο).
- Αν κάποιος ξεπεράσει τον επιτρεπτό χρόνο, θα χτυπήσει ένα καμπανάκι.

Παρατηρητές

Οι μαθητές που δεν είναι ομιλητές κατά τη διάρκεια της συζήτησης παρατηρούν τι συμβαίνει. Μετά τη συζήτηση, λένε τι παρατήρησαν χρησιμοποιώντας τα ακόλουθα σημεία σαν βάση:

- Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιήθηκαν;

48. Επιχείρημα: μια δήλωση η οποία χρησιμοποιείται για να υποστηρίξει έναν ισχυρισμό.

- Ποιος θα εφαρμόσει τι και με ποιον τρόπο;
- Επιτράπηκε σε κάθε ομιλητή να επιχειρηματολογήσει ή υπήρχαν διακοπές;
- Πώς προσπάθησαν οι διαφορετικοί ομιλητές να μεταδώσουν το μήνυμά τους;
- Ποια επιχειρήματα ήταν πειστικά;
- Ποια παραδείγματα καλών επιχειρημάτων παρουσιάστηκαν;
- Ποιες λέξεις χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο;
- Πώς επικοινωνήσαν οι ομιλητές (χρησιμοποιώντας τη γλώσσα του σώματος, μιλούσαν αρκετά δυνατά, είχαν διακύμανση στη φωνή τους);

"Εκπαιδευόμαστε και Εκπαιδεύουμε για τη δημοκρατία". Ο στόχος αυτού του εγχειριδίου είναι να υποστηρίξει τους εκπαιδευτικούς και τους επαγγελματίες στην Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (EDC/HRE). Πραγματεύεται βασικά ερωτήματα σχετικά με την EDC και HRE, συμπεριλαμβανομένων των ικανοτήτων που απαιτούνται για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη, τους στόχους και τις βασικές αρχές της EDC/HRE, και μια ολιστική σχολική προσέγγιση της εκπαίδευσης για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Το εγχειρίδιο αποτελείται από τρία μέρη. Το Μέρος I παρουσιάζει τις βασικές αρχές της EDC/HRE στο μέτρο που είναι χρήσιμες και ουσιαστικές για τον επαγγελματία. Το Μέρος II δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές και τα εργαλεία για τον σχεδιασμό, την υποστήριξη και την αξιολόγηση των διαδικασιών στις οποίες εμπλέκονται οι μαθητές στην κονστρουκτιβιστική και διαδραστική μάθηση. Το Μέρος III παρέχει εργαλείοθήκες για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές στην EDC/HRE.

Τα άλλα βιβλία σε αυτή τη σειρά προσφέρουν συγκεκριμένα μοντέλα και υλικά διδασκαλίας για την EDC/HRE για τους μαθητές από το δημοτικό έως το γυμνάσιο και το λύκειο.

Αυτό είναι το Βιβλίο I από τα 6 Βιβλία της σειράς. Τα υπόλοιπα είναι τα εξής:

- EDC/HRE Βιβλίο I:** *Εκπαιδευόμαστε και Εκπαιδεύουμε για τη δημοκρατία* - Γενικές πληροφορίες και υλικό για τους εκπαιδευτικούς σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα
- EDC/HRE Βιβλίο II:** *Μεγαλώνουμε δημοκρατικά* - Σχέδια μαθήματος για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το δημοτικό
- EDC/HRE Βιβλίο III:** *Ζούμε δημοκρατικά* – Σχέδια μαθήματος για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το γυμνάσιο
- EDC/HRE Βιβλίο IV:** *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία* – Σχέδια μαθήματος για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το λύκειο
- EDC/HRE Βιβλίο V:** *Εξερευνούμε τα δικαιώματα του παιδιού* – Εννέα μικρά σχέδια εργασίας για το δημοτικό
- EDC/HRE Βιβλίο VI:** *Διδάσκουμε τη δημοκρατία* – Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα